

കിഴാക്കരക്കിഴാക്കര.

නිපාතරතනාකරා.

අමරපුර ගණප්පායන සංඝනායක

සකල තෙරුන්හිකාන මාසභාගුන හදුනා වර්ෂ

උතකට්ඨ මහානිසස අර්ග්ගංසාලඛකාර

ඤාණතිලක මහාචේරස්ස

පියතොතවාසිනා

පරිසන්තිවිසාරද්ද වර්ෂොති ගරුභි ගතින නාමබෙසොන

ගුණානානෙදුන වසිනා

විරවිනො.

—ංඝං—

කි. ඩි. ඇස්. අභසවණ්ණ නාමිකෙන සොගතෙන

වාලුතරගාමෙ

ත්‍රිප්පාරකනාකර්මොසනගෙහෙ

මු ඥා පි නො.

ශ්‍රී. බු. 2475.

1931.

විජයාපදා

පානරතනාභගේ නාමය පසසිගනේ. චතො අරහතො සමාසවුබ්බසාසාධකපේ පාවචනෙ ආගතානං නිපාතොපසග්ගානං ජනවචනානුරූපතො අභිසංවණ්ණනා මුඛෙන විරචිතො-සො පනායං ගනො එකකිරි ලකුර තසකිරි ලකුරකිරි පඤ්චකිරි නිපාත සමුක්ඛණ්ණ පරිවෙඡද උපග්ගපරිවෙඡද සඬානෙන සතතාති පරිවෙඡදෙති සමලඝ්ඤාතො-එතායං දැසිතකකරො බාලාවතාර රූපසිඛි ආදිසු ආගතෙ නිපාතසමගතො ආතතකකමෙන ලිඛිතො-තථාපි කෙසඤ්චි නිපාතො පසග්ගානං ලෙඛකදෙසෙනවා පමාද පාඨවසෙනවා ආගතාති බලිතවධානාති එති විසදී කතො දස්සිතාති-නානා ආනෙසු නිපාතො පසග්ගානං අභවසෙන විපරිතවධානාති පාලාධිකථාභාගෙන විනිවර්තනා අතිව විවිධය ජනනී විනිවර්තන වණ්ණනා දිපිතා-තෙපිවක සමනනපාසාදිකා විනිසවිකා දිසු වෙව කවවාසන පුලනිරුක්ති නිරුක්තිපිටක සද්දනිති ආදිසු කෙසිසුච ආනතෙති නා නා විධෙති ගෙතුදගරණෙති සොසො විනිවර්තො ථාවරී කතොව-සමුක්ඛණ්ණ පරිවෙඡදෙ පන බාලාවතාරාදිසු අදස්සිතාති පාලියං ආගතාතෙව බහුති නිපාත පදති මහස්සාගෙන පරියෙස්සිතා දස්සිතාති “කවචිනොඛං ජානෙමුතං, අතිපසගොඛො, අකෙති, අකකරාපාදසො එක වග්ගාලිසං” තසාදිති ව්‍යාකූලවධානාති නිජ්ජවං නිගුණං කතො අතිවපසසිගතෙන විනිවර්තනා පකාසිතාති-තයමා තෙපිවකං බුබුච්චනං උග්ගණ්ණගතෙනති කුලපුතෙනති අයං ගණ්ණො බහුස්සුතා වරියානං සතතිකෙ පරිපුට්ඨාපෙතො ආදරෙන උග්ග ගෙනබො තද තෙ කුලපුතො භාවතො තෙපිවකසඬාත පාසාද මාරොග්ග නිසංසනිං සමාපනො විසව ගොනති එකතෙන පිටකතතෙය ගුලභවිඨානානං අපරියෙමෙන නිකකංබාය ධාරණං ආපර්ජනති තෙ ගොතො සමණ සකාපුතතියා ව්‍යග්ගා ඡෙකා බහුස්සුතාව ගොනති, කිං බහුතා-ඉමං පන ගඬං බ්‍රහ්මකෙතෙනති ඉසාමතකෙති පණ්ඩිත මානිති පරියතතියං අඡෙකෙති බහුස්සුතානං ආවරියානං සතතිකෙ පාලාධිකථං අනුග්ගතිතෙති සකතන අවගලිකාදි බාහිර භාසා සථාති ගරුං කරොතොති කතපසංසාවා ගරහා වා අවිතාකං පමාණං නගොති අථව පන ඉමස්ස ගඬස්ස පදයං ආරොපෙතු කාමෙති පරියතති මජ්ඣනිකෙයෙති පාකට පණ්ණසු පාකටිකරණස්ස කාසපිටි වචනවග්ගස්ස සොනං නොදතිස්සාම

පටිච්ඡායාරං හ දසුම අවුහංකා තිරයක කිවෙවුසු පසුකුණු
 මනෝකාසයා—සම්මුඛෙ පන පරියන්තිධරානං මහමුඛපරා
 නං මජ්ඣෙ විනිවුසදායකං ආවර්ගං ධපෙත්වා යසම්
 කියම්.චි දෙසෙ පකාසිතෙ තදපන තසං සහායං අවුහංකං මහං
 පකාසසියුම පටිච්ඡායාරං දසුම—ඉදං බො පන පකරණං
 අමුහංක මොකාස මහගෙත්වා ව්‍යාධ්‍යාදිං කාභ්‍යංවා පුන මුද්දා
 පෙත්‍යංවා කසුදිපි ඔකාසංවා බලංවා නත්ති චෙදිතබ්බංති—

නාම සම්මුතිපපදනං.

අයං පන ගණිතා මම පියනොත්වාසිතා කතඤ්ඤා කත්
 වෙදිතා මමෙව පාදවජායාය අභිවච්ඡිනිතො මය්හං පියමිත්තාසං
 බහුස්සුතාසා විමලානඤ්ඤා මහාපථරසා පබ්බජ්‍යොත්වාසිතා
 උනාකුරුව ගාමජෙන ආවෙර හතති සම්පනොති ගුණා
 නඤ්ඤා වසිතා මහාසාහෙන පාලාපිඨකපා නයං දසෙ
 තොන විරවිතො—අයං පන ගුණානඤ්ඤා මම සියෙසසු සාමඤ්ඤා
 සියො නහොති මය්හං නාම ආපනංකො ව මය්හං පරියන්ති ආ
 වර්ග පරමපරාගාරව ආපනංකො ජාතො, තබ්බාමො පන
 තෙනකතොන ඉමිතා නිපාන රතනාකරොන විඤ්ඤාති තසා
 මයා සංඝ සම්මුතිංව ගෙත්වා ඉමං පියනොත්වාසිතො
 “පරිසන්ති විසාරද්වයිනො” ති නාම සම්මුති පරිච්ඡායාං හි
 ඤ්ඤාතබ්බං—

දිත්වා මිදං මයා නාමලඤ්ඤානං සංඝ සම්මුතියංව අමරපුර
 ගණපාධාන සංඝනායක ඤාණතිලකඤ්ඤොරොති බුඩ්ධාසා භගවතො
 පරිනිර්වාණතො උතුසනාධිකෙ විසභසෙසු පදවසත්තතිවසං
 ඡෙවිඨ මාසං සුතපාපකම් චිඨමියං බුඩ්ධාරොති අවගාතබ්බං—

U. GUNANANDA. THERO.
(P. V. A.)

සමස්ත නාම.

		අක්ෂර.	සුඛ.
2	31	අසනිවාවකං	අසනිවාවකං
4	25	සමුච්චය නිවාරණය	සමුච්චය නිවාරණය
5	21	සමානභාවෙන	සමානභාවෙන
"	20	අනිවාරණය	අනිවාරණය
"	22	සිලංච	සිලංච
6	25	පරිසෙධනේ	පරිසෙධනේ
7	17	පාවචනෙ	පාවචනෙ
8	17	වසංගුණය විභාගං	වසංගුණය අති විභාගං
13	17	කෙවි	කෙවි
17	16	හිසද්දේ	හිසද්දේ
"	20	වුච්චිතං	වුච්චිතං
"	21	වුච්චිති	වුච්චිති
20	16	සාලොච	සාලොච
"	20	අනුමාන	අනුමාන
21	13	විමංසනාති	විමංසනාති
22	3	අංගනා	අංගනා
24	13	වෙසංගුණය	වෙසංගුණය
27	22	බුච්චවනෙ	බුච්චවනෙ
32	26	ඉතිහාසපංඤ්ඤාසු	ඉතිහාසපංඤ්ඤාසු
34	19	සමපටිච්චනෙ	සමපටිච්චනෙ
36	14	කිංඛාදසි	කිංඛාදසි
37	1	දසෙසනා	දසෙසනා
41	11	සාකල්යච	සාකල්යච
"	10	විනාශිකානාම	විනාශිකානාම
42	27	විජිග්ගාදිති	විජිග්ගාදිති
43	4	අධිකාර නාමරෙච	අධිකාර නාමරෙච
"	30	විභාසිකානාම	විභාසිකානාම
44	13	බොධිසත්වයා	බොධිසත්වයා
"	18	දසෙසනා	දසෙසනා
47	4	වුත්තං	වුත්තං
"	19	අවිච්ඡිද්ධ	අවිච්ඡිද්ධ
"	11	නිකාය නාමරෙච	නිකාය නාමරෙච
"	32	විසෙසා	විසෙසා

පිටිකේතන,	පිටිකේතන,	අසුඛි.	සුඛි.
49	7	අසරුපසරතො.	අසරුපසරතො.
„	11	දුට්ඨතේඛො	දුට්ඨතේඛො
55	2	හොතිතිති	හොතිති
„	„	අමතාකං	අමතාකං
62	10	නම	නම
63	7	සලපෙඤා	ලොපෙඤා
64	31	වපතතති	පවතතති
67	11	මමාවරිඤ්ඤාපි	මමාවරිඤ්ඤාපි
68	6	අත්ථිභාභාභවාවා	අත්ථිභාභවාවා
72	4	සාරත්ථිදීපනියං	සාරත්ථිදීපනියං
„	5	අධම්මොතාම	අධම්මොතාම
„	16	තසසු	තෙසු
81	16	දිවසෙකාති	දිවසෙකාති
82	11	සද්දාපි	සද්දාපි
95	10	චිත්‍රිකායෙව	චිත්‍රිකායෙව
99	20	පච්චුසෙති	පච්චුසෙති
103	12	මණ්ඩිතුසුකාකා	මණ්ඩිතුසුකාකා
117	11	අතිඋපසංගො	අතිඋපසංගො
123	27	නබ්බති	නබ්බති
125	29	ආපතතිසා	ආපතතිසාපි
„	30	චරිකාය	චරිකාය
126	30	වෙදසමයධාරිතො	වෙදසමයධාරිතොපි
128	18	රචිතාන	රචිතාන

සුච්ඡන්ද.

ප්‍රකාශන	ප්‍රකාශන		ප්‍රකාශන	ප්‍රකාශන	
3	10	ව	42	3	වන
6	23	න	"	22	වච
7	17	ව	43	3	අච
8	18	වෘ	"	24	අඛ
11	15	මෘ	44	1	ඉඛ
15	25	භි	"	11	තභ
18	1	ධි	45	29	ආම
19	10	චි	46	3	තෘම
20	8	කු	"	18	නුත
22	16	තු	47	1	පුත
23	7	නු	47	7	පත
24	1	වේ	52	22	ආහ
"	15	රේ	53	3	සහ
25	6	හෙ	"	12	මුසා
"	15	සෙච්ච	"	21	සතකා
"	22	වේ	54	1	ලබ්‍යා
26	14	වෞ	"	7	හෙව්ච්ච
28	1	බො	"	12	ආරා
"	13	තො	"	20	දුරා
30	22	තො	55	6	ද්වි
31	4	යං	"	19	තව්
"	30	තං	"	27	චිතා
32	10	තං	56	7	තංතා
34	6	කිං	"	17	අඛා
37	3	හඤ්ඤ	"	28	මුඛා
38	18	කිර	57	8	මිච්චා
39	13	ච්ච	"	11	පච්චා
40	15	කිච්ච	"	20	ආච්ච
"	21	සාච්ච	"	26	සකච්ච
41	11	තාච්ච	58	8	සච්ච

ප්‍රකාශන අංකය	ප්‍රකාශන වර්ෂය	විස්තරය
1	12	අ. චිත්‍ර
"	20	බහි
"	24	සද්දි
61	6	ඉති
67	22	කිනිති
"	28	අත්ති
68	19	සොත්ති
69	8	බලු
"	22	නනු
70	7	කිමු
"	11	අසු
"	25	සයෙස
71	8	සවෙ
"	13	හවෙ
"	10	සුවෙ
"	"	සුවො
"	27	අරෙ
72	1	සුරෙ
72	13	නිමො
"	20	නිරො
"	26	අභො
73	3	අභො
"	11	අභො
74	31	රභො
75	6	හිසෙසා
"	11	හිසෙසා
"	18	අනෙකා
"	22	පානො
76	1	සුදං
"	7	කලු
"	17	එවං
77	15	බුවං
"	29	අලං
78	9	හලං

ප්‍රකාශන අංකය	ප්‍රකාශන වර්ෂය	විස්තරය
"	16	සයං
"	22	සායං
79	1	සමං
"	6	සාමං
"	10	කාමං
"	15	පාරං
"	12	මරං
80	1	මිරං
"	6	හුරං
"	10	අහං
"	19	සහං
"	26	උච්චං
81	8	නිවං
"	11	සකිං
"	15	සකිං
82	3	අච්චා
"	16	අභාරා
83	29	ආ කා
84	3	බාහිරා
"	10	බහිරා
"	14	සාවතා
"	19	නාවතා
84	23	සමනතා
85	1	සාමනතා
"	6	ආමනතා
"	10	සම්මුඛා
"	14	වරහි
"	"	තරහි
"	18	සම්පති
"	22	ආයති
86	6	උපරි
87	1	සාවදෙ
"	"	නාවදෙ
"	9	තිරිසං

අංකය	පිටුව	විස්තරය
"	15	සහිත.
"	25	සහතන.
89	17	එතර්ති
89	1	එතතාවන.
"	6	පරම්පරාව
"	8	කිංකරාවන.
"	13	අසුරුදු
"	15	සෙසයපිද.
90	9	අප්පවතන.
90	14	හිතයාපස.

(සිංහල) (මාතෘකා)

93	7	අ
"	24	ප්‍ර
94	13	පො
96	1	පේ
96	4	පො
"	17	පෙ
97	20	ප්‍ර
98	8	ආමො
"	11	කිසි
"	27	සාධු
99	5	ප්‍රති
"	9	අපි
"	18	පො
100	14	උද
"	22	පුරා
"	29	සියා
101	12	මන.
"	20	පුතො
102	6	සෙසෙව
"	12	විප්‍ර.
"	15	තෙත
103	15	තසා

අංකය	පිටුව	විස්තරය
"	19	සො
"	29	සාහ
"	"	ලහ
104	1	හුත
"	7	ජාතුමි
"	11	කිංසු
"	15	තර්ති
105	4	අසුරු
"	11	පුත
"	14	පුතාපුතා
"	21	සද්ද.
106	1	අතතා
"	7	සාවත
"	11	පො

(උපසංහත)

108	20	ප
109	6	පරා
"	15	නි
110	11	නි
"	19	උ
112	8	ද
"	18	ස.
113	7	මි
"	18	අව
114	4	අනු
"	25	පරි
115	9	අති
"	20	අති
116	5	පති
117	4	ප්‍ර
"	11	ආ
"	26	අති
118	3	අපි
"	23	අප
119	3	උප

නිපාතරතනාකරො.

නමො නාඤ්ඤා භගවතො අරහතො සම්මාසම්මුඛස්ස.

ලොකතාපයවිදුං බුද්ධං, ධම්මං සම්මුද්ධපුජනං
සංඝං සුපටිපන්නං ච, තත්ථා සම්මුද්ධ සාවකං
යතින්ද්‍රං ඤාණනිලකං පරියත්තිවිසාරදං
මමා වෙරංච නභානංගරු ගාරච භග්ගස්සා.
යො මං පබ්බාජයිත්වාන විතෙසි බුද්ධසාසනෙ
ථෙරං තං චිම්බ්‍රානන්දං ගරුං චමනං තමිසස්ස.
පරියත්ති සුරතෙතන සෙමානන්ද තපස්සිනා
යාචිතො මස්භ මාවෙර සිසෙසන පියසිලිනා.

පාලියධිකපාදීසු ගමිතීර නග නිස්සිතං
පවතබ්බාමි සමාසෙන නිපාත රතනාකරං,

දෙසො චෙ භොති යොවෙ ත්ථ පමාදභමමන්දනේ
විඤ්ඤා තංසොධතෙ මත්තා නෙව මත්තා අවිඤ්ඤානො
සබ්බෙ පුට්ඨජ්ජනා ලොකෙ උමුමත්තාති ජිනෙරිතං
අභංපි තාදිසො භොමි නිද්දෙසො භං කථං භවෙ.

තස්මා ඉමස්ස භනිස්ස බාලා අකිපුට්ඨජ්ජනා
ඵචනතුචා ගරහන්තු තෙන මෙ කිං පයොජනං.

යද්‍ර බුද්ධො භවෙය්‍යාභං නිද්දෙසොභං තද්‍ර භවෙ
පුට්ඨජ්ජනතතෙන මස්භං නිද්දෙසග්ගං කථං සියා.

කෙනවෙයින නිපාතා පද්‍යන මාදිමජ්ඣාචසානෙසු නිපතන
වෙසින, එහි පත නිබ්බන්ධා' හිබ්බෙය්‍යකථන අභිසංඛිත අනුට්ඨ
භාර පරියායවචන වසෙන වුච්චමානා පාකවා භොතති සුචිකෙසු
යාච තස්මා පඨමං නිබ්බන්ධනං ඵලං වෙදිතබ්බං—"පද්‍යන මාදි
මජ්ඣාචසානෙසු නිපතනති නිපාතා"—නිපුබ්බි පත පතනෙති
බාතු ඤාපච්චියො—අභිබ්බෙය්‍යකථනං නාම අභිකථනං—තංහි
නිපතනසංඛාතො අනේ ගෙව—අභිසංඛිතං නාම තස්ස භික්ඛ

සුඛතවිශානතීදසනං, තං “උපසය්‍යා නිපාතාච පච්චියා ධාතුවෙ,
 මිමෙ” ත්‍යාදි—අනුප්‍රධායෙ නාම අත්ස උච්චරණං, අයං සද්දො,
 අසුකසමිං අසුකසමිං අත්ච වහනන්ති නිදසනං, තංහි “නි
 පාතො පතනෙ ව්‍යයෙ” ත්‍යාදි—පරියායවචනං නාම සමානභි
 සද්දානං නිදසනවසෙන අත්චික්කප්‍රපනං. තංහි “නිපාතො තෙපා
 තිකො අඛ්‍යයො” ත්‍යාදි—

නිපාතසද්දො, පන සං නි ඉච්චාදි උපසග්‍යප්‍රතිකො සන්ති
 පතනෙ රාසිභවතො ආතතො. චුරතංහි භගවතා “සන්තිපාතිකා
 ආබ්‍යාධා” ත්‍යාදි—එවං නිපාතසද්දසු පඤ්චවිධතියං දසොක්ඛා
 ඉතොපපද්‍යති තෙසං නිපාත සද්දානං විත්තායෙ දස්සියතෙ—

නිපාතානාම ච, න, ව, වා, මා, හි, සි, මි, කු, තු, නු, වෙ, රෙ,
 හෙ, භෙ, භෙ, වෙ, වො, වො, නො, තො, යං, නං, තං, කිං—භඤ්ඤ, කිර,
 එව, කිව, යාව, තාව; වත, වථ, අථ, අභ්‍ය, ඉභ්‍ය, තභ්‍ය, ආම,
 නාම, නුත, පුත, පත, (ක්‍රියා) ආහ, සහ, මුසා, සතකා, ලභ්‍යා,
 භෙට්ඨා, ආරු, දුරා, දිවා, නවා, විතා, නානා, අඛා, මුඛා, මිච්ඡා, පච්ඡා,
 ආවි, සඤ්චි, සච්චි, සච්චි, සච්චි, ඉති, කිත්ති, (ක්‍රියා) අත්ච, සොත්ච,
 බථ, නනු, කිමු, අසු, යගෙස, සවෙ, හවෙ, සුචෙ සුචො, අරෙ,
 පුරෙ, තමො, තිරො, අධො, අපො, අහො, රහො, භියො,
 භියො, අතො, පාතො. සුදං, කලලං, එවං, බ්‍රවං, අලං, හලං, සයං,
 සායං, සමං, සාමං, කාමං, පාරං, මරං, චරං, නුරං, අහං, සහං,
 උච්චං, නිවං, සකං, සකිං—අථවා, අත්තරා, ආර්තා, බාහිරා,
 බහිරා, යාවතා, තාවතා, සමන්තා, සාමන්තා, ආමන්තා, සම්
 මුඛා, වර්හි, තර්හි, සම්පති, ආයති, උපරි, යාවදෙ, තාවදෙ,
 තිරියං, සතිකං, සසකකං—එතර්හි, එතතාවතා පරම්මුඛා, කි
 තතාවතා, අසුද්දත්ති, සෙය්‍යපිදං—අපෙචතාම, භියොසො
 (මත්තාය) ඉච්චාදයො

එත්ථ පන ආවර්ගෙහි අසඬගතිතා අපෙඤ්ඤපි බහවො නිපා
 තසද්දා සාරිකපෙ තෙපිවතෙ බ්‍රවවතෙ දියන්ති තෙ උපරි
 දසුසිසාම තෙපාතිකන්ති සමුච්චය විකප්පන පරිසෙධ පුරණ
 තිං අසඬවාවකං නිපාතපදං—එභිච්ච සත්ථං චුච්චති දරිඨං තතො
 අසුද්දං අසත්ථං—අථවා සත්ථං න වදන්ති අසඬවාවකං යථා
 “අච්ඤමුලොකිකාති මුඛාති” ති—නනුව ලක්ඛණෙන නාම අසා
 ධාරණෙන භවිතබ්බං යථා කතතිල පුසනාදිලක්ඛණා පඨවිධා
 තුති—අසඬවාවකතංතු ආබ්‍යාතො පසගිකානංපි අත්චි
 කථං ලක්ඛණං භවති, නාම මෙවති සත්ථාභිධාන මුපගතංහි නායං
 නිගමො යං සාධාරණංපි යත්ථ විසෙසනං පි ලභති තං ලක්ඛි

ණා හවති යෙව යථා රුප්පනවෙසින රුපනති—රුපඤ්චනාම
විරුඛිත්ථවය සනතිපාතෙන විසදිසුත්තනි තඤ්ච අරුපාන
මපි විජ්ජති යෙව රුපධර්මානං පන රුප්පනං සිතාදි සනති
බාහ්‍යත්තතා පාකවාති තදෙව රුප්පනවෙසින රුපංති
වුත්තා—එව මෙත්ථාපි යං විසෙසතො සතිං නවදති තදෙව
අසත්ථ වාචකානි නිපාතපදමෙව වුච්චති ආබ්‍යාතපදං හි සති
තිස්සිතා ක්‍රියං වදති උපසංහොව නං විසෙසෙතිති තෙ උ
හොපි සත්ථවාපිතො වියංභොනති නිපාතපදං පන දබ්බතො
දුරතුතං සමුච්චයාදිං වදනිති තදෙව අසත්ථ වාචකං.

වසදෙදා පන සමුච්චයාදිසු අනෙකෙසු අනෙසු පටිත්තති —
වුත්තං හි ඵ්ඤානකරණොසෙ—

“සමුච්චයෙ බ්‍යතිරෙකෙ විකල්පාභි වධාරණෙ
වාක්‍යාරථො නුකම්බනෙ පදපුරෙව දිය්‍යති” ති

තෙසු “මිත්තා මච්චාව භත්තාව පුත්තදුරාව බ්‍යතිවො” ත්‍යාදිසු
සමුච්චයෙ—“යොව බුඛ්ඤ්ච ධර්මඤ්ච සංඝඤ්ච සරණංගතො—පෙ-
පසති” ත්‍යාදිසු බ්‍යතිරෙකෙත් “ආරොහිමිතිවා” ති ආදිසු විකල්ප
භේ “සංඝොවා” ති ආදිසු අවධාරණෙ—“පඨමමහාසකිනිති නාම
වෙසා” ත්‍යාදිසු වාක්‍යාරථො “පුබ්බොව-සයෙවා” ති ආදිසු අනුක
ම්බනෙ—“යථා ව චෙදු බුඛස්ස පාදපඤ්ඤා රුහමපිවා” ති ආදිසු
පදපුරණෙ—අයමත්ථොව මමාවදියෙතාපි තබ්බිවරණෙ වුත්තො
ඉමස්මිං පකරණෙ පන මමාවරියෙතාපි වුත්තො සකලභවරුහති
කාත මායභ්‍යාසාදො පරියන්ති විසාරදො නදන්තාවරියො ඤාණති
ලොකාති ගරුහි ගතිතකාමධෙයො “අමරපුර ගණප්පබ්‍රහ්‍ම සං
ඝිසතායක අරියවංසාලච්ඡාරො” ති රාජදන්තිය නාමලඤ්ඤානො
උග්ගවිඨ මහාතිස්සොති ම්‍යමමහාපෙරෙති දින්න පරකාමධෙ
යො මහා පෙරොව ආචරිය විමලානඤ්ඤාමහාපෙරොවා ති ඉ
මෙයං වින්නං මහාපෙරානං ආදිමිති වුත්තො මහාපෙරොති ගගෙහ
බෙබ්බා-තත්ථ සමුච්චයො නාම රාසිකරණං නංගි සභාව භික්ෂානං
සාපෙකකරණං වුච්චති-තථාති “අසමො” ති වුත්තො එව ත්‍යාම
කො දෙවපුත්තොති විසුඤ්ඤති “අසමොවා” ති වුත්තො
අසුඤ්ඤාපි අත්ථිති බුඛ් ජයති-බ්‍යතිරෙකො නාම පුබ්බ වුත්තත්ථො
පෙකබ්බකො කථා,

“බහුං වෙ සරණං යන්ති පබ්බතාති| වනාතිව
ආරාම රුක්ඛ වෙත්තාති මනුස්සා භය තජ්ජතා,
තෙතං බො සරණං බෙමං තෙතං සරණ මුත්තමං
තෙතං සරණ මානමි සබ්බිද්ධතවා පමුඤ්ඤති” ති.

අයං පුබ්බෙ චුතො අභෝ කාම

“යොව බුබ්බඤ්ච ධම්මඤ්ච සබ්බඤ්ච සරණං ගතො.
චතාරි අරියසමාති සමමප්පඤ්ඤාය පසංගි,
එතං බො සරණං බෙමං එතං සරණං මුග්ගමං.
එතං සරණං මාගමම සබ්බදුක්ඛා පමුඤ්චති” ති.

අයං පච්ඡිමො අභෝ—තත්ත්ව මධ්‍යස්ථො බන්ධනෙකානි
දීපනෙ කථං යදි පබ්බතාදිකං බෙමං සරණං නහොති උත්ත
මං සරණං නහොති එතඤ්ච සරණං ආගමම සබ්බ දුක්ඛා
නමුඤ්චති කිත්තාම වත්තං බෙමං සරණං නහොති උත්තමං සර
ණං නහොති කිත්තාම වත්තං සරණං ආගමම සබ්බ දුක්ඛා
පමුඤ්චති වෙ—

“යොව බුබ්බඤ්ච ධම්මඤ්ච සංසඤ්ච සරණං ගතො
චතාරි අරියසමාති සමමප්පඤ්ඤාය පසංගි” ති

එච් යොවාති යොපනාති අභෝ බන්ධනෙක සමාවක
සං වසද්දං අභෝ පනසද්දං අභෝ භවති ද්වි
බ්බො—ඉධ පන කෙසුචි පොඤ්ඤා “නමුච්චති පමුච්චති” භි
පාඨා දිස්සන්ති. තථාපි පමුඤ්චති නමුඤ්චති පි චුතො දෙසො
නච් මුච්චාතුසං විගණිකතා, තථා.

න වෙ කදරියා දෙවලොකං වජනති

බාලා භවෙ නප්පසංසනති දුතං.

ධීරොව දුතං අනුමොදමානො

නෙතෙව සො හොති සුඛි පරභාති.

ආදිප්පි වසද්දො පුබ්බෙ චුතා මහිං අපෙක්ඛති බන්ධ
නෙකසමාවකො හොති ඤාපිඤ්ඤා “නත්‍ර ච ඉති සමුච්චය
ච්චාචයෙ තරෙතරයොග සමාහාරා වධාරණාදීසු” ති චුතං
තච්චිකායංව “ච ඉති අයං නිපාතො සමුච්චයෙ අච්චාචයෙ ඉතරි
තරයොගෙ සමාහාරෙ අවධාරණෙවාති එව මාදිප්පි වධාරණෙති
යොජනා සමුච්චයෙ “අනංව පානංව වච් සෙනාසනාති
වා” ති උද්ධරණං—යත්‍ර කිඤ්චි විධාය අභෙදානි වාකොන පුන
අඤ්ඤං උපදිසති සො අච්චාචයො, යථා “දුතංව දෙති සීලංව
රක්ඛාති” ති—ඉතරෙත ඉතරෙත යොගො ඉතරිතරයොගො යථා
“චුතොව සුරියොව”—විතතංවා චතුත්තංවා බහුත්තංවා පදනා
සබ්බති පධානො සමාහාරො යථා “මුඛංව නාසිකාව සිභාව

මාග්‍යාව අවිජාව” — අවධාරණ “බ්‍රහ්මාණන්‍යාං වො ඡයා චායෙසු ඡයාචායෙ වානි අයො” ති වුතං —

තත්‍ර අනිච්ඡයෙ “භික්‍ෂං ච දෙභි ගාවං චානෙති” ති වා “දු නං ච දෙභි සීලං ච රක්‍ෂාති” ති වා ඉති අනිච්ඡයො භික්‍ෂා භික්‍ෂයෙ දව්ඨනේවා — ඉතරෙතරයොගෙ “සමණො ච චිඨිති බ්‍රාහ්මණො ච තිඨිති සමණබ්‍රාහ්මණා තිඨිති” ඉති ඉතරෙතරයොගො සමානභික්‍ෂයෙ දව්ඨනේවා — සමාහාරෙ “සීතං ච උණං ච සීතූණං — පඤ්ඤා චිචරං ච පඤ්ඤාචිචරං” ඉති සමාහාරො එකත්‍වපයමෙ දව්ඨනේවා — අනිච්ඡයො නාම එකමත්තං පටිපාටිසේන ගතොති යදිනාම ගතවයසාති අඤ්ඤාසාපි අප්‍රාධානභාවෙන කප්පං, යථා “භික්‍ෂං ච ගාවං ච ආනෙති” ති — ඉතරෙතරයොගො චතුසමාසෙ ලභිතාති යථා බහුවචනපදයොගො යථා ‘සමණබ්‍රාහ්මණා’ ති — සමාහාරොපි තත්‍වෙ යථා එකචනපදයොගො යථා අපේළිකංති — අභිධානාසදිපිකාසංඝි.

“සමුච්ඡයෙ සමාහාරෙ නිච්ඡයෙ විතරිතරෙ පදසුරුණමත්තෙ ච සද්දො අවධාරණ” ති. වුතං.

නමිපිකාසං සමුච්ඡයෙ කෙවල සමුච්ඡයෙ.

චිචරං පිණ්ඩපාතං ච පච්ඡයං සත්තාසනං
අද්ධි උජ්ඣතෙසු විප්‍රසන්නෙන චෙතසා ති.

සමාහාරෙ “චක්‍ඛුං ච සොතං ච චක්‍ඛු සොතං” අනිච්ඡයො එකං සමානභාවෙන චක්‍ඛා ඉතරස්ස අප්‍රාධානවසෙන චචනං තසම්. “සීලං ච රක්‍ෂාති දුනං ච දෙභි” ඉතරිතරයොගෙ “සමණො ච බ්‍රාහ්මණො ච සමණබ්‍රාහ්මණා තත්‍ර කෙවල සමුච්ඡයො ච අනිච්ඡයො ච සමාසෙ නත්ථි ඉතරචයං සමාසෙයෙවා” ති වුතං.

සුඛනාමපදභූතො චක්‍ඛාගේ චඤ්ඤෙව චොරෙව නිමිලෙව අභිකාරෙව න්‍යකාරස්ස කාරිකභූතෙ චක්‍ඛාරෙව චත්තතෙ තෙසු “චන්ද්‍රදෙව්” ති ආදිසු චඤ්ඤ “චො විය චන්ද්‍ර විය පස්ස භොතං චුසන්තානං චුරිසානං රාගපිති සොමනස්ස සුත්තං මනං දෙතිති චන්ද්‍ර” එත් “චද්” ති චත්තතෙ “නිග්ගහිතාසඤ්ඤා” ති සුත්තෙන නිග්ගහිතාසමං ච “චග්ගහනං වා චග්ගහ” ති සුත්තෙන ත තඛිකානාං දෙසං ච කත්තං “චන්ද්‍ර” ති වුතං — “චන්ද්‍රා වුධං — චන්ද්‍රං හමති මඤ්ඤ” ති ආදිසු චොරෙ — “චො චොරං කිනාති හිංසති එතෙ තාති චක්‍ඛා” — “අනුත්තරං බම්බවක්‍ඛං” ත්‍යා

දිසු නිමිලෙ—“වෙනෙය් සත්තානෙසු අරකාසය සිලාදීනං ව
 චං නිමිලෙං පරිසුඛං කරොතිති චක්කං”-“ධමමචක්කං” ති එළු
 චක්කාරො අරකාසාරෙපි “වෙනෙය් සත්තානෙසු චං අකිකාරං
 කිත්තාති හිංසති එතෙනාති චක්කං” තෙනෙව.

කුමුදං වො පුළ්ඵයති ඵෙනෙත්ති චං පරධනං

චං සිලං සුඛසග්ගානං දිපාලොකෙන චං හතංගි.

එළු චක්කාරො සථානකමං චතු වොර නිමිලෙ අකිකාර
 තේසු පවත්නාති නථාති වො චතු කුමුදං පුළ්ඵයති. චං වොරා
 පරෙසං ධනං ඵෙනෙත්ති වොරෙත්ත පුඛ සග්ගානං ලජ්ජ
 පෙසලානා හිත්තු ආදිං සිලා චං පරිසුඛං හොති චං තනිමං.
 දිපාලොකෙන පදිපස ඔහාසෙන හතං විච්ඡිතං හො
 තිති අයො දව්ඨබ්බො—“සබ්බොච්චනති—සවතං තලනදකා
 රානං ව්‍යාසාරානි චලෙත්තකාරණං” ත්‍යාදිසු සුතෙනසු චක්ක
 රො කාරිභුතස්ස ත්‍යාකාරස්ස කාරියෙ—“ඉවණ්ණු වණ්ණා කි
 ලා” ති කිලසද්දා විස රුද්ධිසද්දාවසෙන පවතෙනා--එළු අකිකා
 රත්ති වංචකො චසද්දො නපුංසකලිඛො අවසෙසත්ති වංචකො
 පුලිලිඛොති දව්ඨබ්බො වුත්තංගි එකකිකරණොසෙ.

චතු වොරතිමිලෙසු වො තනිමෙසු චං මතං

“කාරියෙ කාරිතො ත්‍යස්ස පදිසති පයොගතො ති.

මමා චරියෙතාපි තඤ්චරණෙ තථෙව වුත්තං—එවං චසද්ද
 ස්ස අභිච්ඡාතං දසෙසො, ඉද්ධි නිසද්දස්ස අභිච්ඡාතො දසෙස
 තු මාරහියතෙ—

නිසානපදභුතො නිසද්දො පරිසෙබ්බේව උපමානතේව පව
 තෙනා-තත් “නහෙනං මස්තං හොජනා සුභාසිතකෙත්තෙව භාසෙ
 ය්‍ය තොව දුබ්බාසිතං හණ්” ති ආදිසු පරිසෙබ්බේ—“යං
 න කස්සචන මෙ පිකෙත්ත අකෙත හමසා කතං” ති ආදිසු උපමා
 නෙ එළු නසද්දො ගහෙත්ති කතං සද්දෙන යොජෙත්ති න කතං
 ති ඉමස්ස කතං විශාති අයො දව්ඨබ්බො—

නාම පදභුතො නිසද්දො පති සුතෙන සුඤ්ඤායං වා
 බකෙ සම්පුණ්ණෙ තසද්දස්ස කාරියෙවාති චතුස්සේසු අග
 තො තත් “න මතනියා සාවකා” ති ආදිසු සම්මාසම්බුධෙ වත්තති
 තත් සාවකා නමතනියාති සම්මාසම්බුධස්ස අභිප්පායං අනියං
 අනුගතති අයො—“නාගනතුකෙසු නං කරෙය්‍ය වොරාදිතං.

සාපරාධීන් නානං නං කරෙය්‍යං අනුසාසකා මහාමට්ඨා” හි ආදීසු ‘භාග්‍යතුකෙසු’ ති එහි සුඤ්ජනමනෙ වත්තනෙ-තං කරෙය්‍ය පොරාදීනං සාපරාධීන් නානං නං කරෙය්‍යං අනු සාසකා මහාමට්ඨා හි එහි බන්ධනෙහි වත්තති—භාග්‍යතුකෙසු සුඤ්ජනමනෙසු භාග්‍යතුකෙසු පොරාදීනං නං බන්ධනං කරෙය්‍ය අනු සාසකා මහාමට්ඨා සාපරාධීන් නානං නං බන්ධනං කරෙය්‍යං ති අර්ථ—‘නගරං’ ත්‍යාදීසු සම්පූර්ණත්වාවකො තත්ති “නං සම්පූර්ණං සරං එතොති නගරං” “ද්‍රෝණිසමා” ති සුතො වසද්දොති මහාපදෙස සුතොති වා සකාරස්ස ගකාරං කත්වා ‘න සරං’ ති වත්තවෙති නගරං ති වුත්තං “නිසිසමා නිත්තං සබ්බස්මා” ති එහි නකාරස්ස කාරියෙ හොතිති සද්ධංධං—වුත්තංති එක කවරකොසස.

“නාකාරො සුගතෙ බහෙති සම්පුණ්ණ භංග කාරිණෙ” යි—
මිමාවරිණෙනාපි තඤ්චරණෙ අයං නයොව වුභෙතා—

එවං නයදායා අනුචිතානං දුෂ්කරා ඉද්ධි ඔසදදස්ස අනු
චිතානො දස්සියතෙ—

නිපාතපදභූතො මනාගේ පාවච්ඡෙන අප්පකම්බසෙන දිස්සති
අයං ව සො “මහානාගො” ති ආදිසු පදපුරුණේ ආගතො-රූප
සිඬ්ඨං-“අයං ව සො මහානාගො ත්‍යාදිසු පදපුරුණේ” ති වුත්තං—

නාමපදභූතො වසදේදා පත විතො වානෙ නාගෙ පඞ්ගෙ
වකාරබ්‍යක්ෂණෙන ඔකාරාකාරානං කාරියභූතෙ චිකාණෙ ලසක්ඛ
ස් කාරියභූතෙ වකාරෙහි ඉමෙසු අභේජ ආගතො—නඤ්ඤ.

ද්විතීයාස්සඡර්මෙ සාවං වරාඤ් ජනනාභිතං

කුමාර. සසස විනාසය තමනා සසසදිනාසන.

තෘතීය යථාතත්වං විතත වාත තාගෙසු වතනි තත් දුට්ඨ
 වො දුට්ඨවිනේනා වරාජ නාගරාජ ජනතානිතං කාතුං ජනස
 මුතසා අහිතං කාතුං සසසවිතාසාය සසසානං විතාසනත්ථං
 සාවං භුසවාහං ඔසාජ්ඣෙ විසාජ්ඣි තතො තෙන ගෙතුතා
 සසාදිතාසනං සසසාදිතං විතාසනං භවතීති අප්ථො—සුචොත්ති
 ආදිසුචි විතෙත වතනි “සුඤ්ජ ඡෙකං විතතං යස්සාති සො
 සුචො” යොති අසුඤ්ජ පකස්සි විසෙසතො ඡෙකං තෙනෙවන සිත්තා
 පියමානෙ අත්ථං සුයමානෙව මනුසා භාසාසු කෙවි කුසලා
 භාරති—තථා සත්ති කම්මජාතානා දිසු සුචානං මනුසසාසාය

වංචාය භාසනං ආගතං—“වුලලනිප්ඵ්වො-මහානිප්ඵ්වො” ති ආදී
 සුපි වාතෙ, තත්ති “නිප්ඵ්ඳිතො වො වාතො යෙනාති සො නිප්ඵ්
 වො” නිප්ඵ්වොති අපරණ්ණ විෂයසො—“වරුණොත්තාරාජ”
 ති එත් නාමෙ පවත්නා “චෙ නාමෙ රුණොති වරහි
 පසාසති අධිපති භාවෙනාති වරුණො” —“කිසමාවො-කිස
 කවෙවා” ති ආදීසු පථව්‍යෙ හොති “යරලව සහල ආ”
 ඉති ආදීසු බ්‍යඤ්ඤෙ වත්තති—“වමොද්ද න්‍යානං” ති එත් ආන
 භුත්තං ඔකාරාකාරානං කාරියෙ වත්තති—“මාතකිත්තානං ව
 තානං වා” ති එත් මාත බාහුස මාකාරස කාරියෙ වත්තති
 “යවකාරාවා” ති එත් ලසඤ්ඤාසු ලකාරස කාරියෙ වත්තති
 “යවමදනතරලා වාමො” ති එත් ආගමෙ වත්තති—වුත්තංති
 ඵකිත්තරකොසෙ—

විත්ත මාඵත නාමෙසු පථව්‍යෙ බ්‍යඤ්ඤෙව වො

කාරියෙ ඔද්දන්තානං මාතමාකාරියෙ රපි

ලකාරියාගමෙවාපි පදීසාති පයොගතොති—

මමාචරියෙනාපි තබ්‍යාබ්‍යානො අයමෙව න යොවුත්තො—

එවං වසඤ්ඤා විභාගං දසෙය්‍යානං ඉද්දති වාසද්දන්ත විභාගො
 දස්සියතෙ—

නිපාතපදභුතො වාසද්දො සමුච්චයෙව උපමායංච සං
 සයෙව පදසුරණෙ ව වචනීයවිභාගායංච වසංගොච විකප්‍ය
 නෙව වත්තති, තෙසු “පාචලිපුත්තස බො ආනඤ්ඤා නයො අත්ත
 රායා හවිසන්ති අග්ගිතොවා උදකතොවා මිථුහෙදවා” ත්‍යාදී
 සු වාසෙය්‍ය සමුච්චයෙය්‍ය—එත්ති අග්ගිතා ව උදකතා ව මිථු
 හෙදනව තසිසානතිති අත්තො දව්ඨබ්බො—

“මධුවා මිඤ්ඤති බාලො යාව පාපං නපථවිති” ත්‍යාදීසු උප
 මාතෙය්‍ය—මධුවා මිඤ්ඤතිති මධු විය මඤ්ඤතිති අත්තො—“කො
 වා නිං කසා වා පුත්තො” ත්‍යාදීසු සංසයෙය්‍ය—“ඉමසා
 වචනං සචංචා යදිවා මුසා” ත්‍යාදීසු පදසුරණෙය්‍ය
 “නව්‍යං කුමාරකො මත්ත මඤ්ඤසි” ති එත් වාසද්දො පදසු
 රණෙති එතෙව චදන්ති එතෙව එකංසෙත්ති චදන්ති එත්
 එවං විනිවර්තො චෙදි තබ්‍යො වුත්තංති සාරස්ථදිපනිසං “වාස
 ද්දොති උපමාන සමුච්චය සංසය වසංගත පදසුරණ විකප්‍යාදී
 සු ඔහුසු අත්තසු දිසාති තථාහෙස “පණ්ණිතො වාපි තෙන සො”

නි ආදිපු උපමානෙ දිසාති සදිසභාවෙති අනෙකා “තං වාපි සිරා මුනි චෙදයනති” තසාදිපු ස සභෙ “අයං වා ඉමෙසං සමණබ්‍රාහ්මණානාං සාධුබ්‍රාහ්මණා සබ්බිද්ධිත්තා” ති ආදිපු වසාගෙහ “සෙති කෙති හිතතිත්ව සමණොවා ව්‍රාතනිණොවා” තසාදිපු විකපො තෙ තෙව “තවායං කුමාරකො මසාන මසාසුසි” ති ඉධාපි වාසඥෙ පද පුරණෙහි දවිට්ඨෙධානි—තෙනෙව ආවරිය බම්මසාලකෙසරෙන වුතං වාසදාසං අහුච්චාරං කරොතොත, “තවායං කුමාරකො මත මසාසුසි” ති ආදිපු පදපුරණෙ—හි අධිකාමාසං පි එවං වුතං “නවායං කුමාරකො මත මසාසුසි” ති අයං කුමාරකො අතභතො පමාණං න වග ජනාසිති ඉරිං තෙජ්ජනො ආ හා” ති එයාපි වාසති වචනසිලිවිඨාය වුතං තසමා “තවායං කුමාරකො මත මසාසුසි” ති එය වාති පදපුරණෙ නිපාතම ගත මෙවාති සංසයං අකථා අතතො පමාණං නාසාසුසි තස භවා ගහෙතභෙධා—“අමා සතො සමිංස්මානං වා” තසාදිපු වච ජාතිභාසභො—“වා වසාගෙහ නිපාතො” තසාදිපු වසාගෙහො වසාගෙහො නාම නිවර්තභො—“වග්ගනනං වා වග්ග—වා සභෙ අසරාසා” තසාදිපු විකපභො—

බාහුභුතො වාසඥො පත ගමනෙව පසාසනෙව සමෙව ගහණෙව පවත්තනෙව වතනති—තථ “වායො—වායති” තසාදිපු වා බාහු ගමනෙ වතනති—“වාති සීසං ගවිජ්ජිති වාතො” වා තො නාම මාඵයො—“වාතො” හි එයාපි පසාසනෙව වතනති “වාති ගහණති සුචෙති සුභකි දුග්ගතිති වාතො”—“වාතරො” “තසාදිපු සමෙ වතනති තථ “වාත සමෙති ති වා”—එය වාස ඥො වා සමෙති බාහුයා නිවර්තනොති වෙදිතභෙධා—“ආදිත වො” තසාදිපු ගහණෙ වතනති “ආදිත අතිවිස කපණොවං වා ති ගණනාති ති ආදි යවො” “වාසවො—කෙසවො” තසාදිපු පවත්ත නෙ වතනති—තථ “වාසං ආවාසනං පුරිමතභාවෙ ආවාස දුත වසෙන වාති පවත්තනති වාසවො” වාසවොති සකෙතා දෙවරාජ සකකසස හි අනෙකාති නාමාති,

“සකෙතා පුරිඤ්ඤ ඉඤ්ඤ චත්ත පාකසාසනො
සහසාසනෙතො මසවා දෙවරාජ සුජම්භති.

සහසාකේවා දසසත ලොවනො වර්තාවුනො
 හුතපති මහිඤ්ඤව කොසියො දෙවතුඤ්ඤරො
 සුරාධිපො සුරනාථො වාසවො තිදිවාහිහු,

ජමාදිවෙව වර්ත හතො අසුර සාසතො
 ගකිබ්බරාජ දෙවිඤ්ඤ සුරිඤ්ඤ අසුරාහිහු” ති.

“කෙසෙ වාහි පවතෙතිති කෙසෙවො” කෙසෙවොති විණ්ණ—

නාමසද්දහුනො වාසද්දො වණ්ණවිහි පාඨාතුස්ස කාරිසෙ
 සදිසසේව ආගතො-තත් “සිවො” ත්‍යාදිසු වණ්ණදෙවතායං
 “සෙවති හජ්ජිවා වණ්ණදෙවතා එතස්මිං ති සිවො”-සිවොති මූ
 ස්‍යරො, වණ්ණදෙවතාති උමා-“නනො පාමානානං වා මං සෙ
 සු” ත්‍යාදිසු පාඨාතුස්ස කාරිගහුතෙ වාකාරො-“වානරො”ත්‍යාදි
 සු සදිසසේ-“වානරො” ති එත් වාසද්දො එකසේව ආවරිතා සදිස
 ස්වච්ඡායා නිපාතො ති වදන්ති-තං නසුඤ්ඤං-පාලිසං නිපා
 තහුනො වාකාරො පදවසානෙ යෙව දිස්සති න පද්ධිවිහි-ස
 ද්දනිතිසං පන “වා” ඉති නිපාතපදං පදවසානෙ ව විනාං
 සමානාධිකරණපද්‍යං මරෙකිව නිපතති න පද්ධිවිහි තංයො
 “සමණො වා බ්‍රාහ්මණො වා එසො වා සමණො ගහෙතරො”
 ති-නනුව හො “වා පණෙ අසරුපා-වාණස්සවෙව” ත්‍යාදිසු
 වාසද්දො පද්ධිවිහි දිස්සති සථං ඊදිසො සද්දරවතා විසෙ
 සො අකඛරසමයෙ වෙය්‍යාකරණානං මතං ගහෙති පඨිඤ්ඤා
 එකතතනො මගධිභාසාසු වෙව සකකතභාසාසු ඊදිසි සද්ද
 ති අත් තස්මා අවතානං මතෙ මගධි භාසානුරූපෙන පණෙ
 වා අසරුපා” ති ලකිණං යපිතංති, තථාපි වදෙය්‍ය නනුව
 හො වාසද්දො පද්ධිවිහි දිස්සති “වානරො” ති එත්ති “තර
 න සදිසො වානරො” ති තං න සදිසස්වච්ඡායා හි වාසද්දො
 පදනෙතයෙව තිට්ඨති “මධු වා මඤ්ඤති බාලො” ති “වා
 නරො” ති ඉදං තු “නිමමන්ඛිං” ති පදං විස අබ්‍යයන්ති
 පුබ්බිධගමං අබ්‍යයභාව සමාසවිති නහොති ති ඉති තස්මා හවං
 උප්පථ මනොතරිකා “වානං වුච්චති ගමනං-තං එතස්ස අ
 ත්ති වානරො” යථා “කුඤ්ඤා භනු එතස්ස අත්ති කුඤ්ඤ
 රො” ති අත්තො ගහෙතරො” ති වුච්චතං-සදිසස්වච්ඡායා
 නිපාතපදහුනො වාසද්දො පාලිසං තථාදිසු නත් සදිසස්ව
 ච්ඡායා නාමපදහුනො වාසද්දො අත්තෙව-“වානරො” ති එත්

ව්‍යසදේව නෙව තිපාතො නාමසද්දො “ව්‍ය සමෙ” ති බාහු
යා නිපාතොතො “ව්‍ය ති සමෙති ති ව්‍ය” ඉති ඉමස්ස තිබ්බ
වනස්ස නාමපදභාවෙන වුත්තංගොති “ව්‍ය සද්දිසො නරො ව්‍ය න
රො” ති එත්ථ ව්‍ය ති නාමපදස්ස අත්ථො සද්දිසො ති ඉමිනා
දස්සිතංගොති—“ව්‍ය සද්දිසො නරො ව්‍ය නරො” ති ඉමස්ස
සද්දියත්ථාවක ව්‍යසද්දවසෙන සමාසං කත්ථො වුත්තංගොති තත්ථො
සුඤ්ජරතර මෙවංති ගභෙඤ්ඤං අයං පන තස්ස මමාවරියස්සච
මතවසෙන දස්සිතො—වුත්තංගි එකකතරකොසෙ,

“ව්‍යාහු බාහු නිපාතෙසු වණ්ඤ්චන් පාසා කාරියෙ
ගති යනිත සමෙසු ආදානෙ පවත්තෙ රපි,
සමුච්චියෙ වොපමායං සංසයෙ පදසුරණේ
වචන්තවිභාසායං වස්සගෙව විකල්පනෙ” ති.

එවං ව්‍යසද්දස්ස විනිවර්ජයං දස්සෙත්ථා ඉද්දති මාසද්දස්ස
විනිවර්ජයො නිදස්සියතෙ—

නිපාතානුකො මාසද්දො පටිසෙධන්තේ හොති “මාහං කා
කොච දුමෙමධො කාමාහං වස මන්තං” තිව “මා කත්ථා”
තිව සාධක වචනං—අහං දුමෙමධො දුප්පසෙසු කාකො
ඉව කාමාහං පඤ්චන්තං කාමනුණානං වසං මාඅන්තං නග
ව්‍යාමිති අත්ථො—“මා සොගෙ සබ්බකාලෙ වා” ති සුත්තෙත
මා ඉති නිපාතපදස්ස ආබ්‍යාතවිසයෙ සුත්තාධිකාරං එවං වෙදි
තබ්බං කථං සීයත්තති අත්ථන්ති ඉත්ථො විභත්තියො යද් මාස
ද්දෙන සුත්තා හොන්ති තද්ද සබ්බකාලෙව හොන්ති—“මාගමා
මාවවා මාගමි මාවවි” ති නිදස්සනාති, තත්ථ වසද්දානගණෙන
පඤ්චමි විභන්ති හොති.

කවචාසනවුත්තියං පි අයමෙව නයො වුත්තො තත්ථ සීය
ත්තනියං පන “මා කත්ථ පාපකං කමමං” ත්‍යාදි—තත්ථ තුමෙන
පාපකං කමමං මාකරොථාති අත්ථො—සද්දනිනියං “තත්ථ සීය
ත්තති තාව “මා නං කලලෙ අකකමිත්ථ හගවා” ති සමබන්ධ
තබ්බං” ති වුත්තං—තත්ථ “අකකමිත්ථ” ති රූපං සීයත්තනියං
තත්ථ අකකමත්ථාති රූපෙන හවිතබ්බං—“ඉකාරාගමො අසබ්බ
බාහුසමිති” ති ඉමිනා අසබ්බබාහුක විභන්ති විසසෙසු යෙව
ඉකාරාගමො වුත්තො න සබ්බබාහුක විභන්ති විසසෙසු අයං
පන සීයත්තති පි සබ්බබාහුකා එව—ජානකපාලියං පන,

අකකමිත්ථා න මං බුධො සහ සිසෙසගි ගව්ජතු
මා නං කලලෙ අකකමිත්ථො හිතාය මෙ හවිසෙතිති

එය අනුමතයෝගී—පාලයා දිනෙකි අය පාලයා පරොක්කා විභතියය. යෙව, ත හියනනායා පරොක්කා වාතා මානා විභතියයා මායොග්නියාන අප්පකතරා හොති—තෙ තෙවති සද්දායියියය—“පරොක්කා වාතාමානා අප්පකතරා” පරො ක්කා වතනානා විභතියයා මායොග්නියාන අප්පකතරා “මා නා කලලෙ අකතමයෝ” ත් ඉදං පරොක්කා මජ්ඣිමපුරිසෙකව චනං තං තංති ඉමිනා සමබ්භිතබ්බා තී වුත්තං—

“මා දෙව පරිඤ්චෙති—මා බාලෙ පරිඤ්චෙති” කී වහන්සා නිහන්තියා මායොගවසානෙ උද්භරණං—පඤ්චම් පඤ්ච පාලි සං මායොගවසානෙ අපජිකා න බහුතරා කාමා සා පාලියං අපජිකාතිවෙ කතම් පඤ්චමියා වහන්සා විසානෙ ‘මා මඤ්ඤි භවෙතා අහොසී’ කී අපජිතතියා ච චූර්ණාත්තා කාමා පන සා අපජිකපාදසු බහුතරා ති වෙ “මා වද මා ගම් මා වදාති මා වෙදාති මා භුසිසසු මා හොතු” කී එව මාදිනං ආගන්තා වෙව—මා ජීරිති ආදිනං මා ජීරතු කී ආදිනා අපජි සංවණ්ණ නාවසෙන ආගන්තාච—තත්ත්වෙ පාලිතො පඤ්චම්පයොගා “මා නෙ භවන්තතරායො—දුසිති මාති මඤ්ඤවෙතා ඉට්ඨාදයො අපකතරා—

අවවා ගරුකං මතකතර යද මායොගො නද නියතත
ජනනී පඤ්චමි විහතතියො සංඛ්‍යාලො හොතිති ආගතො
තෙසං උද්ගරණාති—“මාගමා මාවවා මාගමි මාවති මාගච්ඡාති
සො මා භවා මාභවි මා තෙ භවන්තු අත්තරායා” ති තෙසං
මතෙ “මා ගමා” ති පදස්ස මාගච්ඡාතිති වත්තමානභෝපි හොති
“මා භව්‍යා” ති පි අනිතභෝ” පි හොති මාගච්ඡාතිති අ
ත්තරායො පි හොති—මාගච්ඡාස්ස ති කාලාතිපත්ති අභෝපි
හොති—මාගච්ඡාතිති පදස්ස මාගච්ඡාති මාගච්ඡ මා ගච්ඡාති
මාගච්ඡාති වත්තමානා තීතා නාගත කාලාතිපත්ති අභෝ
හොති—තථා මාභවන්තුති පදස්ස මාභවති මාභවා මාගච්ඡාති මා
භව්‍යාති වත්තමානා තීතා නාගත කාලාතිපත්ති අභෝ
හොති—සංඛ්‍යා මෙතං අභිකප්පතං අභිකප්පාදිසු නදිස්සති, තථාපි
සුච්ඡි උපපරිකම්පා යුක්තං චෙ ගහෙතං මාසද්දයොගෙ අසු
කා අසුකා විහන්ති හොතිති අයං කතො සුච්ඡි පරිකප්පණී
නුබ්බිකා

නාමපදභූතො මාසදේශො-විඤ්චා මාසෙව සිරිතං ව මාන
 ඊව හිවෙගව සමප්‍රතිශං වංගනි තත් “පුණ්ණමා පුණ්ණමි”
 ත්‍යාදිපු වඤ්චා මාසෙව වංගනි තත් “පුණ්ණමා වඤ්චා එතා”
 ති පුණ්ණමා පුණ්ණමිවා” — “පුණ්ණමා මා මාසො එතා” ති
 පුණ්ණමා — පුණ්ණමිවා” — එතා “පුණ්ණමා මො එතා” ති එතා
 වෙව වදනති “එතාවෙව පත පුණ්ණමා මා” ති වදනති — අබ්බිකා
 එතං “මා වුච්චති වඤ්චා” ති ආකාරානාපාදො වුඤ්චා සද්ද
 හිතිසං පත එවං වුඤ්චා “මො වුච්චති වඤ්චා” ති අබ්බිකා
 එතං පත “මා වුච්චති වඤ්චා” ති ආකාරානා පාදො එතං
 ති ඔකාරානා පාදොන නෙතන භවිතං — සකකච්ඡාසංයම එක
 කුරුකොසොනො නයං නෙතො “මො සිවො වුඤ්චා වො” ති
 ඔකාරානාවසෙන වංගනි එතා ව ඔකාරා වසෙන වුඤ්චා
 සං මසඤ්චා වඤ්චාවංගනො “පුණ්ණමා පුණ්ණමි” ති වතිද
 සනපදති, තත් “පුණ්ණමා මො එතා ති පුණ්ණමි” එවං පුණ්ණ
 මා — රහතා පෙතො. ඉතිද්විත වදනං — එතා පත “විසාච
 පුණ්ණමා ව රහතියා පඨමයාමෙ පුණ්ණමිවාසං අනුසාරි” ති
 ඉදං තිදසනං එතා සියා යදි “පුණ්ණමා” ති අනං සංඤ්චා
 රහතාපෙතො ඉතිද්විතො

“පුණ්ණමායෙ යථා වඤ්චා පරිපුඤ්චා විරොචති
 තථෙව ආං පුණ්ණමො විරොච දසසහසසිසං
 අනුබ මාසෙ පුණ්ණමො පුණ්ණමායෙ උපොසංච
 පච්චයං නාම මාරුත්ත ද්‍යාං දතු මුපාගමි” ති.

ආදිපු කථං “පුණ්ණමායෙ” ති පදසිඛි ති යකාරාස යෙ
 කාරාදෙස වසෙන ධම්මි ය. රෙන හි හගවතා “පුණ්ණමායා” ති
 වාතබ්බ “පුණ්ණමායෙ” ති වදනා යකාරාස යානො යෙ
 කාරො පසිතො — ඉතිද්විත විසයෙ තතකාරාස යානෙ තෙන
 කාරො විස — නිකාරාස යානෙ තෙකාරො විසච — තථාහි යථා
 “අබ්බයතං චලපසි විරතෙත කොසියායතෙ” ති ඉමසමි භුබ්
 ජානතො “විරතො” ති වාතබ්බ “විරතො” ති වදනොන
 තතකාරාස යානෙ තෙකාරො පසිතො — කොසියායති”
 ති ව වතබ්බ “කොසියායතො” ති වදනොන නිකාරාස
 යානෙ තෙකාරො පසිතො එවං “පුණ්ණමායා” ති වත
 බ්බ “පුණ්ණමායෙ” ති වදනා යකාරාස යානො යෙකාරො
 පසිතො — යථා ව “දකුඤ්චායෙ අපරාජිහසංකං” ති ඉමසමි

මහාසමය පුරාණදෙසෙ “දැනියායා” නි වග්ගොට්ඨක “දැනී
තායෙ” නි වදනා යකුරස්ස ධාතෙ යෙකාරො පඨිතො—එව
මධාපි යථාපන “සභායෙ වා ධාරමුලොවා” නි එභි “සභායං”
නි ලිඛිතවග්ගාය වසන්ත සභා වුත්තා න තථා ඉධ “පුණ්ණ
මායංති” ලිඛිතවග්ගායෙන වුත්තා අථවො “පුණ්ණමා” නි ආ
කාරනිත්ථිලිඛිතවසෙන වුත්තා තථාහි “පුණ්ණමායෙ” නි පදං
යකාර ධාතෙ යෙකාරො යෙකාරුච්චාරණවසෙන සම්භූතං භූ
මිවචනං නි දදායං” නි—වතුස් කාමාහි එවං වෙදිතංඛාති—

වතොද නතතිතාරාජව ඉත්ථ සොමො නිසාකරො
වජ්ඣමා මා නිසාගාථො ඔසධිසො නිසාපති—

උථරාජ සසමොතිව හිමරංසි සසිප්ච
විජරාජ සසධරො තාරාපති හිමංසුච—

කුමුද ඛණ්ඩවො ජෙව මිහභොති ව කලාතිති
සුධංසු විඬු පිසුස රසමිවෙව ඛපාකරො
තතාතොසොව රජති කරො සුඛංසු එවචාති—

“පුණ්ණමා මා මසො එභි හි පුණ්ණමා—පුණ්ණමිවා” හි
එභි පුණ්ණමා මායො නාම ජමුදිපෙ කිර මාසපුණ්ණමි පාරි
පද දිවසතො පටිඨාය යාව අපරමාය පුණ්ණමි දිවසා නාව
එකො මාසො හි සමෙතතං කාරොති තාමිං පුණ්ණමි දිවසෙ
මාසො පුණ්ණමා නාම හොති. වුත්තංසි සාරථිදිපතිසං “පඨම
පාරිපද දිවසෙ හි තංසි කණ්ණපතොති පාරිපදදිවසං අපෙකඛිතො
පඨමපාරිපද දිවසං හි වුත්තං ඉදංව ඉමසමිං දිපෙ වග්ගො
න වොහාරං ගාහං වුත්තං තභි පත පුණ්ණමිතො පටිඨා
ය යාව අපරා පුණ්ණමි නාව එකො මාසො හි වොහාරං පව
ගතතො තෙන වොහාරෙත දුතිය පාරිපද දිවසෙ හි වග්ගො
සියා” හි—

“මාධවො” තතාදිසු සිරියං චතතති “මාය සිරියා ධවො
පතිති මාධවො” මාධවො නාම විණ්ණදෙවො—විවමුඛමණ්ඩන
මිකාසං—පත “මාලිනී” නි පදස්ස අභි පදා මා වුච්චති ලක්ඛි
අලිනී හමරි හි වුත්තං—ලක්ඛිතදෙව සිරිසදෙන සමාන
තො—තෙන “මා වුච්චති සිරි” හි අභො අනුමතො—තථා
පොරාණෙහිපි “මං සිරිං ධාරෙති විදධාතිවා හි මකාතා” හි

අයෝ පකාසිතො තයමිං “මාලිනී-මන්ධාතා” තිව ඉමානෙ
කි නිදස්සනපදානි—

“මාතලි—මාසො” ත්‍යාදිසු මාතරි වතනාති—“මා මාතා විශ
සත්‍යානං නිතසුඛං තලති විද්ධානිති මාතලි” මාතලිති සත්‍යා
සා දෙවරාජස්ස රථාවරියො—

“මා මාතා විශ පරජතානං නිතසුඛං කරති ආසිංසනිති
මාසො” මාසද්දිපපද කර ආසිංසනෙ ඤාපාඨයො—මාසොති
සත්‍යාමකො පුරියො—

“මාලා” ත්‍යාදිසු නිවෙත “මා සමරා ලලනා කිලනාති අති
රමනා පිවනෙන එනිඃ මාලා” මාසද්දිපපද ලල උපසෙවා
යං ඤාපාඨයො—

“මන්ධාතා” ත්‍යාදිසුපි සමපතියං “මා සිරිං ධාරෙති විද
ධානිති මන්ධාතා” මන්ධාතාතු සත්‍යාමකො රාජ—සිරි මාතු
සමපතාති වාචකො මාසද්දො ඉත්ථිලිඛො අවසෙසයා වාච
කො පුල්ලිඛොති දවිඨඛං—

ධාතුපදභූතො මාසද්දො මාතනෙ වතනාති “මා මණ්ණි”
ත්‍යාදිසු මාතනෙ “මීයති සංඛජනෙති ති මා”—“මීයති අනමා
නිසති ආභරණං එ තනා ති මණ්ණි” මණ්ණිති රථාදාං—වුත්තං
ති එකසංඛරකොසෙ.

මා ඉසු මාස ධාතුසු මා මාතු නිඛිත සිරිසු

මාතනෙ අබ්‍යයෙ වාහු පටිසෙධෙ තදා බ්‍යයං ති.

මමාවරියොති තඛ්ඛිට්ඨරණෙ තථෙව වණ්ණිතං—

එවං මාසද්දස්ස විභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති නිසද්දස්ස විත්වා
රො දස්සියතෙ.

නීතීය පදභූතො නිසද්දො කාරණෙව අවධාරණෙව ප
දපුරණෙව වාතාති—තනු ‘වුත්තංති භගවතා’ ත්‍යාදිසු කාර
ණෙ ‘ජිනවචනසුගතංති’ ත්‍යාදිසු අවධාරණෙ “සො නි භග
වං ජතං ජායාති පස්සං පස්සති” ත්‍යාදිසු පදපුරණෙ
“රූපසිඛියං” පන “ති ඉති හෙතු අවධාරණසුථා” ති

වුරු, තඹ හෙතු අත්වසෙන යසමාති අපෝ දවිඨබ්බො තථාති වුතං ව ආරාදිප්පිතං. “එත්ති සිසුදො හෙතුමිති යසමාති අපෝ” ඊ—අභිධානපදිපිකායං. “තිසාරණේ විසෙසාව ධාරණේ පද පුරණේ” ඊ වුතං. තිසරු පදපුරණ භාවො අවිඨකථාසුචි පාකථොච—තෙතොච සම්මතමිද්ධමගගමිඨකථායං. “යෙ ති සමි” ඊ අනවසර පරියායවචනං. තිසාරො පද පුරණ මතො නිපාතො” ති වුතං—අචරිය සමමමකිත්ති මහාපෙරෙන තිසරු අපෝ දසයනා චිකාකරකොසෙ අවිසෙසෙන වුතං තංයථා.

තිපච්චයෙ බ්බයෙ ධාතු විහතාති ගති වුච්චියං.
පච්චතනෙ පච්චිඨායං හිංසනෙ තාසනෙ රපි—
හෙතොචධාරණේ පද පුරණේ ඛිභුත කමමිති
විසෙස දුක්ඛසමුප්පු තතකායෙහිව පකිත්තිතො ටී.

මමාචරියෙනාපි තත්තාගතායෙනෙව තඨකිවරණේ දස්සිතං.

නාමපදභුතො භිසද්දෙ පන විසෙසෙව පච්චයෙව විහතායංව අබ්භුතකමමිති දුක්ඛෙව සමුප්පව තතකායෙහිව පච්චතනා ටී—තත් “තිසාරං” ත්‍යාදිසු විසෙසෙ “හිං විසෙසං තාලො” පාකසෙති එතෙනා ටී හිංසාරං” හිංසාරං ති පොඨිකා සිහදිකා පන හිංසාරං තාම කුරුතාරං ටී වොගරහි අවිඨකථාදිසු පන කුරුතාරං හිංසාරානි වෙ ජනිතො දිස්සන්ති. චිමංසිතො ගගෙනබ්බං. “හිං හං උඤ්චනං—යතො හිං” ත්‍යාදිසු විතතීපච්චියෙ—“සිගො අංයො නාභි සතං සොඨි සංගං සමංසු” ත්‍යාදිසු තාමිවිතතීයං—“නඤ්ච” ටී එත්ති අබ්භුතකමමිති, තත් “උං අබ්භුතක” දෙති පච්චයෙති එතෙනා ටී උඤ්ච” උඤ්චි මරණං, “හං ගච්ඡති ටී උඤ්ච” —අථා “උඤ්චං වුච්චිති මරණං තෙන සහ ගච්ඡති ටී උඤ්ච” උඤ්ච ති සතො—සතාන චිධානාති එවං දවිඨබ්බොති—වුතංති අභිධානපදිපිකායං.

පාණො සරීරී භුතං වා සතො දෙහිව පුගගලො

ඒවො පාණී පජ ජනතු ජනො ලොකෝ තථාගතො ටී

තිද්දෙසපාලියං පන අඤ්ඤාති පි සතොභිධානාති ආගතාති තං යථා “ඒවො ති සතො තො මානවො පොසො පුගගලො ඒවො ජතු ජනතු භිඤ්චු මනුජෙති—සද්දතිතිසං පන.

සතොතා චිත්තො ජයන්තා භූතො පාණො හිංසු පුංඤ්ඤො
ජනතු ජිවො ජගු යන්තො පාණී දෙභි තථායනො—

සතොතො චිත්තො ලොකො මනුරො මනවො හරො
පොසො සරීරී තී පුමො භූත මිති තපුංසකො—

පජාති ඉත්ථං වුද්ධො ලිඛිතො නව අත්තො
එවං තිලිංඝිකා ගොතති සද්ද සහායාභිධානකා—

ගො ගො ජබ්බාය උලහී සො සතොතා ජබ්බලො ඉධ
පාණදෙහාභිධානොති සත්තනාමං පපඤ්චිතං ති-වුත්තං

“හෙලා—භිද්දලං” ත්‍යාදිසු දුක්ඛො—“භිං ඉවජ්ජා ලාභාදි පච්ඡ
තං දුක්ඛා දුක්ඛා දුක්ඛා ජිහ්වති හෙලා” හෙලාති ලිලා—“භිං
භවා වුරුතා දුක්ඛා දුක්ඛා විනාශෙතිති භිද්දලං” භිද්දලංති
විභිසොමනාසාං තී අත්තො—“තථාහි, හි පඤ්චවග්ගානං අනු
ක්කමො ධර්මානුක්කමෙන චෙදිතොධො” තී ආදිසු සචෙට්ඨි—
තථාහි හි තං චට්ඨනං සචෙට්ඨාති අත්තො—“භිංසො අධිකෙ විදු”
ත්‍යාදිසු තත්තාමග්ග—භිංසො තත්තාමග්ගං අධිකෙති අත්තො—

ධාතුපදභූතො කිංසද්දෙ ගතිං වුච්ඡිං පච්චානො පති
විභිං භිංසො න සතොතාති ඉමෙසු අත්තෙසු පච්චානො—
තත්ත “හතො” ත්‍යාදිසු ගතිං “භිංසොති සිංහං ගච්ඡති හතො”
“භිංසොති සාමිකෙන කසාහතාදිකාරොක පාඨනො සිංහං ගච්ඡ
තිති වා හතො” —“භිංසො” ත්‍යාදිසු වුච්ඡිං—“භිංසොති
වච්ඡතිති භිංසො” භිංසොති ලොකිය ලොකුත්තර වුච්ඡිති අත්තො—
“හෙතු” ත්‍යාදිසු පච්චානෙන “භිංසොති පච්චානාති එලං එතෙ
තාති හෙතු” හෙතු තී කාරණං තී අත්තො “අලොභො හෙතු
අද්දෙසො හෙතු අමෙත්තො හෙතු” ත්‍යාදිසු පතිට්ඨායං—“ති
තොති පතිට්ඨාති සමපසුත්ත ධර්මො එතාති හෙතු” —“සර
දකාලෙ හිමං පතති—භමවාස සමයෙ” ත්‍යාදිසු සංසතො—“අ
සතොති සිංහලාභෙන සතොති සිංහලාති නිංසතිති සමං” —“සඬු”
ත්‍යාදිසු නාසතො “රොගං නාසොග්ගො ගච්ඡතිති සඬු”

එවං කිංසද්දෙස අත්ත විභාගං දස්සෙත්වා ඉදංති කිංසද්දෙස
අත්ත විභාගො දස්සෙත්වා—

නිපාත පදභූතො ධිසද්දෙ—ගරහතේ වතතන—“ධි ඩ්‍රා භමණංසා හතතාරං” ත්‍යාදිපු ගරහතේ—වුතං හි එකකකිර කොසෙ “ධෙ ප.නෙ ධිතිපානො හු ගරහතේ පකිතතිතො” ති අභිධානපදදිපිකාසංච “නිසුයං තු ධිකප්පතෙ” ති ව “භිංසා පනෙ ධි නිසුයං” ති ව වුතං, තට්ටිකායංච “ධිසද්දෙ නිසු යං” ති වුතං එකකකිරකොසෙ ධිති දීඝවසෙනව අභිධානෙ ච තට්ටිකායංච බාලාවතාරෙ ච රුපසිඛිසං ච රසාවසෙ න ච වුතං මමාවරියෙන කතෙ එකකකිරකොස විවරණෙ පි ර ස ව සෙන දුස්සිතං තථාපි තස්මයා සභිං ඉමං ධාතං සකාය අලලාප සලලාපෙ ජතෙ සතකත භාසතො නයං ගතෙතො එවං වුතොපි පාලිඅවධිකථාපු විරුපකිතතො රසාවසෙන අගතෙතො ධි ඉති දීඝවසෙන ගතණං පුඤ්ජතරං ති වුතං, තථෙව ඛම්මපදවධි කථාසංච “ධිවුභමණො” ති දීඝභාවතො ආගතතතාව පොරණො න ආවරියාන. මහතතර දීඝවසෙන ආගතතතාව රසාවසෙන කථනං අසුතං විස දියති—ධිසද්දෙ රසාවසෙන සුතතතා වොවා අසුතතභාවො වා පාලියං උපපරිකම්මො සුතංචෙ ගතෙ තථෙව—කෙපි ආවරියා ධිරතප්පිති එතාපි රසාවසෙන වද නති තංපි න පුඤ්ජරං—ධිරතප්පිති පාලියං දීඝවසෙනව දස්ස නතො—විසවන්තජානකෙ පන,

“ධිරතප්පි තං විසවන්තං යමහං ජිවිතකාරණං
වරතං පච්චා වම්සාමි මහං මෙ ජිවිතා වරං” තිව

කණ්ඩිනජානකෙව

“ධිරතප්පි කණ්ඩිනං සලලං පුරිසං භාලහවෙධිනං
ධිරතප්පි තං ජනපදං යත්තේ පරිනායිකා
තෙවාපි ඛිකතිතා සත්තා යෙ ඉත්තං වසංගතා” තිව.

වුතං—එත් පන “ධිරතප්පි” ති නිපාත සමුදයො—සද්ද නිතිසංඛි “ධිරතප්පි ඉති ගරහතේ” “ධිරතප්පි කණ්ඩිනං සලලං ධිරතප්පි තං විසවන්තං” ති වුතං—පාලිකයානුරූපෙනෙව “ධිරතප්පි” ති ගරහතේ නිපාත සමුදයොති සංයයං අකතො ගතෙතො වට්ටගෙව තෙතෙව ජතකට්ඨකථායං “ධිරතප්පි ති ගරහතේ නිපා තො” ති වුතං—එකච්ච පනාවරියා “ධිරතප්පි” ති එත් ධිඅ ඤ්ඤාඉති රසාවසෙන ඡෙදං කතො සරෙ පරෙ “මදුසරෙ—ව ගගනං වා වගෙහ” ත්‍යාගිතිච “සවමදනකරලාවාගමා” ති පුතෙතන රකාරාගමො කතො “සුඛමධො—පෙ—සරෙනා”

තර්කිකීච්චි “නසෙපරංසුන්තෙ” ති සුත්තෙත පරකඛරං තෙතො “ධිරංසු” ති රසාවසෙත වදන්ති සො නයො යථා පා ශ්‍රියා සමෙති සංසද්ධති තථා ගහෙතබ්බො—

නාමපදභූතො ධිසද්දෙ පඤ්ඤායං ආගතො “ධිමා-ධිරො ත්‍යාදිති තසො දුගරණාති, “තත්ති ධි වුච්චති පඤ්ඤා සා එත සා අත්ති ධිමා” ධිරොතාත්‍රාපි එසෙවනසො—

ධාතුපදභූතොධිසද්දෙ අප්පසිබ්බො—

එවං ධිසද්දස්ස අත්ථවිහාගං දුස්සෙතො ඉද්ධති විසද්දස්ස අත්ථ විහාගො දස්සියතො

නීපානපදභූතො විසද්දො අසකලන්තො හොති, අසකලන්තො නාම අප්පකන්තො—“කොච්ඡි කාච්ඡි කංචි කද්දච්ඡි” ඉච්චාදිති උද්ගරණාති විසද්දො පන යද්ධ කිං සද්දො න සුත්තො හොති තද්ධ අප්පකන්තො වාචකො—භූත වුත්තං

“විත්තො ඤා කො ති සද්දොච අප්පකන්තො වාචකො යකාරසුත්තො ආදිමති සකලන්තො වාචකො” ති.

අභිධානපදපිට්ඨකාසං පන “අසාකලොත්ථු චන වි” ති වුත්තං, තර්ථකායං චන සද්දො විසද්දො වාති වෙ අසාකලො අසකලන්තො කද්ධවන කද්දච්ඡි ත්‍යාදි පයොගො” ති වුත්තං.

ධාතුපදභූතො විසද්දො වයෙ වියනෙ ධංසනෙ පගුණෙ උච්චිතනෙ වංචිතෙ වාති ඡස්ස අත්ථෙසු ආගතො තත්ති “ස චුච්චොති, උපචිතං පුඤ්ඤං, කමස්ස උපචිතතො, ආචිනාති ච තං පුඤ්ඤං” ත්‍යාදිසු වයෙ—“චිණ්හාති, පාකාරො විත්තො” ත්‍යාදිසු වියතො—“අපචය භාමිතො ධමමා” ත්‍යාදිසු ධංසනෙ අපචයොති විධංසනංති අත්ථො “පරිචිතා” ත්‍යාදිසු පගුණෙ “පුඤ්ඤාති ඔච්චිති” ති සමෙ පුරිසා නවුත්තො සබ්බො එකෙක තිච්චිතා” ත්‍යාදිසු උච්චිතනෙ—“සංයමතො වෙරං නවියති” ත්‍යාදිසු වංචිතනෙ—වුත්තං හි ඵලාකඛරකොසෙ,

“වි වයෙ වියනෙ ධංසෙ පගුණුච්චිතනෙ තථා වංචිතෙ වුත්ථු චවතො පදිස්ස ති පයොගතො” ති—

මමා චරියොතා පි තඤ්චිච්චරණෙ අයං නයො ව දිප්ථි කො—නාමපදභූතො විසද්දො පාලාච්චිකථාදිසු අප්පසිබ්බො—

එවිට විසද්දක්ස අත්විභාගං දසොථිං ඉදං ති කුසද්දක්ස අත්විභාගො දස්සියතෙ—

නිසානපදකුතො කුසදෙදා කුට්ඨිතකෙව අප්පකකෙව වාති විප්ප අප්පක පවතො තත් “කදංගං-කුප්පකො-කුද්දො—කුප්පරිසො” තතාදිප්ප කුට්ඨිතකෙව “කුට්ඨිතං අංගං කදංගං කුට්ඨිතො ප්පකො කුප්පකො, කුට්ඨිතො දසො කුද්දො, කුට්ඨිතො ප්පරිසො කුප්පරිසො”—“කාලවතං” තතාදිප්ප අප්පකකෙව “අප්පකං ලවතං කාලවතං”—වුතං හි එකිනෙකුත්කොසෙ “කුට්ඨිතෙ අප්පකෙ බ්‍යයං” හි—

නාමපදකුතො කුසදෙදා භූමියංව පාපෙව ආවුසෙව වතාති තත් “කුජ, කුඤ්ජරො, කුඩො, කුද්දලො” හි ආදිප්ප භූමියං—“කුතො භූමිතො ජනොති කුජ” —කුජෙති රුකො—අබ්බාරො වා,

රුකාසා අනෙකාති නාමාති.

රුකො මහිරුතො වතො පාදපො ජගතිරුතො අතො නතො කුජෙ සාධි සාලොව විටපි සරා—
දුමො එලි තු එලවා ගවො තු වුද්දපාදපො හි.

“කුං පඨවිං තදහිසාතොති ජරයතිති කුඤ්ජරො”—ඉති පත ගෙට්ඨො “කුඤ්ජා ගත්ථ එතංස අත්ථි කුඤ්ජරො” හි අමෙහි වුතං, කුඤ්ජරොති ගත්ථි—ගත්ථංස ජානා නාමාති—

ගත්ථි නාතො ගජෙ දංගති කුඤ්ජරො වාරණො කරි මානසෙතො විරදො සංඝි හායො තෙකපො ඉතො එපො රපො එපොවෙව ගත්ථිතිතු කරෙණ්ණකා ගත්ථිපොතො ගත්ථිව්ජාපො හිට්ඨොව කලතො ගවෙ හි.

“කුං පඨවිං ධාරෙතිති කුඩො” කුඩොති උපච්ඡා—“කුං පඨවිං දලති හිඤ්ජි එතොති කුද්දලො” කුද්දලො තිව කෙච්චිත්තවසෙත වදන්ති සො සාරතො නාගෙහතෙති—කුසද්ද පපද දලවිදුරණෙති ධාතුයා නිප්පත්තානා විභාවං අධිකා තභාවතො—අශ්මිං සාතෙ කුද්දලොතොව යුජ්ජිති කුද්දලොති ආවුස විසෙසො, තෙන කුද්දොතො බොගං නාමෙතිවා තවෙජ්ජා තිණ මුලාදිති අපගරන්ති—“උගාර කුරුද්දො—කුරුරවං—සාතාරො කුප්පරිසං ගන්ති”—තතාදිප්ප පාපෙ “සාමමන සුඛපඤ්චිත්තො නුභාවෙන කුං පාපං රුකාසි එසා

ති කුරු” “කුරුතං දීපො කුරුදීපො—උත්තරොච සො කුරු
දීපොචාති” තථා “කුරුතං රථං කුරුරුතං” “කු පාපකො
පුරිසො කාපුරිසො” “කුසලා” ඒ එතාපි පාපෙ වග්ගාති— ‘කුං
පාපං සාති තනුං කරොතිති කුසං—කුසද්දපපද සා තනුකර
භාවසාපකසු—කුසංති සුභං තෙන ලාභං පවතොතනං
ති කුසලා” —කුසසද්දපපද ලා ආදානෙ “කුච්ඡිතොති වා ආකා
රෙන සයනතිති කුසා” කුසද්දපපද සිසයෙ—“තෙ අකුසල ධම්ම
සම්මාතෙ කුසෙ පුතාති ජිජුතිති කුසලං” කුසසද්දපපද පු
වෙද්දනෙ—“කුච්ඡිතෙ පාපකෙ ධම්මෙ සලයතිති කුසලං” කුස
සද්දපපද සලවලනෙ—ඉමං අත්තකෙ කුසද්දො කුච්ඡිත
තෙව පාපතෙව භොති—තෙකුකතභාවසෙන ඉදං නි චිතං
දම්මං—තථාති අත්තසාලිභිසං “කුච්ඡිතෙ පාපකෙ ධම්මෙ
සලයතිති වලයති කාමොති විධංසෙතිති කුසලා” “කුච්ඡි
තොති ආකාරෙන සයනතිති කුසා තෙ අකුසලධම්ම සම්මා
තෙ කුසෙ පුතති ජිජුතිති කුසලා කුච්ඡිතානං වා සාත
භො තනුකරණතො සුභං කුසං නාම තෙන කුසෙන ලාභ
භා ති කුසලා” ගහෙනභා පවතොතනං ති අත්තං—යථා ව
කුසා උභයභාගෙනං හත්තදෙසං පුතති එව මිමෙපි උප
ගාහුප්පති භාවො උභය භාගෙනං කිලෙසපකං පුත
ති තසා කුසා විස පුතති තිපි කුසලා “තනු ධම්මා ති පද
පෙකකං කාමා තදනුරූප ලිඛිතවිත වසෙන කුසලාති ති
ද්දොසො කතො” ති වුංගං—ඉධ පති සාමාදා නිද්දොසවසොති
කුසලංති තපුංසකෙකවිත නිද්දොසො කතො, පුකුඤ්චාවතො
වෙව ආරොග්ග වාපිකාව කුසලසද්දො එකතොතන තපුංසක
ලිඛිතාව ඉතරත්තවසකා තිලිච්ඡිකො යථා “කුසලො
එසො කුසලා වෙදො කුසලං වංගං” ති—කුසලසද්දො ලාභ
භු සලධාතුවසෙන නිප්පත්තං ගහො ති වෙදතො—“අසි
කොසො, කුඛාරි කුසොතා කුසො” තසාදිසු සත්ථ—“කුසත්තං
සයති තං වා සිතොති ඛෙති එතා ති කොසො” කුසද්දප
පද සිඛිකිතෙති ධාතු “කුභාවෙන සත්ථාවො ධාරිතතිති
කුඛාරි” “කු විස අසි විස පඤ්ඤාමානං පරිථං තිසති ජිජු
තිති කුසොතා” කුසද්දපපද ති ජිජුතෙති ධාතු—“කු විස
සත්තං විස ගහෙනානං හත්තදෙසං සියති ජිජුතිති
කුසො” කුසද්දපපද සිජුතෙති ධාතු—

ධාතුසද්දොතො කුසද්දො සත්ථ පවතාති “කපි, ජනකං”
කාකතං, කාකං” තසාදිසු සත්ථ “කවති වදති පෙමිති වව

නං සිලෙතා ති කපි” අයං පතා කපිසඤ්ඤා රූපසිද්ධියා දිප්ථ
 “ඉසි මුති මණ්ඩි බති හිරි රපි කපි කපි” නි ඉකාරනතාවසෙක
 අංගතො නං නපුඤ්ජරං-තස්සිලෙතේ ඤ්ඤාච්චයවසෙන නිප්ප
 නතාතාච “සිරා චරන්ති කපිතො පුච්චුබ්බිතාචා” නි ඊකාර
 නතාවසෙක ආභතතාච-කපිති පණ්ඩතො-“ජතං පුබ්බහපෙ
 හුතං පුඤ්ඤං බහිසංචිකං තප්පවිබ්බංච කවති කපෙතිති ජ
 තකං” කොකිල මධුරාදයො කවති සඤ්ජයති කුපති
 එයාති කාතනං” අථචා “සිතෙ මජ්ඣන්තිකෙ කාලෙ කවති
 සද්දං කරොතිති කාතනං” වුත්තං හි ජාතකපාළියං,

“සිතෙ මජ්ඣන්තික කාලෙ සන්තිසිවෙසු පකිසු
 සතතෙව බුහාරඤ්ඤං සාරපි පටිභාති මං” නි.

“මනොහරතාය අවසං කුසන්ති පණ්ණෙනති ති කබ්බි”

බාතුපාඨවිලාසිනිසං පි මමාවරියෙන අයමෙවනයො වුත්තො.

එවං කුසදුස්ස අත්තිභාතා දසොත්ථො ඉද්දති කුසදුස්ස
 අත්තිභාතො දස්සියතෙ—

නිපාත පදහුතො තුසදෙදා එකංසතේ වචනාලධිකාරෙ
 විසෙසෙ නිවත්තනෙ ච පවත්තො—

“සෙය්‍යො අමිතො මනියා උපෙතො
 තතෙව මිත්තො මනිවිප්පතීතො”

තසාදිප්ථ එකංසතේ, එවංපතෙත් අත්ථො දට්ඨබ්බො “පඤ්ඤා
 සමනතාගතො අමිතොතා පට්ඨත්ථිකො සෙය්‍යො උත්තමො ප
 ඤ්ඤාය විප්පතීතො මිත්තො තු එකතනන නෙව උත්තමොති
 අත්ථො—“සමුද්දාදෙකදෙසෙ තු හමුද්දරවො යථා” නි
 ආදිප්ථ වචනාලඤ්ඤාර සංඛාතෙ පදපුරුණෙ—“තුලොසා හිමි
 සි හෙදෙතු සරිරෙන දිසෙන තෙ” නි ආදිප්ථ විසෙසෙ” “සර
 ලොපො මාදෙසප්පච්චියා දිඨ්ඨි සරලොපෙතු පකති” තසාදිප්ථ
 නිවත්තන සංඛාතෙ අවධාරණෙ—එකක්ඛරකොසෙ පත
 “හෙදවධාරණෙකංසෙ පුරුණතේ බ්‍යයං තු තු” නි වුත්තං
 නත් අත්ථො සංවණ්ණයතා මමාවරියෙනාපි තබ්බවරණෙ ඉමි
 නා නායෙන අත්ථො සංවණ්ණීතො—අභිධානපදදිපිකාසං පි
 “තු හෙතුච්ඡෙද තත්ථාථා” නි වුත්තං—

නාමපදභූතො තුසද්දො පත පච්චයෙ වසාති, “සබ්බ භූතාණ්ඩ්‍රත්‍යාවිවා” ති ආදිසු පච්චයෙ—තභී ‘සබ්බ භූතො භ්‍රවු තු ආවි’ ඉති පදවේදයෙ—ධාතුපදභූතො තුසද්දො පත පා ශ්‍රවණකථාදිසු නාගතො,

එවං. තුසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්ධති නුසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

භීෂානපදභූතො නුසද්දෙ සංසයෙ පුච්ඡතෙ ව එවං සද්ද භේව නාමසද්දභේව පවතො ‘අහංනුබ්බස්මි නොනු බ්බස්මි කිංනු බ්බස්මි කථංනු බ්බස්මි’ ති ආදිසු සංසයෙ “කොනුබ්බො හතො හෙතු කො පච්චයො හවතො සිත්තං පාතුකම්මො යා” ති ආදිසු පඤ්ඤෙ “මාරදිවිසිතනංනු” ත්‍යාදිසු එවං සද්දභේ—“යං නු ගිරෙකො”ත්‍යාදිසු නාමසද්දභේ—යං නු ති යං නාමාත්‍යභේ, වුත්තංගි ජානකමඛකථායං.

“යංනු ගිරෙකො යොජනසතං කුණපානි අභවතති කසමා ජලංව පාසංව ආසරාපි නබුරකති” ති.

තභී “නු” ති නාමභේව නිපාතො “අභිධානසද්ධිපිකා සං” ති “නු සංසයෙව පඤ්ඤෙවා” ති වුත්තං,

නාමපදභූතො නු සද්දෙ පාශ්‍රවණකථාදිසු අප්‍රසිද්ධාපි “නුගුණො නරො” ති ආදිසු නුසද්දො “නු ථුතියං” ති ධාතුයා නිපථානාත්‍යා නාමපදභූතො නුසද්දෙවාවාගි ගතෙතොධො—

ධාතුපදභූතො නුසද්දෙ ථුතියං වත්තති ‘තොති, නවති, නුතො, නුගුණො නරො’ ති ආදීති නිදසකානි, නුගුණො ති එහි ථොමිතඛො පසංසිතඛො ති නු” නු ථුතියං—නු ථොමි තඛො ගුණො යසා සො නුගුණො” ති, තෙනෙවාහ එකකරකොසෙ.

“නු ථුතිය මබ්‍රයං පඤ්ඤෙ සංසයනෙරි තං” ති—මමාවරි යොනි අයමෙව නයො තබ්බිවිවරණ විලාසනී ආදිසු වුත්තාව—

එවං. නුසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්ධති චෙ සද්දස්ස අත්ථිභාගො නිද්ධියතෙ—

නිපාතපදහුනො මෙසද්දෙ යදානෙව සඛතාවටිකානෙම
 වග්ගාති “මං වෙ ත්වං නිබන්ධනං වනෙ” ති ආදිසු යදානෙව,
 යදානෙවොනාම යදිසයාසා අත්භූතො අනියමනො—“නිවිසිත
 චිවරසං. පන භික්ඛුනා උබ්බාදාසං. කභිනෙ එකරතනංපි චෙ
 භික්ඛු තිච්චරෙන විපච්ඡෙය්‍ය අසංකුත්‍ර භික්ඛුසම්මුත්‍රියා නිසා
 ගතියං පාවිත්තියං” ති එව මාදිසු සඛතාවටිකානෙ—රූපසිඛිකාසං.
 ති “චෙ සඛතාවටිකානෙ” තිව එකඟඛරකොසෙ “සංසයනේ
 ච නිපාතො වෙකාරො ති පකිත්තො” තිව සංසයසඛිකා
 නො එකොත්තවත්තො වුත්තො අභිබ්බාසසද්ධිකාසං. “නති චෙ
 තු සචෙ යදි” ති අනියම සඛිකානො එකොත්තව යදානො
 වුත්තො—නාමපදහුනොව බාහුපදහුනොව චෙ සංඥා පාශ්‍ය
 ටික කථාදිසු තත්ථෙව—

එවං මෙසද්දස්ස අත්ථිභාගං දෙසානො ඉද්දති මෙසද්දස්ස
 අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතපදහුනො මෙසද්දෙ අවිතානෙ වග්ගාති “භව්
 රෙ ඉත්තනාමං ආනෙති” ත්‍යාදි—අභිබ්බාසසද්ධිකාසං.
 “රෙ අවිතානෙ” තිව රූපසිඛිකාසං. පන “රෙති
 භික්ඛු ආලපනෙ” තිව වුත්තං—නාමපදහුනො මෙසද්දෙ
 බාහුසංව ආබ්‍යාතවිහරතියංව වග්ගාති “මෙසද්දෙ” ති එච්ඡ
 බාහුසං “අ උ. එ. ආ, අ-ච්ඡ-ඤ-රෙ-නො-විනො-ඉ-වෙත” ති.
 එච්ඡ ආබ්‍යාත විහරතියං—

බාහුපදහුනො මෙසද්දෙ සද්දෙව ලග්ගෙව හොති—
 “රතති” ත්‍යාදිසු රෙබාහු සද්දෙ වග්ගාති—“රසියති සද්දියති
 රා” එච්ඡ පන රෙබාහුනො “ඉත්තං මනිසමො වා” ති මික
 අත්ථිභාගං ව “ඉත්තං මනො ආසවමනො” ති මිතා ආප
 ච්චියංව කතා රාති පදසිඛි වෙදනබ්බං—

ආබ්‍යාත සාගර මථස්සති තරච්ඡං
 බාහුත්ථං විකරණංගම කාලමිතං
 ලොභානුබ්බං රස මත්ථිභාගතිරං
 ධීරං තරතති කවිනො පුත්‍රවුච්ඡාචා ති.

එච්ඡ රසාති පදෙ රෙබාහු ලග්ගෙ—“රසති අත්තනො
 සම්පන්න වත්තසු ලග්ගතිති රසා” රසාති කද්දමො—

නාමපදභූතො වෙසද්දෙ පාලාවිකිකාදිසු න දිස්සති
නාමි ආලපන යොවිහගතිස්ස කාරියෙ ආගතො “වෙවොසුලො
වා” ති ආදිසු වෙති නාමපදං නි දවිඨබ්බං—

බාහුපදභූතො වෙසද්දො පන තනතුසන්නානෙව, අව්‍යා
නෙව හොති, “ගත්තවායො” ති එත් තනතුසන්නානෙ “තත්තං
වායතිති තත්තවායො” තත්තවායොති පෙසකාරො-විතනතු
සන්නානෙතිපි හොති—“පඨමවයො මජ්ඣිමවයො පඨමී
වයො වයසමපගති” ත්‍යාදිසු අව්‍යානෙ “වායති අත්ඨමබ්බි
පුගගලස්ස අකෙසුසංව පසන්නානං සුභන්නානං වා ජනා
නං සමපගති විපගති වසෙන පිතිසොමනස්සං නිබ්බිදංව සංවෙ
ගස්සුණංව අව්‍යායතිති වයො” ති—

එවං වෙසද්දස්ස අත්ඨවිහාගං දස්සෙත්වා ඉදුති වොසද්දස්ස
අත්ඨ විහාගො දස්සියතෙ—

නිපාතපදභූතො වොසද්දෙ පදපුරණෙ වත්තති.

තිගේකුඛිඛිපාලිසං.

“ඉදං වො සුඛිතං හොතු සුඛිතා හොගතු සුඛිතො
තෙව තත්ථ සමාගන්ත්වා සුඛිපෙතා සමාගතා” තිව

ජාතකපාලිසං.

“කාලං වොගං නජනාමි ජනො කාලො න දිස්සති
තස්මා අතුත්වා භික්ඛාමි මා මං කාලො උපට්ඨතා” තිව.

“යෙති වො අරියා පරිසුඛකායකම්මනා—පස්සාමි වො
ගං අත්තානං යථා ඉච්ඡි තථා අහු” තිව එව මාදිසු පදපුරණෙ-
ත්තත්ථ “ඉදං වො සුඛිතං හොතු” ති එත් එකවෙව තුමහස්ස
ස්ස ආදෙසභූතො වොසාගෙති මසුඤ්ඤිතො “ඉදං මෙ සුඛිතං
හොතු” ති පඨනති තං තෙසං මතිමග්ගං තථා වුත්තෙ සති
සමුඛස්ස පහාරං දදමාහා විය හොගති. නිදධිකිකාසං “වො
කාරො පනෙත්ති නිපාතමත්තං න සාමිවචනං” ති වුත්තං—
ජාතකපාලිසං පි “තත්ථ කාලං වොගං නජනාමි ති වොති
නිපාතමත්තං” ති වුත්තං, තස්මා “ඉදං වො සුඛිතං හොතු”
ති එත් භගවතා වචනාලඛිකාරවසෙන වුත්තං වොකාරං ජ
බ්බිත්වා “ඉදං මෙ සුඛිතං හොතු” ති මෙසග්ගං පකුඛිපිත්වා

කපිතාං සම්මතයා අනුකර්මයා සම්මතයා සංවිතනි භව
තසා තෙසාං ආචර්යානාං තාං මතං අනිවනසුඤ්ජනා න ගතෙත
බ්බං ඡ්ඤාතබ්බං—තෙති පනාචර්යා “ඉදං වො ඤාතිනං
භොතු” ති එත් “ඤාතිනං” ති දිස්වසෙන වදන්ති. තංපි න
සුඤ්ජං “ඤාතිනං” ති එත් “සුන්‍යංභිසුචං” ති සුතෙත වගත
ගණෙන දිස්භාවො පටිසිඬො “ආදිති ආදිනං ආදිසු” ති ආ
දිසු විශ්—“ඉදං වො ඤාතිනං භොතු” ති වුතෙති “පසුචිමං
ලුහු සබ්බජා” ති වුගත ඡන්දොලකබ්බෙනව සමෙති සංස
ඤාති තථාපි ඡන්දොලකබ්බෙන සමභාවො සංසඤ්ජනභාවො
පාවචනෙ නාමභාණං “තථාගතොති ඡන්දොලකාරාදිති අතො
ලොකෙත්වා ධම්මං දෙසෙසි” ති වුගතභානාති ඤාතබ්බං—

නාමපදභූතො වොසද්දො “යො විභතතියා කාරියෙ වො
කාරෙව තුල්හසද්දායා කාරියෙ පට්ටතෙතව උපයොගෙව කර
ණෙව සම්පදාතිගෙව සාම්මිච්චනෙව වග්ගති තත් “අකතරසා
ලතො ග්වාලපනියා වෙ වො—ලතො වොකාරොවා” ති ආදිසු
යොවිභතතියා කාරියෙ වොකාරෙ—“කච්චි වො අනුරුඛා සම්
ග්ගා සමෙමාදමානා විහරතා” ති ආදිසු පට්ටතො “ඛච්ච
තිකාවෙ පණ්ණාමි වො” ති ආදිසු උපයොගෙ “ත වො මම
සතතිකෙ වග්ගබ්බං” ති ආදිසු කරණෙ. “වනපත් පරියායං
වො භික්ඛවෙ දෙසිසාමි” තත්ආදිසු සම්පදානෙ “සබ්බසං
වො සාරිපුත්තා සුභාසිතං” තත්ආදිසු සාම්මිච්චනෙ—බාහුපදභූතො
වොසද්දො තෙපිටතෙ බුඬවචනෙ න දියාති එකකබ්බකොසෙ

“පට්ටතො උපයොගෙ ව කරණෙ සම්පදාතිගෙ
සාමියා වචනෙ වෙව තථෙව පදසුරණෙ.

වෙවොතුකාරියෙයොසා වගෙ වගො බ්‍යානවිභතතියං.”

ති වුගතං—මමාචරියෙනාපි වොසද්දායා අත්ථං දසසයනා තබ්බි
වරණෙ අයමෙව නයො වුතො—සද්දනිනිසංසි.

“පට්ටතො උපයොගෙව කරණෙ සම්පදාතිගෙ
සාමියා වචනෙ වෙව තථෙව පදසුරණෙ.

ඉමෙසු ඡස්ස ඨානෙසු වො සද්දො සම්පවග්ගති” ති වුගතං

එවං වොසද්දස්ස අත්ථවිභාගං දසෙසා භා ඉදාහි වොසද්දස්ස
අත්ථවිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානපදහුනො නොසදෙදො පදපුරණෙව අවධාරණෙව ව
 නනති—“නනු බො හනවා සිනසු ආමනෙ සි - නනු බො හනවා
 සිනසු ආමනෙයි” න්‍යාදිසු පදපුරණෙ—“අසොසි බො වෙර
 කොටු බ්‍රාහ්මණො” නි ආදිසු අවධාරණෙව වගනති, පදපුර
 නෙව—හත් අවධාරණෙත්ත “අසොසිබො” නි අසොසිබො
 වාහි අනො ගහෙනො, පදපුරණෙත්ත “අසොසිබො” නි
 අසොසිහි අනො ගහෙනො, ඉමියො සාප්‍රියො අත්තං සංචි
 න්‍යානොනති අවධාරණෙව වර්තනති “බො ඉති පදපුරණෙත්ත අව
 ධාරණෙත්ත නිපාතො” නි වුගනං—නාමපදහුනො වෙව ධාතු
 පදහුනොව බො සද්දෙ පාවචනො නාගනො—

එවං බො සද්දෙත්ත අත්තං වුගනං දසොසිබො ඉද්ධි නොසද්ද
 ස්ස අත්තං නිද්ධිසංගො—

නිසානපදහුනො නොසදෙදො ප්‍රච්ඡායං ව නිසසබො ව අවධාර
 රණෙව වගනති—“අභිජනාසි නො තං මහාරාජ ඉමං පඤ්ඤං ක
 ච්චි නො තං මහාරාජ” න්‍යාදිසු ප්‍රච්ඡායං, අභිජනාසි
 නො භි අභි ජනාසි නු ඉති අනො—බ්‍රාහ්මණො පන “කච්චි
 නො” භි ඉදං “ලොපසංචි කත්‍රානො” නි සුගතො වග
 හනො මහාරාජමවසෙන දසෙහි—“වුගනං සි නත්
 “සො හිනසු කච්චිනු තං, ජානෙම හං” නි “ලොපසංචි කත්‍රා
 නො”—බ්‍රාහ්මණො පන සරානං කච්චි ලොපො නොහි නනු
 පුනො ධානෙ අකාරාගමො චකාරෙත මහාරාජාරාජි—“සභිකසු
 කච්චි නො තං—ජානෙම හං” නි—කච්චිකච්චිකච්චිකච්චි ව භුජි
 බ්‍රාහ්මණො ඉමසං සුගතො චගහනො මහාරාජාරාගමො හ
 වුගනං පභිජනාපටිසම්භිදො මහාකච්චිකච්චිකච්චිකච්චි ඉමං සුගතො
 පකාසෙනො චගහනො කාරිගමමෙව දසෙසි බ්‍රාහ්මණො
 පන පුරිසපරලොපයෙව නනු අකාරාගමකච්චි, නව මහාරාජාරා
 ගම. නි—ඉමියො චසද්දෙස සම්භිජනෙත්ත විශ්වයති තෙ
 නො වග මුඛමත්තදිපනිසං “චගහනං දුරියතං සම්භිජන
 ති” නි නාම “කච්චි නො තං ජානෙම හං” භි ඉමෙසං විගතො
 පදහං මහාරාජාරා ආගමවසෙන හ ගහෙනො—කච්චිනො තං
 භි ඉති පුරිසපටිසම්භිදො නොසද්දෙයෙව නව නුසද්දෙ—බ්‍රාහ්ම
 භ්‍රාහ්මණො ඉමසං සුගතො චගහනො කාරිගමමෙව දසෙසි බ්‍රාහ්මණො
 ආදිසු නත්තං මහාරාජාරා “කච්චි නො තං” භි ඉති “කච්චිනු
 තං” භි ඉදං කතං ඉමසං සුගතො චගහනො මහාරාගමො

කතා “කපිවිකාරයා” හි සහිතයා වූයෙන්, ගෙව තැන සතී
 හි මකාරාගමය, ඉමයම් සුභාන වනනාගම මකාරාගමය
 කපිවිකාරය වූයේ ආදිය අනාගතයා නොවන බව මිනිසුන්
 දිව්‍යබලය—තමන් “රාගෙමු” හි එකිනෙක වෙරෙහි
 ඉමයම් සුභාන වසද්දෙන උකාරාගම කතා රාගෙමු හි ද
 සිතම, ඉමයම් සුභාන වනනාගම මකාරාගම කපිවිකාරය
 වූයේ ආදිය නමුත් කතා හා මිනිසුන් බලය “රාගෙ
 මු” හි එන “රාගෙමු” හි පද වනනාගම කතාකාරක
 පරසපද මයෙහි පුද්ගලිකවසන ගෙන, උකාරාගම ක
 තා රාගෙමු හි වූයේ—තමන් මකාරාගම පරසපද මයෙහි පුද්
 ගලික සතාම කතාකාරක පරසපද මයෙහි පුද්ගලික වෙ
 ර—රාගෙමු හි ඉමය පදහි එව මෙදිගබො “සුභාන භූමි
 දිගෙහි දිව්‍ය දිගෙහි කිසිදු ගෙනෙහි කිසිදු පවතා
 හි තැනුමදිගෙහි ‘සුභාන සුභාන’ හාදි-දිව්‍යදිගෙහි ‘සුභාන සුභා
 න’ හාදි—කිසිදිගෙහි ‘රාගාරි රාගාරි’ හාදි, තැන රා
 ගෙමු හි කිසිදිගෙහි රූප, තැන සුභාන වෙරෙහි මය, ස
 තාම කතාකාරක පරසපද මයෙහි පුද්ගලික එයනම් විභ
 හාරි මෙපය සුභාන හා “කිසිදිගෙහි” හි මෙකරණ
 කතා සුභාන “සුභාන සුභාන” හි මෙ රාගෙම කතා
 ‘රාගෙම එයනම්’ හි වනබව “ඉමයෙහි” හි එය වනන
 ගෙන මුඛපණකාරක දහරාගාරක කතා මතවූයේ
 එයනම් විභහාරය එම රාගෙම කතා රාගෙමු හි රූප—මෙර
 පරික්ෂාදි “විභාරමුද්වය විභාරමුර හි තම දහරාමු
 සමුඛ” හාදිය එය වනන—මෙකිනෙක වෙරෙහි.

එයන මෙකමු කතාවි විභාරමු රාගෙමු ගුණ
 තම දහරාමු සමුඛ කපි රාගෙමු හා මය හි.

වූහ—මෙවර්තයෙහි රාගෙමු සුභාන විභාර හි ආ
 මෙවනෙහි වූයේ, තමන් ඉමය මය උකාරාගම
 පතවලාය අගමෙවනෙහි දිගෙන සුභාන, තමන් ඉම
 යාන සාසනිකෙහි පරිසරයෙහි කමයමෙහි සුභාන
 සාසන සලලකෙහි නිසාග යන පරිසරයෙහි—සුභාන
 සෙසුව භාගයෙහි වූ රාගෙම හාදිය “රාගෙම
 තොව හතෙහි තමනෙහි අනෙක සම අනෙක
 තොව” හි ආදිය අවධාරණ—තමනෙහි සම රාගෙම
 තොව හි අනෙක—

නාමිකපදහැනෝ නොසඳො නාවායංව අමහසද්දායකා
 රියහුන පව්වතොව උපයොගෙව කරණෙව සමපද
 තොව සාමිකංව වතති—“තො තරිතො තදිපාරං පතො”
 ත්‍යාදිසු නාවායං, තත් “නො නාවාය තරිතො නො තරිතො”
 “ගාමං නො ගවේශයාමා” ත්‍යාදිසු අමහසද්දායකා කාරියහුනො
 නොසඳො පව්වතො—“මා නො අර් විකන්තිංසු රඤ්ඤා සුදු
 මහානසෙ” ත්‍යාදිසු උපයොගෙ—“න නො විවාහො නාගෙහි
 කතප්‍රාප්තො කුද්වතං” ත්‍යාදිසු කරණෙ—“සංවිහරෙථ නො
 රජෙථතා” ත්‍යාදිසු සමපදනෙ “සත්ථා නො භවා අනුප්‍රා
 ගතො” ත්‍යාදිසු සාමිකං—එත් නාවාවායනො නොසඳො නාමි
 නාමං ඉතරත්ථාවනො සංඛතාමං ති දවසංඛං, එකකර
 කොසෙ පන.

“නුප්‍රිතං නොතු නාවායං නොසඳො අමහරො පන
 පව්වතො උපයොගෙව කරණෙ සමපදනියෙ—
 සාම්‍යාව ධාරණෙ වෙව නුසද්දොතිවාරණෙ
 තථා නිපාතමතමති නොසඳො සංපවතති” ති වුතං.

සද්දනිකිසං පි එවමවාගතං මමාවරියං මතෙපි එසෙව
 නොයො—ධාතුපදහැනෝ නොසඳො පාලුස කථාදිසු නෙව
 ගතො—

එවං නොසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසනා ඉද්ධි නොස
 ද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතපදහැනෝ නොසඳො පදපුරණෙව පඤ්චමසතේ
 නොපාව්වයෙව පවතො “රුක්ඛා තො පතිතො නරො” ති
 ආදිසු පදපුරණෙ—“කිවිතො පඤ්චමසතේ” ති ආදිසු පඤ්ච
 මසතේ නොපාව්වයෙ—එකකරකොසෙ “පඤ්චමසතේ පව්
 යමති නොකාරා සමුදිරිතො” ති වුතං, තත් පදපුරණතේ
 නාසතො—“කිවි තො පඤ්චමසතේ” ති සුතොතන පඤ්චමස
 තේ ව නොපාව්වයො හොති යථා “උභතො සුභතො මාති
 තො ව පිතිතොව—අගිතොවා” ත්‍යාදි—“කිවිතො” ති යො
 ගවිභාගෙන අඤ්ඤාසුපි අතේසු හොති තතියතේ “අතිවිච්ඡො
 ද්ධකිතො රොගතො” ත්‍යාදි—සාමිඅතේ “නවාය මෙතං ඉ
 ව්‍යාමි යං පරතො දුතපව්වයා” ත්‍යාදි—සත්තමසතේ “එකතො
 පුරතො පච්ඡතො පසසතො පිට්ඨිතො පාදතො සීසතො මූල

තො හෙට්ඨතො” ත්‍යාදි—තෙන චුත්තං සද්දනිනිසං “තතිසා පක්ඛම් ඡව්ඨි සත්තම් යතේසු තො කච්ඡි” ති-නාමපදභූතො ව ඛාතුභූතොව නොසද්දො පාලාට්ඨකථාදිසු න දිස්සති—

එවං නොසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති සංසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතපදභූතො සංසද්දො හෙතුතේ පවතති “යං ඛො ඡිත්ඛිවෙ ඉමෙ සත්තා” ත්‍යාදිසු හෙතුතේ—යං ති යෙන කාරණෙනා ති අත්ථො-අභිධානපද්ධිසිකාපිකාසං පි “යංති කාරණතේ” ති චුත්තං-සංසද්දො පච්චිත්තෙව උපයොගෙව භූමෙව කරණෙව ආගතො “යං මෙ භතෙන දෙවානං තාවතිංසානං සම්මුඛා සුතං සම්මුඛා පටිගාහිතං ආරොචෙමි තං භතෙන භගවතො” ත්‍යාදිසු පච්චිත්තෙ—“යං තං අප්පච්ඡිමිහ අකිත්තාසී තො අඤ්ඤං තං පුච්ඡාම තදිධං බ්‍රූහි” ත්‍යාදිසු උපයොගෙ “යං විපස්සිභගවා අරහං සමමාසමුඛො ලොකෙ උදපාදී” ත්‍යාදිසු භූමෙ “අට්ඨාන මෙතං භිත්ඛිවෙ අතවකාසො යං එක්ඛිසො ලොකධාතුයා” ත්‍යාදිසු කරණෙ—තෙනෙ වාහ සද්දනිනිසං—

“පච්චිත්තෙව උපයොගෙව භූමෙව කරණෙ පිච්ච
වතුසෙවනෙසු ආනෙසු යංති සද්දො පවත්ති” ති

තත්ථ පන “යං මෙ භතෙන දෙවානං තාවතිංසානං සම්මුඛා පටිගාහිතං” ත්‍යාත්‍ර “යං සුතං” ති සමිකෙකි සති යංති නපුංසකලිඛෙත පච්චිත්තෙකවචනෙනපි භවිතං. “යං තං අප්පච්ඡිමිහ” ත්‍යාත්‍ර “යං අප්පච්ඡිමිහ” ති සමිකෙකි සති පුල්ලිඛෙතවා නපුංසකලිඛෙතවා උපයොගෙකවචනෙනපි භවිතං. ති මන්තං සාකා—ඉත්ථිලිඛෙතපි යංති උපයොගෙකවචනං අත්ථෙව—එත්ථ පච්චිත්තෙව උපයොගෙව පවත්තමානො යං සද්දො සබ්බකාමිකපදං භූමෙව කරණෙව පවත්තමානො නිපාතපදංති අමුතාකං රුච්චති මමාවරියෙනාපි තථෙව චුත්තංති වෙදිතං. —

එවං සංසද්දස්ස අත්ථිභාගං පකාසෙත්වා ඉදාති නංසද්දස්ස විභාගො පකාසියතෙ—

නිපාතපදභූතො නංසද්දො පදපුරුණතේව නාමසද්දස්ස තේව හොති “න භූමි සුඡන්තො සමිකො භූමිතමො” ත්‍යාදිසු නංස

පද පදපුරුණයෝ—“ගිහිපි නා ගිහියා” ත්‍යාදිපු නාමසද්දසා
 යෝ-ගිහිපිග හි ගිහිපි නාමාහි අනෙක—තෙතෙව්‍යාන එක
 කුසලයෝග්‍ය “නාමයෝ තං ති නිපාතො පදිකාහි පයො
 යතො” ති—රූපසිඛිතං පි තපෙව වුත්තං—නාමපදභූතො
 නාසද්දො චිත්‍රං තත් නිපාති තසද්දසා කාරියභූත ප්‍රමිතීචි
 චෙතසු උපයෝගකවිච්චනෙව නපුංසකලිංගෙ පව්වතො පයොගෙ
 කවිච්චෙසුචි ආගතො—ධාතුපදභූතො නාසද්දො නාම තපෙව,

එවං නාසද්දස්ස අත්තිකාගං දසොභා ඉද්ධි නාසද්දස්ස
 අත්තිකාගො දස්සියතෙ—

නිපාතපදභූතො නාසද්දො පදපුරුණයෝ ච කාරණයෝ ච
 පව්‍යානති “තං කියං ගෙතු” ත්‍යාදිපු පදපුරුණයෝ—“තං ති
 තෙන කාරණො” ති ආදිපු කාරණයෝ—රූපසිඛිතං
 “නා සද්දො පදපුරුණයෝ” ති වුත්තං—“තං කියං ගෙතු” ති
 එව කෙච්ඡි ආචරියා සබ්බනාමික පදභූතසා නපුංසකලිඛිතික
 සා තසද්දසා පව්වතොකවිච්චනා ති මංගල්ලානා තං කාරණං
 කෙන ගෙතුනා ගොතිති තංගද්දසා අත්ති වදනති එකච්චි ආ
 චරියා “තං කියං ගෙතු” ති එව “තං කියං” ති සමාසපදං තිව
 කියංහි පරිමයේ සම්චචනං තිව මංගල්ලානා “තසා කොගෙ
 තු” ති අත්ති වදනති අමිඨසුඛියං පන “තංහි පදපුරුණොති
 පාන මහං කියංගෙතුති කොති කාරණොති අත්ති” ති
 වුත්තතො තෙසං තං මහං න ගගෙනා—මමාචරියොති
 අච්චිකපානො සුඤ්ජරතරො යෙවති වුත්තො—

නාමසද්දභූතො නාසද්දො සර්ව නාම විසයෙ පවතො
 “තසා තං වචනං සුත්තං” ත්‍යාදිපු සබ්බනාම තසද්දවසෙක
 උපයෝගයෝ ආගතො—පුල්ලිච්චින තසද්දසා උපයෝගෙකව
 චිතෙව නපුංසක පව්වතොකවිච්චනෙව ඉත්තිපංගුකෙසු උප
 යෝගෙකවිච්චනෙව ආගතො—තුම්හස්ස පන නාසද්දො උප
 යෝගෙකවිච්චනෙ ආගතො—“කපං ජනෙමු තං මයං” ති තිද
 සානං—

“අතො ජවා බහිජවා ජවාය ජවිතා පජා
 තං තං ගොතම පුච්ඡාමි භික්‍ෂා ඉමං විජට්ඨෙ ජවං ති.
 එත්ති දුට්ඨෙ තං සද්දො සත්ති තෙසු එකං තංසද්දං තසද්ද
 සම්භූතං තං සද්දවසෙකව එකං තුමහසද්ද සම්භූතං තං සද්ද

මහනුව ගහෙයා පුටුපාමි නැහු පුටු මාතුයා විකලික
 භාවෙන තං කාරණං තං තුවං පුටුපාමි ති කෙවි ආවරියා අභි.
 වදනති තං නසුඤ්ඤං, සච්චං පුටුපාමි විකලිකා යෙව තථා
 පි තදවසී කථායං “තස්මා තං පුටුපාමි” ති වුත්තකා ආදිමති
 වුත්තො තං සද්දො කාරණෙති වාචකො නිපාතො එව, තසද්ද
 සම්මතං වා තුවහසද්ද සම්මතං වා උපයො නෙ කවචනං
 න හොති—දුතිය තං සද්දං පන තසද්ද සම්මත භාවතො
 තං ති තං කාරණං ති අපො ගහෙත ඛෙබ්, තථාපන තුවහ
 සද්ද සම්මතං උපයොනෙ ක වචනං නහොතොව පුටුපාමිතුයා
 විකලිකාතා දුතිය තං සද්දො එකං කමිං අසද්දං පන තං
 ති අපකාසනො “තභි තස්මා තං ති තං කාරණං තං ති තුවං
 පුටුපාමිති අබිපායනො ගහෙත ඛෙබ්, සද්ද නිති සං පන පඨම
 තං සද්දං සකායං “හෙතුනෙති පඨමෙකවචනං” ති වුත්තං
 තං පි අවසීකථාය සමෙති බුද්ධස්ස භගවතො අබිපායො අතිව
 සුබ්බො අතිව ගම්භිරො අතිව දුරනුබොධො බුද්ධස්ස භග
 වතො අබිපායං සබ්බප්පකාරෙන විඤ්ඤානං කො සමතො
 අසද්දං පනිනා පටිසම්භිදෙති මහාබිණ්ඩපටෙති-තෙනෙ වාග.

“අබිපායො සු දුබ්බොධො යස්මා විජ්ඣති පාළියං

තස්මා උපට්ඨතා ගණෙන ගරු ගරුමතං විදු” ති.

තභි යස්මා ගෙන කාරණෙන පාළියං තෙ පිටකෙ බුද්ධ
 වචනෙ දුබ්බොධො අති සයෙන බුද්ධත්වං දුන්නො අබිපා
 යො අපකාසයො විජ්ඣති තස්මා ගෙන කාරණෙන විදු පණ්ඩි
 තො ගරු ආවරියං උපට්ඨතා උට්ඨානාදිති පඤ්චති අවෙතති
 උපට්ඨතෙනා ගරු මතං ආවරියස්ස අබිපායං ගණෙන ග
 භිත්තුං සකකුණේයාති අපො—

ඉදං වුත්තං හොති “අබිගතො බොමියායං ධම්මො ගම්භි
 රො දුද්දසො දුරනුබොධො අතකතාවචරො පණ්ඩිතවෙදනී
 යො” ති-එභි පන “ගම්භිරො දුද්දසො දුරනුබොධො අත
 කතා වචරො පණ්ඩිත වෙදනීයො” ති ඉමෙති පඤ්චති පදෙති
 ධම්මස්ස ගම්භිරහාපවා සුබ්බමහාපවා පකාසිතො තස්මා භගවතො
 අබිපායං සාමඤ්ඤ පුග්ගලො යථාසභාවං විඤ්ඤානං එකතො
 නෙවසමතො නාම තභි තස්මා පරිගතති විසාරදා ඛුත්තං ආමි
 රියං පසිරුපාසනො උට්ඨාන උපට්ඨාන සුත්තස්ස පාරිවරියං

සත්‍යයට සිප්පුගන්නා සංඛ්‍යාතෙහි පසුවහසෙහි උපවිධි
 නොහොත් ආවර්තයට ගතහොත් සත්‍යයට අසාධාරණය.
 උපසංහාරය කරන්නේය.

එවිට නිසිදේශය අත්විභාගය දෙසට ගොස් ඉතිරි කිසිදේදක්
 අත්විභාගය දක්වයි—

කිසිකිසි පදයකින් කිසිදේදක් අත්විභාගයට අත්විභාග
 ප්‍රවර්තය ව නිසිදේශයට එවීම අත්විභාගයට අත්විභාගයට
 නොහොත් “කිසිදේ ප්‍රවර්තය ජලයට පු” එ—කිසිදේකිසිකිසි ව
 “කිසි සත්‍යය ප්‍රවර්තය ජලයට පු” එ අත්විභාගයට අත්විභාගයට
 ව” එ ව්‍යාකූලය—තමා “කිසි සත්‍යය ප්‍රවර්තය සෙවීම”
 තමා දිසි කිසි සත්‍යය ප්‍රවර්තය සෙවීම එ “කිසි රාජ්‍යය ලොකය
 න රහස්‍යය—කිසි රාජ්‍යය නොව තුළුන මං විභාගය මඳුලා”
 තමා දිසි කිසි සත්‍යය සෙවීම එ එවිට වෙදි රහස්‍යය—එකිනෙක රහස්‍යය
 ම—සිද්ධිමත්ය ව නිසිදේශයට අත්විභාගය කිසි සිද්ධිමත්ය ව නිසිදේශයට

එකිනෙක රහස්‍යය වන.

“නිසි කිසිම ප්‍රවර්තය නිසිදේශයට අත්විභාගයට
 සත්‍යයාමය පදය කිසි රහස්‍යය සිද්ධිමත්ය ව කිසි” එ ව්‍යාකූලය

තමා සත්‍යය නොවන පදයකින් කිසිදේදක් නිසිදේශයට අත්විභාග
 මෙව ප්‍රවර්තය ව නිසිදේශයට පවර්තයට අත්විභාගයට අත්විභාගයට
 මපදයකින් කිසි සත්‍යය ප්‍රවර්තයට සිද්ධිමත්ය ව කිසි “කිසි රාජ්‍යය
 ලොකය න රහස්‍යය—කිසි රාජ්‍යය නොව තුළුන මං විභාගය මඳුලා”
 තමා දිසි කිසි සත්‍යය “කිසි රාජ්‍යය—කිසි රාජ්‍යය නොව” එ
 එකී අත්විභාගයට අත්විභාගයට අත්විභාගයට අත්විභාගයට අත්විභාගයට
 සත්‍යයාමය සිද්ධිමත්ය දක්වයි “කිසි නිසිදේශය රාජ්‍ය කිසි
 රාජ්‍ය” එ නිසිදේශය නිසිදේශය එ ඉතිරි කිසිදේදක් අත්විභාගයට
 දක්වයි තමා “කිසි රාජ්‍ය” එ එකී කිසි සත්‍යය සිද්ධිමත්ය
 කිසි සත්‍යය සෙවීම නිසිදේශයට එ දිවිධිමත්ය—“සං කිසිදේ රාජ්‍ය
 අත්විභාගයට පවර්තයට” එ ආදිය අත්විභාගයට “කිසි සත්‍යය
 ව්‍යාකූලය ප්‍රවර්තය සෙවීම” තමා දිසි ප්‍රවර්තය—“කිසි රාජ්‍යය
 ඉතිරි කිසි සත්‍යය දිවිධිමත්ය සොබා ව නිසිදේශයට පවර්තය
 සොබා මං පවර්තය” තමා දිසි නිසිදේශය—“කිසි නිසිදේශය සොබා
 මම” එ ආදිය සත්‍යයට අත්විභාගයට—තමා සොබා ව නිසිදේශයට

විවිධ, න කාතමි, න කරුණමිති, කිං, සමුප්පත්ති අනෙක
 “කිසිදුකෙමි” නසාදිසු ජලපේ පද්මාදිකෙ—“කෙ සලිලෙ ජය
 තිති කිං” උපලාදි—“තංගිං උපලාදිකෙ ජයති ජලනිතිවා
 කිසිදුකෙමි”—“සම්පුරිසො කිංගාරො” තසාදිසු සදිසෙ “කිං
 සදිසො පුරිසෙ තා ති කිම්පුරිසො” එවං කිංගාරො—මමාච
 රියෙනාපි තත්ත්වරතෙ නපච්ච වුත්තං—නිද්දන්ති සාමසද්ද
 සාසං පන “එත්ථ කිං සද්දො සුඛතාමිකපද ධාතුපද සබ්බ
 තාමිකපද චසෙත තිවිධො හොති හෙසුච සුඛතාමිකපද භූ
 තො කිං සද්දො ජලපේ සදිසෙවා ගහතො හෙසුච “කිසි
 දුකෙමි” තසාදිසු ජලපේ පමුණුදිකෙ ආගතො එත්ථ “කි
 සිදුකෙමි” ති “කෙ සලිලෙ ජයතිති කිං” උපලාදි තංගිං
 උපලාදිකෙ ජයති ජලනි තිවා කිසිදුකෙමි” කිං සද්දපපද
 ජන ජනතො—ජලදිනිති වා ති ධාතු—ජනධාතුයා වා
 තසා ජලධාතුයා වා ලස කතාරතො නිසංඝිතානමං ච ක
 තො “කිසිදුකෙමි” ත වුට්ඨති—සො පන අත්තො රෙණුනාම
 “කිම්පුරිසො කිංගාරො” තසාදිසු සදිසෙ එත්ථ “කිං සදිසො
 පුරිසෙතා ති කිම්පුරිසො” එවං කිංගාරො—ධාතුපදභූතො
 පන කිං සද්දො හිංසායං විතතිණතෙව ආගතො හෙසුච “පච්චා
 මිධො කිණාති” ති ආදිසු හිංසායං ආගතො අයං පටොත්ථ යො
 ජනා පච්චාමිතො අරයො කිණාති හිංසතිති—“කයවිකකයා
 දි වාණිජ කාමංකාමං” තසාදිසු දබ්බ විනිශ්චයෙ සමාන
 විතතිණතෙව ආගතො “කිංගාරො” තසාදිසු සංඛතාමික සා
 නෙ ආගතො” ති වුත්තං—තත්ථ “කිංසද්දො සුඛතාමික පද
 ධාතුපද සංඛතාමික පදචසෙත තිවිධො” ති වුත්තවචනං ත
 සුත්තං, කසොති වෙ “පච්චාමිතො කිණාති” ති එත්ථ කිං
 ධාතු හිංසෙත්ථ හොති ති අය මාචරියො දසෙසි ‘කිණාති’ ති
 එත්ථ ති සංඝිතානා කිං ධාතු තිහොති “කිතු හිංසා විකිණෙසු” ති
 එතකමිණිකෙසු වුත්තානා “කිණාති” ති පදං හිංසෙත්ථ ච
 විතතිණතෙව “කි හිංසා විතතිණ ගොසු” ති ධාතුයා සිරකති
 කිධාතුයා පන දීප ලංඛණ ලෙඛා භූතං ගණ්ඨි මතං නිශ්චිතං
 ති මඤ්ඤිතා මඤ්ඤසාචරියෙන කිංති නිගාහිතොත චසෙත
 වුත්තං තං තසා මත් මත්තතො ත ගහෙතබ්බං—

නපුංසකලිච්චෙත පන පච්චිතොක චචතො “කිං විතතං කිං
 රූපං කිං පරාකචතො මුඛං” තසාදිපයොගා—උපයොගෙක ච
 චතො “කිං ඉච්චි” තසාදි පයොගා ච ආගතො—එව මෙව
 “කිං කාසුයා කරුණති, කිං බාදසි, කිං පිච්චි”, තසාදිසු ලප

සොහෙක වචනං ති දට්ඨබ්බං—නිපාතපද භූතො පන කිං සද්දො සද්දනීතිසං ච එකකුරකොසෙ ච විසුං නවුගෙතො—තථා පි අභිධානසපදිපිකාසං “කිංතු පුච්ඡා ජගුච්ඡාසු” ති අබ්‍යස වයො ච නමිපිකාසං ච රූපසිඬ්ඛිසං ච නාමික සද්දමාලාය අව්‍ය ස සබ්බසෙ ච නිපාත පදවසෙන දස්සි තථාතා ච, කිං සද්දස්ස “භු, සු, නුබො, කාරණාදි සද්දෙහි සහ වාරිභාවෙන “කිනු, කිංසු, කිනුබො, කිං කාරණා” ති ඉමෙසං නෙපිටකෙ බුඬ වචනො දස්සනතො ඉදං උපපරිකම්භා ගහෙතඛං—තථ “කිංකාරණා” ති එත් කිං සද්දො කාරණ පුච්ඡාදිවසෙන අනෙක විධො තථ “කිනු සත්තරමානො ච කා සුං බණ්ඩි සාරපි කිනු ජතිං නරො වෙසි කෙන නෙ තාදිසො ඡණ්ණා” ති ආදිසු කාරණ පුච්ඡායං චතනාති “කිං කාසුයා න රියසත්” ති ආදිසු කිච්ච පුච්ඡායං—“කිං සිලං කො සමාධි” ති ආදිසු සරූපපුච්ඡායං—“කිංබාදසි කිං පිවසි” ත්‍යාදිසු වහු පුච්ඡායං—“බාදසි කිං, පිවසි කිං ති” ආදි සු ක්‍රියාපුච්ඡායං—අදිට්ඨ ජොතනාදිවසෙනාපි පඤ්ච විධා පුච්ඡා අදිගුහාර ව්‍යාකර්මය වුත්තනයෙනෙව වෙදිතබ්බං—කිං සද්දස්ස පන නාම සද්දෙන සමාසෙ විධා ගති දිස්සති “කිනුතොමො—කො නාමො” ති—සබ්බාති පනෙ තාති ඉත් නපුංසක ලිඛාවසෙන ච පුද්ඵ වචන වසෙන ච යොජෙතබ්බාති ඉතො අසේඤ්ඤාති සද්දෙහි සමාසෙ සති සරූප මවිජ්ඣනෙනා තිට්ඨති “කිං විගෙතා භං භිකු, කිංකාර පරිස්සාවිති” ත්‍යාදි—තථ හි “කිං විතං යස්ස සො කිං විගෙතො—“කිං කුරොමි සාමිති එවං කිනතිකාරො කාරණං සද්දනිච්ඡරණං කිං කාරො—තං පරිස්සාවෙති ති කිංකාර පරිස්සාවිති” තෙන වුත්තං සද්ද නීති සං—

ඃ කිං සද්දස්ස සමාසමිති සතිං නාමරවෙන වෙ
කිං නාමො ඉති කො නාමො ඉති වෙවං ගති විධා
කො නාමො නෙ උපරකායො ඉච්චා දෙත් නිදස්සනං
සහ අසේඤ්ඤාන සමාසමිති කිං කිං ඉච්චව සුගතො” ති

පාලිනායනං දුබ්බිසේඤ්ඤායත්තා අපරෙන නගෙන “කිංකාරණා, යංකාරණා, කියුගෙනු, තතො නිදනං” ති නිපාත සමුදයො” ති ගහෙ තබ්බා න තථ පඨමා තිවා පඤ්චමි තිවා ඡට්ඨි තිවා විහතති විවාරණා කාතබ්බා ති—සද්ද නීතිසං පි අග වෙව නිග්ගා වුගෙතා ති.

ඉති ආවර්ග සංකතාසක
 ඤාණතිලක මහාථෙරස්ස පිසන්තෙවාසිනා
 උනාකුරුව ගාමජෙන ගුණානඤ්ඤා සතිනා කතො
 නිපාතරතනාකරො

එකකුරනිපාතවිභාගො නාම
 පටිමො පරිච්ඡේදො.

එවං එකකුරනිපාත විභාගං දක්ඛා ඉද්දති මකුර
 නිපාතවිභාගො දස්සියතො.

නිපාතභූතො හඤ්ඤද්දො වාක්‍යා රමෙත ව විසාදෙව හාසෙ
 ව අනුකම්පනෙව වොදනතේ ව වටස්සනතේ ව චතනි—
 තත් “හඤ්ඤ වද්දමි තෙ” ති ආදිපු, වාක්‍යාරමෙත—

හඤ්ඤ හං හතවකුඤ්ඤි කතාරො ධාත මාගතො
 සෙමානකො න ගට්ඨාමි නත්ථි බාලෙ සහායතා” ති.

ආදිපු විසාදෙ ව හාසෙව චතනි, විසාදෙ නාම බෙදෙ තත්ථ
 අහං හතවකුඤ්ඤි නට්ඨි චකුඤ්ඤො කාරො රඛාතං කතාර මාගං
 ආගතො අසමි හඤ්ඤ බෙදෙ අථවා හාසොති අපො “හඤ්ඤ ද්දති
 භික්ඛවෙ ආමන්තයාමි වො වසධමමා සමිඛාරා අපමාදෙන
 සමපාදෙථා” ති ආදිපු අනුකම්පනෙව වොදනෙ ව චතනි—
 තත් හඤ්ඤ ති අනුකම්පමි වොදෙමි වාති අපො—ආමන්තයාමි
 වොතා හු එකමෙව පනාවරියා ආලපාමි ති අත්ථ වදන්ති තං
 තපුඤ්ඤං ආමන්තයාමි ති එත්ථ බොධෙමි ඤ්ඤපෙමිති අපො
 පුඤ්ඤරතරො—අඤ්ඤත්ථ පන “භික්ඛු ආමන්තෙසි” ති භික්ඛු
 ආලපි අහාසි, සමෙබ්බොධෙසි” ති අපො වුතො—ඉධ පන ඤ්ඤ
 තෙ යෙව “ආමන්තයාමි වො භික්ඛවෙ පරිච්ඡේදයාමි වො
 භික්ඛවෙ” ති එත්ථ වියං—ආමන්තයාමි ති ඤ්ඤපෙමිති අපො
 පතොකාසනෙ පි හොති යථාස “එහි තං භික්ඛු මම වට්ඨනෙති
 සාරිපුරාතං ආමන්තෙසි” ති—ඉමෙපු අත්ථෙපු “හඤ්ඤ ද්දති වො
 භික්ඛවෙ ආමන්තයාමි” ති එත්ථ, ආමන්තයාමි ති පදස්ස ඤ්ඤ
 පෙමිති අපො ගහෙනබ්බො තෙතොවාහ සාරසාදිපනිසං.

“ආම භායාමි ති නිවේදයාමි බොධෙමි ති අයෝ” ති—හඟුණ
රසං පටිගහනා” ති ආදිසු වචනානුයෝ—සද්දනිති රුපසිති
අභිධානසද්ධිසිනාසු වචනානුයෝ වාචකො හඟු සද්දො නායකො
තථා පි පාලයට්ඨකථාසු ආනතො යෙව—වුත්තංති—

බද්ධවිහාර ජානකො.

“කාමං පතාමි නිරයං උඛි පාදො අවංසිරො
තා ති රියං කරියාමි හඟු පිණිං පටිගහනා” ති.

ඉමිකා අට්ඨකථායං “එත්ථ ව හඟු ති වචනානුයෝ
නිපාතො” ති වුත්තං—රුපසිති. “හඟු ඉති වොදනතේ” ති
වුත්තං අභිධානසද්ධිසිනාසං ව ටාපෙ ව වුත්තං රුපසිතිවිකාසං
“හඟු පිණිං පටිගහන” ඉධ වොදනං තාම කතාතේ උසා
හනං” ති වුත්තං—අට්ඨකථායං “හඟු පිණිං පටිගහනා” ති
එත්ථ හඟුති වචනානුයෝ නිපාතො” ති වුත්තතො තං
න ගෙහතංති—අභිධානසද්ධිසිනාසං “වොදනො ඉධි හඟුතා”
තිව “වාක්‍යාරම්භ විසාදෙසු හඟු භාසෙ නු කම්පනො” ති ව
වුත්තං—

එවං හඟුසද්දයා අත්ථ විහානං දසෙය්‍යො ඉද්දති කිරසද්දයා
අනුමිතොති නිද්දිසියතෙ—

නිපාතානුයා කිරසද්දො අනුසාවතේව අරුච්ඡවිත
තේ ව වත්තං—“අසොසිබො විතො ගහපති නිගණ්ඨො
කිර නාගසුතො මට්ඨිකා සමිං අනුසාවො” ත්‍යාදිසු අනු
සාවතේ—

තථාති වුත්තං ව ජානකපාලියං.

“තකිරත්ථ රසෙති පාපියො, ආවාසෙති වා සත්ථිවෙති වා
වාතමිතං ගෙහනිසිතං, වසමානෙති රසෙති සය්‍යයො” තිව

නිද්ධි කිසියං “තත්ථ කිරා ති අනුසාව තතේ නිපා
තො” තිව—

“බණ්ඩස්සු පරිත්තකා ආපාරිං න වජ්‍යති සෙ”
තෙ බණ්ඩා රමණා නාම යෙසං උපාදයො කිරා ති.

එවමාදිසු අරු විසු වනතේ—අභිබානාසදිපිකාසං “කිරා නු
සා වා රු වෙ සු” ති කිරසඤ්ඤා අත්ථයං වුතං—නමිපිකාසං
“කිරසඤ්ඤා අනුසංචෙ අනුකතමෙන සචණේ අරුච්ඡයංවා” ති
වුතං—

බාතුසදහුතො කිරසද්දෙ විකිරණේ වතනි “කිරති-විකිර
තිති තිදසන පදනි” “කිර විකිරණෙනි අසං බාතු ගුවාදිගණේ
පරිසාපනො නුදදි ගණිකො නි දවිසංඛං—

පටිසම්භිද්ධ මග්ගධම්මකථාසං කිරසඤ්ඤා යදි සඤ්ඤාතේ ව
අසඤ්ඤානතේව පරොක්කතේව හොතිති වුතො—වුතං හි තත්ථ
“ඉති කිරාති එත්ථ ඉති එව මතේ කිර යදි අතේ—අච්චා
කිරාති වොදක වචනතො අසඤ්ඤානතේ පරොක්කතේව සුඤ්ඤ
ති එවා” ති—

එවං කිරසද්දස්ස අත්ථ විභාගං දසෙසයා ඉද්දති, එවසද්ද
ස්ස අත්ථ විභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභුතො එවසද්දෙ අවධාරණතේ පවතනි—“සු
ඛෙව මෙ සිසඛවෙ සමෙබ්බා අනප්පමුඛස්ස බොතිසත්ත
ස්සෙව සතො එතදහොසි” ඊ ආදිසු අවධාරණේ—වුතං හි
අභිබානෙ “එවාච ධාරණේ ඤෙය්‍යං” ඊ—එවසඤ්ඤා අසොග
ව්‍යවචේද්දෙ අසඤ්ඤායොග ව්‍යවචේද්දෙ අච්චාන
යොග ව්‍යවචේද්දෙ වා හි භිවිධො—තත්ථ විසෙසනිතො
පරං යොජිතො එවසඤ්ඤා අඤ්ඤාග ව්‍යවචේද්දෙ නාම
“තිස්සො ඛනු ඛරො එවා” ත්‍යාදි—විසෙසනො පරං යොජි
තො එවසඤ්ඤා අසඤ්ඤායොග ව්‍යවචේද්දෙ නාම “කාලො එව
ඛනුඛරො” ත්‍යාදි—ක්‍රියාය පරං යොජිතො එවසඤ්ඤා අච්ච
තායොග ව්‍යවචේද්දෙ නාම—“අතේව කායො සෙතො”
ත්‍යාදි—අච්චා ගුණ ව්‍යවචේද්ද දඛිඤ්ඤා ව්‍යවචේද්ද ක්‍රියා ව්‍යවචේද්ද
විසෙසාපි භිවිධො “භිස්සො ඛනුඛරො එවා” හි ගුණව්‍යව
චේද්දෙ නාම—“කාලො එව ඛනුඛරො” ඊ දඛිඤ්ඤා ව්‍යවචේද්ද
නාම “අතේව කායො සෙතො” ඊ ක්‍රියා ව්‍යවචේද්දෙ
නාම—තත්ථ “ඛනුඛරසඤ්ඤාන තිස්ස ගුණො පකාසිතො—නාල
සඤ්ඤාන දඛිඤ්ඤා පකාසිතං—අත්ථ සඤ්ඤාන ක්‍රියා පකාසිතං—අච්චා
“සකිච්චාන නිවතන වසෙසා පි දුට්ඨො සකිච්චා නාම ධාර
ණං “සුත්තොවා” ත්‍යාදි—නිවතනාවධාරණං “පුරසොවා”
ත්‍යාදි—නෙතෙවාග “සද්දසාරණ පාලිනිසං”—

“අපයානා අසුසුයොගා ච අවිනතයොගතො නිධා
එව සද්දො භවතීති වස්තුං ඡිද්ධති කාමතො—

ගුණ දඩ්ඛ ක්‍රියානංවා ව්‍යවච්ඡදවසා නිධා
තිස්සා ඛනුඛරො එව කාලො එව ඛනුඛරො
අනේව කාතො කෙතො ති ඉදං තෙසං නිදස්සනං—

දුට්ඨොවා වධාරෙ සො සන්තිවිදාන නිවහතො
සන්තිවිදානං යුත්තං ව පුරිස්සා වාති මිතරො” ති—

නිරුත්තිසාරමඤ්ඡුසාසං පි අය මෙ ව නයො වුතො—
යත් යත් යසම්. යසම්. පාඨෙ එව සද්දො දිස්සති—තත් තති
තසම්. තසම්. පාඨෙ එතොසු තිවිධෙසු එව සද්දොසු අය මෙවස
ද්දො අය මෙයොති නිවිධං ගන්තුං පරිගන්තිතයං කාමායමො
තෙති කුලපුතොති අයමෙව නයො සුට්ඨු මනා සි කාතබ්බො—

එවං එවසද්දස්ස අත්තිභාගං දස්සන්තො ඉද්ධති ක්‍රිම සද්දස්ස
අත්තිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ක්‍රිම සද්දො පරිච්ඡද ප්‍රච්ඡනයෝ වග්ගති—
“ක්‍රිවදුරො ඉතො නලකාරගාමො” තිව—“ක්‍රිවදුරො ඉතො
ගාමො” තිව ඤාපකාති—අභිධානසංදිපිකාසං “එධ්‍යාවතාව
ක්‍රිවෙ ති පරිච්ඡදත්ති වාවකා” ති වුධ්‍යං—

එවං ක්‍රිම සද්දස්ස අත්තිභාගං දස්සන්තො ඉද්ධති ක්‍රිම සද්ද
ස්ස අත්තිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ක්‍රිම සද්දො අනිගම පරිච්ඡදතේව “සා
කලො ව මානෙව අවග්ගිතිව අවධාරණෙව වග්ගති—“යාවස්ස
කායො ධස්සති” ති ආදිසු අනිගම පරිච්ඡදතේ—“යාවදත්තා
තාව ගතිනං” ත්‍යාදිසු සාකලො—“සකලස්ස භාගො සාකලො”
නිරවසෙසොති අනේ—“යාවපමාණං” ත්‍යාදිසු මානෙ, මානං
ති පමාණං—“මුලා සාගා යාවං ව යතො” ත්‍යාදිසු අවග්ගිති—
“යාව පදවයං කිඤ්චි සමිකිකි මුපලබ්භතෙ” ත්‍යාදිසු අවධා
රණෙ—එත්ති කිඤ්චිපදවයං යාවාති කිඤ්චිපදවයං එවාති අ
නේ—කෙච්ඡි පතා වරියා යාව පදවයං කිඤ්චිති යාදිසං කිඤ්චි
පදවයං ති අත්තං භණන්ති—යාදිසතේ යාවසද්දස්ස අනාගත
ගතා විවාදෙනබ්බි මෙත්තං—අභිධානසංදිපිකාසං “යාවග්ගායව

එවං මහසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්දති මහසද්දස්ස
අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො මහසද්දෙ—එකංසෙ ච දයායව භාසෙ ච
බෙදෙව පරික්කමෙව ආලපනෙව විමතයෙව පදපුරුණෙව
සංකප්පෙව වත්තති—“අවෙජ්ජරං වත ලොකස්මිං උප්පජ්ජති විච
තතිණා” ත්‍යාදිසු එකංසෙ—

“කපණො වතායං සමණො මුණේඤ්ඤා සංඝාටිපාරිකො
අමාතුකො අපිතුකො රුක්ඛමුලස්මිං ඤායති”

ත්‍යාදිසු දයාය—“අවෙජ්ජරං වත ලොකස්මිං” ති එත්ථාපි
භාසෙපි භොති—“කිච්ඡං වතායං ලොකො ආපනෙතා” ති
ආදිසු බෙදෙ—පරික්කමෙ ච ආලපනෙ ච වත්තමානො වතස
දෙදා අමෙතෙති පාලාප්ථි කථාදිසු නදිවෙදො අභිධානාවරියො
සකකත භාසනො තයං ගහෙත්වා වුග්ගො විය අම්බාකං
බායති—“අවෙජ්ජරං වතා” ත්‍යාදිසු විච්ඡෙදො—“අවෙජ්ජරං වත
භො අභිභූතං වත භො” ත්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—“අභො වතා
යං නස්සෙය්‍යා” ත්‍යාදිසු සංකප්පෙ—අභිධානාදිසු මහසද්දෙ
පදපුරුණෙව සංකප්පෙව නාගතො—වුග්ගං හි තත්ථ “වතෙ
කංස දයා භාස බෙදාලපන විමතයෙ” ති-රුපසිඬ්ඬිං “වත
ඉති එකංසෙ බෙදා නුකම්පා සංකප්පෙසුවා” ති වුග්ගං—

එවං මහසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්දති මහසද්දස්ස
අත්ථි භාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො මහසද්දෙ පදපුරුණෙ වත්තති—“තං වථ
ජයසෙනො රාජකුමාරො” ත්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—සද්දන්ති
රුපසිඬ්ඬිසු වථ ඉති නිපාතපදං ආගතා—අභිධානාපදිපිකායං
පන නෙවාගතං, තථාපි ධනිතකඛරවසෙනාපි වථ ඉති නිපා
තපදං සාට්ඨිකප්ථෙ තෙපිටකෙ බුඬ්ඬිවචනෙ දිස්සති - අභිධානා
වරියාදිහි වථ ඉති නිපාතපදංපි වත ඉති සිපිලකඛර වසෙන
ගහෙත්වා එකමෙව නිපාතපදං වුග්ගං විය බායති, තං තථා
න ගහෙතබ්බං පාවචනෙ උජ්ජකමෙව වථ සද්දස්ස ධනිත
වසෙනව වතසද්දස්ස සිපිලවසෙන ව ආගතතා ති—තස්මි
වත ඉතිව වථ ඉතිව පදපුරුණත්ථ ජොතකා දුට්ඨෙ නිපාතා
පාවචනෙ සන්තති ඤාතබ්බං—

එවිට ඵලසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙති ඉද්දති අඵසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අඵසද්දෙ අනන්තරෙව අභිච්ඡින්නෙව අභිකාරන්තරෙව පඤ්ඤෙව පදපුරුණෙව වක්තවි—“අඵ නං ආභා”ති ආදිසු අනන්තරෙ—“අඵඛො භගවා තස්සා රතනියාපඨමං යාමං පටිච්චසමුප්පාදං අනුලොමං පටිලොමං මනසාකාසි” ත්‍යාදිසු අභිච්ඡින්නො—“අඵ දකඛසි භඤ්ජෙනා නිග්‍රොධං මධුර පථලං” ත්‍යාදිසු අභිකාරන්තරෙ—

“අඵ ත්‍යං කෙන වණ්ණෙන කෙන වා පන හෙතුතා කෙන වා අත්ථිජානෙන අත්තානං පරිමොවසි”

ත්‍යාදිසු පඤ්ඤෙ—“අඵ පුරිසො ආගච්ඡෙය්‍ය පුරාණිමා ය දිසායා” ත්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—රූපසිඛිසං පන “අඵ ඉති පඤ්ඤා නන්තරියා ධිකාරන්තරෙසු” තිව අභිධානපදිපිකාසං “අඵථානන්තරා රථොපඤ්ඤෙසු පදපුරුණෙ” තිව තට්ඨිකායං “අඵථා අඵසද්දා අනන්තරාදිසු චතුසු අතේසු සියුං” තිව වුත්තං—රූපසිඛිකාරාවරියෙන පදපුරුණෙත්ථි අඵ සද්දො න වුත්තොපි පාලියං දස්සන්තො අඵසද්දො පද පුරුණෙත්ථිව හොතෙව—අභිකාරන්තරෙත්ථි රූපසිඛිසං වෙව නට්ඨිකාසං ච න වුත්තො තථාපි “අඵ දකඛසි භඤ්ජෙනා නිග්‍රොධං මධුර පථලං” ති පාලියං ආගතත්තා අඵසද්දො අභිකාරන්තරෙත්ථිව හොතෙවාරි සද්දතඛිං—

එවිට අඵසද්දස්ස අත්ථි භාගං දස්සෙති ඉද්දති අභිගස ද්දස්ස අත්ථි භාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අභිගසද්දෙ ආමන්තරෙණ පවත්තො—අභිධානො “අච්ඡානෙ හො අරෙ අමෙහා හමෙහා රෙ රෙ ඔහ ආවුසො”ති වුත්තං—අච්ඡා ඉති නිපාත පදං පාලියධි කථාසු අමෙහති න දිඛිං තස්මා තප්පකාසකං උද්ගරණං පරියෙසිති ගහෙතඛිං—

එවිට අභිගසද්දස්ස අත්ථි භාගං දස්සෙති ඉද්දති ඉඛිගස ද්දස්ස අත්ථි භාගො විභාජියතෙ—

නිපාතභූතො ඉක්කසද්දෙ වොදනභේ යාවනභේ වා පව
තනති—

“ඉක්ක එකපදං නාත අනෙකත් පදකිංකිතං
කිකුචි සමාගිකං වුභි යෙන භේ සාවයාමසෙ”

“ඉක්ක මෙ තිං ආනඤ පානියං ආහර පිපාසිතොභි
ආනඤ පිපිසාමි” ති ආදිපු යාවනභේ වොදනභේ වා—
එත් ඉක්කාති යාවාමි වොදෙමි උසාගෙමි ති වා ති අත්තො—
වුතංගි ඡංකාභිසමාගං “නත් ඉක්කාති යාවනභේ
වොදනභේ වා නිපාතො” ති—

එවං ඉක්කසද්දස්ස අත්තිහාතං දසොධො ඉදුති කශ්ඨ
සද්දස්ස අත්තිහාතො විහාමිතො—

නිපාතභූතො කශ්ඨසද්දෙ එතංගභේ පවතනති—“තග්ග
භගවා බොජ්ඣබ්බො තග්ග සුභග බොජ්ඣබ්බො” ති ආදිපු
එකංගභේ—අයං පන කශ්ඨසද්දෙ සමපටිච්ඡිතභේපි පවතනති
වුතංගි ති අම්බුක්ඛරවස්සිකාසං නිකතිපාත වණ්ණනායං “ත
ග්ගාති එකංගභේ නිපාතො සමපටිච්ඡිතභේවා එකතොගත
තුණ්ණො එවරූපා අහංපි බො එතං සමපටිච්ඡිතමි තිච්ඡි
දසොසි” ති—අභිබ්බාදිපු තතස්සද්දෙ සමපටිච්ඡිතභේ ත
දසසිතො තථාපි අවට්ඨකථායං ආනගිතො භාරතො පච්චෙත
තො—“තග්ග භගවා බොජ්ඣබ්බො” ති එත් එකවෙට්ඨ ආවරිතා
“තග්ග භගව බොජ්ඣබ්බො” ති රසවසෙන පඨනති තං තසුඤරං
ඉමස්මි පන නව්ඨපඤ්ඤිපෙ චතුරාණ්ඩාර පඨකරණ
බොජ්ඣබ්බොතො—අභිබ්බාදිපිසිකාසුචිකං ච “තතස්සභගව
බොජ්ඣබ්බො” ති රසවසෙන දිසති තමපි තසුඤරං කසො
තිවෙ—“වුලභිඤ්ඤිකං “ගුණවා” ති පඨවතො ලපන බ්බු
වවතෙසු ආගතං, නිඤ්ඤිකිසිට්ඨෙ පඨිතොකවචන භාවෙ
තෙව ආගතං—වුලභිඤ්ඤිකං ච නිඤ්ඤිකිසිට්ඨෙ “භො
ගුණව ඉති රසවසෙන ආලපනෙකවචනං ආගතං මයං පන
“තග්ග භගවා බොජ්ඣබ්බො—කථංසු භගවා තුග්ගං සාවකො
සාසනෙ රහො” ති එව මාදිපු අනෙකෙසු පාලිපදෙසෙසු
දිසනාවෙන ආලපනෙ කවචන ස දසසතො වනතුපට්ඨය
විසිතෙ “භොගුණවා” ඉට්ඨාදි දිසවසෙන යුත්තතරංති මසුඤ්ඤ

එවං ආමසද්දස්ස අත්ථ විභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති නාම සද්දස්ස අත්ථ විභාගො නිද්දියතෙ—

නිපාතභූතො නාමසද්දෙ ගරහන්තෙව පසංසායංච සංකෘතං ච පවතති—‘අත්ථ. නාම තුලෙන ආතඤ්ඤා පේරෙ භික්ඛු විගෙසිය මානෙ අප්පුපෙකම්බංථ—අත්ථිනාම තාත රච්ඨපාල අමහායං’ ත්‍යාදිසු ගරහන්තෙ—“යත්‍ර හි නාම සාවකොපි. එවං මහිචිකො භවිස්සති මහානුදායො” ත්‍යාදිසු පසංසායං—“අරි විදො නාම භික්ඛුවෙ පච්චෙකසම්බුඛො ඉමස්මිං ඉසිහිලියං පබ්බතෙ චිරතිවාසී අහොසී” ති ආදිසු සංකෘතං—පඤ්ඤානො පන රූපසිඛිසං ආගතො—වුත්තංහි තත්ථ. “නාම ඉති ගරහ පසංසන සංකෘතං පඤ්ඤෙසු” ති—යං පන යද නාමසද්දෙක යුග්ගං සියා තද්‍ය අනියමොති වෙදිවර්තො—වුත්තංහි ජම්බුධර මහාපේරෙන—

“අනියමො නාමයොගෙ, මං නම්පි නාම මඤ්ඤාසි තෙපි නාම තිරව්ජානා, විහරිස්සන්ති භාරවා” ති.

එවං නාමසද්දස්ස අත්ථ විභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති භූතසද්දස්ස අත්ථ විභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො භූතසද්දෙ නිවර්තයෙව අනුමානෙව විත ත්තානෙව අනුසාරණෙව වත්තති “සා භූත සා කම්මතියා අභි අපරිනාසිකා” ත්‍යාදිසු නිවර්තයෙව අනුසාරණෙව—“තභ්‍රාත සො ධම්මවිතයො මරකො න සා මරකා පබ්බජ්ජා” ත්‍යාදිසු අනු මානෙ—“යත්ථ භූතාහං අනුපබ්ජ්ජ ජීවිතා වොරොපෙය්‍යං” ති ආදිසු විතත්තනෙ—රූපසිඛිසං අනුමාන පරිවිතත්තනෙසු” තිව හට්ඨිකාසං “ත්‍රාත අනුමානාදිසු අනුමානෙ “තභ්‍රාත සො ධම්මවිතයො මරකො—අනුසාරණෙ ‘සා භූත සා පත තිතා—පරිවිතත්තනෙ සොහං භූත ඉතො ගත්ථො” තිව අභිධානෙ “නිවර්තයෙ චානුමානස්මිං සියා භූත විතත්තනෙ” තිව වුත්තං—

එවං භූතසද්දස්ස අත්ථ විභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති භූතසද්දස්ස අත්ථ විභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතයුතො සුනසද්දෙ අප්පඨමෙවි තෙදෙවි වතනි
“සුන වදමි” නි ආදිසු අප්පඨමෙ—“සුන දදනි” න්‍යාදිසු
නෙදෙ—රූපසිඛිසං ඉමෙසු චිසු අනෙසු යෙව ආගතො අහි
ඛානෙපි “ගෙදෙ අප්පඨමෙ සුනා” නි වුත්තං—

එවං සුනසද්දස්ස අත්ථ විනාශං දසොක්ඛා ඉද්දනි පනස
ද්දස්ස අත්ථ විනාශො දස්සියතෙ—

නිපාතයුතො පනසද්දෙ විසෙසෙවි වචනාලංකාරෙව
වතනි—“අවිඨකථායං පන වුත්තං බලුති එකො සකුණො”
න්‍යාදිසු විසෙසෙ—“කිං පන භවං ගොතමො දහරො වෙව
නවොව පබ්බජ්‍යාය—අවිඨකසත්තා පන’ යා, අයං නිබ්බාණ
සම්පදා” නි ආදිසු වචනාලංකාරෙ—වචනාලංකාරො නාම පද
පුරණං වුවනි—රූපසිඛිසං “පන ඉති විසෙසෙපි” නි එකො
යෙවතො වුත්තො—අහිඛානෙ “අපො පන විසෙසෙමිං නපෙව
පදපුරණෙ” නි අත්ථවයං වුත්තං නාමිකායං පන සද්දෙ
විසෙසෙමිං පදපුරණත්ථෙවා” නි ත මත්ථවය මෙව වුත්තං—එත්ථ
වචනාලංකාර සමුඛාතෙ පද පුරණෙ දස්සිතෙ “අවිඨකසත්තා
පන, යා, අයං නිබ්බාණ සම්පදා” නි උද්ගරණෙ කෙවි පනාච
රියා “අවිඨකසත්තා පන යා” නි යාසද්දං පන සද්දෙන
සගෙව පඨනති තං අතිවනසුඤ්ඤං කසමාති වෙ “අවිඨකසත්තා
යමිං ධාතෙ විච්ඡිද්ධා උච්චාරණෙ සති අත්ථො දුට්ඨො
ගොති දුරනුබොධො” නි වුත්තත්තා—උච්චාරණ විසෙසයා
විත්තාරං ආචරියා බහුධා පපඤ්ඤවනති නාමාපි මයං පනෙත්ථ
කිඤ්ච මත්තං වදම—යත්ථ නිගගතිනමිහා පරාකාරපුත්තොපි
පාඨො පසුකද්දයති සද්දෙකභවකද්දනස්ස විසංයොගත්තංපි තෙසු
පයොගෙසු නිගගතිතොත පදං අනන්තරපදෙන සමිං එකාබ්බං
යෙව කත්වා උච්චාරෙනබ්බං කතමාති තාති “සවෙ භුත්තො
හවෙය්‍යාහං සා’ ජ්වො ගරහිතො මම—පුප්ඵංසා’ උප්පජ්—බය
මත්තං න නිබ්බාණං ස’ ගම්භිරාදි වාචකො” නි එවමාදයො—
එත්ථ හි “සවෙ භුත්තො හවෙය්‍යාහං” නි විවේඡද මකත්වා
අනන්තරපදෙහි සමිං එකාබ්බවිච්චාරණවසෙන “සවෙ භුත්තො හ
වෙය්‍යාහං සා’ ජ්වො ගරහිතො මම” නි උච්චාරෙනබ්බං—එව
රූපාති උච්චාරණ විසෙසා සකලෙහිපි පොරාණෙහි විඤ්ඤාති
නුමතා—“අස්ස ආජ්වො ගරහිතො මම—අස්සා උප්පජ්—අස්ස
ගම්භිරාදි වාචකො” නි එව මාදි අත්ථපාටිපාදනස්සානු රූප

තනා—යනු පන යාදීමේ උචාරණ කිරීමයනෙ අනෙකු පරි
 බ්‍යතනා හෙයින් හෙයු පයොගයු කවි වසදා පනසදාදි
 යොග්‍යවිධානෙ ඊසකං විවිජ්ඣිතො පද මුච්චාරෙතබ්බං—සෙය්‍ය
 පිදං “වාලාව” ලපසකකරා—අවිචිතාසනා පන යා, අයං නිබ්බා
 න් සම්පදා—ඉදං දුක්ඛං ති වාචං ගාසතො ඉදං දුක්ඛං ති
 ඤ්ණං පවතතිති, ඉතිව දංතිව දුතිව බංතිව ඤ්ණං පව
 තතිති න හෙවං චක්ඛාබ්බො” ති එව මාදයො පයොගා—එතෙ
 සුති පඨම පයොගෙ “වාලාවා” ති ඊසකං විවිජ්ඣිතො “ලපස
 කකරා” ති උච්චාරෙතබ්බං—යනු “ලපසකකරා” ති සකක
 රසදිස මධුරවචනා—ජානාබ්බොධාසං පන “නිරන්තරව
 නෙති සකකරා විස මධුරා” ති වුතනා—තසමා නු බහුබ්බිති තප්ප
 රිස වසෙති විධා සමාසා දවිධ්වෙබ්බං—“ලප සකකරා විස යාසං
 නා ලප සකකරා” “ලපති වා සකකරා විසා ඒ ලපසකකරා”
 ඒ දුර්ගපයොගෙ “අවිචිතාසනා පන” ඉති ඊසකං විවිජ්ඣි
 නා යාති උච්චාරෙතබ්බං, යා පන අයං නිබ්බාණ් සම්පදා අවි
 චිතාසනා ති සි අනෙකු—තනිය පයොගෙ “ඉ” තිව, දං ‘තිව,
 දු ‘තිව, බා ‘ති වාග එතෙසු වතුසු ධාතෙසු ඉකාරංව
 දංකාරංව දුකාරංව බා කාරංව ඊසකං විවිජ්ඣිතො තදනතන
 රා තිසසදා උච්චාරෙතබ්බං—එය්ති අවිවිජ්ඣිතො උච්චාර
 ණෙ සති අය්ද්ධා ගාගතබ්බිතො අනෙකු දුට්ඨො හවති,
 කථං ඊදිසෙසු ධාතෙසු අවිවිජ්ඣිතො උච්චාරණෙ සති ඉති
 සසදා එව ඒ අනුචාචකො සියා—සක්ඛසෙන පන ඉකාරකම්
 වාචිකො රුද්ධි සසදා නසියා—දනතිසසදා දමනත්ථාවකො
 සියා, දංකාරවාචිකො නසියා—දුති සසදා නිරන්තකො සියා දුකාර
 වාචිකො නසියා—බනති සසදා බමනත්ථාවකො සියා බංකාරවා
 චකො න සියා—තසමා ඉකාර දංකාර දුකාර බංකාරාති ඊසකං
 විවිජ්ඣිතබ්බංති එනති ඉඉති දං ඉති දුඉති බං ඉතිති ආදිතා
 සංතිතා පදවෙසදො දෙදිතබ්බං පරභුතස්ස ව ඉකාරස්ස
 ලොපො දවිධ්වෙබ්බං—න පනෙත් එවා දවිධ්වං සරූපසරංකං
 විසයෙ පරභුතස්ස සරූපසරස්ස ලොපො නිහොති පුබ්බසර
 සෙව ලොපොති “තත්‍රායං” ති එති වියාති—“අකිලාසු
 නො වණ්ණපථෙ බණ්ණා උදබ්බතෙ තත් පපං අවිඤ්ඤං” ති
 පාලියං සරූප පරසරස්ස ලොපො දවිධ්වෙබ්බං—නදවිධ්වං
 “පවචා ආපං පපං” ති අනෙකු සංවණ්ණිතො තසමා “ඉතිවා”
 ති එනාපි “ඉඉතිවා” ති ඡෙදං කතො විසු ඉකාරෙසු පරස්ස
 ඉකාරස්ස ලොපො කාතබ්බං න පුබ්බසරස්ස පුබ්බසමි හි ඉකා

භික්ෂුවර් වාචනෙ ඉතායෙ නිවේදි සති නිපාතභූතොති ඉති සංඥා
 න ඉතාරකුර සංඛාරොද්ධිං සං විඤ්ඤායෙය් නිපාතභූතයා
 පන ඉති සංඥායා ඉතාරෙ නිවේදි සං අනො විඤ්ඤායෙය්
 “දෙවදනොති මෙ සුඛං” නි එත් දෙවදනාපදනො විස-
 තසම් පරභූතයා ඉති සංඥායා ඉතාරයොව ලොපො කාම-
 බ්බො න පුබ්බයා ඉතාරකුර වාචකයා ඉතාරයා—කාමවාස-
 නො පන යෙභුය්පාවතතිං සත්ථාය අසරුපසරනො පර-
 යොව අසරුපසරයා “චාපරො අසරුපා” නි මිතා ලොපො
 චුඤ්ඤා න සරුපසරනො පරයා සරුප සරයා—“චාපරො”
 නි සුතනවිධාකරණෙන ච මහාපදෙසසුඤ්ඤාති වා සරුපසරනො
 පරයා සරුපසරයා ලොපො දුට්ඨබ්බො—“අක්ඛරාපාදසො ඵකච
 ක්ඛාලිසං” නි ඉමයම් සුඤ්ඤා “ආදයො” නි එත් “ඉඉති-පථං”
 ත්‍යාග්‍ර විය “අආදයො” නි ඡෙදො තත්ථ අකාරොව ආකාරො
 ව සරුපසරා සුතිවසෙන පි සමානසුතිකා තථාපි සරුපසරභූතා
 අකාරනො පරයා “ආදයො” නි එත් ආකාරයා “චාපරො” නි
 සුතනවිභාගෙන වා මහාපදෙස සුඤ්ඤාති වා ලොපං කත්වා පර-
 මම් සරෙ පුඤ්ඤ පුබ්බසරභූතයා අකාරයා “සරා සරෙ ලොපං
 චාපරො අසරුපා, ක්ඛවාසවණ්ණං ලුත්තො, දිසං” ත්‍යාගිති
 “සුබ්බො වා” නි ඉමිතා දිසෙ කතෙ පදසංඛි වෙද්ධබ්බො—“ඉති,
 නි එත් ‘ඉ ඉති’ නි ඡෙදො, “පථං” ත්‍යාග්‍ර “ප ආපං” නි
 ඡෙදො එව මෙව “ආදයො” නි එත් “අආදයො” නි ඡෙදො
 අ ඉති අකාරකුර වාචකො අසඤ්ඤා—“අආදයො” නි මයම්
 ආකාරෙ පරෙ පුබ්බසරභූතො අකාරො සවෙ ලොප මාපරේ-
 ය් “ආදයො” නි ආදිසංඥායා පට්ඨතා පුට්ඨවත මෙව අව-
 සිට්ඨං භවෙය් තද අධිපොතනො න විඤ්ඤායති යදි පන
 අකාරකුරභූත සරුපසරමිතා පරයා “ආදයො” නි පදයා
 ආකාරයා ලොපං කත්වා පුබ්බසරභූතයා අකාරකුර වාචකයා
 අසංඥායා දිසං කත්වා “ආදයො” නි රූපං සිජ්ඣෙය් තද ව-
 ලාභකානපතරිතො පුණ්ණවණ්ණ විය අසඤ්ඤා අනොනිතොව
 තිවේදිතා තද අධිපොතනො විඤ්ඤායතෙව—සරුපසරමිතා
 සරුපපරසරලොප සකියො සාධකපෙ තෙපිට්තෙ බුධවචනෙ
 අප්පකතරා—පභිනාපටිසම්මදෙන මහාබිණ්ඩවෙන කාමවාස-
 න මහාපෙරෙන “ඉති—පථං” නි එව මාදි පාලිපදෙසං
 දිසා “අක්ඛරාපාදසො ඵකච ක්ඛාලිසං” නි එත් “ආදයො” නි
 පදසංඛි පකාසිතො-සරුපසරනො සරුපපරසර ලොපසුතං

විසුං තප්පකාසිතංපි “මාපරො අසරංසා” ති ඉමං සුගතං ටිබ්බා කථා “මාපරො” ති යොගවිභාගෙන පරසරූප සරලොපො චුතො—පාවචනො ආගතතයංව කුමාරාසන මහාසිංහාස වෙන පකාසිතතයංව අජනනතා බහවො ආවරියා “ආදයො” ති එනි පුබ්බසරලොපං වදන්ති සරූපසරගතා තං නගගෙනබ්බං මමාවරියෙන ඉමස්ස ධාතස්ස මවුගතභිභාපන සමයෙපි “අආදයො” ති ඡෙදං කථා අකාරසරතො පරස්ස ආදයො නි මස්ස ආදිසද්දස්ස ආකාරස්ස “මාපරො” ති යොග විභාගෙන ලොපං කථා පුබ්බභූතස්ස අකාරස්ස හෙට්ඨා චුතාසුගතවතුකන මබ්බිතිව දීඝං තථා සංගිතා ගොතිතිව එනි පුබ්බසරස්ස ලොප කරණං නසුගතං තිව-මමාවරියස්ස පධානාවරියභූතො මජ්ඣිම නිකායගණපිපදකාරකො පරියන්තිවිසාරදො සද්ධමාරාමභික්ඛ මහාථෙරො ච තථා දුතියාවරියභූතො ඝාසාමංසදීප සිමාලක්ඛණ දීපනි කාරො ධම්මවිනය සද්දසන්ථාදිසු පරමකොවිදො ගණා වරිය විමලසාරභික්ඛ මහාථෙරෙ වාති ඉමෙති විහි මහා ථෙරෙති ඉමතා ව තයෙන චුතො තිව ලිනාසුද්ධ නිසං ඉමතාව තයෙන ආගතො තිව චුගතං—චුගතංහි ඤාණ විලාසකොරෙන ලිනාසුද්ධනිසං “අආදයො” ති ඡෙදො චිත්ත නිසිතෙසු සද්දෙසු පුබ්බසරෙ සති ආදිසද්දස්ස ආකාරෙ සන්තිස්සි තෙ පරස්මයෙරෙ චුතො පුබ්බසරස්ස දීඝං කථා “ආදයො” නි පදං සිරිසිති” ති—මමා වරිය පරමපරායං බහුස්සුතාවරියෙ ධිපෙඨා අසේසුපි ආවරියා “ආදයො” ති එනි පුබ්බසරලොපං වදන්ති තං තෙසං මතිමගතං තංපි නගගෙනබ්බං—සුබොධිකා නාමිකාය බාලාමනාර ථිකායංපි “අ ආදි යෙසං තෙ අ ආදයො” ති බහුබ්බිති සමාසෙ සිවෙ සරෙ පරෙ පුබ්බසර ලොපස්ස සිහිතා චුතො පුබ්බසරෙ (අ ආදි යෙසං තෙ) ආද යො “ති රූපසිති ගොති” ති සාව බාලානංපි සුබොධා” ති චුගතං තංපි නගගෙනබ්බං “හෙට්ඨා දස්සිතෙසු “ඉ” ති ප “ප” තාදිසු බුච්චවනෙසු පුබ්බ සරූපසරතො සරූපපරසරගත ලොප භාවස්ස ආගතතතාති—පපංති පදං පන—

“අකිලාසුතො ඛණ්ණපථෙ බණ්ණා
උදභිගණ්ණ තත්ථ පපං අවිඤ්ඤං
එවං මුතී විරියබ්බපපනො
අකිලාසු විඤ්ඤ හදගස්ස සන්තියො” ති,

ජාතිකපාලිය. ආගතං—තසම් සාසනෙ සරූප සරතො පරසරූපසරලොපසංහිතා අප්පිති විසෙසතො අවගතතබ්බා—
තසං ගාථායං “අකිලාසුතො වණ්ණපථෙ බණ්ණා” ති
පාඨො එකවේදිසු ගනේසු “වණ්ණපථෙ බණ්ණා” ති
දිස්සති—භගවො. පතාවරියා තථෙව වොහරන්ති සො අපො
රාණං පාඨො විය දිස්සති—අභිබ්බානෙ “පුලිණං වාලුකා වණ්ණ
මරුරූපිකා භවෙ” ති වුත්තං—තස්ම උකාරන්තවසෙන වණ්ණ
සද්දො දිස්සති භම්මිකාසං “ජකං වාලුකායං පුලමතතො-
ඉතො, ලුහං—වලසංවරණෙ, භිවු, අසු වාලුකා පි—වණ්ණ
සද්දො, වණ්ණං—මරපාණවාගෙ, උ, මරු, දෙවෙපි—අරගම
තෙ—උ, අසු උරු, මහතොපි—“වණ්ණං ව මරු ව උරු ව
වණ්ණ මරුරු—සිව පහරණෙ තො, සිකා—පි” ති—වුත්තං
“වණ්ණ මරුරු” ති වතුසමාසො යෙව තෙ තයො සද්ද පුල්
ලිභෙගෙව වතන්ති තෙනාවරියොපි අත්තතො අභිබ්බානෙ
“වණ්ණ මරුරු” ති දස්සිතොපි කාලෙ ගවජනෙග ගවජනෙ
බ්බතවිපි ආකාරෙන විරජ්ඣිතො “වණ්ණ මරුරු” ති—වොහාරං
පතොතො විය බාසති විකාවරියෙන “වණ්ණං ව මරු ව උරු ව
වණ්ණ මරුරු” ති වුත්තතො පොරාණපාඨො “වණ්ණ මරුරු” ති
සලලකෙඛ තබ්බො හොති—පොරාණකාවරියා පි “වණ්ණපථ”
ති එස්ම අකාරන්ත වණ්ණසද්දො පුලිනස්ම වාවකොති පටිග්ග
හිතො—වණ්ණ සද්දසපන පොරාණික අස්මාසොරෙ එවං දස්සිතං—

“ජවියං ථුතියං ගෙමෙ කුලවග්ගෙව කාරණෙ
සණ්ඨානෙව පමාණෙව රූපායතන ජාතිසු
ගුණධරෙසු පුලිණෙ මණ්ණසද්දෙ පවත්ති” ති.

වණ්ණසද්දෙ ජවියං ව ථුතියං ව සුවණ්ණෙ ව කුලව
ග්ගෙ ව කාරණෙ ව සණ්ඨානෙ ව පමාණෙ ව රූපායතනෙව
ජාතියං ව ගුණෙව අත්තරෙව පුලිණෙව පවත්ති—

තස්ම “සුවණ්ණවණ්ණං භගවා” ති එවමාදිසු වණ්ණසද්දො
ජවියං—“කද්ද සකුකුලා පන තෙ ගහපති සමණස්ස ගොතම
ස්ස වණ්ණං” ති ආදිසු ථුතියං ව, ගුණෙව—“වණ්ණං අස්මා
වණ්ණන කාලිඛනවති වණ්ණවහසෙ” ත්‍යාදිසු සුවණ්ණං—“වතා
රො මෙ හො ගොතම වණ්ණං” ත්‍යාදිසු කුලවග්ගෙ—

“න හරාමි න භුඤ්ජාමි ආරා සිංඝාමි වාරිජං
අපි කෙන ඤා වණ්ණන ගතිථෙතො ති වුච්චති”

තෘතීය කාරණෙ—“මහත්තං හත්ථි රාජවණ්ණං අභි නිව්චි තිත්වා” ති ආදිපු සන්ධානෙ—“තයො පතතස්ස වණ්ණො” තෘතීය පමාණෙ—“වණ්ණො ගතො රසො මජ්ජො” තෘතීය රූපායනයෙ—“බ්‍රාහ්මණොව සෙවෙයා වණ්ණො හිතො අසක්කු වණ්ණො” තෘතීය ජාතියං—“වණ්ණොගමො වණ්ණවිපරිසයො චා” තෘතීය අක්කරෙ—“අකිලාසුතො වණ්ණපථෙ බණ්ණො” තෘතීය පුත්‍රිණෙ—ඉතිනා ව තයෙන සද්දනීතිං ව ආගතො—අභිධානෙ පන පුත්‍රිණත්වාචකො වණ්ණසද්දො නදස්සිතො—වුත්තං හි තත්—

“වණ්ණො සන්ධාන රූපෙසු ජනිව්චිපු කාරණෙ පමාණෙව පසායායං අක්කරෙව යසෙ ගුණෙ”—ති

කම්මිකායං “සන්ධානං දීඝරසාදි, රූපං රූපායනයං, ජනි බ්‍රහ්මයාදිකුලං, ජිවි බ්‍රහ්මවල්ලං, පමාණං මරියාදො, අක්කරං අක්කරාදි, යසො පරිවාරො කිත්තිව, ගුණො සිලාදි, තපනීයෙපි වණ්ණො” ති වුත්තං—එත්වාපි පුත්‍රිණත්වාචකො වණ්ණසද්දො න වුත්තො තත්වාපි පාලාධිකත්වාපි පුත්‍රිණත්වාචකස්ස වණ්ණසද්දො විස්මානතාවං ඤාතො තතො; පොරාණිකෙ හි ආවර්ගෙහි අත්ථොරෙ පුත්‍රිණත්වාචක වණ්ණසද්දො දස්සිතතො සො න යො සුඤ්ඤාරො පසස්සරො ති සලලකෙතිතෙති—

එවං පන සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙය්‍යා ඉද්ධි ආහ සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

ආහ ඉති පදං නිපාතසධිතෙහ “ත්‍රියා ආහා” ති දස්සිතං තත්වාපි රූපසිද්ධිං ව අභිධානෙව සද්දනීතිතෘතීයව නිපාතභාවෙ න කාගතං නිපාත විසයෙ පයොගොපි පාලාධිකත්වාදි අනෙහි න දිවෙයා—ආරාධන විසයෙ පන බ්‍රාහ්මණස්ස පරො කතාවිභවතියං කතතුකාරකපරස්ස පදකාමයොග එකවචන විසයෙ “බ්‍රාහ්මණ මාහණ්‍යාපරොක්ඛායං” ති මිත්‍යා ආහාදෙස විසයෙ ආහතං හං පාකට්ඨෙව තස්මි න නං ඉධ විජාර ගාමි—තස්සො දුහරණං එවංවෙදිතබ්බං—

“යෙ ඛම්මා භෙදාප්පභවා තෙසං භෙදො තත්වාගතො ආහ තෙසංව යො නිරොභො එවං වාදී මහාසමෙණො” ති

එවං ආනසද්දස්ස අත්ථිහානං දසෙය්වා ඉද්ධි සහසද්දස්ස අත්ථිහානො දස්සියතෙ—

නිසාසභුතො සහ සද්දෙ සහත්ථ සම්පන්නත්ථ වහන්ති “සංඝො සහ වා ගගෙනා විතා වා ගගෙනා උපොසථං කරෙය්—ඵවදෙතො සහ මජ්ඣිමි උප්පයෙනා කම්සන්ති” ත්ථාදිසු සහත්—“සබ්බො—සහ වත්ථෙහි සොහති” ත්ථාදිසු සම්පන්නත්ථ—තත්ථ “සම්පන්නං බෙත්තං සබ්බො—සහ වත්ථෙහි ඉදං ඛින්නං වත්ථෙහි සම්පන්නං සොහති න නතං ති අත්ථො—සෙභුයෙය්හ සහසද්දො තත්ථො විහන්තියා සත්ථෙ සුඤ්ඤි—

එවං සහසද්දස්ස අත්ථිහානං දසෙය්වා ඉද්ධි මුසාසද්දස්ස අත්ථිහානො දස්සියතෙ—

නිසාසභුතො මුසාසද්දෙ අසත්ථෙ වහන්ති “මුසාසත්ථෙ ධම්මං වරාම න මුසා හන්තො” ති ආදිසු අසත්ථෙ—දුඛානාග රාජගුරු මහාපෙරො ආකාරන්තී ලිඛෙතා මුසාසද්දොපි අත්ථි ති ආහ, තස්ස මතවසෙනව මුසාවාදො—මුසාවාදො චෙරමඤ්ඤි” ති ආදිසු තාමසඤ්ඤාන ආගතො” ති වහන්තො වට්ටති තත්ථ “මුසංවදන්ති මුසාවාදො” ති නිබ්බවනං සුත්තං විය, පදමාලා පතස්ස “මුසා මුසා මුසායො” ති කඤ්ඤාසද්ද තයෙන චෙදිතබ්බො—

එවං මුසාසද්දස්ස අත්ථිහානං දසෙය්වා ඉද්ධි සක්කා සද්දස්ස අත්ථිහානො දස්සියතෙ—

නිසාසභුතො සක්කාසද්දෙ සාමිජීයෙ වහන්ති—“සක්කා සිත්තිචෙ අකුසලං පජ්ඣන්තං කුසලං භාවෙත්තං” ති ආදිසු සාමිජීයෙ—මඤ්ඤාසද්ද මඤ්ඤාසං පත “සක්කාති කතාන්තාවකො ආබ්බාන පතිරුපකො පඨමතො නිසායො” ති වුයහං—

එවං සක්කාසද්දස්ස අත්ථිහානං දසෙය්වා ඉද්ධි ලබ්බා සද්දස්ස අත්ථිහානො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ලබ්‍හාසද්දෙ සකානං තාපෙථ වග්ගති—“ලබ්‍හා හිතාච්චෙ පඨවිං. කෙතුං විකෙකතුං ධපෙතුං” ත්‍යාදිසු සංගාතානං—අයංපි කතාචාචකො ආබ්‍යාත පථිරූපකො පඨමනො නිපාතො” ති වෙදිකබ්‍යො—

එවං ලබ්‍හාසද්දෙ අත්ථිභාගං දසෙසාභා ඉදං තෙවිදා සද්දස්ස භව විභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො තෙවිදාසද්දෙ අබොභාගෙථ වග්ගති—“දස කමකරා තෙවිදා” ත්‍යාදිසු අබොභාගෙථ—අයං තෙවිදා සද්දෙ සංගාමයචාචකො ති—

එවං තෙවිදාසද්දෙ අත්ථිභාගං දසෙසාභා ඉදං ආශ් සද්දස්ස අත්ථිභාගො නිද්දියතෙ—

නිපාතභූතො ආශ්සද්දෙ දුරාතාපෙථ වග්ගති—“ආරා සිං සාමි වාජජං”—

පරවජ්ඣනුපසස්ස නිවං උරුකාන සකුඤ්ඤො

ආසවා නං වධිති ආරා සො ආසවකඛයා” ත්‍යාදිසු

නාමසද්දෙ ආශ්සද්දෙ සුවිච්ඡිකත කමකෙ භොගි “ආරාතු සුවිච්ඡිකං” ති අභ්‍යාතෙ වුත්තං—

එවං ආශ්සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසාභා ඉදං දුර්ගද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො දුර්ගද්දෙ දුර්ගෙථ වග්ගති—අයං දුර්ගද්දෙ නිසංකා විභාගියා සහ සුච්ඡිති සද්දහිනිසං වුත්තං නාම සද්දෙ දුර්ගද්දෙ අත්ථි නස්ස නිසං කෙකක විචිතං දුරා නිපි භොගි භාචා සද්ද ඉදං දුරාගි නිපාතපදංපි නාමසද්දෙභ්‍යං දුර්ගද්දෙ නිසංකෙකකවචන සද්දං භොගි—යත්ථිභාගෙදුරාගි පදං දියත්, තං නිපාතපදං නිව්‍ය නාමපදං නිවා විනිවර්තිතුං දුක්කරං සියා-පාවචනෙ ආගතං දුරාගි නිපාතපදං නාමසද්දෙ භ්‍යං දුර්ගද්දෙ නිසංකෙකකවචනෙහි සථිං සමානගතිකයා එකාකාර රූපෙන පඤ්ඤායති තෙසං පාඨානං

භූමි. අප්‍රාප්තියායං. ඉදං නිපාතපදං තිවා නාමපදං තිවා විනිවිදිනිකුං අසන්නකුතෙය්‍යතා කොතිති ති අමිතාකං ටොති තස්මා තස්මාදුගරණානි න දස්සමි තානි විමංසිතා ගහෙ තබ්බාති—

එවි. දුරාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙති ඉදං ති දිවාසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො දිවාසද්දෙ දිවසභාගස්ථි වහන්ති—එත් දිවස භාගො නාම සුරියස්සගගමනතො පටිථාය යාව අත්ථිභාගො එත් ත්‍යාගර කාලො ති වෙදිතබ්බො—අයං පන දිවාසද්දෙ පාලියං නිසු පටිථෙතොපයොග භූමිමස්සෙත්තු ආගතො—තත් “ගතස්සෙව සමානං දිවාති සඤ්ජානන්ති” ත්‍යාදිසු පටිථිකත්තෙ—“දිවායෙව සමානං රතතිංති සඤ්ජානන්ති” ත්‍යාදිසු උපයොගත්තෙ—“දිවාච රක්කොච ගරන්ති යෙ බලිං” ති ආදිසු භූමිමත්තෙ—භූමිසිඛි වික්කාසං “දිවාදයො පථමායච දුරියායච අත්ථි වහන්ති” ගව බාලාවතාගර දිවාසද්දස්ස “පථමා දුරියාචා” ති භූමිමත්තෙ. වස්සෙති වුත්තං—තථාපි පාලියං “දිවාච රක්කොචා” ති භූමිමත්තෙ දස්සනමත්තා ත තං මයං පටිථිකත්තොම—

එවි. දිවාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙති ඉදං නිවා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො නිවාසද්දෙ පාලියවිධිකථාසු අයසිඛො නිවාති අවිභාකං මතෙන නිපාතසමුදයො ති වහන්. වට්ටිති, පඨිතපටිසම්භිදෙ මහාකවචාසනකෙත්තො “ඉවණිණො සංනමා—නවං මමංව නිවා” ත්‍යාදිති සුත්තානි අභාසි, තෙසු සුත්තෙසු නිවාසද්දෙ නිවි සද්දපරියායොති දවිඨබ්බො—නිවා සද්දස්ස ඉමමත්තං ධිපෙත්වා අස්සෙත්තු අත්ථි අවෙහති නදිවිථො

එවි. නිවාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙති ඉදං “විනාස ද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො විනාසද්දෙ වර්තත්තෙ වහන්ති “විනා සකෙත්තං—විනාසකෙත්තං විනා” ත්‍යාදිසු වර්තත්තෙ—පාලියං පන

විනාසද්දයෝගේ උපයෝග කරණ නිසාකත විභතියෙහි දිසනැති තැන “විනා සබලමං-විනා බුඩං” ත්‍යාදිසු උපයෝගේ- ‘විනා සබලෝන-විනා බුඩෙනා’ ත්‍යාදිසු කඳණේ-“විනා බලො නතියෙසු කොචි තාපො ලොකෙ විජ්ජති” ත්‍යාදිසු නිසාකත—

එවං විනාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙත්වා ඉදං නානා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො නානාසද්දො වජ්ජනතෙව බහුපකාරතෙව චතති—“නානා කුලා පබ්බජිතො” ත්‍යාදිසු වජ්ජනතෙ—තත් නානාකුලා, කුලං පහාය පබ්බජිතොති අත්ථො—“නානාඵලධරා දුමා” ත්‍යාදිසු බහුපකාරෙ නානාඵලධරාති නානා බහුවිධාති ඵලාති ධාරෙහති නානාඵලධරා—තෙනෙවාහ—

“නානාපුළුඵ ධරො හොති යථා මඤ්ජුසකො දුමො නිති මඤ්ජුසකො නානා නය පුළුඵ ධරො තථා” ති—

එතාපි නානාති, බහුවිධාති අත්ථො—

එවං නානාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙත්වා ඉදං අබ්‍යාසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අබ්‍යාසද්දො එකගතෙව චතති “අබ්‍යාසො හගවා ඡතං ඡතාති පසං පසාති” ත්‍යාදිසු එකගතෙ—එත් අබ්‍යාති එකභවතාති අත්ථො—රූපසිඛිසං පි “අබ්‍යා ඉති එකගතෙව ති” වුත්තං—

එවං අබ්‍යාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙත්වා ඉදං මුඛාසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො මුඛාසද්දො නිප්පලෙ චතති—නිප්පලෙති ඵලරහිතෙති අත්ථො අමුලෙපිතොති “ලබා මුඛා නිබ්බුතා භුක්ඛමානා” ත්‍යාදිසු නිප්පලෙ—අභිධානෙපි “නිප්පලෙතු මුඛා භවෙ” ති වුත්තං—නිපාතසංකතෙ පන “මුඛා” ති නිපාතපදා සංයෝගවසෙන ආගතෙපි මුඛාති පාශ්‍යවිධිකථාදිසු නදිසති—

එවං මුධාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසායා ඉදාති මිච්ඡාසද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො මිච්ඡාසද්දො අසච්චෙ වග්ගති—අභිධානෙපි “අථ මිච්ඡා මුසා භවෙ” ති වුත්තං—“මිච්ඡා තෙසං ඤාණං—කා මෙසු මිච්ඡාචාරා වෙරමණ්ඤි” ත්‍යාදිසු අසච්චෙ—අයං පන මිච්ඡා සඤ්ඤා අසමාස විසයෙපි සමාසවිසයෙපි ආනතො අසමාසවිසයෙ “මිච්ඡා තෙසං ඤාණං” ති ඤාපකං—සමාසවිසයෙ “මිච්ඡා චාරා” ති ඤාපකං—

එවං මිච්ඡාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසායා ඉදාති පච්ඡා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො පච්ඡාසද්දො පච්චිච්ඡ දිසායාච වරිම ඤේව වග්ගති—අභිධානෙපි “පච්චිච්ඡ වරිමෙ පච්ඡා” ති වුත්තං—නාමිතිඤායං “පච්ඡාසද්දො සතිච්ඡං දිසායං වරිමෙ අනායතෙ කාලෙ” ති වුත්තං—තස්මි “පුත්තාදුරා දිසා පච්ඡා” ත්‍යාදිසු පච්චිච්ඡ දිසායං—“පච්ඡාසමණෙන—පච්ඡාබ්‍යං භං ඛන්ධිත්වා” ත්‍යාදිසු වරිමඤ්ඤා—වරිමඤ්ඤානාම පච්චිච්ඡ ඤේව තස්මි වග්ගමානො පච්ඡාසද්දො භූමිමඤ්ඤා යොති—

එවං පච්ඡාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසායා ඉදාති ආචික සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො ආචිකසද්දො සම්මුඛඤ්ඤා වග්ගති “ආචික විසයා ආචිකරොමි” ත්‍යාදිසු සම්මුඛඤ්ඤා—අභිධානෙපි “සම්මුඛා චාචි පාතුචා” තිව—නාමිතිඤායං “සම්මුඛා ආචිපා තුච්ඡමානස්මි” තිව වුත්තං—

එවං ආචිකසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසායා ඉදාති “සන්ති සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො සන්තිසද්දො සන්ති අත්ථි වග්ගති “සාගං ඉදාති සන්ති ජාතාමි දෙසයතො ධම්මං සුභං සං—සන්ති

පුට්ඨො මුසං මුඛි” ත්‍යාදිපු සතඛිඅඤ්ඤා—කෙච් පතාචරියා “කා
යසකඛිං කතා” ත්‍යාදිපු “කායසකඛිං” නි උපයෝගෙනාවච
නං නි මඤ්ඤාමානා සකඛිසඤ්ඤා නාමිකසද්දවසෙන ගණන
නති—අනිභාකං මතෙන “කායසකඛිං” නි තතො අඤ්ඤා
නිපාතසමුදයො නි වෙදිතබ්බො—

එවං සක්ඛිසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසාඨො ඉද්දනි සච්ඡි
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සිතෙන—

නිපාතභූතො සච්ඡිසද්දෙ පච්චිකෙති වග්ගති—“අරහග්ග
එලං සච්ඡි අකාසි” ත්‍යාදිපු පච්චිකෙති—අභිධානො සච්ඡිච්චි
කෙතිව—රූපසිඤ්ඤාං පි “සච්ඡිච්චිකෙති” නිව දස්සිතං—අභිභූ
ත්ථිතරපිඤ්ඤාං “සච්ඡි කතා නි පච්චිකති කතා” නි වුග්ගං—

නිපාතභූතො සච්ඡිසද්දෙ නිපාතසධිගතො ආගතො
තථාපි පාලාටිකපාදිපු නදිට්ඨො සච්ඡිඉති නිපාතො අත්ථි
කාලෙ ගච්ඡතො ගච්ඡතො ආචරියා තංපි ඛනිතච්ඡිකාරයුග්ග
සච්ඡිසඤ්ඤාවසෙන ගතෙඨො පොත්ථකෙසු ලිඛිතො වොගරිසු
නි අනිභාකං බායති තෙනෙව අභිධානෙව රූපසිඤ්ඤාං ව විසු
සච්ඡිති නිපාතො නාමයො—

එවං සච්ඡි සච්ඡි සඤ්ඤා අත්ථිභාගං දසෙසාඨො ඉද්දනි ඛනි
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සිතෙන—

නිපාතභූතො ඛනිසද්දෙ බාහිරත්ථෙ වග්ගති—“ඛනිත
රං” ත්‍යාදිපු බාහිරත්ථෙ—අභිධානො “බාහිරෙස බාහිරං ඛනි”
නි වුග්ගං—

එවං ඛනිසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසාඨො ඉද්දනි සද්දස්ස
අත්ථිභාගො දස්සිතෙන—

නිපාතභූතො සද්දස්ස සඤ්ඤාවට්ඨානෙව වාසඤ්ඤාව
සද්දස්සත්ථෙ වග්ගති—“සද්දස්ස ලොකනාමස්ස විරජකිස්සාම
සාසනං” ත්‍යාදිපු සඤ්ඤාවට්ඨානෙ—සඤ්ඤාවට්ඨානං නාම
ඉතිගමත්ථො—“සද්ධි බග්ගිග පරිසං සද්ධි මුහුමඤ්ඤාපරිසං

යදි ගහපති පරිසං” ත්‍යාදිසු වාසද්දන්තො—වාසද්දන්තො
 නාම විකල්පාන්තො—තත්ත යදි බ්‍රහ්මය පරිසං නි බ්‍රහ්මය පරිසං
 වා, යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසං නි බ්‍රාහ්මණ පරිසං වා, යදි ගහපති පරි
 සංහි ගහපති පරිසං වානි අන්තො—“යදි පසුන්තො පවතෙ දුරකා
 පලිතෙ දුමෙ” ත්‍යාදිසු යදිසද්දන්තො—යදිසද්දන්තොනාම යසිං
 කාලෙත්තො—දුරකා පවතෙ එලිතෙ එලසම්පතො දුමෙ
 රුකෙහි යදි යසිං කාලෙ පසුන්තො—එලිකෙතිපි
 දිසාති—“ඉමස්ස වචනං සචං වා යදිවා මුසා—වරං
 වා යදිවා තිට්ඨං” ත්‍යාදිසු විකල්පාන්තො—වාසද්දන්තො
 විකල්පාන්තො වාසද්දන්තො සමොධානං ගතො—සාසන
 ණිති කෙවි සමානත්තං සද්දං එකතො සමොධානං ගතොති
 යථා “හත්ථිව කුඤ්ඤරො නාගො—අප්පං වස්සසනං ආයු ඉද්ද
 තෙතරති විජ්ජති—තෙන සමයෙන බුඬො භගවා—කදුචි කර
 හති” ත්‍යාදි—තත්ත හත්ථිව කුඤ්ඤරො නාගො නි හත්ථිරාජති
 අන්තො—ඉද්දතෙතරති නි අබ්බතා තත්තො—බුඬො භගවාති
 සමාසම්බුඬොති අන්තො—කදුචි කරහති නි කිසිමි කාලෙති
 අන්තො—එව මෙව “ඉමස්ස වචනං සචං වා යදිවා මුසාති”
 එති ඉමස්ස වචනං සචං වා අවිතථංවා, මුසා යදිවා විතථං
 වා ගොති—වරං වා නි වරතොවා, තිට්ඨං යදිවාති
 තිට්ඨතොවාති අන්තො ගතොති—සද්දන්තො පන
 “යදිසද්දන්තො කදුචි වාසද්දන්තො—යදිසද්දන්තො පරිසං උප
 සංකමති යදි බ්‍රහ්මය පරිසං යදි බ්‍රාහ්මණ පරිසං යදි ගහප
 ති පරිසං ඉට්ඨාදි—එති යදි බ්‍රහ්මය පරිසං ත්‍යාදිනං බ්‍රහ්ම
 ය පරිසංවානි ආදිනා අන්තො ගතොති—එති යදිසද්දන්තො
 වාසද්දන්තො කථං විකල්පාන්තො යසිං කදුචි පාලිතොදෙසෙ
 යදිසද්දන්තො සඬං වාසද්දන්තො සමොධානං ගතොති යථා “ඉමස්ස
 වචනං සචංවා යදිවා මුසා” නි ආදිසු තසමා විකල්පාන්තො—සාස
 නණිති කෙවි සමානත්තං සද්දං එකතො සමොධානං ගතොති
 යථා “හත්ථිව කුඤ්ඤරො නාගො” නිව “අප්පං වස්සසනං ආයු
 ඉද්දතෙතරති විජ්ජති” නිව “තෙන සමයෙන බුඬො භගවා”
 නිව එවං එතාස සාසන යුග්ගි විනිශ්චය යදිසද්දන්තො වාසද්දන්
 තො විකල්පාන්තො—අථවා කිං යුග්ගි විනිශ්චය නනු වත්තක
 සමානත්තො අථවා වරිථෙහි “යදි නිලිකාය—පෙ—යදි
 විකල්පා” නි ආදිනං නිලිකාවයො වා නි ආදිනං අන්තො යංව
 යනිතො නදනුසාරෙන යදිබ්‍රහ්මයපරිසං නි ආදිනං යදිස

අදාය වාසද්දායා විකුණාගත් එව් නිවිස මෙහි වහන්ස බබං” ති වුනාං—

එවං සද්දිසද්දස්ස අභිවිහාගං දසෙය්‍යානා ඉද්දානි ඉතිසද්දස්ස අභිවිහාගො දස්සියතෙ—

ඉතිසද්දෙ දුට්ඨො නිපාත ආරාතන සද්දවසෙන-නථි
නිසානාභුනො ඉතිසද්දෙ හෙතුමිතිව පකාරෙව ආදිමිතිව
අවධාරණෙව නිදායනෙව පදන්විපලාශෙව සමාපනෙව පෙ
ය්‍යාලෙව වචනාති—නථි “රුපානිතිබො භික්ඛව්‍ය තසමා රූපං”
තසාදිසු හෙතුමිති—“ඉතිබො භික්ඛවෙ සප්පට්ඨයො බාලො අප්‍ය
ට්ඨයො පඤ්ඤානො සුභපද්දවො බාලො අනුපද්දවො පඤ්ඤානො”
තසාදිසු පකාරෙ—“ඉති එවරූපා නථි හිත වාදිත විසුක දස්ස
නා පටිවිජ්ජො” තසාදිසු ආදිමිති—“අභි ඉදායාච්චයා ජරාමර
ණංති ඉති පුට්ඨෙත සතා ආනන්ද අභි තිස්ස වචනීයං කිං
පච්චයා ජරාමරණං ඉති වෙ වදෙය්‍ය ජනිපච්චයා ජරාමරණං”
ති ඉච්චයා වචනීයං” තසාදිසු අවධාරණෙ—“අභිති බො ක
චාන අයමෙකො අනෙකා නථිති බො කච්චාන අයං දුට්ඨො
අනෙකා” තසාදිසු නිදායනෙ—“මාගන්ධියො ති තස්ස බ්‍රාහ්මණ
ස්ස සමිඛා සමසන්දා පඤ්ඤානති වොහාරො නාමං නාමකමං
නාමධෙය්‍යං නිරූපාති බ්‍රහ්මරූපා මහිලාපො” තසාදිසු පදන්විප
ලාශෙ—“තස්මා තිහ භික්ඛවෙ ධම්ම දායාදා භාවට්ඨ මා ආමිස
දායාදා අභි මෙ තුමෙහසු අනුකමපා කිංගාති මෙ සාවකා ධම්ම
දායාදා භවෙය්‍යං නො ආමිස දායාදා” තසාදිසු සමාපනෙ—පෙ
සොලො පන දුට්ඨො අකඛරපෙය්‍යාල සද්දපෙය්‍යාල වසෙන
නථි අකඛරපෙය්‍යාලො නාම අකඛරෙහි නිද්දිසිතබො පෙ
ය්‍යාලො සො පෙය්‍යාලසද්දෙ පෙකාරංවා යකාරංවා ලකාරංවා
ගහෙතා දසෙය්‍යානෙය්‍යා පෙය්‍යාලොති වෙදිතබො—පෙය්‍යා
ලොති ආද්‍යානා දසෙය්‍යානා මරෙකි අභිං පාතුං රකඛිතුං අලං
සමයො ති පෙය්‍යාලො—අථවා ආද්‍යානා දසෙය්‍යානා මරෙකි
අභිං විභාරෙතුං අලං සමයො ති පෙය්‍යාලො—වුනාති
සද්දසාමසාලිනි.

“පාතුං අලංති පෙය්‍යාලං විභාරෙතුං අලං එවා
පෙය්‍යාලො වචනෙකො වෙදිතබො බා විභානිතා” ති.

සද්දපෙය්‍යාලො තිවිධො ඉති සද්ද පෙය්‍යාලො ආදිසද්ද පෙය්‍යාලො සබ්බ සද්දපෙය්‍යාලොති—තථ, ‘ඉති සද්දෙන නිද්දිසිතංඛො පෙය්‍යාලො ඉති සද්දපෙය්‍යාලො—ආදි සද්දෙන නිද්දිසිතංඛො පෙය්‍යාලො ආදි සද්දපෙය්‍යාලො—සබ්බසද්දෙන නිද්දිසිතංඛො පෙය්‍යාලො සබ්බ සද්දපෙය්‍යාලො—තෙසු ‘සො පටිසංඝිපංකය පසංකවා ආනාපි නිපකො හුතා සිලෙ පතිට්ඨාය සමාධිං වෙච චිත්තං ච භාවෙති සො තණ්හා ජටං ඡිද්ධා නිබ්බාණපාතො හොති “තෙතාන භවතා සිලෙ පතිට්ඨාය සො ඉමං චිත්තයෙ ජටං.” ති එථ ආහ සද්දො ඉති සද්දෙන සහ සොජෙනංඛො ඉතිආහා” ති, අයං මරෙකි ඉක්ඛා ආදිඅනතංච ගහෙතා ඉතිසද්දෙන නිද්දිවිසො පෙය්‍යාලො නාම—යථ පන එවං අනිද්දිසිතා “තෙතාන භවතා සිලෙ පතිට්ඨායාති ආදි” එවං පච්චිත්ත වචන යුතොන ආදිසද්දෙන විචාර නයො දස්සිතො, අයං ආදිසද්දෙන නිද්දිවිසො පෙය්‍යාලො නාම—එථ ඉතිසද්දමත්ත ස්ස අභාවතො ආහසද්දො ඉතිසද්දෙන සහ සමිඛං. නල භති “ඉති ආහා” ති—තථ ආහසද්දො ආදිසද්දං උපයොගව සෙන අවුභ්‍යාතා ඉති ආදිසද්දෙන සහ සමිඛං නලභති “ඉති ආදි මාහා” ති—තස්මා “තෙතාන භවතා” ති පදං විච්ඡිද්ධා “සිලෙ පතිට්ඨායාති ආදි” ති ආදිසද්දෙන සහ ඉති සද්දෙන පකාසෙතඛො “සො ඉදං චිත්තයෙ ජටං” ති පදප රිසොසාතා ගාථා පටිපුණ්ණං කතා දස්සිතා භවති—අයං මරෙකිවෙච අනෙක ච ඉක්ඛා ආදිං ගහෙතා ආදිසද්දෙන නිද්දිවිසො පෙය්‍යාලො නාම—

“භවතු සබ්බමඛලං රත්නානු සබ්බදෙවතා
සබ්බමුඛානුභාවෙන සද්ද සොඤ්ච භවන්තු තෙ” ති

එථ සබ්බසද්දපෙය්‍යාලො වෙදිතංඛො ඉධ පන අවිභ වතික සබ්බ සද්දෙන සබ්බමුඛානුභාවෙන සබ්බසංඝානු භාවෙ හා ති ඉමෙහි දිති ගාථා පාදෙහි සහිං.

භවතු සබ්බමඛලං රත්නානු සබ්බදෙවතා
සබ්බමුඛානුභාවෙන සද්ද සොඤ්ච භවන්තු තෙ.

භවතු සබ්බමඛලං රත්නානු සබ්බදෙවතා
සබ්බසංඝානුභාවෙන සද්ද සොඤ්ච භවන්තුතෙ ති.

වෙ භාජායො සම්පුණ්ණං කතා ගහෙනධා—අයං සබ්බ
සද්දෙස නිද්දිවිසො පෙය්‍යාලො නාම—

මරේකි පෙය්‍යාලකා වෙව ආදිපෙය්‍යාල මෙවව
සබ්බපෙය්‍යාලකොවාති පෙය්‍යාලා තිවිධා සිත්‍යං ති.

එතාපිති මරේකිපෙය්‍යාලකා නාම—ඉතිසද්ද පෙය්‍යා
ලො මරේකිපෙය්‍යාලෙන නිද්දිසිතබ්බවිධානෙ අකඛර පෙය්‍යාල
භූතො පෙකාරොවා යකාරොවා ලකාරොවා සද්දපෙය්‍යාල
භූතො ඉතිසද්දොවා යොජෙතබ්බො—සද්දසාරස්ථජාලිනිසං පන.

“ආද්‍යානාමකං දසෙසනා මරේකි පන අදීපනං
මරේකිපෙය්‍යාලකං නම ඉතො සෙසෙසයං නයො—

ආද්‍යානමරේකි පෙය්‍යාලං සබ්බපෙය්‍යාලකං තථා
පෙය්‍යාලංතු චතුරිධිධං තං විඤ්ඤාති පකාසිතං.

තෙසු මරේකිවති පෙය්‍යාලෙ යොවා ලොවා ස්පියතො
තං තං දිසාන විඤ්ඤායං පෙය්‍යාලංති සුගිමතා” ති.

වුත්තං—නථ දුරියකාථායංති ආදිපෙය්‍යාලං ආනාපෙය්‍යා
ලො මරේකිපෙය්‍යාලං සබ්බපෙය්‍යාලං ති පෙය්‍යාලං චතුරිධිධංති
වුත්තං තං න ගහෙනබ්බං කසමාරිවෙ ආදිපෙය්‍යාලො නාම
ආදිසද්දපෙය්‍යාලො එව න ආදිපදස අදීපන සබ්බාතො පෙ
ය්‍යාලො—අනාපෙය්‍යාලො නාම ඉතිසද්ද පෙය්‍යාලොයෙව න
අනාපදස අදීපන සබ්බාතො පෙය්‍යාලො—මරේකිපෙය්‍යාලො
නාම ඉති සද්දපෙය්‍යාලසා පරියාය චචනමෙව සබ්බපෙ
ය්‍යාලොති සබ්බසද්දපෙය්‍යාලොඑව සාවිස්කපෙ පාවචනෙ ච
තුරිධිධානං පෙය්‍යාලානං අනාගතතා ති—

සද්දසාරස්ථජාලිනි සිහලස්ථ ව්‍යාඛ්‍යානෙ පන ආදිපෙය්‍යා
ලසා උද්ගරණවසෙන “දතො—භුතරූපං” තිව අනාපෙ
ය්‍යාලසා සමමං සිවුඩං නව මරේකිපෙය්‍යාලසා “පධානං පද
හිතාන නිසංසෙසාම සම්මුඛා ඉමං” තිව දස්සිතං—තංපි
නගහෙනබ්බං ඡබ්බිතබ්බං “දතො—භුතරූපං” ති එත
පෙය්‍යාලො නදිසාති පෙය්‍යාලවිධානෙ පන අකඛරපෙය්‍යාල
භාවෙන පෙකාරොවා යකාරොවා ලකාරොවා සද්දපෙය්‍යාල
භාවෙන ඉති සද්දොවා ආදිසද්දොවා සබ්බසද්දොවා ලසානිව

සෙන ධර්මපෙතබ්බො “දුග්ගතො-භූතරූපං” ති එනි එතෙසු පෙය්‍යා ලෙසු කොවිපි පෙය්‍යාලො ලකඛණවිසෙක නනි “දුග්ගතො-භූතරූපං” ති ආදිපදලොප සමාස පද්‍යනි-සමාසො ති විධො ආදිපදලොප මජ්ඣිමපදලොප උත්තරපදලොපවසෙන නනි ආදිපදලොපොනාම ආදිමිති සිතපදං ලොපෙතො කතො සමාසො, ‘දුග්ගතො’ ත්‍යාදි-නනි “දෙවෙනි දුග්ගතො දෙවදුග්ගතො” ති වභ්‍යානබ්බො ආදිපදභූතං දෙව සද්දං ලෙපෙතො “දුග්ගතො” ති වුග්ගතො, අයං පත සමාසොයෙව න ආදිපදස්ස අදිපතසම්මානො පෙය්‍යාලො-නෙතෙවාහ—

“ආදිමජ්ඣුත්තරානංවා ලොපනො ති විධො භෛව
දුග්ගතො අස්සරථො රූපං ඉදං තෙසං නිදස්සන්” ති:

සචෙ පත දුග්ගතොති ආදිපෙය්‍යාලො භවෙය්‍ය අස්සරථොති මජ්ඣිමපෙය්‍යාලොනව රූපං ඉති අනන්තපෙය්‍යාලොනව භවිතබ්බං “අස්සෙන යුග්ගතො රථො අස්සරථො” ති සමාසවිග්ගතො සොසමාසො මජ්ඣිමපදලොප සමාසොයෙව-තථා “රූපසක්ඛස්ස” ති වභ්‍යානබ්බො උත්තරපදං ලොපෙතො රූපං ති වුග්ගතං සො සමාසො උත්තරපද ලොපසමාසො ති වෙදිතබ්බො තස්මා භගවතො පාවචනෙ ආදිපදස්ස අදිපත පෙය්‍යාලො නාම නනි දුග්ගතොති ආදිපු පෙය්‍යාලලකඛණස්ස අදිපතතො ති අවගන්තබ්බො—

භවතු සබ්බමසිග්ගං රත්තින්තු සබ්බදෙවතා
සබ්බවුච්ඡානුභාවෙන-සබ්බ-සද්‍ය සොත්ථි භවන්තු තෙ ති.

එතොගතං සබ්බසද්දපෙය්‍යාලං අජන්තො කෙවි පොරාණා වරියා “සබ්බ-සද්‍ය සොත්ථි භවන්තු තෙ” ති එනි සබ්බසද්දස්ස අනෙක දුප්පට්ඨයො නවිධො ති මඤ්ඤිට්ඨො දුකාරං ගොපෙතො “සබ්බද්‍ය සද්‍ය සොත්ථි භවන්තු තෙ” ති වොග රිසු තං නගහෙතබ්බං—සද්දනිතිස්සං පත “කන්ති පරිත්තපො භුක්ඛෙ—“සබ්බවුච්ඡානුභාවෙන සබ්බධම්මා නුභාවෙන සබ්බසංඝා නුභාවෙන සබ්බද්‍ය සද්‍ය සොත්ථි භවන්තු තෙ” ති පාඨො දිස්සති සො අයුග්ගතො නති සබ්බද්‍යති පදෙන සභිං සද්‍යති පදං සමාගමන්ති තස්මා “සද්‍ය සොත්ථි භවන්තුතෙ ති පදමෙව වභ්‍යානබ්බං එනි සියා නනුව හො යථා “ඉද්‍යතිථාරභි” සද්‍යතං සමාන ස්වං පි වෙච්චන භාවෙන සමාගමො දිස්සති තථා සබ්බද්‍ය සද්‍ය සද්‍යතං පි වෙච්චන භාවෙන සමාගමො හොති යෙව්‍යාති තං න, කාදිසස්ස නුසස්ස ආවර්ගෙහි විචාරිත පොත්ථිකෙසු අයු

නැතිවෙතො භාෂාපාදයෙහි අධිකානුරක්‍ෂා—එහි පන එවං විනි
 චිත්තයෝ වෙදිතයෝ නැති දුෂ්ට දුෂ්ට වූයේ නොවෙලා සබ්බ
 සංඝෝ පෙය්‍යාල නියමයෙහි වුණොත් දිවයිනෙහි තමාහි පො
 රාණ් පොත්තෙහි සබ්බසංඝානු භාවෙන—සබ්බ—සද්ද සොත්ථි භව
 නුතෙ” හි විග්‍රහ දුෂ්ට සබ්බසංඝෝ දිසාහි—එවං භූතන
 සබ්බ සද්දපෙය්‍යාලෙන “යං කිසුමරතනං ලොකෙ” හි ආදීප
 දවතිතං තිණ්ණං භාෂානං චතුපාදවිධානෙ සද්ද සොත්ථි භව
 නුතෙ” හි පද. පිය “පවතු සංඝ මුත්තලං” හි භාෂා හිමා
 කායං “සබ්බ බුද්ධානුපාවෙනා” හි ආදීප්‍ය පදෙසු එකෙකසු
 පාදයෙහි අවසානෙ චතුපාදවිධානෙ “සද්ද සොත්ථි භවනුතෙ” හි
 ඉදං සබ්බත්ථි යොජෙතබ්බං” හි දසෙය්‍යං “සබ්බ—සද්ද සොත්ථි
 භවනුතෙ” හි පාඨා වදිසු ගරු—තමාහි එහි අවිනිශ්චිත
 න සබ්බසද්දෙන පෙය්‍යාලනයෝ නිද්දිවිසො නෙන “සද්ද සො
 ත්ථි භවනුතෙ” හි ඉදං පදං සබ්බත්ථි යොජෙතබ්බං” හි සද්දග්‍රී
 —යෙ පන එවරුපා නියං අවිනිශ්චිතං එහි අනුරං අපනිතා
 හි මසුසුමානා දුෂ්ටදා පනව්විත්වා “සබ්බද්—සද්ද සොත්ථි භව
 නුතෙ” හි පවතිති නෙසං සො පාඨො නග්‍රහෙතබ්බො” හි
 වුණො—ඉති සද්දයෙ අත්ථිභාවා දසෙය්‍යා අභිධානාවිච්ඡේදන.

“ඉති හෙතු පකාසෙසු ආදිමිති වාචධාරණ
 නිදසනෙ පදසංස්ථි විපලලාසෙ සමාපනෙ” තිව.

රුසසිඬි කාරාවිච්ඡේදන “ඉති හෙතු වාක්‍ය පරිසමාපනිසු
 වා” හිව වුණො—තසං මනෙන ඉතිසංඝෝ ඉතිසද්ද පෙය්‍යාල
 නාගතො තමාහි සාවිධිකපේ පාවච්ඡෙන පෙය්‍යාලභූතයං ඉති
 සද්දයෙ ආගතො අවිනිශ්චිතං දසෙය්‍යං පෙය්‍යාලනයං සංස්ථා
 අකායං පුනපුනං මනසිකාතබ්බං බාරෙතබ්බො හි—

ක්‍රියාපදභූතො ඉතිසද්දෙ ඉතිමිතිහිමානුං නා වහ්නා
 න විග්‍රහි කනුකාරක පරිසරක නාමයං සබ්බානු පඨම
 පුරිංසකවචන භවිතනිසා සිංඛා—ඉතිහි ගම්පි පවත්නිහි
 අභො—නු ගමනං දුට්ඨා කායගමනං සුභ්ගමනං තෙසු
 කායගමනං නාම ඉරියාපඨ ගමනං සුභ්ගමනං සුභ්ග්‍රහණි
 නසා පයොගානු රුපෙන ගම්පිහි පදසං ඡානාතිහි පි වප
 නාතිහි පි පාපුණ්ණිතිහි අභො ගම්පි ඉරියාපඨ ගමනෙ
 ගම්පිහි අභො ගම්පි සුභ්ගමනෙ ගම්පිහි අභො
 ගම්පි—තමාහි “සිසං ගම්පි” හි ආදීප්‍ය ඉරියාපඨගමනං

ගමනංගි වුට්ටි—“සුඤ්ඤං නිබ්බාණං ගතො—ගතිමා” ති
ආදීසු පන ඤාණගමනං—එවං සබ්බෙසංපි ගතස්සානං ධාතු
නං යථාපරිඥාතං අරහො ගතෙතබ්බො—ඉතිති පදං උපසග්ග
යොග වසෙන ඉමානි රූපානි වෙදිතබ්බානි යථා “එති උදෙති
උපෙති සමුපෙති වෙති අපෙති අවෙති අනෙති සමෙති අභි
සමෙති” ත්‍යාදිති—“එති” ති ඉමස්ස පන ආගච්ඡතිති
අරහොඑතිති එතීති ආඋපසග්ගො සංකීර්ණවිවික පටිච්ඡන්තනා
නි පාකටො වලාභකාවත්ථිඤා පු ණ්ණවතොදු විසංතපාති එතී

“ආ ඉති එති” ති සංකීර්ණගතො ගවති—ආකාරස්ස ව
ඉකාරෙ පරෙ ඉකාරෙන සභිං යෙව මහාසදෙස සුඤ්ඤාන
එකාරාදෙසො—තස්මි “අයං සො සාරපි එති—එතු වෙස්සන
රො රාජ “ති ආදීසු “ආගච්ඡති ආගච්ඡතු” ත්‍යාදිති අරො
කපේතබ්බො එකවෙව පනා වරියා “ආ එති එති” ති සංකීර්
ණගං කරොගති තං නසුඤ්ඤං අවිඤ්ඤං නිරුච්චිති—වුත්තං
ති සද්දනීතිසං—

“ඉති ඉති ක්‍රියාසද්දෙ, සුඤ්ඤානසු න දිස්සති
ඉද මෙත්තං න වහ්නබ්බං දස්සනා යෙව මෙ රුතො.
ඉතායං කොධ රූපෙන ඉති පාලිති දිස්සති
අභිගුහ්‍යාරතිකායමති මුතිතා ගච්චහාසිතෙ—
ඉතායං කොධරූපෙන මච්චු වෙසො ගුහාසයො
තං දමෙන සමුච්ඡෙදෙ පඤ්ඤවිරියෙන දිට්ඨියා” ති.

එත් “උ ඉති උදෙති—උපඉති උපෙති—සං උප ඉති සමු
පෙති—වි ඉති වෙති—අප ඉති අපෙති—අව ඉති අවෙති—අනු
ඉති අනෙති—සං ඉති සමෙති—අභි සං ඉති අභිසමෙති” ති
මාහිකාපදනං පදවෙඡ්ඤෙ වෙදිතබ්බො—බාලාචන්‍යාආදීසු
“අනෙති” ති එත් “අනුඑති” ති පදවෙඡ්ඤෙ වුත්තො සබ්බෙ
සිහලාවරියාපි තපේව පදවෙඡ්ඤං කරොගති—බාලාචන්‍යාගෙ පන
“සො අස්ස—අනු එති” ත්‍යත් “වමොදුදන්තානං—සරෙ පරෙ
අනොකාරාකාරානං ඤිචි වො ආදෙසො හොති” ති වුත්තං.
තං නසුඤ්ඤං රූපසිඤ්ඤං “අනු එති” ති පදවෙඡ්ඤෙ වුත්තො
සොපි නසුඤ්ඤො—“එති” ති ආගච්ඡතිති ආගමනත්ස්ස අවිඤ්
කපාදීසු වුත්තො—“එතු වෙස්සනරො රාජා” ත්‍යාදිසු ආග
මනත්සො පොරාණෙති අනුමයො—කත්ථිපි පාලියදෙසෙ එති
ති මස්ස ගමනත්සො තාගතො ආගමනත්සොව ආගතො—තස්මි
“අනු එති” ති පදවෙඡ්ඤෙ නසුඤ්ඤො තභග්ගතබ්බො “අනු

ඉති” ති පදවේදයෙහි සුඤ්ඤානරො පසංසිතබ්බො බුඛමනාසු
 යො-ධම්මපදධ්වංසාසං පන “තතො නං දුක්ඛ මනෙති” ති
 නතො නිවිධි දුටුවිච්ඡතො නං පුග්ගලං දුක්ඛ මනෙති දුටුවි
 තානුභාවෙන චතුසු අපායෙසු මනුසෙසු වා තමභාවං ගව්ඨ
 තතං කායච්ඡිකං පි ඉතරං ති ඉමිනා පරිසායෙන කායිකං
 චෙතසිකං විපාකදුක්ඛං අනුගව්ඨති” යි වුතතං—එත් සමෙ
 “අනු එති” ති ඡේදයෙහි සුඤ්ඤානා භවයන් අවිච්ඡිකථායං අනුගව්ඨති
 නවඡේදයන්, අනු අනුගව්ඨති චදේයන්—තයමා “අනුගව්ඨති” ති
 වුතතච්ඡිකතෙව “අනු ඉති” ති ඡේදයෙහි සුඤ්ඤානා භවො ව
 “අනු එති” ති ඉමික අසුඤ්ඤානා භවො පාකවො—සද්ද
 නිකිසං පන

“යථා ආරක්ඛකං තාමං දන්තිං අන්වෙති හත්ති
 ඡේසුතතං ගිරිදුග්ගෙසු සමෙසු විසමෙසු ව
 එවං තං අනුගව්ඨාමි සුතො ආදිය පවිජ්ජො—ති

ඉමාස පාළියා න සමෙති “ඡේසුතතං අනෙති” ති
 වචනතො අනුගව්ඨාමි” ති වචනතො ව—තථාති එකිසද්දෙ
 යත් වෙ ඉරියා පථවාචකො තත් ආගමනං යෙව ඡොතෙහි
 න ගමනං, තයමා ආගමනාත්තං අසුඤ්ඤානො ගමනාත්තං
 සුතතිතො “විඉති” ආදිනා ඡේදයෙහි සෙදයො එතෙසං ව ඉති
 සද්දවසෙන කතඡේදයං අත්භාවං සුතතිතාවං පි “ඉතං
 කොධිරුපෙනා” ති පාළියෙහි සාබ්බෙති තයමා යෙව “අනුඉති
 අනු ඉතති අනුඉති” ති ආදිනා “අනෙති” ති ආදිනා ඡේදය
 ලබ්භිමාන නයෙන වුතතප්පකාරො වග්ගමානා පද්ධතිතො
 පරසපද්ධතෙහි දැක්වෙති” වුතතං—තයමා අධ්වංසාසං
 “අනෙති” ති පදය “අනුගව්ඨති” ති අත්තං වුතතතාව
 සද්දනිකිසං අවිච්ඡිකථානසානුරුපෙන වුතතතාව බාලාවතාර
 දිසු “අනු එති” ති වුතත පදවේදනෙයො න ගහෙතෙහි
 අනෙති “අනුඉති” ති වුතත පදවේදනෙයො ගහෙතෙහි—
 අයං පන “ඉති මති” තිධාතු යද් වුච්ඡිකතො හොති තද්
 ඉරියාපථවසෙන ආගමනාත්තං වාචිකා හොති තං යථා
 “අයං යො භාරපි එති” තතාදි—යද් අනිරියාපථ වාචිකා
 හොති තද් වග්ගතෙව ගමනෙව ආගමනෙව වග්ගති—“පටිච්ච
 එල මෙති” ති එවමාදිසු වග්ගතෙව—“අත්තමෙතමති සුරියෙ”
 ති එවමාදිසු ගමනෙව “එතිති ඊති” ති එවමාදිසු ආගමනෙ
 ව වග්ගති—තෙතෙවග්ග සද්දනිකිසං—

“ඉහතියං ති කපිතා ධාතු වුචිං ගතා යද
 තද ආමනභිසා වාචිකා පායකොච සා—
 ඉරියා පථකතො හෙ, සා නිඛා ගම වාචිකා
 අයං හො සාරථී එහි ඉච්චාදෙත් නිදසානං—
 අතිරියා පථකත වර්තනෙ ගමනෙ පිච
 ආගමනෙව ගොතිති ධිමා ලකෙඛියා නං යථා—
 පටිච්ච එල මෙතිති එවමාදිසු වක්කනෙ
 වුචිසානා ඉකාරචිතා එසා ධාතු පවර්තනි—
 අත් මෙකාමිති සුරියෙ වාලා ඉච්චාදිසු පන
 ගතො එතිති ඊතිති ආදිසා ගමනො සියා” ති—

මමාවරියෙකාපි ඉමං ආනං පථො අයමෙව විනිච්ඡයො
 දිනොති වෙදිතබ්බො

අවෙනහි පන යත්තනභාසංවා දමිලභාසංවා අබ්බලිකා
 භාසාදිංවා අනාභලාභකත්වා ගරං අකතො අසලලකතත්වා
 බුඛිසා හගවතො පරියත්ති සාසනමෙව මලොකෙතො ගරං
 කත්වා සලලකතත්වා නාසානුරූපෙන යො යො විනිච්ඡයො
 වුතො පුනාපුනා පි වුච්චනො සො සො පරියත්ති නාසානු
 භිබ්බි සාසනාවචරෙති සමාසමපනනාති කුලපුතොති සාමුකං
 උග්ගහෙවනො ධාරෙතනො පුනාපුනං මනසිකානරොති—

එවං ඉතිසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසකා ඉදුති කිත්ති
 සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො කිත්තිසද්දෙ පුච්ඡනත්ථ වත්තති “කිත්ති
 මෙ සාවකා සමාය වරොදියසුං” ති ආදිසු පුච්ඡනත්ථ—අයං
 ජන කිත්තිසද්දෙ යෙහුසයන් නතිසාය සහ සුඤ්ඤි අභිධා
 නෙව රූපසිඛිසං ච කිත්තිසද්දෙ නදස්සියො—

එවං කිත්තිසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙසකා ඉදුති අත්ථි
 සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අත්ථිසද්දෙ විරුමානත්ථ වත්තති—“පුත්තා
 මත්ථ ධනාමත්ථ—අත්ථි ඉමං කායෙ කෙසා” නාදිසු විරු
 මානත්ථ—අයං ජන අත්ථිසද්දෙ පටිච්චන පුට්ඨවචනෙත සහ
 ච සුඤ්ඤි—නිපාතසංඛ්‍යාතෙ “ත්‍රියා අත්ථි” ති පාඨො වුතො

තෙත සද්ධති ආබ්‍යාත පතිරූපකං නිපාතපදමිති—අභිබානෝ
“අපො සත්තාය මජ්ඣිමා” තිති වුත්තං—

අපිති ආබ්‍යාතපදංපි අපි තංපත අසභුමි” ති බාතු යා
වත්තමාන පරස්පද නාමයොගෙකවචනං ති වෙදිතබ්බං—“ත
අපි බිරා වුගමඤ්ඤි—බඬමමසි” ති ආදිතිහෙත් සද්ධකාති—

අපිති නාමපදංපි අපි “අපිතා නව නපිතා—අපිතා
භාවොවා නපිතාවොවා” ත්‍යාදි—නිරුත්තිසාර මඤ්ජුසාසං
පත “අපිති අයං සද්දො අපිතිපාතපදංපි අපි නිපාත පති
රූපකංපි අපි ආබ්‍යාත පදංපි—තත් “අපි ඉමසම්. කායෙ
කෙසා ලොමා “ත්‍යාදිසු අපිසද්දො නිපාතොගෙව නාම විතං
පටිවතොකවචන පුට්ඨවචනානං තප්පරභාවතො අපිතා නව
නපිතා” ත්‍යාදිසු පනායං අපිසද්දො නිපාත පතිරූපකො
නාම සත්තමෙසකවචනයා යා ආදෙසං! කතො සිරිකිත්තො
“තිස්සපිත්තං ති එතසම්. සුතො ආගතො අපිසද්දො පත
ආබ්‍යාතපදං නාම වත්තමානාය තිවිහතතියා ත්‍යා ආදෙසං
කතො සිරිකිත්තො” ති වුත්තං—

එවං අපිසද්දස්ස අපිවිහානං දසොත්ථො ඉද්ධති සොති
සද්දස්ස අපිවිහානො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සොතිසද්දො ආසිංසතො වත්තති “සොති
නොතු සබ්බ සත්තානං—සද්ධ සොති භවන්තු තෙ” ත්‍යාදිති
උද්භරණාති—සොතිති නාමපදංපි අපි තත් “සොතිභූ
තොතොතු රඤ්ඤා—සොති. ගව්ඨති තභාපිතො—සොති.
පසාමි පාඤ්ඤිතං—සොතිතා මති සමුට්ඨිතො” ති ත්‍යාදිති උද්
භරණාති වෙදිතබ්බාති—වුත්තංති සද්දනිතිසං “එතෙකෙව
දෙග්ගං” “සොති. පසාමි පාඤ්ඤිතං—සොතිතා මති සමුට්ඨි
තො” ති එවං සොතිසද්දො ආබ්‍යාත විහතතිකො හුත්වා උප
යොග කරණවචන වසෙන විපකාරො දිවෙසා තස්ස විපකා
රතො දිවෙසියෙව සුච්ඡි සද්දසාපි විපකාරතො දිවෙසියෙ
ව හොති තභාතිකතා තස්ස, එවං ව සති

සද්ධං නිසු ලිඛෙසු සබ්බාසුචි විහතතිසු

චවතෙසුචි සබ්බෙසු යං කඤ්ඤති තදබ්‍යයං” ති

වචනෙත විරුද්ධතාවෝ ඉමෙසු නිපාතපදෙසු සධනහො
ත කාතබ්බොති සච්චං එවං සතතපි එතෙසං සෙසා විහ
න්තියෝ පටිච්ච වයෝ නත්ති අබ්බසංහතා නිපාතපදෙසු සධන
හෝ යෙව කාතබ්බො එස නයෝ අඤ්ඤාත්ති ඊදිසෙසු
භානෙසු” ති

එවං මොජ්ඣිමනිකායෙ අනුචිතාං දසෙසා ඉදං ඛලුසද්ද
ස්ස අනුචිතායො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ඛලු සද්දෙ පරිසෙධෙව අවධාරණෙව අනු
ස්සවණෙව වතති—“ඛලු පච්ඡාසනතිකො” ත්‍යාදිසු පරිසෙ
ධෙ—“සාධු ඛලු යයො පානං යඤ්ඤාදතෙතා” ත්‍යාදිසු අව
ධාරණෙ—එත්ථ සාධු ඛලුති සාධු එවාති අත්ථො—“සමණෝ
ඛලු හොහොතමො සකාසපුරොහො සකාසකුලා පබ්බජිතො”
ත්‍යාදිසු අනුස්සවණෙ—ඉමිස්සා පාලියා අනං සංවණ්ණයතොති
“ඛලුති අනුස්සවණෙ නිපාතොති” වුත්තං—සමණෝ කිර හො
හොතමොති අත්ථො—අභිධානෙ “නිසෙධෙ වාකාලඛාරා
වධාරණ පසිඬිසු” ති වුත්තං—තත්ථ වාකාලඛාරානෙව ඛලුස
ද්දස්ස පටිත්ති ආගතා සද්දනිකිං පි තථා තත්ථ තස්සො
දුහරණ වසෙන “ඛලුති එකො සකුණො” ති අයං පාඨො
දස්සිතො—

එවං ඛලුසද්දස්ස අනුචිතාං දසෙසා ඉදං නිසු
සද්දස්ස අනුචිතායො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො නිසුසද්දෙ පුච්ඡනණෙ වතති “නිසු
න්තං එහගුණ කුලපුරොහො සඛා අභාරසමා අනගාරියං පබ්බජි
තො” ත්‍යාදිසු පුච්ඡනණෙ—අභිධානෙ “පුච්ඡාවධාරණා නුංඤ්ඤ
සාන්තිකා ලපතෙ නිසු” ති වුත්තං—තත්ථ පුච්ඡායංව අවධා
රණෙව අනුමතියංව සාන්තිකෙව ආලපතෙවාති පඤ්ච සා
නෙසු වතතිති දස්සිතො පි අමෙතති අවධාරණාදිසු චතු
ස්සවණෙසු උදුහරණාති නදිධාති තස්මා විඤ්ඤාති සාට්ඨිකපෙ
පිටකතතයෙ පරියෙසිතබ්බාති—නිසු සද්දපපදෙ සති පුට්ඨස්ස
පුත්තලස්ස පටිච්චනෙ අතීතෙ කාලෙ වතතමාන විහන්ති
හොති “අකාසි කටං දෙවදහත නිසු කරොමි සො” ති
ඤ්ඤාපකං—නෙතෙවාහ ජම්බුධිප මහාපෙරො

“නනු නනු උපපදෙ ප්‍රධිසා පවිභාසනෙ
 වාචාමානා අතිතෙපි දෙවදත්ත අකා කවං
 නනු කුරොමි සො භිව දෙවදත්ත අකා කවං
 සො අහං කුරොමිති නුකුරොමි අහංභිවා” ති වුත්තං—

එවං නනුසද්දස්ස අභිවිභාගං දසෙය්‍යා ඉදුති කිමුසද්දස්ස අභිවිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො කිමුසද්දෙ විකපො වත්තති “කිම්මං මාණු—කිමු පුරිසො” ත්‍යාදිපු විකපො—

එවං කිමුසද්දස්ස අභිවිභාගං දසෙය්‍යා ඉදුති අස්ස සද්දස්ස අභිවිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අස්සසද්දෙ පදපුරුණෙ වත්තති “තාසුඛං කොපි භාවායං උපසංකමති” ත්‍යාදිපු පදපුරුණෙ—

නාමපදභූතො අස්සසද්දෙ තෙනාච්ඡලෙ වත්තති “අසු පුණ්ණොතො” ත්‍යාදිපු තෙනාච්ඡලෙ—

ආධ්‍යාතපදභූතො අස්සසද්දෙ අසභුති මාතුයා නිථි තො සත්තම් පරස්පද නාමයොග පුට්ඨ වචනෙ කොති භවෙය්‍යංති අත්ථො—තෙන වුත්තං

“අස්සසද්දෙ නිපාතතො දිට්ඨො අස්සච්ඡලෙපිව
 ආධ්‍යාතතංව පඤ්ඤා පුට්ඨවචනකො භවෙ” ති

එඤ්ඤා පුට්ඨවචනකොති අනෙකවචනං සඤ්ඤාභවෙ බහුවචනංති වොහාරො සාසනෙ පත අනෙකවචනං තිව පුට්ඨවචනං තිව වොහරීයති—

එවං අස්සසද්දස්ස අභිවිභාගං දසෙය්‍යා ඉදුති සග්ගෙ සද්දස්ස අභිවිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සග්ගෙසද්දෙ පදපුරුණෙ වත්තති—“යසෙය්‍ය මහාරාජ ජාතෙය්‍යසි” ති ආදිපු පදපුරුණෙ—

එවං සමුපසංදේශස්ස අත්ථිභාගං දසෙසා ඉද්දති සමෙ
සද්දේශස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සමෙ සද්දෙ අනියමනේ වතති—“සමෙ
ලභෙථ නිපකං සහායං” න්‍යාදිසු අනියමනේ—අභිධාන රූප
සිඛ්‍යාදිසු පි අනියමනේ යෙව ආගතො—

එවං සමෙසද්දේශස්ස අත්ථිභාගං දසෙසා ඉද්දති සමෙ
සද්දේශස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සමෙ සද්දෙ එකංසමේව පදපුරුණෙව
වතති—

“සද්දමෙ පාත්‍රතවගාතිධම්මා ආතාපිනොක්ඛායතො බ්‍රාහ්මණස්ස
අඵසුකස්සා වපයතතිසබ්බා යතො පජාතාති සහෙත්ථධම්මං.”

න්‍යාදිසු එකංසමේ “සමෙ තෙ හොතොතො සමණබ්‍රාහ්මණා”
න්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—

එවං සමෙසද්දේශස්ස අත්ථිභාගං දසෙසා ඉද්දති සුමෙ
සුමො සද්දන්තං අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සුමෙ සද්දෙ අනාගතදිවසෙ වතති—
“කෙවා පරසුචෙවා” න්‍යාදිසු අනාගතදිවසෙ වතති—සුමො
සද්දෙ පති නිපාතසංගතාදිසු ආගතොපි අමුහති තස්ස
සාධකවචනාති න දිව්ඨාති තාති සාවිසංකප්පං තෙපිටකෙ පරි
යෙසිලා ගහෙතඛාති—

එවං සුමෙ සුමො සද්දන්තං අත්ථිභාගං දසෙසා ඉද්දති
අරෙසද්දේශස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අරෙ සද්දෙ ආමන්තණෙ වතති—“අරෙ
දුස්ස” ඉවාදිසු ආමන්තණෙ—එකවචන පුද්‍රවචන වසෙන පුරි
සානං ආමන්තණ විසයෙයෙව දව්ඨරේඛා—රූපසිඛිවික්ඛාසං “රෙ
අරෙ හරෙති භික්ඛස්ස ආලප්පො” ති වුත්තං—

එවං අරෙසද්දේශස්ස අත්ථිභාගං දසෙසා ඉද්දති අරෙ
සද්දේශස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො පුරෙසද්දෙ අභිමුඛයෝ අතිතයෝව අතා
 හතයෝව වතති “යස්මා පුරෙ අවිශකථා අකංසු” ත්‍යාදිසු අ
 තිතයෝ “පුරෙ අධමේමා දිප්‍යති” ත්‍යාදිසු අනාගතයෝ—ඝර
 කදිපතිං පන “තත් පුරෙ අධමේමා දිප්‍යති” ති එත්
 අධමේමා කාම දසකුසලකමම පථ ධම්ම පටිපතතිභූතො අධ
 මේමා පුරෙ දිප්‍යතිති අපිනාම දිප්‍යති, අථවා යාව අධමේමා
 ධම්ම. පටිබාහිකුං සමයෝ හොති තතො පුරෙතරමේවාති
 අයෝ—ආසනොති අනබ්‍යොතො අයං පුරෙ සප්ත දිප්‍ය
 තිති දිප්‍යිස්සති පුරෙසද්දෙයොගෙන හි අනාගතයෝ අයං වත
 මාන පයොගො යථා “පුරෙ වස්සති දෙවො” ති—

එවං පුරෙසද්දස්ස අත්තිසාගං දසෙය්වා ඉද්‍යති නමො
 සද්දස්ස අත්තිසාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො නමොසද්දෙ වන්තො වතති—“නමො
 නෙ බුබුච්ඡි විපමුක්කොසි සංඛි—නමො තස්ස හගවතො—
 නමොකරොති තාගස්සා” ත්‍යාදිසු වන්තො—අයං පන නමො
 සද්දෙ පටිවත්තයෝව උපයොගයෝව හොති තෙසු නමොනෙ
 නමොතස්සා ත්‍යාදිසු පටිවත්තයෝ “නමො කරොති” ත්‍යාදිසු
 උපයොගයෝ—

එවං නමොසද්දස්ස අත්තිසාගං දසෙය්වා ඉද්‍යති නිරෝ
 සද්දස්ස අත්තිසාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො නිරෝසද්දෙ තිරිගයෝ වතති—“තිරො
 පාකාරොවා තිරොකුච්ඡි වා ඡච්ඡියස්—තිරොකුච්ඡිසු තිවිඨ
 නති” ත්‍යාදිසු තිරිගයෝ—අයං පන තිරෝසද්දෙ විභත්‍යස්
 විසෙත භුමියෝ හොතෙව—

එවං නිරෝ සද්දස්ස අත්තිසාගං දසෙය්වා ඉද්‍යති අබො
 සද්දස්ස අත්තිසාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අබොසද්දෙ හෙවිසාගො වතති—“අබො
 මුබො පර්කාසි—අබොගමා වාතා” ත්‍යාදිසු හෙවිසාගො—

එවිට අමොසද්දස්ස අත්විභාගං දසෙය්‍යා ඉද්දති අමොසද්දස්ස අත්විභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අමොසද්දස්ස අනන්තරෙව ආරම්භෙව පුච්ඡායංව පදපුරුණෙව වසන්ති—“අනන්තරෙව ආරම්භෙව වහන් මානස්ස අමොසද්දස්ස පඤ්ඤානානි නිදස්සන්තානි අමෙතති නදිවිදානි—තානි වික්ඛැනං සන්තිකෙ පටිපුට්ඨිනා ඤාතංවානි “ඤානං තෙ මහාරාජ අමො තෙ අදුරාගතං” ති ආදිපු පුච්ඡායං—“අමො මං අනුකම්පසි” ත්‍යාදිපු පදපුරුණෙ—

එවිට අමොසද්දස්ස අත්විභාගං දසෙය්‍යා ඉද්දති අමොසද්දස්ස අත්විභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අමොසද්දස්ස ගරහණෙව පඤ්ඤායංව පසංසායංව වත්ති—“අමො වත රෙ අසමාකං පණ්ඩිතතා, අමො වත රෙ අසමාකං බහුස්සුතතා, අමො වත රෙ අසමාකං තෙවිජ්ජතා” ත්‍යාදිපු ගරහණෙ—“අමො වත මං අරඤ්ඤා වසමානං රජෙ අභිසිංහෙය්‍යා” ත්‍යාදිපු පඤ්ඤායං—“අමො බුද්ධො අමො බුද්ධො අමො සංඝො අමො ධම්මස්ස සාමානතා, අමො සංඝස්ස සුපටිපන්නතා, අමො වත තො සමුසම්පදා—අමො දුතං පරමදුතං කස්සපෙ සුපතිවිසිතං” ත්‍යාදිපු පසංසායං—එත්ති “අමො ධම්මස්ස සාමානතා” ති උද්ගරණෙ ආගතස්ස සාමාන සද්දස්ස විනිවිජ්ජයො එවිට වෙදිතබ්බො, ඉමස්මිං තඤ්ජරුණිදිපෙ සති බහුසු සංචාරකපෙසු විටකගතස්ස පොත්තිකෙසු “සාකම්මතො” ති පාඨො දිස්සති සො අපොරාණිකො පාඨොති වෙදිතබ්බො—තත් “සු අනාගො” ති ඡෙදො අනාගතස්සදො ආපුට්ඨි මොකථනෙති බාහුයා තප්පට්ඨි වසෙන සිඛො—එත්ති කවණ්ණ පුත්තකාරසංඛිතස්ස බාහුයා තප්පට්ඨි වසෙන පඨමකාර සංඛිතං අසමානවෙහාවං කත්වා “රක්ඛං” ති ඉමිතා බ්‍රහ්මණෙ පරෙ රස්සතො කතො “අනාගො” ති රූපං සිවං “සු අනාගො” ති වුත්තෙ සරෙ පරෙ උකාරස්ස සංඝරෙ ලොපා—ත්වමාසමණ්ණං ඉත්තො—සමෙදන්තස්ස දෙකො” ත්‍යාදිපු “වමොදුදන්තානං” ති මිතා වකාරාදෙසං කත්වා සිඛෙ අනාගත සද්ද අකාරස්ස පුනදිස්සකරණං නුත්තරං—බාලාවතා රෙපි ‘උගෙසාසො රස්ස අනාගතං’ ති වුත්තං—තස්මා සාමානිකො කතොති පඨො න සුඤ්ඤොති වෙදිතබ්බො—තෙවි පනාවරියා “සා

බ්‍යාප්තිය නිව් සාධකයකින්ව වදනැති, තත් සාධකයකින්
එක් සුප්‍රබන්ධය ආප්‍රබන්ධය බ්‍යා කප්පන නිමසා
රූපං—තං පන නිරුතති. තයෙන රූපසිති හොතිපි පාව
විනෙ නාගතං—සාධකයකින් එක්සාපි සුප්‍රබන්ධය ආප්‍රබන්ධය බ්‍යා
කප්පන නිමසා රූපං—විධානගුණ සංයෝගබ්‍යාප්තියෙන පරෙ
ආකාරය රසං. කතො වකාරාදෙස වසෙන “සාධකයකින්”
නිපි නිරුතති. තයෙන සිරකති—තථාපි පාවවිනෙ නෙවාතතං—
“සාධකයකින්” නි සාධකයෙහි පාවවිනෙ ආගතො සො පාඨො පො
රාණීකො යෙව—තසමා ගතවතා අරහතා සමාසවිබුද්ධෙන වුත්ත
පාඨොයෙවාති නිසංසයෙන අවගතනබ්‍යො “සාධකයකින්
ගතවතා බිබ්බො” නි පාඨෙපි සාධකයකින් නි පදං “සාධකයකින්
බ්‍යාප්තිය” නි විකාවසෙන ඉමසමි. දීපෙ සබ්බොවරිය
පරමාරාප්‍ර වොහරියති තංපි නසුඤ්ජං තගහෙනබ්‍යො ඡබ්බි
තබ්බං “සාධකයකින්” නි සබ්බෙහි පොරාණීකෙහි පරි
යතති විසාරදෙහි පණ්ඩිතෙහි අනුමානො පරිග්‍රහිතො—
තෙනෙවාත සද්දන්තියං “බ්‍යා පකප්පන බ්‍යාප්තිය—පකප්පනං. ආවි
කතං දෙසනං. වා—බ්‍යාති, සබ්බොති ආප්‍රබන්ධයෙන විසදියහාවෙන
බ්‍යාප්තියකිරං විකතං. ආකාරයෙහි සංයෝගප්‍රබන්ධයා රසයතං.
“අකතාති, අකතාසි පුරිසුත්තමො—අතෙති. යං තෙ අහං අයෙස-
බ්‍යො සබ්බොයති, අකතායති—අනුපත කතාරලොපො “සාධකයකින්
ගතවතා බිබ්බො—සබ්බොතො, අකතාතො, අකතාතොරො
තථාගතො, සබ්බොතො සබ්බබ්‍යොනං විදුරො—සබ්බො—පරිස
බ්බො—ක්‍රියං. ආබ්‍යාති කප්පනිති ආබ්‍යාතං”—තෙත් පන සා
ධකයකින් නිව් සාධකයකින්ව් සාධකයකින් නිව් පදමිව්නති.
තත් පව්ච්ඡමාති සත්තං භාසනො. තයං ගහෙත්වා වුත්තාති—
ඉතරං යථාසිතරූපනිප්පතති වසෙනා” නි—මමාවරියෙනාපි
අවෙතති එත් දස්සිතතයෙනෙව “සාධකයකින්” විනිවුර
යො දිවෙනා නි වෙදිතබ්බො—

එවං අනොසද්දස්ස අත්ථිහාගං දස්සෙත්වා ඉද්දාති රහතො
සද්දස්ස අත්ථිහාගො දස්සියතෙ—

නිපාතගුණො රහතොසද්දෙ පරමිච්ඡබ්‍යෙත්විතතති—“නත්ථි
ලොකෙ රහතො නාම—රහතොතො නිසිදිත්වා එවං විනෙතසහං
තද්” නි ආදිප්ප පරමිච්ඡබ්‍යෙත්—අයං පන රහතොසද්දෙ විහ
න්‍යන්‍යවිසෙන සත්තමසත්තෙ හොති—නාමපදගුණො භුක්තත්

වාචිකෝ මනෝගණිතයා රහස්‍යදේශී අතී “අවදි රහසි වාචි. රාජපුත්‍රායා නයා” ත්‍යාදිසු නාමපදවසෙන ස්‍යුතබ්ධං—වුත්තංති අභිධානෝ “නිසු විවිධා විජන වජ්‍යනා රහෝ රහෝ ව්‍යයං” ති—

එවං රහෝසද්දේශී අත්ථිභාගං දෙය්‍යාචා ඉදාති හිසෝස. සද්දේශී අත්ථිභාගෝ දස්සියතෙ—

නිපානාහුතෝ හිසෝ සද්දෝ ගතො දිවසෙ වත්තති—තාත “හිසෝ මයා “ත්‍යාදිසු නතෙ දිවසෙ-අභිධානෝ “හිසෝසාති දිවසෙ ගතෙ” ති වුත්තං—

එවං හිසෝස සද්දේශී අත්ථිභාගං දෙය්‍යාචා ඉදාති හිසෝස. සද්දේශී අත්ථිභාගෝ දස්සියතෙ—

නිපානාහුතෝ හිසෝ සද්දෝ පුතරත්ථෙ වත්තති “හිසෝ. ඔපමං කරොති” ත්‍යාදිසු පුතරත්ථෙ—නාමපදහුතෝ හිසෝ සද්දෝ බහුතරත්ථෙ හොති “හිසෝ කමත්තා උපාදායා” ති ආදිසු බහුතරත්ථෙ—තෙනෙවාහ අභිධානෝ “හිසෝ බහුතරත්ථෙ සෝ පුතරත්ථෙ ව්‍යයං හත්ථෙ” ති—

එවං හිසෝ සද්දේශී අත්ථිභාගං දෙය්‍යාචා ඉදාති අත්ථිභාගෝ සද්දේශී අත්ථිභාගෝ දස්සියතෙ—

නිපානාහුතෝ අත්ථිභාගෝසද්දේශී අත්ථිභාගෝ වත්තති—“අත්ථිභාගෝ නගරෙ—අත්ථිභාගෝ ගෙගෙ” ත්‍යාදිසු අත්ථිභාගෝ—

එවං අත්ථිභාගෝසද්දේශී අත්ථිභාගං දෙය්‍යාචා ඉදාති පාතෝ සද්දේශී අත්ථිභාගෝ දස්සියතෙ—

නිපානාහුතෝ පාතෝ සද්දෝ පහාතෙ වත්තති “පාතෝ පිණ්ඩාය පාචිසි—පාතෝ දයතො සුරියෙ මුඛා තෙ එලතු සහගා” ත්‍යාදිසු පහාතෙ—

එවං පාතෝසද්දේශී අත්ථිභාගං දෙය්‍යාචා ඉදාති සද්දේශී අත්ථිභාගෝ දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සුදං සද්දේ පදපුරුණේ වග්ගති “තත්‍ර සුදං භගවා වෙසාලියං විහරති මහාවතෙ කුටාගාරසාලායං” ත්‍යාදිසු පදපුරුණේ—එත් “සුදං ති පදපුරුණේ නිපාතො” ති විකාච සියෙහි පි වුනො—

එවං සුදං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යා ඉද්දති කල්ලං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ —

නිපාතභූතො කල්ලං සද්දේ අනුච්ඡිකතේ වග්ගති “කල්ලං නුඛො තදභිතඤ්ඤං” ත්‍යාදිසු අනුච්ඡිකතේ—අභි ඛානෙ පන නිපාතපදවසෙන කල්ලං සද්දේ න වුනො—එම සිඛිසං කල්ලං ඉති කාලසත්තමාසේ හොති” ති වුනො නාම සද්දභූතො කල්ලසද්දේ පභාතෙව නිරාමයෙව සරෝව දෙකෙව වග්ගති—තත් පභාතවාචකො කල්ලසද්දේ නපුංසකලිඛො නිරාමයවාචකො සුල්ලිඛො සජ්ජාදානවවාචකො නිලිඛති කොති දට්ඨබ්බො—

එවං කල්ලං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යා ඉද්දති එවං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ —

නිපාතභූතො එවං සද්දේ උපමායංච උපදෙසෙව සමහං සතෙව ගරහායංච වචනසමපටිග්ගතෙව ආකාරෙව නිදසුනෙව අවධාරණෙව ඉදංසද්දතේව පරිමාණෙව පුළුල්තෙව වග්ගති—“එවං ඡතෙන මළේන කතතංඛං කුසලං ඛණ්ඩං” ති එවමාදිසු උපමායං—“එවං තෙ අභිකාමිතඛිං එවං පටිකාමිතඛිං” ති එව මාදිසු උපදෙසෙ—“එව මෙතං භගවා එවමෙතං සුගතා” ති එවමාදිසු සමහංසතෙ—“එවමෙවං පනා යං වසලී යඤ්චා තඤ්චා තස්ස මුණ්ඩකස්ස සමණකස්ස වජ්ජං භාසති” ති එවමාදිසු ගරහායං—“එවං භතෙනති ඛො තෙ භික්ඛු භග ඛතො පච්ඤෙය්‍යාසු” ති එවමාදිසු වචනසමපටිග්ගතෙ—“එවං ව්‍යාඛො අහං භගො භගවතා දෙසිහං ඛණ්ඩං ආඡන්තී” ති එවමාදිසු ආකාරෙ—“එහි තං මාණව යෙන සමණො ආනඤ්ඤ තෙනු පසඛකම උපසඛකමිත්වා මම වචනෙන සමණං ආනඤ්ඤ අප්පාඛාධං අප්පාතඛිකං ලහුවිසානං ඛලං එසු විහාරං පුළුල් සුභො මාණවො තොදෙය්‍ය පුග්ගො භවන්තං ආනඤ්ඤ අප්පාඛාධං—එසං—අනුකම්පා උපාදායා” ති එවමාදිසු නිදසුනෙ—“ඛො

කිං මඤ්ඤාථ කාලාමා ඉමෙ ධර්මා කුසලාමා අකුසලාමා ති
අකුසලා හතොත සාවජ්ඣාමා අනවජ්ඣාමා ති සාවජ්ඣ හතොත
විඤ්ඤාගරහිතාමා විඤ්ඤාපසසකාමාමා ති විඤ්ඤාගරහිතා හතොත
සමායාමා සමාද්ඡානා—පෙ—ඵලං නො ඵත්ථ හොති” ති ඵල
මාදිසු අවධාරණේ—ඉදං සද්දහේව පරිමාණේව පුච්ඡ
තොව ඵලං සද්දං ආගතවිසානාති අනෙතෙති නදිට්ඨාති තාති
පරියෙසිත්වා ගහෙතඤ්ඤාති—වුත්තංති අභිධානෙ—

“ඵලංතිදස්සනා කාරො පමාසු සමපහංසනෙ
උපදෙසෙව වචන පටිගහගෙ වධාරණේ
ගරභායෙ දමහේව පරිමාණේව පුච්ඡතෙ” ති.

ඵලාසද්දෙ පටිභාගතේ පි දිස්සති “ඵලං විජිතසංග්ගාමං
සත්වාහං අනුගාරං ති හෙත්ථ ඤාපකං—

ඵලං ඵලං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදති ධුමං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ධුමං සද්දෙ පිරෙව ඵකංසහේව වත්තති—
‘ධුමං සංසතං’ ත්‍යාදිසු පිණර—‘ධුමං චූඛො හවිස්සති’ ත්‍යාදිසු
ආකංසහේ—රූපසිඤ්චිකාසං “ධුමං චූඛො හවිස්සති” ති ඵත්ථ
ධුමංසද්දෙ අවධාරණේ වත්තතිති වුත්තං—තනෙත්වාහ අභිධානො
‘ධුමං ටීරා වධාරණේසු’ ති—

නාමපදභූතො ධුමසද්දෙ පි අත්ථි සො සංසතෙව තනෙත්වා
තිස්සිතෙව වත්තති—සංසතතෙත් පවත්තමානො ධුමසද්දෙ තිසු
ලිඛිතසු පවතෙත්වා තනෙත්වා තිස්සිතෙව පවත්තමානො තපුං
සකලිච්ඡිකො නාමසද්දෙවසෙන ධුමංති වුත්තං නපුංසකෙ පච්චි
ත්තොපයොගෙ කවචනෙසු ව පුමත්ථිලිභිතසු උපයොගෙකවචනෙ
ව ආගතං තාපි ධුමංති ඉමිත්වා නිපාතොන සද්දං—අභිධානො
‘සංසතෙව ධුමො තිසු ධුමං තනෙත්වා තිස්සියතෙ’ ති වුත්තං—

ඵලං ධුමංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදති අලං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අලංසද්දෙ පටිසෙකෙව පරිසන්තියං ව භූස
තෙව වත්තති—‘අලං මෙ චූඛොති වදති විඤ්ඤාපෙති’

තසාදිසු පරිසෙධෙ—අල මෙතං සබ්බං” තසාදිසු පරිසන්තියං—
“අල ඤාතො” තසාදිසු භූතනෙ—අලංගඤ්ඤා පන පදාදිමිති
පදවසානෙව නිපාති න පදමරේක “අලං පුඤ්ඤාති කාතුං—
පුඤ්ඤාති කාතුං අලං තිවා” තසාදිති සාධකවචනාති—රුපසි
ධිසං “අලංති පරිසෙධතෙ” ති වුත්තං—අභිධානෙ පන
“භූතන වාරණෙ වාලං වුච්චතෙ පරිසන්තියං” ති දස්සිතං—

එවං අලං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති හලං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො හලංසද්දෙ පරිසෙධතෙ වත්තති—“කිලෙත
මෙ අධිගතං හලං දාති පකාසිතුං” තසාදිසු පරිසන්තියෙ—
එකච්ච පනාවරියා “අලං දාති පකාසිතුං” තිපි වදන්ති—අයං
පන හලං සද්දෙපි පදාදිමිති වෙව පදවසානෙ ව නිපාති
න පදමරේක යථා “හලං දාති පකාසිතුං—පකාසිතුං හලංති
වා” ති—

එවං හලංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති සං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සංසද්දෙ සංග්ග්චිතෙ වත්තති—“සං
අභි සංග්ග්ග කමුඤ්ඤෙය්‍යං” ති ආදිසු සංග්ග්ගතෙ—සද්දතිතිසං
සංග්ග්ග තතිසා විභත්තනා භාවො කම්මතො—බාලාමනා
රෙ “සංග්ග්ග තතිසා ඡව්ච්චා” ති වුත්තං—

එවං සංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති සං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සංසද්දෙ සායණෙ වත්තති “සායමාසං
නිච්චපෙති” තසාදිසු සායණෙ—කාමපදභූතො සායසද්දෙ
පි අත්ථි සො අකාරනා පුල්ලිඨෙතො—වුත්තංති අභිධානෙ “සායො
සද්දකා දිනච්චයො” ති—

එවං සංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදාති සං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

හිපානභූතෝ සමං සද්දෙය්‍යෙහි වහනති—“න නො සමං අත්ථි නපාගතො” ත්‍යාදිසු සහජේ වහනති—සමං සද්දෙය්‍යෙහි න තතියා විහතතියා සහෙව යුජ්ජති—

එවං සමං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති සාමං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

හිපානභූතො සාමං සද්දෙය්‍යෙහි සයමිච්චජේ වහනති—“සාමං සමානි අභිසම්බුජ්ජති” ත්‍යාදිසු සයං සද්දජේ—

එවං සාමං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති සාමං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

හිපානභූතො සාමං සද්දෙය්‍යෙහි ඵකං සජේ වහනති—“සාමං ච ජම් අසුරෙසු පාණං” ත්‍යාදිසු ඵකං සජේ—අභිධානෙ “නු ඤ්ඤායං සාම මව්‍යයං” ති වුත්තතො අනුමත්තජේපි හොති—

එවං සාමං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති පාරං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

හිපානභූතො පාරං සද්දෙය්‍යෙහි පසෙය්‍ය වහනති—“පාරං සතො” ත්‍යාදිසු පරස්මිං පසෙය්‍ය වහනති—

එවං පාරං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති ඔරං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

හිපානභූතො ඔරං සද්දෙය්‍යෙහි ඉමස්මිං පසෙය්‍ය වහනති—“සො භික්ඛු ජහාති ඔරපාරං” ත්‍යාදිසු ඉමස්මිං පසෙය්‍ය වහනති—

නාමපදභූතො පාරඔරසද්දෙය්‍යෙහි සන්ති තෙ න පුංසකලිඛෙහ සෙව වහනති—වුත්තංති අභිධානෙ “පාරං පරමති තීරමති ඔරං භු පාර වුච්චතෙ” ති—

එවං ඔරං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්දති ඔරං සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො විරංසද්දෙය් විරකාලයේ වහනති—“විරං
සං අනුකලෙපසසි—විරං දිස මධ්‍යතං නිවහනති” ත්‍යාදිසු
විරකාලයේ—

එවං විරංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්භි ඉදුති හුරං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො හුරංසද්දෙය් පරස්මි ලොකෙ වහනති “සං
ක්කිස්සි විතං ඉධ වා හුරං වා” ත්‍යාදිසු පරස්මි ලොකෙ—

එවං හුරං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්භි ඉදුති අහං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො අහංසද්දෙය් අවුහසද්දෙය් වහනති “අහං
රො” ත්‍යාදිසු අවුහසද්දෙය්—අවුහසද්දෙය් සංඛතාමපදභූතො
අහං සද්දෙය් භොති සො පච්චිංතකවචනෙ නිවසති “අහං
නායොව සඛියාමෙ” ත්‍යාදි—සුඛතාමපදභූතො දිවසවාමකො
අහං සද්දෙය් භොති—“තදහු පොසපථ—එකාගෙනෙව—අහෙර
තො” ත්‍යාදි—තදහු භි උස්මි අහු දිවසෙති අයො—එකාගෙ
නෙවාති එකෙන අගෙන දිවසෙතාති අයො—

එවං අහංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්භි ඉදුති අහං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සහංසද්දෙය් පාලා වසිකථාදිසු අමෙහි
න දිට්ඨො—“සහමපති” ති එත් සහංසද්දෙය් නිපාතපදංති සල
කෙඛතුං සුතං විස දිස්සති—සද්දතිති ආදිසු සහංසද්දෙය්
නවුත්තො තථාපි නිපාතසංඛතො ආගතො—තස්මා විද්‍යාති
උපපරිකම්භො ගහෙනධෙය්—

එවං සහංසද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්භි ඉදුති උම්භං
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො උම්භංසද්දෙය් උම්භයේ වහනති—“උම්භං
රුකෙය්” ත්‍යාදිසු උම්භයේ—උම්භංසද්දෙය් සද්දතිති සි
රුපසිඬ්ඨංසි සහනමයේ නිපාතොති වුත්තො—බාලාවතායෙ
පති උම්භංසද්දෙය් සංඛිංසි විතනතියො තොනතිති වුත්තො

“තථ” උච්චංසද්දා සබ්බාපි” ති දස්සිතං—නාමපදභූතො
උච්චංසද්දෙසි අත්ථ සො අභිධෙය්‍යලිඛිතිකොති—

එවං උච්චං සද්දස්ස අත්ථවිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති නිචං
සද්දස්ස අත්ථවිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො නිචං සද්දෙ අප්පාදෙ වග්ගති “නිචං කතා
අතරමානෙනා” ත්‍යාදිසු අප්පාදෙ—වුග්ගංති අභිධානො
“නිචං අප්පො මහත්ථුච්චං” ති—නාමපදභූතො නිචංසද්දෙසි
ගොති සොපි අප්පාදො අභිධෙය්‍යලිඛිතිකො—

එවං නිචංසද්දස්ස අත්ථවිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති සබ්බං
සද්දස්ස අත්ථවිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො සබ්බංසද්දෙ වාරම්ච්චිකෙ වග්ගති—“සබ්බං
තිච්චග්ගො—සබ්බදෙව සුතසොමා” ත්‍යාදිසු වාරම්ච්චිකෙ—

එවං සබ්බංසද්දස්ස අත්ථවිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති සබ්බං
සද්දස්ස අත්ථවිභාගො දස්සියතෙ—

නිසානභූතො සබ්බංසද්දෙ සහත්ථෙ වග්ගති “මහත්වා භික්ඛු
සංඝෙන සබ්බං—සහවතා සබ්බං—අප්පොකච්චෙ මම සබ්බං සලො
දිංසු” ති ආදිසු සහත්ථෙ—සබ්බං සද්දෙ යෙභුග්ගෙත තතිශායම්
ඡට්ඨිශාච සහෙව සුඤ්ඤි—

ඉති ආචරිය සංඝනායක

ඤාණතිලක මහාචාර්ය සිසුන්තෙව්‍යාසීනා

උනාකුරුව ගෘහිතේන භුක්තානුභූත සතිතා කතෙ

නිපාතරතනාකර

විකිලනිපාතවිභාගොනාම

ද්විතියොපරිච්චෙද්දො.

එවං චක්ඛිතනිපාතවිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්දති නාක්ඛර
නිපාතවිභාගො දස්සියතෙ—තෙසු.

නිපාතභූතො අභිමාසද්දේශො අඤ්ඤාත්තමස්ස පකාසනෙ
වත්තති—“අථවා දිනකර කිරණ සමාගමෙන පරම රූපිර සිරි
සොහග්ගප්පත්තියා—අථවා චෙ ටට්ටමුලාති අනුඛරාපිනො හුත්වා—
අථවා චෙ දිට්ඨිබ්බමික සම්පරාසික සංඛාරො අනො උඛරිත්වා”
තසාදිසු අඤ්ඤාත්තමස්ස පකාසනෙ වත්තති—අථවාති අපරො ත
යො වුට්ඨතෙති අනො—අථවාසද්දේශො නිපාත සමුදයවසෙනපි
ගගෙනබ්බො—අථ ඉතිව වා ඉතිව චෙ නිපාතපද්ධති එකතො
සම්බන්ධො සිත්තනාති—තත් අථස ඤාසාව වා සද්දසාව අත්ථි
භාගො ගෙට්ඨා වුත්තොව තථාපි අථසද්දපි අබිකාරාදිසු ඡසු
අත්ථෙසු කාමමාසනවුත්තීසං දස්සිතො, තං යථා—

“අබිකාරෙ මධ්ගලෙවෙව නිපථනෙන අවධාරණේ
අනන්තරෙව පාද්‍යො අථසද්දො පවත්තති” ති

එවා අභිමාසද්දේශො අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉද්දති අත්ථිභා
සද්දේශො අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—නිපාතභූතො අනන්තරා
සද්දො චෙමරේකි වත්තති—“ග භික්ඛුවෙ අනන්තරපතරා වචනං
ඔපානෙතබ්බං යො ඔපානෙත්වා ආපත්ති දුග්ගවස්ස—අනන්
රාව රාජගහං අනන්තරාව නාලංදො—අනන්තරාව බොධිං අනන්තරා
ව ගගං—අනන්තරා ඔසාන මාපාදිං—“තසාදිසු චෙමරේකි—තත්” අනන්
රතන්තරා” ති අනන්තරා අනන්තරාති ඡෙදො—අනන්තරාව රාජගහං
තසාදිසු අනන්තරාසද්දේශනි සුත්තන්තරා රාජගහා නාලංදො බොධිං
ගගංති සාමන්තෙ උපයොග වචනං තස්මා රාජගහස්සව නාලං
දොයව බොධියාව ගගායව අනන්තරෙති අනො චෙදිතබ්බො—
සද්දේශනීසං පන අනන්තරා සද්දො නාමපදවසෙන ගගෙනා අගං
විභාගො වුත්තො—සෙය්‍යපිදං “තත් අනන්තරාසද්දො කාරණ බණ
විත්ත චෙමරේකි විවරාදිසු වත්තති “තදන්තරං කො ජාතෙත්වා අ
ඤ්ඤත්‍ර තථාගතා” තිව “ජනා සංඛාරො මනොවත්ති මංච තංච කිම
තන්තරං “තිවා” ති ආදිසු කාරණේ අනන්තරා සද්දො—“අද්දස මං
හතො අඤ්ඤාත්තො ඉත්ථ විජ්ජන්තරිකාය භාජනා බොවන්ති” ති
ආදිසු බණේ—“යස්ස නිවාරණො නිසන්ති කොපා” ති ආදිසු
විතො—“අනන්තරා වොසාන මාපාදිං” ති ආදිසු චෙමරේකි—
“අපිවායං තපොද්‍ය විග්ගං මහානිරයානං අනන්තරිකාය ගච්ඡති”
ති ආදිසු විවරෙ—අඤ්ඤාත්තො පිටාගො චෙමරේකි ති අනො
අබිප්පෙත්වා—ඉට්ඨෙවං—

“කාරණෙ වෙව විතොව බණ්ණං විවරෙ පිව
වෙමර්කාදිසු අසේසු අනාරාති රවො ගතො” ති

අනාරාසද්දොපන ආකාරගත නිපාතො සො නිසු ලිඛිත
සුච සබ්බාසු විහතනිසුච සබ්බසු වචනෙසුච සදිසො සමා
නො අව්‍යයං නපාපුණාති—නසමා අනාරාසද්දො අනාරංතිවා
අනතරෙතාතිවා අනතරෙතිවා අනාරිකායාතිවා ලිඛිතවසෙනවා
විහතනිවසෙනවා වචනවසෙනවා ව්‍යයං නගව්ජති සබ්බසු
විසයෙසු අනාරාති ආකාරගත භාවෙනෙව එකාකාරරූපෙන
තිව්ධිති—නිපාතපදභූතස්ස අනාරා සද්දස්ස වාචකො එකො
යෙව වෙමර්කාදිසො තත්ථ දස්සිතො අසද්දනිපි සබ්බාති උද
ගරණාති නසුංසකලිඛිත වර්තමානස්ස අනාරසද්දස්ස උදග
රණාති යෙව—නිපාතභූතො අනාරාසද්දො කාරණෙව විතොව
බණ්ණං විවරෙවාති ඉමෙසු අසේසු නාගතො—නසමා විඤ්ඤ
භි සද්දනිතිවචනං උපපරික්ඛිතබ්බං—නිපාතභූතො අනාරාසද්දො
අභිබානො “අනාරෙතනාරා අනො” ති අනාරත්ථෙ
හොතිති වුත්තං—නාමපදභූතො අන්තර්සද්දො—

“අනාරං මර්ක වත්ථාසද්දො බණ්ණං කාසොධි හෙතුසු
ව්‍යවධානෙ විනාත්ථෙව හෙදෙ ජිද්දො මනසාපි” ති.

මර්කෙව අනාරවාසකෙව අසද්දත්ථෙව බණ්ණං මකාසෙව
බ්බිච්චිව කාරණෙව ව්‍යවධානෙව විනාසද්දත්ථෙව හෙදෙව
ජිද්දෙව මනසිව වත්තනිති වුත්තං—නාමපදභූතො අනාරස
ද්දො විනාසද්දත්ථෙව නහොති—වෙමර්කාදිසො හොති නසමා
තංපි විවාරෙතබ්බං මෙව—ඉමෙසං ආචරියානං මනෙන අනාරා
සද්දෙව අනාරසද්දෙව එකොයෙව සද්දො නවෙති—තං තථා
තග්ගෙනබ්බං පාලුසලිඛිතථාසු විසුං විසුං අනාරා අනාරස
ද්දං ආගතනතාති—

එවං අන්තරා සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සොවා ඉදං ආරකා
සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ආරකාසද්දො දුරත්ථෙවත්තති—“ආරකා තෙ
මොස පුරිසා බම්බිවතා” ත්‍යාදිසු දුරත්ථෙවත්තති—අභිබානො
“ආරා දුරාව ආරකා” ති වුත්තං—

එවං ආරක්ෂා සද්දක්ෂ අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති
බාහිරසද්දක්ෂ අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො බාහිරා සද්දො බාහිරතේ වග්‍යාති
අභිධානෙ “බාහිරං බහි, බහිවා බාහිරා බාහො” ති බාහිරතේ
ආගතො සද්දනිකිසංපි තථා-නිදක්ෂනපද්‍යාති අවේතති නදි
වසාති තාති පාලාචකපාසු පරිශෙසිත්වා ගණ්‍යතබ්‍යාති—නාම
පදභූතො බාහිරසද්දො පි අත් “බාහිරකපාස භිධානං” ත්‍යාදි—

එවං බාහිරා සද්දො අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති බහිබා
සද්දො අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො බහිබාසද්දො බාහිරතේ වග්‍යාති “ඉතො
බහිවා දක්ෂිණෙයාං ගවෙසති” ත්‍යාදිසු බාහිරතේ—

එවං බහිබාසද්දක්ෂ අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති ඝාමනා
සද්දො අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො ඝාමනා සද්දො පරිවේෂද්‍රවේ වග්‍යාති—
“යාවතා භික්ෂුවෙ කාසිකොසලා—යාවතා වන්දිමස්සරියා” ත්‍යා
දිසු පරිවේෂද්‍රතේ—

එවං ඝාමනා සද්දො අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති නාමනා
සද්දො අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො නාමනාසද්දො “යාවතා භික්ෂුවෙ කාසි කො
සලා තාවතා නිං භවිස්සති” ත්‍යාදිසු පරිවේෂද්‍රතේ වග්‍යාති—

එවං නාමනා සද්දො අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති සම
නා සද්දො අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො සමනා සද්දො සමනතතේ වග්‍යාති “සම
නා වසනා වාලෙසු” ත්‍යාදිසු සමනතතේ වග්‍යාති සො සග්‍ය
මුත්ථි වාවකො—

එවං සමනා සද්දො අත්විභාගං දක්ෂොති ඉද්‍රති සාම
න්තා සද්දො අත්විභාගො දක්ෂියතෙ—

නිපාතභූතො ආමන්තා සද්දෙ සමන්තසේ වතති—සො අභිධානො නෙවාගතො පි සද්දනිති රුපසිඬි ආදිසු ආගතො යෙව තෙසුපි සත්තමසසේ හොතිති වුත්තං—

එවං ආමන්තා සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති ආමන්තා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ආමන්තාසද්දෙ එවංසද්දසේ වතති—ආමතො සද්දස්ස අත්ථිභාගනසො අභිධමේම වුත්තනසෙන වෙදි තබ්බො—

එවං ආමන්තා සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති සම්මුඛා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සම්මුඛාසද්දෙ සම්මුඛසේ වතති—“සම්මුඛා සුතං—සම්මුඛා පටිග්ගතිතං” ත්‍යාදිසු සම්මුඛසේ—

එවං සම්මුඛාසද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති චරති සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො චරතිසද්දෙ පදසුරණේ වතති—“කථංචරති මහාරාජා” ත්‍යාදිසු පදසුරණේ නිරතිසද්දෙ පි එවමෙව දැස් තබ්බො—

එවං චරති නිරති සද්දං අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති සම්පති සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සම්පති සද්දෙ ඉමස්මිං කාලෙ ත්‍යසේ වත්තං තෙ—“සම්පති ජාතො” ත්‍යාදිසු ඉමස්මිං කාලෙ ත්‍යසේ වතති—

එවං සම්පති සද්දස්ස අත්ථිභාගං දස්සෙත්වා ඉදුති ආසති සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො ආසති සද්දෙ නිපාතසංගහෙ ආගතොපි අභිධානොව රුපසිඬිසංව නාගතො සද්දනිතිසං ආගති සද්දෙ සත්තමසසේ හොති” ති වුත්තත්තා නිපාතො විස ගම්‍යතෙ භූමාපි උද්ගරණානිපි අමෙහති නදිට්ඨාති—නාමසද්දභූතො

පන ආසනි සද්දෙ පාලයටිකපාදිසු දිසානි—අභිධානෙ පන
“නානාලංඛු තද්දායං වොහාරකාලොතු ආයනි” ති වුතනං
තථ “ආයනිං ආවුසො සංවරෙය්‍යාසී” ත්‍යාදිති උද්ගරණානි

එවං ආසනි සද්දෙ අත්ථිභාගං දසොනො ඉද්දති උපරි
සද්දෙ අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභුතො උපරිසද්දෙ උඛංතසෙච්ච වහනි—උපරිසද්දෙ
“උපරිගඛං—උපරි ආවිහවිසානි” ත්‍යාදිසු උඛංතසෙච්ච වහනි—
අභිධානෙ “අපො උඛංව උපරි” ති වුතනං—“උපරි” ති නිපාතොපි
සියා උ ඉතිව පරි ඉතිව උපසන්නවයං එකසමුද්දේහන උපස
ගොපිසියා “එතෙසු නිපාතො පසන්නසු උපරිති පාඨෙ දිවිඨෙ
නිපාතොතිවා උපසන්නොති වා කථං වික්‍ෂයෙතෙ යත් පන
“උපරි පබ්බතො” ත්‍යාදිසු විස පසමුමියා සහ සුජ්ජෙය්‍ය තථ
උපසන්න පදවසෙන ගහෙනධං යත් “උපරි පබ්බතස්ස—
උපරි පබ්බතෙ” ත්‍යාදිසු විස වතුත්ථ සන්නාමිති සුගතං භවෙය්‍ය
තත් නිපාතපදං ති ගහෙනධං—පාලියං පන “විවිධානි ඵල
ජාතානි අසමි උපරිපබ්බතෙ” ති ආගතත්තා උපරිති හි
නිපාතො සත්තමි විහතතියා සහ සුජ්ජෙතෙව—වුතනංහි සද්ද
නිතිසං “උ ඉට්ථුපසන්නෙත පරි ඉට්ථුපසන්නෙත වාගි විති
උපසන්නෙති යථානනාමං උඛං සමන්නතොති අත්ථවගොති
පයොගෙව තං කාරකං අපාදන සක්‍කං හොති උපරි පබ්බතා
දෙවො වසානි පබ්බතස්ස උඛං සමන්නතො දෙවො වසානිති
අනො—අත්‍රායං විනිවජ්ජෙය්‍ය උ ඉතිව පරිතිව උපසන්නවයං
වුතනං උපරිති නිපාතපදං පි අත්ථි යදි පන “උප
රිපබ්බතො දෙවො” ති එත්ථ උපරිති නිපාතපදං සියා පබ්බ
තානි අවචා පබ්බතස්සානි පබ්බතෙතිවා වග්ගධං සියා එවං
අවචනෙන වික්‍ෂයෙති ඉදං උපසන්නවය වසෙන වුතනංති—
උඛං සමන්නස්ථුපරිති කිමත්ථං “විවිධානි ඵලජාතානි අසමි
උපරි පබ්බතෙ” ති එත්ථ උපරිසද්දෙ නිපාතත්තා උඛංහි අත්ථි
මග්ග මෙව දිපෙති—න උඛං සමන්නතොති අත්ථංහි ඤාපන
ත්ථං” ති වුතනං—

එවං උපරිසද්දෙ අත්ථිභාගං දසොනො ඉද්දති ආවදෙ
නාවදෙ ති විග්ගා නිපාතානං අත්ථිභාගං දසොනො මාර
හියතෙ—

නිපාතභූතා භාවදෙ නාවදෙ සද්ද සද්දනීතිංච රූපසිත්
 යංච අභිධානෙව නෙවාගතා තථාපි “යාවදෙව සීතස්ස පටිඝා
 තාය—තාවදෙවා” ත්‍යාදීසු යාවදෙ ඵච තාවදෙ ඵවා” ති ඡෙදං
 කතො පුබ්බසරලොපවසෙනා යාවදෙව, තාවදෙවා ති ගහෙනුංපි
 සකකුතෙය්‍යත්තා යාවදෙ තාවදෙ සද්දනං පාලියං අත්ථගාමො
 වික්‍යායතෙ—

ඵචං භාවදෙ නාවදෙ සද්දනං අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්‍යති
 “නිශිඤ්ඤා සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතා නිශිඤ්ඤා සද්දෙ තිරියං ත්‍යජෙව වතනති—“පි
 රියං ඡවිදන්තියො—තිරියං කතො කණ්ඩං ගතො—ගබ්බතාතිරියං
 පති” ත්‍යාදීසු තිරියං ත්‍යජෙව වතනති—රූපසිත්ථිතියාං පන
 “තිරියංති සමත්තතො” ති වුත්තං—

ඵචං නිශිඤ්ඤා සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්‍යති සහිකං
 සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතා සහිකංසද්දෙ අසීඝරෙව වතනති—සහිකං සද්දෙ,
 “සහිකංගතො” ත්‍යාදීසු අසීඝරෙව—අභිධානෙ පන “සීඝ්‍රෙහු සහි
 කංගතෙ” ති වුත්තං—නිපිට්ඨිකාං “සහිකං සද්දෙ අසීඝ්‍රෙ” ති
 දස්සිතං—සද්දනීතිං “සහිකංගතො මන්දරෙ” ති වුත්තං—අභිධා
 නෙ “සීඝ්‍රෙහු සහිකං ගතෙ” ති වුත්තවචනං තට්ඨිකායං වෙව
 සද්දනීතියංච අසීඝරෙව මන්දරෙ ති වුත්තවචනෙහි විරුඩං
 තයො තට්ඨිකා සද්දනීති වචනානි සාරතො ප්‍රච්චිතබ්බානි
 මො වරියස්ස මතංපි තාදීසමෙව—

ඵචං සහිකං සද්දස්ස අත්ථිභාගං දසෙය්‍යො ඉද්‍යති සසකකං
 සද්දස්ස අත්ථිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො සසකකං සද්දෙ ඵකත්තෙව වතනති
 “ඵචරූපං තෙ රාහුල කායෙන කම්මං (සසකකං) යංසකකං
 තච කරණීයං” ත්‍යාදීසු ඵකත්තෙව වතනති—

නිපාතසංඛ්‍යාතෙව අභිධානෙව සසකකං සද්දෙ ආගතො
 සද්දනීතිං සංසකකං සද්දෙ ආගතො අමෙහතිපි නිපාතස
 ඩගතෙව අභිධානෙව ආගතත්තා සසකකං සද්දෙ දස්සිතො

තථාපි සද්දනිනිසං “සංඝකං” ති පදං පටිත්තගෙහි උද්ග
රණවසෙන පාත්‍රියං “ඵව්‍යුපං ගෙ රාහුල කායෙන කම්ම
යං සත්තං නව කරණීයං” ති දසිනතා අයං පන සසකං
සද්දෙ නගොති සංඝකං සද්දස්ස කාලතනරෙන සිහලපො
න්ද්‍රයෙසු යකාර සකාරානං රූපතොසමානතා පරිවත්තනෙන
සංසිකාති ජායං නංපි කාලෙ ගව්ඡනෙන ගව්ඡනෙ සංස
කංග් ඵළි නිග්ගහිතා වජ්ජනං සසකං ති ජායං ති මඤ්ඤිතු
සත්තා—සද්දනිනිසං කතකාලො අභිධානාදීනං කතකාලයො
අතිව විරතතො-තස්මිං කාලෙ පොඤ්ඤෙසු අගතානං පායානං
ඉතො උත්තරිතරවසෙන සලලකෙඛිතඛිතා මයංපි සද්දනිති
නියං ගරුං කතා විරං කතා පටිග්ග්ගාම—මමාවරියොති
සද්දනිතිතො උත්තරිතරො යෙවාති වුත්තං ති දව්ඨබ්බං—

ඉති ආවරිය සමන්තායක

ඤ්ඤානිලක මහාචාර්ය ස ජිනන්දනායක

උනාකුරුව මාමනෙ ගුණානන්දෙන සතිතා කතෙ

නිපාතරහත්කම

තසකර නිපාතවිභාගොනාම

නිව්භාපරිච්ඡදො.

එවං තසකර නිපාත විභාගං දසොකා ඉද්‍යති චතුරකර
නිපාතවිභාගො දස්සියතෙ—

තස්මි නිපාත ගුණං එතරහි සද්දස්ස අත්තිභාගො දස්
සියතෙ—

නිපාතගුණො එතරහි සද්දෙ ඉමස්මිං කාලෙති අත්ති
විභාගි—“එතරහි හතෙන” ත්‍යාදිසු ඉමස්මිං කාලෙ විභාගි
එළු එතසද්දො සත්තමසෙව රහිත්ථිභාගො—

එවං එතරහි සද්දස්ස අත්තිභාගං දසොකා ඉද්‍යති එත්තා
මනාසද්දස්ස අත්තිභාගො දස්සියතෙ—

නිසංසරාදායකා ජිත්තාදායකා සද්දා පරිවේදකො වතනති-

“එතනාවතා ඛො මනා නාම උපාසකො හොති-“එතනා වතාව අවේගති” කාසද්දි පරිවේදකො-

එවං ජිත්තාදායකා සද්දා අත්තිසාහං දසෙසකා ඉදුති පරමිමුඛා සද්දා අත්තිසාහං දස්සියතෙ-

නිසංසරාදායකා පරමිමුඛාසද්දා පරමිමුඛො වතනති-පරමි මුඛා හි රහො-“පරමිමුඛා දුතුං වා සාසනංවා පෙසෙසොහො” කාසද්දි පරමිමුඛො වතනති-

එවං පරමිමුඛා සද්දා අත්තිසාහං දසෙසකා ඉදුති ජිත්තාදායකා සද්දා අත්තිසාහං දස්සියතෙ-

නිසංසරාදායකා ජිත්තාදායකා සද්දා පරිවේදකො පුට්ඨනොති වතනති-“නිසංසරාදායකා හුඛො හොති උපාසකො හොති” කි ආදිසු පරිවේදකො පුට්ඨනොති-

එවං ජිත්තාදායකා සද්දා අත්තිසාහං දසෙසකා ඉදුති අසද්දාදස්සි සද්දා අත්තිසාහං දස්සියතෙ-

නිසංසරාදායකා අසද්දාදස්සි සද්දා එතනාවතො වතනති-“අසද්දාදස්සි එතනාවතො සෙසාදි පුට්ඨං-අසද්දාදස්සි සෙසා මයොහො” කාසද්දි එතනාවතො-

එවං අසද්දාදස්සි සද්දා අත්තිසාහං දසෙසකා ඉදුති සෙසාදිදං සද්දා අත්තිසාහං දස්සියතෙ-

නිසංසරාදායකා සෙසාදිදං සද්දා පුට්ඨනොති-අච්චා නං කතමං කි අත්ති වතනති-

“කතමං දුක්ඛධර්මාදිසංවිනිසපිට්ඨාදි අරියස්මිං අසමෙව අරි යො අරිය පිට්ඨො මයොහො සෙසාදිදං” කාසද්දි පුට්ඨනොති-සෙ සාදිදං කි හං කතමං කි අත්ති-මිත්තමධර්මාදිදං-සෙසාදිදං කි අච්චායාසාදි දසානොති නිසංසරාදායකා” වුතො සාමන්තිකොති.

“සෙය්‍යවිදං” ති තං කතමං තං කථං ති වා අපේ” ති
 වුත්තං—ඡායාසිංහං “සෙය්‍යවිදං ති තං කතමං අපේ පි”
 ති වුත්තං—තස්මා එවං අපේ දව්‍යධො සෙය්‍යවිදං ති වුත්තං
 “සො කතමො තිවා තෙ කතමෙති වා සා කතමාති වා තා කත
 මාති වා තං කතමං ති වා තාති කතමාතිති වා එවං ලිඛිත වචන
 වසෙන අනිගමිතෙ අපේ පවත්නාති—

ඉති ආචරිය සම්මතායක

ඤාතිලක මහාපෙරස්ස පිණ්ණෙවාසිනා

උනාකුරුව භාවජෙන ගුණානුකූල සතිනා කතක.

නිපාතරතනාකරෙ

චතුරකරනිපාතවිභාගොනාම

චතුරොපරිච්ඡේදො.

එවං චතුරකර නිපාත විභාගං දසොනා ඉද්‍යති පඤ්ච
 කර නිපාතවිභාගො දස්සියතෙ—තෙසු.

නිපාතභූතො අප්පෙචනාම සද්දො සංසයජේ වත්තති—
 “අප්පෙචනාම අස මායස්මා අනුලොමිකාති සෙත්තායනාති පටි
 සෙවමානො අඤ්ඤ මාරාධෙය්‍යා” ත්‍යාදිසු සංසයජේ වත්තති—

එවං අප්පෙචනාම සද්දස්ස අභිවිභාගං දසොනා ඉද්‍යති
 භීයොසො (මග්ගාය) සද්දස්ස අභිවිභාගො දස්සියතෙ—

නිපාතභූතො භීයොසො සද්දො අභිකජේ වත්තති—“භී
 යොසො මග්ගාය අසුඛිතරංච දුග්ගතිතරංච හොති” ත්‍යා
 දිසු අභිකජේ “භීයොසො මග්ගාය” ති නිපාතසංඛ්‍යාව
 බාලාමනාය හට්ඨිකාදිසු ච්ඡේදනිපාතපදවසෙන දස්සිතො-තං
 තථා තහොති—“භීයොසො” නිද්ධි එතකමෙව නිපාතපදං ත
 මග්ගායාති ඉමිනා සහෙව—ගෙතුයොන භීයොසො සද්දො
 වත්තායාති ඉමිනා ව සුත්තං—ආචරියෙති පන භීයොසො
 මග්ගායාති එකමෙව නිපාතපදංති මඤ්ඤො කෙවලනිපාතපද

භාවෙන වොහරිතො තං න ගහෙනබ්බං භියෙසා සො මත්තා-
 යාති නෙව ඝෙවලනිපාතපදං—මහායායාති ඉදං පදං පඤ්ච-
 මාසේ චතුසේකච්චනං-කෙවි පනා චරියා “මහායා සුඛ පරිච්චා-
 භා”ති ආදිසු යසමා මත්තා සද්දො ඉත්ථි ලිඛෙතා තසමා “භියෙසාසො-
 මත්තායා”ති එතාපි මහායායාති ඉදං ඉත්ථි ලිඛෙතා තසමා ච්චනං
 ති වදන්ති තං න ගහෙනබ්බං, කිඤ්චාපි “මත්තා සුඛ පරිච්චා-
 භා” තසාදිසු මහායා සද්දො ඉත්ථි ලිඛෙතා භවෙය්‍ය තථාපි මත්තං
 ති නපුංසකලිඛංපි බහුසු යානෙසු දියසති තසමා නපුංසකලි-
 ඛතො මහාසද්දතො චතුසේ කච්චනස්ස ආයාදෙසෙ කතො
 මහායාති රූපං සිජ්ඣති—තං පන “භියෙසා සො”ති නිපාත-
 පදයොගෙන පඤ්චමාසේ චතුත්ථි විඤ්ඤායති—“අයං හි
 භියෙසාසො මත්තායා”ති පයොගො පඤ්චමිපයොගො
 “යොව සිතංව උණ්ණංව තිණා භියෙසා නමඤ්ඤති ති පයො-
 ගො විය—තත්ථ “භියෙසාසො”ති ඉදං භියෙසාසද්දෙන අති-
 රෙකත්ථි වාවකෙන සමානපදං—“අයං හිකුඤ්ච යාවදෙ-
 ආකංඛාමි විවිච්චෙව කාමෙහි විවිච්ච අකුසලෙහි ධම්මෙහි”
 ති එත්ථි යාවදෙ සද්දෙන සමානත්ථි යාවදෙව පදං විය—
 තවෙත්ථි වහනබ්බං “භියෙසාසො ති නිපාතපදං නාම නා-
 ත්ථි—අත්ථෙව අත්ථිභාවෙ “භියෙසාසො මත්තායා”ති ඉදංචෙව
 ඤ්ඤාපනං—“භියෙසාසො මත්තායා”ති එත්ථි මහතතො භියෙසා-
 ති අත්ථො ගහෙනබ්බං තිණා භියෙසාති එත්ථි තිණතො භියෙසා-
 ති අත්ථො විය—තෙනෙවාහ සද්දනිකිසං “කෙවි පනෙත්ථි
 වදෙය්‍යං “මහායා සුඛපරිච්චාභාති ආදිසු යසමා මහායා සද්දො
 ඉත්ථි ලිඛෙතා තසමා “භියෙසාසො මත්තායා”ති එතාපි මත්තා-
 යාති ඉදං ඉත්ථි ලිඛෙතා තසමා ච්චනං ති තෙනෙවති අතිරෙක-
 සාමානෙතාති විවරණං කතං ති තං, කිඤ්චාපි “මත්තා සුඛප-
 රිච්චාභා”ති ආදිසු මහායා සද්දො ඉත්ථි ලිඛෙතා තථාපි මත්තං ති
 නපුංසකලිඛංපි බහුසු යානෙසු දියසති තසමා නපුංසකලිඛ-
 තො මහාසද්දතො චතුසේ කච්චනස්ස ආයාදෙසෙ කතො
 මත්තායාති රූපංභවති තංව “භියෙසා සො”ති නිපාත පදයො-
 ගතො පඤ්චමිපයොගොචතුත්ථි විඤ්ඤායති”ති—කෙවිපන “භියෙසා-
 සො මත්තායා”ති එත්ථි සොති සො පුග්ගලො මහායායාති මදන-
 තාග භියෙසාති අබ්බොති අත්ථං වදන්ති තං තෙසං මතිමත්තං
 සාගතො පහාරද්දනසද්දසං—තසමා සඬායමපනනාති කුලපුරොතති
 එවමාදිතා නායන උපපරිකම්භො “භියෙසාසො මහායායාති”ති
 පාඨෙ “භියෙසාසො”ති නිපාතපදවිෂයන ගහෙනබ්බං මත්තං

යාහි පදෙහි සහ ගතයෙන් සහි මහාවිතානො ගවිසාහි පො
රාණා වර්ගෙහි “භිසොසො” හි පදා නිපාත පදංගි දසන
යාය “භිසොසො සො මහායා” හි පාඨො දසවිසො—කාලෙ
ගවිජ්ජොස ගවිජ්ජොස පරිගතා නායකයානං ආවර්ගානං
සතහිතෙ පරිගාප්පානං අලංකාරානෙහි බ්‍රිහිමානං අනානතොති
සතනතාසාදිං ගරං කිරොහොති ආවර්ගෙහි “භිසොසො සො
මහායා” හි සහලොසං පාඨො නිපාත පදවිසො ගවිසො
විස මායති—ගෙසං ආවර්ගානං නං මහිමානං පහාය යථා
ව්‍යාප්තයොව සුච්ඡි ගෙහතොති පරිගාප්පානොති මහි
කානොති වංචොතිනෙති—

එකකිරිනිපාතාච නිපාතා මහිරා නථා
නිපාතා නාගිරා වෙච නිපාතා චතුරතිරා—

පඤ්චකිර නිපාතාච පාලියධිසථානං
නථා නෙකසු ගනෙසු නාය මොකස්ස සබ්බා—

මස්ස මාවෙර සෙව්වස්ස අවලම මහං නථා
විනිවජ්ජිතා ගමිතිර ආනාතිච යථාරහං—

සංවජ්ජනිතා මහා නතති භාසාය න්තිකාගො
බොචු මානසිමානානං පරිගතායං වරං—

භාසො කුලප්පනානං අපමාද විහාරිතං
කොචු මෙ අය මුසොහො අභායච හිතායවංගි—

ඉති ආවර්ග සබ්බායක

ඤ්ඤාතිලක මහාසෙරස්ස සිසත්තොවාසිනා

ඉතාකුරාච ගාමකෙහ ගුණානුකූලා සයිනා කතො

නිපාතරහස්‍යාංගය

පඤ්චකිරනිපාතවිගායො නාම

පඤ්චකිරනිපාතවිගායො

නිසාන සඳහාදිසු නිසාන කෙසේ අදහසිගෙ
පාලියටිකපාදිසු විවිතතො යථාබලං—

මමා වෙරමනංවාපි ගහෙන සබ්බපාමිනා
බිනා මනංව පාලියටි කපානස මජානතං—

නිව්සිනා පාලියටි කපානසානුකූලතො
දසායතොව සංකි රුණ විනාශං දිපයාමහෙ—

තඤ්ඤා නිසානහුනො අසද්දෙ පදපුරුණෙව නිසානෙව පිණාති
“බිපිං අනන්තකං” තාසදිසු පදපුරුණං—අයං පාලියං ගෙහෙව
විමානාමන්ත්රිමිති ආගතො—තඤ්ඤා බිපිංහි පටිගතපාපන විමුක්තා
සමණස්ස ගහේ බිපිං අදුසිං අනන්තකංහි නිසානං පිණාති
කං තාසෙව—“අනන්ත” තාසදිසු නිසෙවෙ—අසද්දෙ පාලියටි
හාවෙන වුච්ඡිසංව තබ්බාවෙව සදිසෙව අඤ්ඤා පාලියටි අසා
කෙව අජසබ්බාතෙ විසණ්ණවිති නිසායංව විරුධෙවි විසාතෙ
ව සුසෙසෙව වතනති—“අසෙතබ්බා ධම්මා”—තාසදිසු වුච්ඡිසං “අන
විජ්ජ මරිට්ඨං” තාසදිසු තබ්බාවෙ “අමනුස්සා” තාසදිසු අදිසස
“අබ්බකතා ධම්මා” තාසදිසු අඤ්ඤෙහි—“අනුදරං කතං”
තාසදිසු අප්පකෙ—“අමො රූපා මයෙ නානා දුපි පසසිතා පිති”
තාසදිසු අජසබ්බාතෙ විසණ්ණවිති—“අරාජා” තාසදිසු නිසායං—
“අකුසලා ධම්මා” තාසදිසු විරුධෙ—“අපුරුකා සාපකප්පා”
තාසදිසු විසොගෙ—“අහාමො” තාසදිසු සුසෙසෙ—ගෙහෙවිගෙ
එකකුරුණොසෙ—

වුච්ඡි තබ්බාව සදිස නිසෙව ඤ්ඤ පාමෙ රජෙ
නිසු විරුධ විරහ සුසෙසෙ අ පදපුරුණං” ති

නිසානහුනො අසද්දෙ සමපිණිතෙව පදපුරුණෙව වතන
ති—“රාජාපි—දෙවොපි—ඉති සො ගතවා” තාසදිසු සමපිණිත
තෙ—එත් “රාජා අපි—දෙවො අපි—ඉති අපි” ති ගෙහි පද
වෙජ්ද මිච්ඡාති—අයං පිණ්දො පදමජ්ඣෙ පදවසානෙව
නිපතති—රාජාපි දෙවොපි පදමජ්ඣෙවසෙනව ඉතිපි පදවසාන
වසෙනව ගහෙනගෙහි—එතෙව ආවරියා නිසානවසෙන පිස
ඤ්ඤා නගණ්හනති සබ්බත් අපිසංඤ්ඤා වසෙන ගණ්හනති ගෙහිහි
සංකරණ විනාශං පන “පිසද්දො සමපිණිතො” ති වුත්තං
තසමා නිසානපදවසෙන තහෙනබ්බාවො සුත්තතොති සද්ද
ගෙහිතබ්බං—බාහුසද්දො අසද්දෙ භාගිනිං වතනති—“පිණ්දො”

තායදිසු කතාහිස. “පිතාති කාමෙතිති පියො” පිතාතිහිසංති
 ධාතු—නාමපදභූතො සිසද්දෙ සාමිකෙව හරියායංව වග්ගති—
 තෙනෙවාහ—

“පියනති පා පුතො පිතං පියො පියො ච සුපියො
 මොතා වසෙන හං පියං වග්ගවග්ගකරං හවෙ” ති

තත් පා පිතරො පුතො පියනති කාමෙතිති පිතං පති
 නං පියො හරියායො පියනති පියො හතොපදාච සුපියො සු
 රං පෙමජාතියො පියනති මොතා වසෙන යථා වුතං පුතා
 දිසු තං පියනං වග්ගවග්ගකරං හවෙති—නිරුක්තිසාර
 මිශ්‍රස්තාසංසි “එත් පිතාරො අත් සුඛතාමපදංපි අත් ධාතු
 පදංපි ගොසු සුඛතාමපදභූතො පිතාරො ධවෙ හරියායංව
 වග්ගති” ති වග්ග අයමෙව ගාථා උද්ගරණවසෙන වුතා—

නිපාතභූතො හොද්දෙ එකවචන පුත්‍රවචනවසෙන පුරිසා
 නංව ඉත්තංව ආමතතණෙ හොති—“හො පුරිස—හොධුතා—හො
 රතවා—උම්මුත්ත හො පුත්‍රසිලෙ—පරිප්ලව හො පුත්‍රසිලෙ—ගච්ඡ
 ථ හො සරණියො” තායදිසු ආමතතණෙ—

නාමපදභූතො හොසද්දෙ භවතසද්දෙ ආලපනෙක වච
 නෙසෙවා ගතො—තා “හොගෙතු” ති මිතා සිඛා—නිපාත
 හො සද්දෙවා හොතු භවතා සද්දෙ හොසද්දෙ වා නොතිපදා
 එකවචනවචනෙ ආගතො බහුවචන වචනෙ පන නිපාත
 හොසද්දෙ ආගතො—තසමා “ඉතො හො සුගතිංගච්ඡා”
 තායදිසු හොති එකවචන මෙව තා නිපාතපදවසෙනවා
 භවතසද්දෙ ආලපනෙකවචන වසෙනවා ගතෙතබ්බං හොස
 ද්දෙ පන පුග්ගලාලපනෙව ධම්මාලපනෙව නිජ්ජවා ලපනෙව
 ආගතො “එවා හො පුරිස ජානාති” තායදි පුග්ගලා ලපනෙ
 “අරුරියං වතහො අබ්බුතං වග්ගො” තායදි ධම්මාලපනෙ—
 “උම්මුත්ත හො පුත්‍රසිලෙ” තායදි නිජ්ජවාලපනෙ—ගෙන
 වුතා සද්දතිතිසං—

“ඉතො හො සුගතිං ගච්ඡ මත්‍රස්තානං සහබ්බතං
 එවමාදිසු හොසද්දෙ, එකවචනෙක මතො—

පසුථ හො ඉමං කුල පුතා මිච්චව මාදිසු
 බහුවචනෙකා එසො හොසද්දෙති විභාවසං—

පුග්ගලාලපනවෙව ධම්මසාලපනෙ පිව
නිජ්ජාලපනෙ වාසි භොසද්දෙ නිසු දියාති—

තත්‍ර ධම්මාලපනමති එකවවොව ලබනති
ඉතරෙසු සියා දෙක වවො ඛත්‍රවවොපිව—

නිවර්තබ්බං ගුණීපදං ධම්මසාලපනෙ බුචං
අච්ඡරියං වතභොති ඉදමෙසු නිදසානං—

ඉවර්තබ්බං ගුණීපදං පුග්ගලාලපනෙ පන
එවං භොජුරිය ජානාති ඉදමෙසු නිදසානං—

ගුණීපදං අසත්තමපි පුග්ගලාලපනමතිතු
අඤ්ඤාභරිතා පාවදෙ අත්ථං භො එති ආදිසු—

සවාදීනං ආලපනං නිජ්ජාලපනං භවෙ
ජීවං ලොකියා ලොකෙ ආලපනති කදවිතු—

නිජ්ජාලපනං අපාං අත්ථවිසංසාරපනෙ සියා
උම්මුජ්ඣ භො පුට්ඨසිලෙ ඉති පාලිනිදසානං—

එත්ථ ලිංගවිපලලාසං කෙවි ඉවර්තති පණ්ඩිතා
කෙසං මතෙන භොතිති ලිංගං විපරිණාමයෙ—

අඵවා පන භොසද්දෙ නිපාතො භොපදං විස
තසා විරොධතා නාසා නිලිඛෙත වචනවශෙ—

එවං සතොපි භොසද්දෙ විලිඛෙතයෙව පායතො
යසා දිට්ඨො තතො විසංසු විලිඛෙතයෙව තංවදෙ—

ඉත්තිලිංගමති සමපතො භොති ඉති පයොජයෙ
එවං විධං පයොගංති සුඤ්ඤායොගං බුධා ඔවුං—

යජ්ජෙවං දුප්ප යොගංව සියා තුමෙහි දසසිතං
උම්මුජ්ඣ භො පුට්ඨසිලෙ ඉවවාහභ පදනවෙ—

දුප්පයොගං න නං යසා වොහාරකුසලෙන වෙ
ජනෙනහාසිතෙ ධමෙම දුප්පයොගා නවිජ්ජරෙ—

ඉත්තිලිඛසා විසයෙ භොති සද්දුප්පයොජනං
කවිතං පෙමනිගනති මයාඵව මුදීරිතං” ති.—

නිපාතකුණා සෙසද්දෙ ඉසාරෙහි එකවචන පුද්ගලවතව සෙන දසිනං ආමතාණෙ වතනති “සවෙ ජෙ සවං පණ්ණි අද්දසිං ගං කතොමි” නාදි—

නිපාතකුණා සොසද්දෙ කථං සද්දන්තෙව කසම් නා තෙව වතනති—“කොනු නං සාම ජිවසි” නාදිසු කථං සද්දන්තෙ “කො තෙ බලං මහාරාජ” නාදිසු කසම්නාතෙ—තෙන වුග්ගං සද්දසිනිං—

“කො තෙ බලං මහාරාජ ඉති ආදිසු පාලිසු
සද්දන්තෙ වතනති ඤායො කො ඉට්ඨයං සුති—
පෙතානං සාම මද්දන්ති කොනු නං සාම ජිවසි
ඉති පාඨෙ කථං සද්ද භිදෙයො වතනතිති—

එතෙසු චිත්ත අන්තෙසු දිට්ඨො කො ඉට්ඨයං රවො
නිපාතොති ගතො තෙන සුචිසාමඤ්ඤො රුහො”ති—

නාමදහරණං පි සොසද්දෙ කිං සද්දසං පට්ටනෙක වචනෙ ආගතො “කොනු බො පතොත ගෙතු කො පට්ටයො” නාදි හෙත ඤාපක—කිං සද්දසං වින්දාරනයො ගෙවිතා කිං සද්දවිජානෙ වුග්ගොති—

නිපාතකුණා සෙසද්දෙ පදපුරණෙ වතනති “සෙසෙවි බුඩං සද්දං ගතං ස—අනර්ථනානෙ කිට්ඨං ගං බලං අහු වතනෙ” නාදිසු පදපුරණ—“අහුවතනෙ” ති එත අහුවා අනා සෙ තිවා අහු අනංසෙතිවා” පදවෙජ්ඣෙ—පට්ඨමික යෙව වතාරං තෙ—අහුවාතිව අහුතිව අහොසිති අන්තො—සෙසානං පන ආබ්බාධවිසයෙව නාමවිසයෙව ආගතො තොති වුග්ගොති—

“සෙසාබ්බාධ නාමෙහි කථං අමෙක කරොමසෙ
එවා නාමෙහි නාමෙතු බුඩං සරණං ගතං සෙ” ති—

සෙසානං පදවිච්ඡෙදා පදවයවොව අපදවයවොව අනෙ කාලෙ පදවිච්ඡෙදා සොසද්දන්තොව ආදෙසොවාති—තත් පද වග්ගො සෙසානං නාම “නං නමිති කුරුසෙ—නං අත්තං ලො අනවසෙ” නාදිසු දවිඨකො—අපදවයවො නාම “තසා එවං වදෙමසෙ—මුලා අකුසලා සමුහදාසෙ” නාදිසු දවිඨකො

අනෙකුත් පදවශවෝ තම “අරුතය ව භවමසෙ—
මණි තාන ගණනාමස” න්‍යායේ ද්විතීකය—එනම් සෙය
රා යද පසුවමි විභාගිතා ආමසෙ වචනසා විශේෂ නද පසුව
මිවිහනති යුක්තානං පත්තා සිසනත්තං “භවමසෙ—ගණනා
මස” හි පදනා අවශ්‍යවෝ හොති—සද්ධන ආගමෝ සිය පසුවමි
විභාගි යුක්තානං පත්තා සිසනත්තං “භවම ගණනාම” හි
පදනා අවශ්‍යවෝ නොහොති—එවං භවමසෙ හි ආදිපු සෙයා
රසා අනෙකුත් පදවශවෝ වෙදිහබ්බං—සො සද්ධනෝ
නාම “එසෙ සෙ එකෙ එකපත්” හි එන ද්විතීකය—එසෙ සෙහි
ඉමසාහි “එසෙ සො” හි අනෙකු ද්විතීකය—ආදෙසො
නාම “අකරමිහ සතෙ කිමං” හි එනව “විග්‍රහානා
මිසි භුතානි” හි එනව ද්විතීකය එකාරසා අකාරිකාරාදෙස
කරණවසෙන—තථ “අකරමිහ සතෙ කිමං” හි ඉමසා අක
රමිහ සෙ සො කිමං හි අනෙකු “අකරමිහසෙ” හි වෙත්
සවෙ සෙ නාරො ආගමෝ සිය නද අකරමිහාහි පදං හිගතාහි
පරසාපදෙ උපාමපුරිස ඛුච්චිතානං සිය සවෙ පන අවශ්‍ය
වචනසාවශ්‍යවෝ සිය නද අකරමිහසෙහි පදං හිගතාහි අත
හො පදෙ උපාම පුරිස ඛුච්චිතානං හොති—නාමාධ්‍යාන
විසයසු ආගම සෙයාරො පදපුරණයෝහි ද්විතීකය—

නිපාතපොතෙ පුසද්දෙ සිසනත්තව පදපුරණව වාතාහි
“පුසද්දෙ” න්‍යායේ සිසනත්ත “සිසං සිසං දුරුසුපෙත්තපසං
හරණාද්වසොති කුට්ඨං ගච්ඡති පුසද්දෙ” —එනි සුසද්දෙ නිපාත
පදවශ්‍යො සද්දහිනි නිපාත සිසනත්තසද්දෙසාදිසු ආගතොපිමො
වරිසසා මතෙන සුභං උපසගොති වෙදිහබ්බං අනිසයො
වාරිනො පු ඉති උපසගොස යුක්තාගරනාවතො—“දුගංවා බ්‍රහ්මව
රිසංවා කහමං පු මහපථං” න්‍යායේ පදපුරණ-කෙත් පරා වරි
සා එනි පුසද්දෙ නුසද්දෙයොහි වදානි නිපාත සිසනත්තසද්දෙසා
පදපුරණයෝ ආගතාහි අමතෙසි පථාදසිතං—“මිකොව ජා
තරුපොති න තෙන සො අබ්බසු” හි එන පුසද්දෙ නාමපදං හි
හොති ධාතුපි නොහොති සොහි ඉමසා ආදෙසතුහො පුසාගොති
සුභතෙ—එනසුභතොස පන—

“සුභාතුසං විභාගිනි නිපාතසසගොසුචි
සමණානිසෙව පානෙ හිංසෙ ගබ්භ විමොචසෙ—

ගඟී සතුක තිනො ප චිත විසුභ ගොජනෙ
සොභවිකුසුණ නමාරා නුසාර විකුසුණ රපි—

නුසද්දෙවෙව සිසයෝ සියා සුඤ්ඤෙ රපි
සොභනෙව සුඛෙ සමමා භුස සුචු සම්බුදු” ති—

ධාතු තාමො පසන නිපාතා තං සමුක්ඛණ්ණ භාවෙන
වුත්තං—නසමා සුසද්දං විතාරනයං—උපරි උපසග්ග විභාගෙ
දංසයිසාම—

නිපාතභූතො ආමොසද්දෙ සමපරිච්ඡිනසේ වග්ගති—
“ආමො නි සො පරිසුභා මාධරො සුවපණ්ඩිතො” ත්‍යාදිසු සමපරි
ච්ඡිනසේ—

නිපාතභූතො කිසද්දෙ අනුගහනෙව ගරහනෙව
වග්ගති—

“පුත්තොත්තං මහාරාජ ත්‍යං මං පොස ජනාධිප
අඤ්ඤපි දෙවො පොසෙති කිසද්දෙ දෙවො සකං පජං” ති

එත් අනුගහනෙව ගරහනෙව වග්ගති—ජානකපිඨක
ථාසං “කිසද්දෙ දෙවො සකං පජං” ති එත් පන කිසද්දෙති ගර
හණනෙව අනුගහණනෙව නිපාතො සකං පජං අත්ත
තො පුත්තං මං දෙවො නත්තසෙතිනි වදනො ගරහති
නාම අඤ්ඤ බහුජනෙ පොසෙතිනි දිදනො අනුගහණති
තාම ඉති බොධිසංඝො ගරහනොපි අනුගහණනොපි
කිසද්දෙ දෙවො සකං පජං ති ආහා” ති වුත්තං—සද්දතිනිසං
පන “කිසද්දෙ දෙවො සකං පජං” ති එත් කිසද්දෙදං කිසද්දෙ
සද්දෙසො ගහෙතො අනුගහනෙව ගරහනෙව හොතිනි දසී
තං—අභිබාන “ඊසං කිසද්දෙ මනං අපො” ති වුත්තං—නත්
කිසද්දෙදො අපනෙව ආගතො—අනුගහනෙව ගරහනෙව
නිපාතො තසමා අයං විසෙසො විසෙසෙනෙව සලලකතිතකො
නාලුප්පිකපාසු පරිසෙසිතකො—

නිපාතභූතො සාමුසද්දෙ පසංසනනෙව යාවනනෙව සමප
රිච්ඡිනසේව අනුමොදනනෙව වග්ගති—“සාමු සාමු සාරිපුත්ත
ආනෙසද්දෙ සමමා මහාකරමානො මහාකරෙය්‍යා” ති ආදිසු පසං

සතෙ—“සාධු මෙ හතොත හතවා ධම්මං දෙසෙනු යමහං හත
වතො ධම්මං සුභිං ආජානෙය්‍යං” ති ආදිසු යාවනතෙ—සාධු
සුච්ඡි හතොත සංවරිණාමි” ත්‍යාදිසු සමපට්ඨතෙ—“සාධු තෙ
කතං” ත්‍යාදිසු අනුමොදනතෙ—

නිපාතභූතො සුමිසුඤ්ඤාද්දෙ සමපට්ඨතතෙ වග්ගති “සාධු
සුච්ඡි හතොත සංවරිණාමි” ත්‍යාදිසු සමපට්ඨතතෙ—
අභිබ්බොති අතිසයතෙ ආගතො, වුත්තංති තත් “බලං සුච්ඡි
වාතිවා නිසයෙ කිමුතස්මති” ති—

නිපාතභූතො අසිසද්දෙ පදපුරුණෙව අපෙක්‍ෂාකරණ
තෙව සමපිණ්ඩතතෙව වග්ගති—

“අපි අතරමානානං ඵලාසාව සමිජ්ඣති
විපක්‍ෂා භුග්ගවරිණයාමි ඵලං ජාතාහි ගාමනී” —

“පට්ඨතිසෙ වාපි නාඤ්ඤා” ත්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—“අභි
රාසාදසො ඵ්ඤ්ඤාසුඤ්ඤා” ත්‍යාදිසු අපෙක්‍ෂාකරණතෙ—සමපි
ණ්ඩතෙ වාවකං නිපාතාපිසද්දෙ නිදංතපද්ධති අමෙතති
තද්ධාති තථාපි පරිසෙසිතො ගහෙනධ්‍යාති—අපිති උපසංගංසා
අභිවිභාසො උපරි ආවිභවිස්සති—

නිපාතභූතො සතො සද්දෙ පාතොත්තතෙ වග්ගති—
“අතිප්පාතො ඛො තාව සාවත්තං පිණ්ඩය වරිතුං” ති ආදිසු
පාතොත්තතෙ වග්ගති—පාතොති පට්ඨිසොති අයො—එත් අතිප
සොතිපදවෙද්දෙ අතිප්පාතොති අතිවිස පාතොත්තතො—කච්චා
සනුච්ඡිණ්ඩං පන “ක්ඛවිඛබ්බස්සනො” ති මයා පයොගංදංසා
යතොතාවරිණෙන “අතිප්පාතො ඛො තාව සාවත්තං පිණ්ඩය
වරිතුං” ති දසසිතො—තෙනා වරිණෙන අතිප්පාතොසෙන ගහෙ
තො අතිප්පාතො, ඉමිතා සුදොතා ඔකාරාගමො වුත්තො තං
තසුඤ්ඤා පාලාට්ඨකථාදිසු අතිප්පාතො අනාගතතා තං
තං මනිමතොති වෙදිතධ්‍යං—බාලාට්ඨකාපි “ක්ඛවිඛබ්බ
ස්සනො” ති ඔකාරාගමො පරො සහසං—සාගමෙව අතිප්
සො ඛොති” වුත්තං—තංපි තසුඤ්ඤා කච්චාසනුච්ඡිණ්ඩං උද
ග්ගණං දසොතාවරිණෙන මහං ගහෙනා වුත්තොතො—රුපපි
ඛිංසි “බ්‍යාඤ්ඤා පරෙ කච්චි ඔකාරාගමො හොතිති අතිප්

පරසද්දෙහි ඔකාරාගමෝ” හි වුග්ගං-තත්ථ අතිපපරසද්දෙහිති නිසමවහෙන ඔකාරාගමෝ වුග්ගො තෙතාපි සද්දයති අතිප සද්දය අත්ථොමො— අතිපසද්දං පාලියංසි කථාදිසු තත්ථ භාවොව අවගතතොති තසමා තමපි නසුඤ්ජං—

හොව් පාඨාවර්තයා ඉමමෙව නයං ගගෙනො “අතිපපර සද්දෙහි එමො කාරාගමෝ සියා” හි ආග තංසි නසුඤ්ජං සුතො පන අවිසසෙන ඛසය්ජනෙ පරෙ ඤාපි ඔකාරාගමෝ වුග්ගො තසමා නිසමෙහි කථං සුදානායං විරොධං ගොති, තසමා ඉමෙසං මතං න ගගෙනබ්බං— ‘අතිපාගො’ හි එත්ථ භාව ඔකාරාගමෝ න ඔකාරාගමොව—අතිපාගොති එත්ථ අතිති උපසගපදං “පගො” හි නිපාතපදං චෙ එකතො සමුඤ්චිති “අතිපාගො” හි භවතො වුග්ගං—තත්ථ “අතිව පාතො” හි අධිකථායං වුග්ගොව සුඤ්ජංගරො පසංසිතොති—

නිසංකල්පො උදසද්දෙ පදපුරුණෙව අපිසද්දෙත්ථ අත්ථ නතරස විකායනෙව වග්ගොති—“උදගතෙන තත්ථ පපං අවිඤ්ඤං” ත්‍යාදිසු පදපුරුණෙ—ජාසංකල්පොති “එත්ථ උද” ඉති නිපා තො” හි වුග්ගං—නිපාතොති සාමකල්පොති වුග්ගොපි අත්ථ සෙන පදපුරුණෙත්ථ ගගෙනබ්බං—“නිසිතොති උද වා සයං” ත්‍යාදිසු අපිසද්දෙත්ථ—“කිඤ්චාපි සො කථං කතොති පාපකං කායෙන වාචා උද වෙනසාවා” ත්‍යාදිසු අත්ථ නතරස විකාය නෙ—අධිකානෙ පන “උද පාඨෙ විකායනෙ” හි වුග්ගං—

නිසංකල්පො සුභසද්දෙ අනාගතෙව සන්තිකථෙව චිරාතරෙව වග්ගොති—“පුරා වසන්ත” ත්‍යාදිසු අනාගතෙව සන්තිකථෙව—චිරාතරෙ උදගරණාති අත්ථ ගති විද්‍යං තද් වසාති—අධිකානෙ “පබ්බෙව වරාතිතෙ නිකවාගාමිකෙ පුරා” හි වුග්ගං චිත්තවුත්තිකාංගමය—

“අනාගතෙ සන්තිකථෙව තථාතිතෙ චිරාතරෙ

කාලවගෙපි කපිති පුරා සද්දො නිපාතනතො” හි වුග්ගං—

නිසංකල්පො සිසාසද්දෙ එකතොත්ථ නිසිතෙ කාලෙ තත්ථ වග්ගොති—සියා අනුඤ්ඤාසං සිතවුතො ආපාර— “සියා ඛො පනානඤ්ඤා තුමිකානා එවමසා” ත්‍යාදිසු එකතො

හේ—“සියා අරකිනිකා සියා බානිරා” ත්‍යාදිපු කිසිකිසිකාලෙ
තැනේ—ආචාරාතපදහුනො සිසාසද්දෙ “සියා රාජා” ත්‍යාදිපු
හච්චියාතසනේ—තෙන වුතං රුපහෙදප්පකාසනිසං—

“අසනො එයසුමයසානං ඉසුමියංස්වියා ඉයං
සිසුං සියංසු තෙ ධම්මා සියා රාජා තුනො සියං
සියා කුසලාතසාදිපු සියාපදං තු අවසයා” ති—

නිපාතහුනො කතෙසද්දෙ පරිච්චිතේ වතතති—

“න මනො වා සරිරං වා මං කතෙ සත්ත කසුචි
කදුචි උපහඤ්ඤාච එතං සත්තවරං වරෙ” —

ත්‍යාදිපු පරිච්චිතේ—මං කතෙති මං පරිච්චි මමකාරණා
ති අපොථා—

නිපාතහුනො මනංසද්දෙ අප්පතේ වතතති—“මනංවු
ලො—මනං හි උපකුලිතො—මනං පරිභුතො—දෙව දනොති
අතතො අබ්බධිතාවෙන චෙව බාති මෙතොදිතං අනාවොති
කුමාරකසුපතේරො ව චෙරිව මනං තාසිතො” ත්‍යාදිපු
අප්පතේ—මනං සද්දො දුච්චිතො තාමිපද නිපාතපද වසෙන
තෙතෙවාහ—

“මනං සද්දො චිධා භිතො තාමං තෙපාතිකංචි ති
සත්තං තසු මනං හොති මනංහි උපකුලිතො” ති

නිපාතහුනො සුතො සද්දෙ පුතසද්දතේ වතතති—
“පුතොපි ධම්මා දෙසෙසි ඛණ්ඩං උදයබ්බං—නපුතො අම
තාකාරං” ත්‍යාදිපු පුතසද්දතේ—“පුතොපි” ති එනි එකතේ
“පුත අපි පුතාපි” ති පුතිසරලොප පරසුර දිසවසෙන
වොහරතති තා නිගහෙනාධං—“පොතො හවිකා” ති
එනිපි පුතො හවෙ නිසුතො පොතො හවිකාති පුතොපද්ද
පාවෙනගහෙනාධො න පුතසද්දවසෙන—කෙච් පතාචරියා
“පොතො හවිකා” ති එනි “පුත හවිකා” ති ඡෙදං සාමා
ඛිකාරාගමං වුචිංච කතො “පොතො හවිකා” තිව කෙච් ඛිකා
රාගමං අකතො වෙහාවා කතො “පොතබ්බවිකා” තිව වදානි

තං පුනසද්දවසෙන ගහෙයා වදන්ති. තෙන-එති පුනො සද්දෙයා වේදිතං-පුනො සද්දං ආචරියෙසු අපාකව තා නානාකාරෙන වදන්ති, තං තෙසං මතවසෙනාති දව්ශං-පාලියවිධි කථාසු ආත්මො පුනොසද්දො ඉමස්මිං කාලෙ පුනසද්දභාවො ගහෙයා අනාරාධාපිතො විශාති බාහති-

නිපාතභූතො සඤ්චෙ සද්දො පටිසෙධනේ වහාති-

“සෙසො අමිහො මෙධාපි සඤ්ච බාලානුකම්පනා සඤ්ච පුනො අනංසවා සඤ්ච ජිවෙ තයා විතා” ති

ආදියු පටිසෙධනේ “සඤ්ච ජිවෙ තයා විතා” ති එතං තයා විතාති තයා අඤ්ඤා සඤ්ච ජිවෙති ජිවිතා නකරොමිති අනො-එති සඤ්චඉත් නිපාතො නකාරො විශ පටිසෙධනේවා වහෙ-

නිපාතභූතො විසුංසද්දෙ විශොගනේ වහාති-“තෙති විසුං-තහො විසුං” තසාදියු විශොගනේ-විසුංසද්දෙ නිසායන විහතියා සහෙව යුජ්ජති-

නිපාතභූතො තෙනසද්දෙ කාරණා වචේදනනේ වහාති-“තෙන චුතං-තොහා” තසාදියු කාරණා වචේදනනේ අයං පන තෙන සද්දො සංඛතාමික භූතෙ තසද්දෙ තතියෙකවච තෙන සමාගො-තයො ඉමෙසං විනාං තෙන සද්දං එතාකාර රූපතා ඉමස්මිං යානෙ නිපාතපදං ඉමස්මිං යානෙ සංඛතා මපදං ති සපුලකෙවිතුං අසකකුතෙය්‍යානා අනෙකෙසු යානෙසු අනො දුරිතො හොති තෙන පරිශ්‍යති ධ්‍රැතං ආචරියානං සත්තෙ උග්ගහෙයා ඉදං නිපාත පදං ඉදං සංඛතාමික පදංති ගහෙ තාසං-තොහාති සංඛතාමික තසද්දෙ තතියෙකවචනං-තං “කරණෙ නිවිසා” ති මිතා කරණකාරකෙ හොති, තං පන කරණං කරණකරණං කරණකරණං විසෙසන කරණං හෙතු කරණං ඉත්තිභූත කරණං සහතිකරණං පටිවග්ගකරණං කප්පකරණං නිසායන කරණං භූම කරණං තදඤ්ඤකරණං ති එතාදසවිධං-තති “චක්ඛුතා රූපං පසාති” තසාදියු කරණ කරණෙ-“සාධානො ගතවතා ධිමො” තසාදියු කරණ

කරණේ—“සාරිපුත්තො හි නාමොති—ගොතෙන න ගොතමො”
 ත්‍යාදිපු විශේෂන කරණේ—“අනුගත වැනි” ත්‍යාදිපු හෙතු
 කරණේ—“කාලී භින්නෙන සිසෙන ආගතො” ත්‍යාදිපු ඉස්මිභු
 තකරණේ—“භුක්ඛ පුත්තොති වැනියා” ත්‍යාදිපු සහතිකරණේ—
 “මණ්ඩා මෙ අපො” ත්‍යාදිපු පව්වයන කරණේ—“සංවිහරේථ
 නො රජේනා” ත්‍යාදිපු කම්ම කරණේ—“සුමුරතො මිශං
 තෙන මහාසමණෙනා” ත්‍යාදිපු නිසංසන කරණේ—“තෙන
 බොපන සමයෙනා” ත්‍යාදිපු භූමි කරණේ—“පකුරියා අහියා
 පො යෙහුයෙයන චළෙපයෙයනා බ්‍රාහ්මණ ගහපතිකා” ත්‍යාදිපු
 තද්ධෘද්ධකරණේ—තස්මි තද්ධෘද්ධකරණංපි අනෙකවිධං ගොති
 නිපාතයොගකරණං පටිකේමප කරණං කුට්ඨිතධන කරණං
 කිරියා පවග්ගකරණං කාලමාන කරණං මණ්ඩපුස්සකරණං
 සත්‍යාදිපයාගකරණං පුබ්බ දදිස සමුග කලහ නිපුණ මිසක
 සම්ප්‍රාදිගොගකරණං අයොගකරණංහි—

නිපාතභූතො නස්මාසද්දෙපි කාරණාවලෝදනයේ වග්ගති—
 “තස්මාති අයං දහරා නමියරො” ත්‍යාදිපු කාරණාවලෝද
 නයේ—එළු හිසඳො පදපුරණේ—අයංපි සබ්බනාම තසද්දෙ
 නියසකෙන සමවකසදිසො—

නිපාතභූතො සමාසද්දෙ අරභියයේව යොග්‍යතා විච්ඡ,
 පටිපාටි පද්‍යානතිවග්ගති නිදසුනෙව පදපුරණෙව වග්ගති—
 “යථා අයං නිමිරාජා පණ්ණිනො කුසලජීකො” ත්‍යාදිපු අරභි
 යයේ—අයං නිමිරාජා යථාපණ්ණිනො අරභිය පණ්ණිනො
 ත්‍යාදො—“යථානුරූපං උපසංහරති” ත්‍යාදිපු යොග්‍යතායං—
 “යෙයෙ වුඛ්ථා යථා වුඛ්ථං” ත්‍යාදිපු විච්ඡායං—“වුඛ්ථානං පටිපාටි
 යථාවුඛ්ථං” ත්‍යාදිපු පටිපාටියං—“යථාකකමං” ත්‍යාදිපු පද්‍යානති
 වග්ගතියං—“කො ගස්ස යථා කුලුපකො” ත්‍යාදිපු නිදසුනෙන—
 “යථා කථං පන හතෙන හගෙති බ්‍රහ්මවර්ගං වුසුති” ත්‍යාදිපු
 පදපුරණේ—

නිපාතභූතො සාමු ලුහුසද්දෙ සමපරිවර්තයේ වග්ගතති
 “එවං භුතොති තෙ භික්ඛු හගවතො පටිසුඤ්ඤා සාමුති වා
 ලුහුති වා පරිච්ඡාදංති වා” ත්‍යාදිපු සමපරිවර්තයේ—තස්මි සාමු
 සඳො සංග්‍රහද්දසාධකාරක “දොබ්බසමා” හි එළු වග්ගත
 නෙන හකාරාද්දසාධකරණෙනාපි සිප්පකතිති—

නිපාතභූතා භූතසද්දෙ නිව්ඡයෙව අනුමානෙහි විත
කෙතො වතාහි—“සා භූත සා කමුනිතා අභිං අපරිකාසිකා”
තාදිසු නිව්ඡයෙ—“තභි භූත සො ධම්මවිතයො ඔරතො”—
තාදිසු අනුමානෙ—“යත්භූතාහං අනුපබ්ජි ජිවිතා වොරො
පෙයසං” තාදිසු විතතො—වුතාංහි අභිධානෙ “නිව්ඡයෙ
වානුමානස්මිං සියා භූත විතකතෙන” ඒ—

නිපාතභූතො ජාතුචෙජ්ඣද්දෙ එකත්තානේ වතාහි—

“තමිතාජිත ජාතුචෙජ් අහං කිඤ්චි කුදුටතං.

අධම්මෙන ජිතො ඤාතිං නවාපි ඤාතයො මමං”—

තාදිසු එකත්තානේ—තත්ථ ජාතුචෙජ්ඣ එකතොනාහි
අතො—

නිපාතභූතො කිංසුසද්දෙ වතථු පුච්ඡතතේ වතාහි—
“කිංසු යාව ජරා සාධු—කිංසු ඡෙතො සුඛා සෙති” තාදිසු
වතථු පුච්ඡතතේ—කිංසුභි කිං ඉතිව සුභිතිවාහි වෙ නිපාතො
එකතො සමිංකිතො නිපාතසමුදයො තපි වතං වට්ඨි—

නිපාතභූතා කුමාහි සද්දෙ තතො එවාතානේව තා
වට්ඨනං සමිං තාසේව වතාහි, අයංපි නිපාත සමුදයො
“තථාහි වුතාහං” තාදිසු පතොයෙවා තාසේ—“තථාහි
අමිඛිකාචාසං රුපාවචර කුසල විතවණ්ණතායං අතොකප
තෙදතො පතාසං” තාදිසු තා වචන සමිං තාසේ—එච්ච
පඨමනසෙ ච චායංදො ගෙහංචි පඤ්ඤිමසතො හි සද්දො
අවධාරණතො පච්ඡිකතෙය තථායදො පඨමකවචනතො
භිසංදො දුල්භි ඤාපතො—

නිපාතභූතො ඉතිහි සද්දෙ “නිව්ඡයතො වතාහි—

“සිලෙ පඤ්ඤාය නරො සපඤ්ඤා

වතාං පඤ්ඤාච භාවං

ආයාපි නිපකො හිතභු

යො ඉමං පිඤ්ඤාය ජරංචි—

“ඉතිහි වුනානං” නායදිපු නිවැරදිවේ—අසමිති හි නිපාත සමුදායො—ඉතිව නිඉති වාහි දාව නිපාතෙ එකතො කතො “ඉතිහි” හි වග්ගො යුග්ගතො නි—

නිපාතභූතො අක්ෂරානු සද්දෙ වස්තුවෙ වග්ගනි—“අක්ෂරානු බුබුළාද, අභිසමයො නත්” හි ආදිපු වස්තුවෙ—අක්ෂරානු ඉති නිපාතක සමි. “නිසානන විහනිව තනියා විහනිව අවිකුසලා විකාසා දියාහි, රැස මාහි සාධන වට නාති—“නාසක්ෂු සබ්බ නිසාගතො සොත්ථි පසාම් පාණිනං” හි නිසාකොදාගරණං—“තදනිතාරො තො ජානෙය්, අක්ෂරානු තථාගතො” හි තනියොදාගරණං—

නිපාතභූතො සුතිසද්දෙ අසාර්ථකෙව භෙදෙව වග්ගනි—“භිගොසි රුකෙහි පුනදෙව රුකෙ—පුන දදත්” නායදිපු අසාර්ථකෙ—“පුනදෙවො” හි එක භෙදෙවි—

නිපාතභූතො සුතිසද්දෙ පුනපුනා නසෙව වග්ගනි “පුනපුනං ගබ්බපුපෙති මහො—දුතඛං ජාති පුනපුනං” හි ආදිපු පුනපුනානෙව—පුනපුනානෙව නාම අභිජනං අසනි, මුත්තං අභිකම්භං වාසානෙව—පුනපුන ඉතිව නිපාතොසි හොති තසා හොසි සොසෙව—කෙම පන “දුතඛං ජාති පුනපුනං” හි එක පුනපුන” ඉතිව වදාහි—පුන පුන ඉති පුනසද්දමයසා එකසමග්ගෙන වෙහෙවං කතො නිපාත සමුදායොති පි වග්ගා වට්ටන—

නිපාතභූතො සද්දො සද්දො අභිමුඛිකරණෙව වග්ගනි “සද්දං අදානංව අසිලියංවා” නායදිපු අභිමුඛි කරණෙව—“සද්දං” හි නාමසද්දමයංසි හොති තත් සං ඉදං” හි ඡෙදෙ යො අසං ඉති ලිඛිත විපලොසවසෙන “සද්දංහි” වුග්ගො—එතො “සද්දං මහාකම්මයතො” නායදිති සද්දකානි නත්තාපි යො අසං හි ඡෙදෙ—විපලොසො ඡබ්බිකො ලිඛිතවිපලොස විහනා විපලොස වචන විපලොස කාල විපලොස පුරිස විපලොස අනාර විපලොස වසෙන—නෙපු අසං ලිඛිත විපලොසොති වෙදිග්ගනි

නිපාතභූතා අන්තර්ගතද්වය සංසාරයෙහි ව්‍යාප්ති—
 “අන්තර්ගතා කුටිං පරිශෝඝාපති-අන්තර්ගතා ආත්මාං සංග්‍රහි”
 ත්‍යාදිසු සංසාරයෙහි—ඉදං විභවයාන පතිරූපකං අව්‍යයපදං—
 විභව කාය සංඝාති පරමතා වාචකස්ස නාමපදභූතස්ස අන්ත
 සංසාරය තත්ත්වය කරණ නිසංකේනක වචනෙසුච අන්තර්ගතාති රූපං
 ආත්මාං තං ඉමිනා සද්ධං—

නිපාතභූතා සංඝාති සංසාර අතිමහත් පමාණයෙහි ව්‍යාප්ති—
 “සාවස්ථිදං සිතව්වෙ” ත්‍යාදිසු අතිමහත් පමාණයෙහි—අතිමහත්
 කර්මකම්පාසං “සාවස්ථාති අතිමහත් පමාණයෙහි නිපාතො අති
 විශ නාස්තරාති අන්තර්” නි ව්‍යාප්තං—

නිපාතභූතා පාඨකා සංසාර පවිට්ඨසෙ ව්‍යාප්ති—“පාඨකා
 සංසාරමුත්තරාති යො ගතෙතා—පාඨකා වුට්ඨායා” ත්‍යාදිසු ප
 විට්ඨසෙ—

සපදි—සමපති—පරස්පත—උපතරස්පත—එතරති—අධිතා
 ඉදති යද තද තදති සද සධති කද කදති කුදවතං අඤ්ඤ
 එකද පරෙ අතිණං අතිකමණං නිව්චං සතතං අත්ත සප්ප්ප්
 අපරප්ප්ප් භූතප්ප්ප් ඉත්තං ඉත්තානං ඉවෙවතෙ කාලසතා මිඤ්ඤ
 වතතාති—එතච කාලො නාම ඛණ්දො භූතො ඛණ්දො භූතො ඛණ්දො
 භූතො ත්‍යාදියො සමයො—තච දසවස්ස කාලො ඛණ්දො නාම
 දස ඛණ්දො ලයො නාම—දස ලයො ඛණ්දො නාම—දස ඛණ්දො
 භූතො නාම—දස භූතො ඛණ්දො නාම—වුට්ඨායාං භි
 අතිමහත්—

“කාලො ඛා සමයො භූතො [භවිසෙසො ඛණ්දො
 ඛණ්දො දසවස්ස කාලො ඛණ්දො දස ලයො භවෙ—

ලයා දස නිවණ්දො භූතො නෙ සියාදස
 දසඛණ්දො භූතො නෙ දිවසොතු අතං දිනං” නි—

එතච—කෙති ආවර්තා යද තද සද ඉදති” නි ඉමෙති
 චතුති පදෙති සධිං පට්ඨකං කාලෙති පදං යොජෙතා “යද
 කාලෙ තදකාලෙ සදකාලෙ ඉදති කාලෙ” නි වදන්ති—තං
 න ගතෙතං ද දතිප්පට්ඨානං කාලොචකතාචං—සංසාරෙ

තෙපිවතෙ බුබුවවතෙ තාදිසය පයොගය අදයනතොව—
 මවුවන නයො පන ආගවතා සිතෙ දියැති “අයං වයසතං
 ආයුං ඉදුතෙතරති විජ්ජති” ති—තථා “යසමා තයමා” ති පදෙහි
 පි සභං පටිච්චං කාරණාති පදං යොජෙත්වා “යසමා කාරණා
 තයමා කාරණා” ති වදන්ති තංපි න ගහෙතබ්බං—“යසමා
 තයමා” ති නිපාතපදයෙව කාරණාතිසා පකාසිත්තතා—
 පාලිදංව පොරාණවඨකථාදිසුචි තාදිසය පයොගය ලොක
 මොහාරවසෙන ආගතයා අදයනතොව—තයමා යති කතිච්
 තාදිසය පයොගය පකාසනං විසිද්ධතං පමාණං නගොති—
 අවඨකථායං “යසමාති යං කාරණා—යසමාති යෙන කාරණෙන
 තයමාති තං කාරණා තෙන කාරණණ්ඩා” ති වුත්තතා ‘ය
 සමා කාරණා තයමා කාරණාති යොජන්තකමො නයුත්තතරො
 ති වෙදිතණ්ඩො—තත්ථ ‘සපදි සමපතිති තයමා බිණෙ—පරසු
 වෙති සුචි දිවසතො පරසමි. දිවසස—උගතරසුචෙති තතො පර
 සමි. දිවසස—එතරගි අග්‍රිතා ඉදුතිති ඉමයමි. කාලෙ—යදුති
 යසමි. කාලෙ—තදු තදුතිති තයමි. කාලෙ—සදු සබ්බදුති
 සබ්බයමි. කාලෙ—කදු කදුච්චංති තයමි. කාලෙ—කච්චි ති
 කිසමිච්චි කාලෙ—අඤ්ඤදුති අඤ්ඤයමි. කාලෙ—එතදුති එතයමි.
 කාලෙ—පරෙති පරසුචෙ—අභිණං අභිකඛණංති පුතප්පං—
 නිද්ධං සතතං ති සතතං—අජාති ඉමයමි. කාලෙ—සජ්ජති
 තයමි. බිණෙ—අපරජ්ජ ති අපරයමි. කාලෙ—භුතපුබ්බංති
 පුබ්බභුතං—මුත්තංති අභිකඛණං—මුත්තතංති දසකඛණල
 යොති අයො—

ඉති ආචරිය සබ්බතායක

ඤ්ඤතිලක මහාපෙරස්ස පිසන්තෙවාසිනා

උනාකුරුව මාමජෙන භුණානඤ්ඤති සතිනා කතෙ

නිපාතරතනාකරෙ

සමිතිණ්ණවිභාගොනාමි

පයොසරිච්චපදො.

එලි. නිපාතානං සම්මිශ්‍රණවිභාගං දක්‍ෂණං ඉද්ධි උපසංහාරං අත්ථිභාගං දක්‍ෂණං මාර්ගිකං ප.පරා.නි.නී ත්‍යාදි—

නිපාතනාපසංහාරාදි අකොකණි ගොතති තෙසං අත්ථි විභි ච්ඡයං අජානනා පාවිච්ඡන අප්පකා ගොතති තෙනෙව බ්‍රහ්ම භගවතො අබ්ච්ඡායකං ගහෙත්‍යංපි අසමණං ගොතති, උපසංහාරා නාම සමුප්පයේ වෙය්‍යාකරණෙහි පසද්ධං ආදිං කාමා ධර්මා-සාසනාපි උත්තරෙවති ගරුති පස්සං ආදිං කාමා ධර්මා නොරුත්තරෙහි ආචරිතෙහි සරානං නිසසයනා නිසසභුතං සුඛසාරභුතං ආසද්ධමෙව ආදිං කාමා අසද්ධායකමෙන ධර්මා-ආරු අ අව අත්‍ර “ඉට්ඨාදිවසෙන—යෙභුතයන හි පසද්ධමෙව ආදිං කාමා වොහරසා දක්‍ෂණතො අමෙහි පි තෙවෙ පසද්ධං ආදිං කාමා දස්සියතෙ—උපසංහාරානි උපෙච්චි අත්ථි සජ්ජනිති උපසකා”—ධාතුතං සත්තක මාගම අත්ථි පකාසෙහිති අත්‍යො—උප පුංචි සජ්ජ පකාසක අත්‍යොවිතො—ගතනෙවාග—

“උපෙච්චිතං සජ්ජනිති උපසකා හි පාදයො
වාදි පද්ධි මජ්ඣිමනිකා නිපාතා නිපතනති” ති—

උපසංහාරානාම “ප, පරා, නි, නී, උ, දු, සං, වි, අව, අත්‍ර පරි, අබ්, අහි, පති, සු, ආ, අසි, අපි, අප, උප, ඉති විසති සද්ධං—

තත්ථ සමුක්ඛි උපසංහාරා පකාරෙව අභිනිප්පිතොව අතො භාවෙව තප්පරෙව පබාතොව ඉසාරෙව විශොතොව සද්ධතොව භුසකොව නිත්තියංව පඤ්ඤායංව අනාච්චෙව ව්‍යාහි—“පඤ්ඤාතති” ත්‍යාදිසු පකාරෙ—“පකාතං” ත්‍යාදිසු අභිනිප්පිතො—“පඤ්ඤිතං” ත්‍යාදිසු අනෙකාභාවෙ—“පාචරිතො” ත්‍යාදිසු තප්පරෙ—“පඤ්ඤිතං” ත්‍යාදිසු පබාතො—“දෙසයන පභු” හි ආදිසු ඉසාරෙ—“පවාසී” ත්‍යාදිසු විශොතො—“භිමිතො පභවති” ත්‍යාදිසු සද්ධතො—“පවට්ඨකායො” ත්‍යාදිසු භුසකො—“පසුතච්ඡෙතො” ත්‍යාදිසු නිත්තියං—“පඤ්ඤිතං” ත්‍යාදිසු පඤ්ඤායං—“පසකා මුද්ධකං” ත්‍යාදිසු අනාච්චෙ—තෙනෙවාග සද්ධනිති—

“පකාරෙ අභිනිප්පිතො අතො භාවෙව තප්පරෙ
පබාතො ඉසාරෙ වෙව විශොතො සද්ධතො පිට්—

භුසකො නිත්තියං වෙව පඤ්ඤායං මනාච්චෙ
ධම්මාදිසු අත්‍යොසු පසද්ධං සම්පවතනති” ති—

අභිධානනාමි: —

“ආදිකමෙහි භූසතෙව සමුහවො ති ඡන්ති නිත්තිසු
නීතොති සාරසෙපිති දුනි පුජා ගතසුත්තිසු —

දසසත නප්පරෙ සමෙහ පසංසා ගති සුඛිසු
තිංසා පකාර භොතාභාව විශොභාවයවෙසුච
පො පසමගො දිසායොගෙ පඤ්ඤානි ආදිසු” —

හි වූතත: —

පරා ඉති උපසංගහො පරාජයෙව ගතියංව විකතමෙව පරි
භානියංව ආමසනෙව වර්තනි — “පරාජිතො” ත්‍යාදිසු පරාජයෙ
“පරායණො” ත්‍යාදිසු ගතියං — “පරිහානමති” ත්‍යාදිසු විකතමෙ
“පරාභවො” ත්‍යාදිසු පරිහානියං — “අභිනංස පරාමසනං” ත්‍යා
දිසු පරාමසනෙ — වෙනෙවොග සද්දනිතිසං —

“කලිග්ගාගෙව ගතියං විකතමෙ පරිහානියං
ආමසනාදිකෙ චතේ පරාසද්දො පවත්තති” ති —

අභිධානනාමි: —

“පරාසද්දො පරිහානි පරාජය ගතිසුච
භූසතෙව පටිලො මනෙ විකතමා මසනාදිසු” ති වූතත: —

හි ඉති උපසංගහො — නිසෙසෙව නිගතනෙ ච අනෙතා
පවෙසනෙව නිගරනෙව අභාවෙව නිසබ්බනෙව නිසෙධනෙව
විහරනෙව පාඤ්ඤාමෙව අවසානෙව අවධාරනෙව උපධාර
නෙව ඡේතනෙව උපමායංව වර්තනි —

“නිරවසෙසං දෙනි” ත්‍යාදිසු නිරවසෙසෙ “නිත්තිලෙසො
නිසානි” ත්‍යාදිසු නිගතනෙ — “නිබ්බානො” ත්‍යාදිසු අනෙතා
පවෙසනෙ — “නිබ්බාරණං — නිරුත්තරි” ත්‍යාදිසු නිගරනෙ — “නි
සබ්බිකං” ත්‍යාදිසු අභාවෙ — “නිබ්බාණං — නිබ්බාණං”
ත්‍යාදිසු නිසබ්බනෙ — “නිවාරෙති” ත්‍යාදිසු නිසෙධනෙ — “නි
ලෙසො” ත්‍යාදිසු විහරනෙ — “නිමිත්තං” ත්‍යාදිසු පාඤ්ඤාමෙ —
“නිවසිතං” ත්‍යාදිසු අවසානෙ — “නිවර්ණො” ත්‍යාදිසු අවධාර
නෙ — “නිසාමනං” ත්‍යාදිසු උපධාරනෙ — “නිපුණං” ත්‍යාදිසු
ඡේතනෙ — “නිද්දානං” ත්‍යාදිසු උපමායං — වූතතංහි සද්දනිතිසං —

“නිසංසරෙ නිගගතෙ ටෙව් නථා අනෙතා පච්චෙසනෙ
නිහරණෙ අභාවෙව නික්ඛන්තාව නිසසධනෙ—

චිත්තජන පාත්‍රකප්පමව අවසානෙ වධාරණෙ
උපධාරණ ඡෙතකසු උපමාදිසු දිස්සති

නිසද්දො ඉති ජාතෙය්‍ය අඤ්චාරඤ්ඤා නරො” ති—

අභිධානෙයි:—

නිසංසංභාව සත්‍යාස භූසත්‍ය මොක්ඛි රාසිසු
ගෙහාදෙසො පමා භිත පසාද නිග්ගතා ච්චයෙ—

දස්සනො සාත නික්ඛන්තා ධොමාගෙසව වධාරණෙ
සාමිපෙස බ්‍රහ්මිනෙ ඡෙතා නෙතාභාගෙ පරජ්ඣව

පාත්‍රභාවෙ විශොගෙව නිසසධාදෙ නි දිස්සතිති—ආහ.

නි දුති උපසග්ගො නිහරණෙව ආවරණෙව නිග්ගමනෙ
ව චතති—“නිහරති” ත්‍යාදිසු නිහරණෙ—“නිවරණං” ත්‍යා
දිසු ආවරණෙ—“නිසානිකං” ත්‍යාදිසු නිග්ගමනෙ—තෙතෙවාහ
සද්දනිතිසං—

නිහරණෙ ආවරණෙ නිග්ගමාදිසු දිස්සති

නිසද්දො ඉති ජාතෙය්‍ය අඤ්චාරඤ්ඤා නරො” ති—

අභිධානෙයි—“අපො නිහරණෙ චෙවා වරණාදෙව නි සි
යා” ති වුත්තං—

උ දුති උපසග්ගො “උග්ගතෙව උඛකමෙමව පධානෙව
සමිතවෙව සරුපකථනෙ ව අත්තලාගෙව සත්‍යයංව විශොගෙව
චතති—“උග්ගාච්ඡති” ත්‍යාදිසු උග්ගතෙ—“ආසනා උච්චිතො—උ
කෙඛිපො” ත්‍යාදිසු උඛකප්පම—“උග්ගමො—ලොකුග්ගරො”
ත්‍යාදිසු පධානෙ—“අයං උච්චාපො” ත්‍යාදිසු සමිතවෙ—“උද්දි
සති සුඛං” ත්‍යාදිසු සරුපකථනෙ—“උප්පන්නං—උප්පත්ති”
ත්‍යාදිසු අත්තලාගෙ—“උස්සගති ගන්තුං” ත්‍යාදිසු සත්‍යයං—
“උච්චාපිතො” ත්‍යාදිසු විශොගෙ—තෙතෙවාහ සද්දනිතිසං—

“උග්ගතෙ උඛකමෙමව පධානෙ සමිතවෙ පිව

සරුපකථනෙ වෙව අත්තලාගෙව සත්‍යයං

විශොගා දිසු අඤ්චසු උසද්දො සමපචිතතති” ති—

අභිධානපි:—

උඩවිගම විශෝගතා ලාභ නිත්‍ය සම්පිණ්ණ
පාතුභාව ච්චයාභාව පබලතො පකාසනෙ
දකඛගතතාසු කථනෙ සත්‍ය මොක්ඛාදිකො උවා'ති වුත්තං

එකකඛරකොසෙ පන:—

“ඊ ලකඛපෙමවාකොසසු [උ සිවෙ දුක්ඛලාභන
නිසෙසධ රොගමුත්තෙව පධානෙ සච්චවුගතෙ—

උඩවිගම විශෝගතා ලාභ නිත්‍ය සම්පිණ්ණ
පාතුභාව ච්චයා භාව පබලතො පකාසනෙ
දකඛගතතාසු කථනෙ සත්‍ය මොක්ඛාදිකොසුවා'ති වුත්තං.

තථ උසද්දෙ මහිංසරෙව දුක්ඛලාභෙව නිසෙධෙව රොග
මුත්තෙව පධානෙව සම්භවෙව උගතතෙව උඩවිගමෙව විශෝ
ගෙව අග්ගලාභෙව නිත්‍යයංව සම්පිණ්ණංව පාතුභාවෙව අච්චයා
භාවෙව පබලතොව පකාසනෙව දකඛෙව අකකතායංව කථ
නෙව සත්‍යයංව මොක්ඛාදිකොව ව්‍යාපනි—

“විනායකෝ හිතපිති සබ්බදං රු මද්දජ්ජෙ” ති ආදිසු මහි
සුරෙ—තථ “උං අද්දජ්ජෙ” ති පදජ්ජෙ—රකාරො ආගම
විසෙන වුත්තො—“උරො” ත්‍යාදිසු දුක්ඛලාභෙ—“දුක්ඛලාභෙ
සති රතති පහරතති එථ ජනාති උරො”—උප්පෙඨා—උර
බ්බො” ත්‍යාදිසු නිසෙධෙ—“ත පප්පො න මග්ගො උප්පෙඨො”—
“බාධියමානො පි න රවතීති උරබ්බො—“උලලාකො” ත්‍යාදිසු
රොගමුත්තයං—“ලොකුත්තරො” ත්‍යාදිසු පධානෙ—“උච්චාචො”
ත්‍යාදිසු සච්චවෙ—“උගච්ඡති—උදෙති” ත්‍යාදිසු උග්ගතෙ—
“ආසනා උච්චතො—උකෙඛපො” ත්‍යාදිසු උඩවිගමෙ—“උච්චො
පිණො” ත්‍යාදිසු විශෝගත—“උප්පතො උප්පතති” ත්‍යාදිසු
අග්ගලාභෙ—“එලානං උභිතො—උභිතො—උතප්පිතො” ත්‍යා
දිසු නිත්‍යයං—“ඛසාරෙති—ඛසාරණීයකමං” ත්‍යාදිසු සම්පිණ්ණං—
“කප්පරුත්තො සමුච්ඡිතො” ත්‍යාදිසු පාතුභාවෙ—“ඛසාරෙති—
ඛසාරණීයකමං” ත්‍යාදිසු පබලතො—“උද්දිසති” ත්‍යාදිසු
පකාසනෙ—“උමා දෙවි” ත්‍යාදිසු දකඛභාවෙ—“දකඛ ජෙක්ඛ
මා ලංඛි උමා”—“උග්ගමො—උලාරො” ත්‍යාදිසු අග්ගභාවෙ—
“උද්දරණං—උද්දරිතං” ත්‍යාදිසු කථනෙ—“උසකහති ගතො”

තසාදිසු සහසියං—“තෙසං වූපසමො සුඛො” තසාදිසු තිබ්බා
 ණෙ—ආදිසද්දන “සමුදයො” තසාදිං ගණනාති—නග් ඉසාර
 නි වාචකො උසඤ්ඤා සුඛනාමපදං—දුක්ඛලාභෙව පටිසංඛෙව
 රොගමුත්තෙව පටිපාත්තානො උසඤ්ඤා නිපාතංදං තතො
 අඤ්ඤාසු අනෙසු පටිපාත්තානො උසඤ්ඤා උපසංගපදං කථන
 නිව්චකො උසඤ්ඤා ධාතුපදංපි උපසංගපදංපි භොති—“පාච
 ති—පාචනාති”ති එති පපුඛො උධාතු කථනඤ්ඤා ති වෙදි
 තඤ්ඤා—

දු ඉති උපසංගො අසොභනෙව අනාවෙව කුට්ඨිනෙව අස
 මිසියංව කිවෙජ්ච විරූපතායංව වතනති—

“දුක්ඛඤ්ඤා” තසාදිසු අසොභනෙ—“දුක්ඛිකං” තසාදිසු
 අනාවෙ—“දුක්ඛාති” තසාදිසු කුට්ඨිනෙ—“දුක්ඛං” තසාදිසු
 අසමිසියං—“දුක්ඛං” තසාදිසු කිවෙජ්—“දුක්ඛිණ්ණො—දුම්මිඛො”
 තසාදිසු විරූපතායං—ගෙනෙවාහ සද්දනිකිං—

“අසොභනෙ අනාවෙව කුට්ඨිනෙ අසමිසියං
 කිවෙජ් විරූපතාදිඤ්ඤා දුසඤ්ඤා සමචතතති” ති—

අභිධානෙති:—

දු කුට්ඨිනෙ සද්දනෙසු විරූපතෙ පසංභාසනෙ
 සියා භවා සමිසියු කිවෙජ් වාතඤ්ඤාදිඤ්ඤා” යි වුත්තං—

සං ඉති උපසංගො සමාසමෙසු ව සමාධානෙව සංග
 නෙව සමාසමාසමෙව සංඛෙපෙව භුසනෙව අප්පකෙව සහ
 නෙව පහංගෙව සංගතෙව අභිමුඛෙව සංසරණෙව පිබානෙ
 ව සමිසියංව වතනති—

“සමාධි” තසාදිසු සමාසමෙසු—“සනි” තසාදිසු සමාධානෙ
 “සනිතමො” තසාදිසු සමාසමෙසු “සනිතිණ්ණො—සමුලලපතො” තසාදිසු
 සමනතානාවෙ “සමාසො” තසාදිසු සමාසමෙ “සාරතො—සාර
 ජනි” තසාදිසු භුසනෙ “සමගෙසො” තසාදිසු අප්පකෙ “සංචා
 නො” තසාදිසු සහනෙ “සමගෙසො” තසාදිසු සමාසමෙ “පුතනදුරස
 සමගතො—පුතනදුරං සමගතො” තසාදිසු සමගතෙ “සමිමුඛො”
 තසාදිසු අභිමුඛෙ—“සනිතමො” තසාදිසු සංසරණෙ “සංවුතං”
 තසාදිසු පිබානෙ “සමපතො” තසාදිසු සමිසියං ගෙනෙවාහ
 සද්දනිකිං—

“සමිඨා සමෙසු සංසඤ්ඤා සමොධානෙව සබ්බසක
සමනාභාවෙ සබ්බෙසෙ භුසන්තී අප්පකෙපිව—
සංසන්තී පභවන්තීව සබ්බභා භිමුබෙසුච
සං සරණං පිටානෙව සමිඨා දිසු දිසුති” ති —

අභිධානෙ පි එකකබ්බ කොසෙ පි එතෙසෙව වන්තී සංස
ඤ්ඤා ආනන්තා ති වෙදිතණ්ඩො—

පී ඉති උපසංගයො—විසෙසෙව විවිධෙව විරුඳිව විහතෙව
ආදිකමෙව විරුපන්තීව විශයාගෙව වහන්තී—තත් විශෙසස
“චිත්තනී” ත්‍යාදි—විවිධෙ “විමනී” ත්‍යාදි—විරුඳි “විවාදො” ත්‍යාදි
විතෙ “විමලා” ත්‍යාදි—ආදිකමෙව “විපකතා” ත්‍යාදි—විරුපන්තී
“විරුපො” ත්‍යාදි—විශයාගෙ “විප්පුමකතා” ත්‍යාදි—තෙතෙවහ
සද්දනීතිසං.

“විසෙසෙ විවිධෙ පිති විරුඳිව විහතෙ පිව
ආදිකමෙව විරුපන්තී විශයාදිසු දිසුති” ති —

අභිධානෙ පි.

“විවිධා තිසංසාභාවෙ භුසන්තී සුරියා චිත්තෙ
විශයාගෙ කලහෙ පාඤ්ඤා භාවෙ ආසෙව කුච්ඡනෙ—
දුරා තථිමුඛන්තීසු මොහා නවරිතිසුච
පටාන දක්ඛිනා ඛෙදෙ සහන්තොදො වි දිසුති” ති —

අව ඉති උපසංගයො—අභිධානාවෙව විශයාගෙව දෙසෙව
නිව්ඡයෙව සුඛියෙව පරිභවෙව ජානනෙව ඵෙය්‍යෙව වහන්තී—

තත් “අවකුල්පකෙසු” ත්‍යාදිසු අබොභාවෙ “ඉච්ඡාක
උපාසනා” ත්‍යාදිසු විශයාගෙ—“අවකාසො—ඉකාසො” ත්‍යාදිසු
දෙසෙ—“අවධාරණං” ත්‍යාදිසු නිව්ඡයෙ—“වොදනං” ත්‍යාදිසු
සුඛියං—“අවජානානී” ත්‍යාදිසු පරිභවෙ—“අවගච්ඡනී” ත්‍යාදිසු
ජානනෙ—“අවකාරො” ත්‍යාදිසු ඵෙය්‍යෙ වහන්තී—වුහන්තී
සද්දනීතිසං—

“අබොභාවෙ විශයාගෙව දෙසෙ නිව්ඡය සුඛිය
පරිභවෙ ජානනෙව ඵෙය්‍යාදිසු වි දිසුති” ති —

අභිධානෙව.

“විෂයාගෙ ජාතනෙ වාධො භාවා නිවර්ණ සුභිසු
ඊසද හේ පරිහවෙ දෙස ඛ්‍යාපන භානි සු
විවො ක්‍රියාය ථෙය්‍යෙව ඤාණසාධාරාදිතෙ අමා” නි

අනු ඉති උපසංග්ගො—අනුගතෙ ව අනුපවර්තො ව
පවර්තෙ ව භුසහේ ව සාදිසෙ ව හිනෙ ව තනියහේ ව ලකි
ණෙ ව ඉතිමිභුතකම්‍යානෙ ව භාගෙ ව විවර්ණං ව වග්ගති—

“අනෙති” ත්‍යාදිසු අනුගතෙ “අනුසයෙ” ත්‍යාදිසු අනු
පවර්තො—“අනුරථා” ත්‍යාදිසු පවර්තො—“අනුරතො”
ත්‍යාදිසු භුසහේ—“අනුරූපං” ත්‍යාදිසු සාදිසෙ—“අනු සාරි
පුග්ගං පඤ්ඤවා” ත්‍යාදිසු හිනෙ—“නදිමනිවසිතා” ත්‍යාදිසු
තනිය හේ—“රුකම්‍යානෙ විජ්‍යාතනෙ” ත්‍යාදිසු ලකිණෙ—“සාධු
දෙව දණ්‍යා මාතරං අනු” ත්‍යාදිසු ඉතිමිභුතකම්‍යානෙ—“යදෙ
නි මං අනු සියා තං දියතු” ත්‍යාදිසු භාගෙ—රුකම්‍යානෙ විජ්‍යා
තනෙ වනෙදා” ත්‍යාදිසු විවර්ණං—එනි විවර්ණං වසෙන අනිවි
සෙස ලාභෙ “ගාමො ගාමො රමනියො” නි එව මාදයො
පයොගා—එනි විවර්ණං වසෙන සබ්බෙ පි ගාමො පරිගහතිතා—
තෙන වුග්ගං—

“හිත්තානි යානි වන්ති ක්‍රියායතු ගුණන්තවා
දබ්බන්ත වාපි ඛ්‍යාපිතුං ඉවර්ණං විවර්ණං වුච්චතෙ” නි.

තෙන වාග සද්දනිතිසං.

“අනුසයො අනුගතෙ අනුපවර්තො වග්ගතෙ
පවර්ණං භුසහේ සාදිය හිනෙසු තනියහේව—
ලකිණෙ නිමිභුතකම්‍යාන භාගෙසු පිව වග්ගති
විවර්ණදිසු ව සමෙහාති ධරො ඉච්චපලකියෙ” නි—

පටි ඉති උපසංග්ගො—සමන්ත භාවෙව පරිවේෂදෙ ව වර්ණ
තෙව ආලිඛනෙව නිවසනෙව සුභායං ව ගොජනෙව අවර්ණ
තෙවදෙසකම්‍යානෙව ලකිණෙ ව වග්ගති—

“පරිවුතො” ත්‍යාදිසු සමන්ත භාවෙ—“පරිඤ්ඤායං”
ත්‍යාදිසු පරිවේෂදෙ “පරිහරති” ත්‍යාදිසු වර්ණතෙ—“පරිසර්ණති”

තෘතීය ආලිඛනන—“පරිවසනී” තෘතීය නිවසන—“පරිවරි
යා” තෘතීය පුජායං—“භික්ඛුං පරිවිසනී” තෘතීය භොජනෙ—
“පරිභවනී” තෘතීය අවජානනෙ—“පරිභාසනී” තෘතීය දොස
කඛානෙ” —“රුක්ඛං පරි විජ්ජානනෙ විජ්ජු” තෘතීය ලක්ඛණේ
නෙත චූතනං සද්දනීතිසං—

“පරි සමනතතො භාවෙ පරිවෙජ්ජෙව වජ්ජන
ආලිඛනන නිවසනෙ පුජායං භොජනෙපිච-
තථාවජානනෙ දොසකඛානොව ලක්ඛණාදිසු” ති.

අභි ඉති උපසංගො-අභිකෙව ඉසාරෙව පරිභාවෙව නිවජ්
යෙව අභිවිධානෙව අභිභවනෙව අරක්ඛායනෙව පාපුණ්ණෙව
වහනති—

තත්“අභිසීලං” තෘතීය අභිකෙ “අභිබුගමදහෙත පඤ්චාලා”
තෘතීය ඉසාරෙ—“අභි රොහනි-අභි සයනි-අභි වචනං” තෘතීය
උපරිභාවෙ “අභි මොකෙතො-තෘතීය නිවජ්යෙ—භූමිකම්පාදිං
අභිවිධානී” තෘතීය අභිවිධානෙ—“අභි භවනී” තෘතීය අභි භව
නෙ—“ව්‍යාකරණ මධිතෙ” තෘතීය අරක්ඛායනෙ—“භොගකඛායං
අභි භවනී” තෘතීය පාපුණ්ණෙ—තෙතෙවාහ සද්දනීතිසං—

“අභිකෙ ඉසාරෙ වෙවො පරිභාවෙව නිවජ්යෙ
අභිවිධානෙ භිභවනෙ තථා අරක්ඛායනෙ පිච—
පාපුණ්ණා දිකෙ චජෙ අභිසංඥො පවත්තති” ති.

අභි ඉති උපසංගො-විසිට්ඨිව අභිමුඛෙව උඛකමුඛෙව අභි
කතෙව කුසලෙව සාරපොථෙව වඤ්ඤෙව ලක්ඛණෙව ඉත්ථිභු
තකඛානෙව විවජ්ජායංව වහනතෙ—

තත්“අභිමමෙමා” තෘතීය විසිට්ඨි-“අභිමුඛිභාවෙ” තෘතීය
අභිමුඛෙ—“අභිරුහනී” තෘතීය උඛකමෙම—“අභිවසානී”
තෘතීය අභිකතෙ—“අභිජානො” තෘතීය කුසලෙ—“අභිරුපො”
තෘතීය සාරපොථ—“අභිවාදෙති” තෘතීය වඤ්ඤෙ—“රුක්ඛ මහි
විජ්ජානනෙ විජ්ජු” තෘතීය ලක්ඛණෙ—“සංඛු දෙවදහෙතො
මාතර මහි” තෘතීය ඉත්ථිභුතකඛානෙ—“රුක්ඛං රුක්ඛං
අභි විජ්ජානනෙ වඤ්ඤො” තෘතීය විවජ්ජායං—චූත්තංහි සද්ද
නීතිසං.

“විසිවේසී හිමුබිහාවෙ උඬකමෙම තපෙව්ව
අධිකතේ කුසලෙ වාපි සාරාපො වැනුනෙ පිට—
ලකබි නිව්මිහුතකඩාන විව්ඡාදිසු ව දියැති
අභි ඉටුටු පසගෙනා ති වෙදිතබෙබ්බා සුබිමතා” ති.

පති ඉති උපසන්තො—පතිගතෙව පතිනිබ්බන් ව පතිදු
තොව නිසෙබෙව සාදිසෙව නිව්ගතනෙව ආදුතොව පටිකර
නෙව පටිතොව පටිබොධනෙව ලකබිනෙව ඉතිමිහුතකඩා
නෙව භාගෙව පටිලොමෙව විව්ඡායං ව වග්ගති—

තත් “පට්ටකබ්” ත්‍යාදිසු පති ගතෙ—“ආචරියතො පති
සිසො” ත්‍යාදිසු පතිනිබ්බන්—“තෙලකි නාස සතං පතිදදති”
ත්‍යාදිසු පතිදුතෙ—“පතිසෙසබති” ත්‍යාදිසු නිසෙබෙ—“පති
රුපකං” ත්‍යාදිසු සාදිසෙ—“පතිකතමති” ත්‍යාදිසු නිව්ගතනෙ—
“පතිනිහුතති” ත්‍යාදිසු ආදුතෙ—“පතිකාරො” ත්‍යාදිසු පටි
කරනෙ—“පට්ටයො” ත්‍යාදිසු පටිතොව—“පටිතොබො” ත්‍යාදිසු
පටිබොධනෙ—“රුකබ් පති විජේතනතෙ විජ්ජු” ත්‍යාදිසු
ලකබිනෙ—

“සාමු දෙවදුතනා මානරං පති” ත්‍යාදිසු ඉතිමිහුතකඩා
නෙ—“යදෙතිමං පති සිතා තං දියතු” ත්‍යාදිසු භාගෙ පතිගෙනා
ත්‍යාදිසු පටිලොමෙ—“රුකබ් රුකබ් පති විජේතනතෙ
විජ්ජු” ත්‍යාදිසු විව්ඡායං—තොනෙවාහ සද්දනිනිසං—

“පතිසද්දො පති ගතෙ තථා පතිනිබ්බන්ව
පතිදුතෙ නිසෙබෙව සාදිසෙව නිව්ගතනෙ—
ආදුතෙ පටිකරනෙ පටිතොව පතිබොධනෙ
ලකබිනිව්මිහුතකඩාන භාගෙසු පටිලොමනෙ
විව්ඡා දිසු ව සමනාති විජ්ජු ඉටුටු පලකබියෙ” ති.

පති සද්දොගෙ අපාදනවිහරති යෙහුයොන සුරති,
“බුබුසො පති සාරිපුතො ධම්මදෙසනාය ආලපති තෙමාසං” තිව
“සත මසා තෙලකමා පතිදදති” තිව—උපාල මසා පද්මසා
පති දදති තිව—කතක මසා හිරිසුසුසමා පති දදති තිව
ඉට්ටාදිති කෙයොති—

පති සද්දො පන නාමාබ්‍යාන උපසන්න වසෙන තිවිබො තත්
“සමෙ බ්‍රාහ්මණිසා සනි” ති එච්ච පති සද්දොන සාමකො වුට්ඨති

“එකංසං අජිතං කත්වා පාදෙසු සිරසා පඤ්ඤා” නි එක පතිසංඝෙ, ක්‍රියාවාවතො—“ගිරිං වණ්ණාරණං පති” නි එක පති සඤ්ඤා උපසංඝො—

සු ඉති උපසංඝො—සොහනෙව සුඛෙව සුඤ්ඤා සම්මාදනෙව සම්මිසං ව වාතානි—තත් “සු ගතං” ත්‍යාදිසු සොහනෙ—“සු කතො” ත්‍යාදිසු සුඛෙ—“සුඤ්ඤා ගතො සු ගතො” ත්‍යාදිසු සුඤ්ඤා සම්මා දනෙසු—“සම්මා ගතො නිපි සුතතො”—“සු ජිකං” ත්‍යාදිසු සම්මිසං—තෙනෙවාහ සද්දනිතිසං—

“සොහනෙව සුඛෙව සුඤ්ඤා සම්මාදනෙව සුඛ
සම්මිසාදිසු ජෙව සු සඤ්ඤා සම්ම වාතානි” නි—

අති උපසංඝො—අතිමුඛි භාවෙව උඛි කමෙව මරියා දුසං ව අති විධිමුඛිව පරිසංජනෙව පතනියංව ඉච්ඡායංව ආදි කමෙව නිවාසෙව ගහණෙව අවිහානෙව සම්පෙව වතානි—

තත් “ආගමනි” ත්‍යාදිසු අතිමුඛි භාවෙ—“ආරොහති” ත්‍යාදිසු උඛි කමෙ—“ආ පබ්බතා චෙත්තං” ත්‍යාදිසු මරියා දුසං “ආ කුමාරා යසො කම්මායනස්සා” ත්‍යාදිසු අති විධිමුඛි—“ආලිඛනි” ත්‍යාදිසු පරි සංජනෙ—“ආපතනිං ආපතනා” ත්‍යාදිසු පතනියං “ආකාමි” ත්‍යාදිසු ඉච්ඡායං—“ආරමෙතා” ත්‍යාදිසු අදිකමෙ—“ආවසථො—ආවාසසා” ත්‍යාදිසු නිවාසෙ—“ආදියති” ත්‍යාදිසු ගහණං—“ආමතොසි” ත්‍යාදිසු අවිහානෙ—“ආසනාං” ත්‍යාදිසු සම්පෙ—තෙනෙවාහ සද්දනිතිසං—

“ආසඤ්ඤා භිමුඛිභාවෙ උඛිකමෙ තපෙව ව
මරියාදු භිමිසු පරිසංජන පතනියං—
ඉච්ඡායං ආදි කමෙව නිවාසෙ ගහණෙ පිව
අවිහානෙව සම්පාදි අනෙසු පි පවතානි” නි.

අති නි උපසංඝො—අතිකතනෙව අතිකතමනෙව අතිසංසෙව භුසංසෙව වාතානි—

තත් “අමතනං” ත්‍යාදිසු අතිකතනෙ—“අතිරොචනි” ත්‍යාදිසු අතිකතමනෙ—“අතිකුසලො” ත්‍යාදිසු අතිසංසෙ—“අතිකොඛො—අතිවුට්ඨි” ත්‍යාදිසු භුසංසෙ—තෙනෙවාහ සද්දනිතිසං—

“අතිසලෝ අතිකකතො තථා තිකකමහෙ පිච
අතිසය භුසභාදි අභේසු ච පවත්තති” ති.

අපි නි උපසංගො සමභාවනායංව අපෙකබ්බායංව පඤ්ඤාච
සමුච්චයෙව ගරභායංව වත්තති—

තත් “අපි දිබ්බෙසු කාමෙසු රතීං සො තංගිභව්ජති
තණ්හතතිගරතො හොති සමමා සමුච්ච සාවතො” තිච

“මෙරුමපි විනිවිජ්ඣතිවා ගවෙජයා” තිච එවමාදිසු සමා
වනායං—“අසමපි ධමො අනිගතො” ත්‍යාදිසු අපෙකබ්බායං—
අපි භතොතිකකිං ලභිතො” ත්‍යාදිසු පඤ්ඤා—“ඉගිපි අරභං”
ත්‍යාදිසු සමුච්චයෙ—“අමනාකං පි පණ්ඩිතතා” ත්‍යාදිසු ගරභා
යං වත්තති—

තෙන වාග—සද්දනිතිසං.

“අපි සමභාවනා පෙකබ්බා පඤ්ඤා සමුච්ච යෙසුච
ගරභාදිසු චභේසු වත්තති ති පකාසයෙ” ති.

අභිධානෙ පන.

“සමභාවනෙව ගරභා පෙකබ්බාසුච සමුච්චයෙ
පඤ්ඤා සංවරණෙවෙව ආසංසයෙ අපිරිතං” ති.

වුත්තං—තත් සංවරණෙව ආසංසයෙව වත්තතිති දසෙසති—
“ප්‍රධානං—පිදහති” ත්‍යාදිති සංවරණයෙ තිදසන පදනි
තත් “අපිධානං—අපිදහති”ති වත්තබ්බි අකාරලොපො දඬු
බෙබ්බා—ආසංසයො දුගරණාති පරිගෙසිතබ්බාති තෙසං අමෙහි
අදිට්ඨතා—

අප ඉති උපසංගො—අපගතෙව ගරභායංව වජ්ජනෙව
පද්ධතෙව පුජායං ච පවත්තති—

තත් “අපමානො—අපෙතො—අපගතො” ත්‍යාදිසු අප
ගතෙ—“අපගබ්බො සමණො ගොතමො” ත්‍යාදිසු ගරභායං—
“අප සාලාය ආයතනි වාණිජා” ත්‍යාදිසු වජ්ජනෙ—“අප රජ්ජනි”
ත්‍යාදිසු පද්ධතෙ—“වුඛා පචාගි” ත්‍යාදිසු පුජායං—තෙන
වාග සද්දනිතිසං.

“අප සද්දෝ අපගතෙ ගරහා වර්ජනෙසුව
පද්ධතෙ පුජාදි අභිසේව පිව දිස්සති” ති—

උප භුක්ති උප සංග්‍රහා—සම්පෙව උපගමනෙව සාදිසෙව අධි
සෙව යුතතියංව උප්පතියංව සංකෘතියං ව! උපරිභාවෙව අන
සතෙව දෙසකතානෙ ව පුබ්බ කමෙව ගරහා කාරෙව අවිච්ඡෙ
ව භුසන්තෙව වතනති—

තථ “උපනගරං” තසාදිසු සම්පතේ—“නිසීර්ගං වා උප
නිසීර්ගයා” තසාදිසු උපගමනෙ—“උපමානං උපමා” තසාදිසු
සාදිසෙ—“උපබාරියං දෙසණා” තසාදිසු අධිකෙ—“උප්පතියං ගෙ
භුක්ති” තසාදිසු යුතතියං—“සතං ලොකං උපපජ්ජති”
තසාදිසු උප්පතියං—“උපබා—උප සංග්‍රහා” තසාදිසු සංකෘතියං
“උපසම්පතො” තසාදිසු උපරිභාවෙ—උප වාසො” තසාදිසු
අනසතෙ—“පරං උපවදති” තසාදිසු දෙසකතානෙ—“උපකත
මො—උපකාරො” තසාදිසු පුබ්බකමෙ—“බුබුප්පිකානො මාත්‍ර
ප්පිකානං” තසාදිසු ගරහාකාරෙ—“සොවෙය් පච්චුප්පිකානං”
තසාදිසු අවිච්ඡෙ “උපාදානං—උපායාසො—උප නිස්සයො”
තසාදිසු භුසන්තෙ—තෙනෙ වාග සද්දනීතියං.

“උපසද්දෝ සම්පතේ තථා උපගමෙ පිව
සාදිසෙ අධිකෙ වෙව යුතතියං උපපතියං—

සංකෘතියං උපරිභාවෙ තථා අනසතෙපිව
දෙසකතානෙ පුබ්බකමෙ ගරහාකාරෙව අවිච්ඡෙ
භුසන්තෙව වතනති ති විභාවයො” ති—

එහෙසු විසති උපසංග්‍රහෙ පති පරි අනු අභිති චතුරොව
පදානං ආදිමතිව අතෙත පිව පව්‍යතනති—න සෙසා අත්‍රි මාති
උදාහරණාති “පති සෙවති—පති සලලානා වුට්ඨිතො—සුරියුග්‍රහම
තං පති—පරිභුකාරි—පරිභුතං—රුක්ඛංපරි විජ්ජාගතෙ
විජ්ජ—අනුගමති අනුග්‍රහං—අනු සාරිප්‍රතං පසංකුලා—සාධු
දෙවදතො මාතර මනු—අභිගමති අභිග්‍රහං—සාධු දෙවදතො
මාතරං අභි” තසාදි—තෙනෙ වාග.

‘පති ප? මනිහිති වතුරො මපසගිනා
ආදිමිති පද්‍යං වෙ අනෙතපිව පවතරෙ—
සෙසා සොළස සබ්බෙ පි ආදිමිති යෙව වතරෙ
තෙව කදුළු යෙ අනෙත ඉති නිති. මනෙ කතර’ හි—

උප සකනානං ගති නිධා ගොති—එකවෙ උපසග්ගා බාහුභිං
බාධෙතති එකවෙ තදනු වහනනති එකවෙ තමෙව විස
සෙනති—තෙසං උද්ගරණාති යථා තමං වෙදිතරිනාති—පව
නිති එය පඉමුපසගෙනා භුබාතුං අභිං බාධිතා අභු
භිං පකාසෙති—‘පරානුති පරිභවති’ හි එව මාදිති විසෙක
ගතති—‘පකාසති’ හි එය තද නුවතතත—‘සබ්බාසනා
පකාසනා’ ත්‍යාදිසු විසෙසෙයා ගතනරිනා—තෙනවුතං—

බාහුභිං බාධිත කොචි කොචි තං අනුවහනත
තං ච වෙදිතරි විසෙසෙති උපසග්ග ගති නිධා හි—

කෙචි අකමිකා බාහුභිං උපසග්ගා ලත සකමිකා
ගොතති යථා ‘අනු භවති’ ත්‍යාදි—තෙන වුතං—

උපසග්ග වසා කොචි අකමි පි සකමි කා
යථා භිභුසතෙ රාජො තාපං සන මහිසිතා හි—

අථවා කෙචි සකමි බාහුභිං අකමිකා ගොතති යථා
‘පුරිසා ගාමා නිසෙව්ති’ ත්‍යාදි තත් සභාවතො සකමිකා
ගමුධාතු නි උපසග්ගා සහ යුතතා අකමිකා හුභි
නිවිසති—නිසෙව්ති හි නිකමිති ත්‍යාදි—අකමිකා අකමි
කාං යව සකමිකා සකමිකා යෙව ගොතති—යථා ‘හිමවතා
පහවනති මහා නදිං යා—ධනං අධිගව්හි ත්‍යාදි—තත් පහව
නති එය අකමිකා භුබාතුං උපසග්ගා වංසනව අකමිකා
යෙව ගොති—‘ධනං අධිගව්හිති එය, සකමිකාහුභිකා ගමු
ධාතු සකමිකා යෙව ගොති—එව මාදිති අභුභුති පි පශොගා
ති මහිති නිකමි—තෙන වාහ.

‘උපසග්ග වස තෙක සකමිපි අකමිකා
යමවනති තථ කෙචි අකමිපි සකමිකා—

එකවෙ තුපසග්ගති සකමිව සකමිකා
අකමිකා අකමිව එතෙයා පෙභි දිපිතා’ හි—

“හරනි” නි රූපං හරධාතුයා සිඛං සා සකම්මිකා ප ඉවුප්ප
සග්ගෙන යුතං ‘පහරනි’ ඒ තාලනානේ වනනා සකම්මිකාව
හොති—නි ඉවුප්පසග්ගෙන යුතං නිහරනි” නි නිහර
ණේ හොති සකම්මිකාව—සංපුබ්බා “සංහරනි” නි සංකම
නේ හොති සකම්මිකාව—විපුබ්බා “විහරනි” නි සංකමමිකාව
විහරනිති වසනිති අනේ—අවුපුබ්බා “අවහරනි” නි සක
ම්මිකාව—අවහරනිති ථෙතෙති නි අනේ—පරිපුබ්බා “පරිහර
නි” නි සකම්මිකාව—පරිහරනි නි පොසෙති රතනිති අනේ—
අති උපසග්ගෙන යුතං ‘අතිහරනි’ නි සකම්මිකාව—අපුබ්බා
ආහරනිති සකම්මිකාව—අති පුබ්බා “අතිහරනි” නි සකම්මිකාව—
අපුපුබ්බා “අප හරනි” නි සකම්මිකාව—උපුබ්බා “උප හරනි” නි
සකම්මිකාව—පති ආ පුබ්බා “පට්ඨාහරනි” නි සකම්මිකාව—පති
සංපුබ්බා “පටිසංහරනි” නි සකම්මිකාව—අතිසං පුබ්බා “අතිසං
හරනි” නි සකම්මිකාව—උපසං පුබ්බා ‘උපසංහරනි’ නි සකම්මිකාව
ඵලං විභිසි උපසග්ගෙන යුතං හරධාතු සකම්මිකාසෙව හොති—

පරා, නි, උ, දු, අනු, අබ්, සු, අපි, ඉවෙවනෙහි උපසග්ගෙ
හි, යුතං නි හරධාතු යා නිප්පනානි රූපානි හතවතො පාච
වනෙ අපසිඛාති—

භවනස්ථි වාමිකා පන භුධාතු සාමඤ්ඤ වසෙන අකම්මිකා
ඵලි යථා “භවනි” ත්‍යාදි උපසග්ගෙන යුතං පි අකම්මිකා හොති
යථා “පභවනි, පරාභවනි, උභවනි, සංභවනි, සමුඛවනි, විභවනි,
පරිභවනි” ත්‍යාදි—උපසග්ගෙන බලෙන සකම්මිකාපි හොති—
“යථා “අනුභවනි, අබ්භවනි, අභිභවනි” ත්‍යාදි—තස්මිං උභව
නිති හොති, සකෙකාති, සොනං අවිච්ඡිද්ධති, උප්පාදති—
පරාභවනිති පරිභාසනි—උභවනිති උප්පාදති, සමුඛවනිති
උප්පාදති—සමුඛවනිති, උප්පාදති—විභවනිති විතසනි—පරි
භවනිති අකෙකාසනි—වුත්තංගි—

“කොපසග්ගා අකම්මිකාව සොපසග්ගා අකම්මිකා
සොප සග්ගා සකම්මිකාව ඉති භුති විභාවිතා—

ඉදං තු වචනං ධම්ම භුතො භුතොති ආදියු
පග්ගානුභවනස්මිං මෙ විවජ්ජන්තො උදිරිතං—

එතෙත පත අතේන නොපසගා සකම්මිකා
ගහෙතො චතුරා ගොති ඉති ඤෙය්‍යං විසෙසතො—

නොපසගා අකම්මාච සොපසගා අකම්මිකා
භුමාතු කාරිතෙ සතො එකකම්මා භවති ති—

භාවෙති කුසලං ධම්මං විභාවෙති මානිධි
දසෙසතාබ්බාති විඤ්ඤාති සාසනඤ්ඤාති සාසනෙ—

සොපසගා සකම්මාතු කාරිතාච්චයෙ සති
එකම්මායෙව ගොතිති ඤෙතබ්බං විඤ්ඤාතා කපං—

අභිභාවෙති පුරිසො පුරිසෙ පාණජාතිකං
අනුභාවෙති පුරිසො සම්පතතිං පුරිසං ඉති— ති—

භා ධාතු ධාරණෙවතති පපුඤ්ඤා පදගතෙ උසුහතෙ වතනති
අභිච්ඡිකාවසෙන, යථා “පදගති” තසාදි—නිපුඤ්ඤා නිදගතෙ
අභිමුක වසෙන—යථා “නිදගති” තසාදි—සං පුඤ්ඤා සන්දගතෙ
සකම්මක වසෙන “සන්දගති” තසාදි—විපුඤ්ඤා කරණ
අභිමුකවසෙන—යථා “විධාති” තසාදි—ආපුඤ්ඤා ආරොපතෙ
අභිමුකවසෙන යථා “ආධාති” තසාදි—පරිපුඤ්ඤා පරිදගතෙ
අභිමුකවසෙන යථා “පරිදගති” තසාදි—අභි පුඤ්ඤා
ආරොපෙ සකම්මක වසෙන, යථා “අභිධාති” තසාදි—අපිපුඤ්ඤා
අභිදගතෙ සකම්මකවසෙන, යථා “පිදගති” තසාදි—එභි
අභිච්ඡෙදොපො—උපපුඤ්ඤා උපධාතෙ—සකම්මක වසෙන යථා
“දුදගති” තසාදි—

භා ධාතු ගතිනිවුත්තියං වතනති තථාපි පපුඤ්ඤා ගමනෙ
අභිධාති යථා “පට්ඨාති—පට්ඨානං” තසාදි—නිපුඤ්ඤා අවසාන
අභිධාති වතනති යථා “නිට්ඨාති—නිට්ඨානං” තසාදි—උපුඤ්ඤා
උපධාතෙ වතනති, යථා “උප්ඨාති—උප්ඨානං” තසාදි—සංපුඤ්ඤා
සංචිතාතෙ වතනති යථා “සන්ඤාති—සන්ඤානං” තසාදි—අවපුඤ්ඤා
අවච්ඡාතෙ වතනති යථා “අවසාසි—අවට්ඨානං—අනවට්ඨානං”
තසාදි—අප්පුඤ්ඤා අධිට්ඨාතෙ වතනති—යථා “අධිට්ඨාති—
අධිට්ඨානං” තසාදි—පතිපුඤ්ඤා පතිට්ඨාතෙ වතනති—යථා,
“පඤ්ඤාති—පතිට්ඨානං” තසාදි—උපපුඤ්ඤා උපට්ඨාතෙ
වතනති යථා “උපට්ඨාති—උපට්ඨානං” තසාදි—

ගමු බාහු ගමනෙ වහනි නළාපි, නිපුණබා නිකමනෙ—
 යථා “නිගමවිජි—නිගමනං—නිගමනං” ත්‍යාදි—උපුඛො
 උගමනෙ—යථා “උගමවිජි—උගමනං” ත්‍යාදි—සංපුඛො
 සං ගමනෙ යථා “සං ගමවිජි—සංගමනං—සංගමනං” ත්‍යාදි—
 විපුඛො අපගමනෙ “විගමවිජි—විගමනං” ත්‍යාදි—අවපුඛො
 අවගමනෙ යථා “අවගමවිජි—අවගමනං” ත්‍යාදි—අනුපුඛො
 අනුගමනෙ යථා “අනුගමවිජි—අනුගමනං” ත්‍යාදි—අභිපුඛො
 පාපුණනෙව ජානනෙව—අබිගමවිජි—අබිගමනං” ත්‍යාදි—ආ
 පුඛො ආගමනෙ “ආගමවිජි—ආගමනං” ත්‍යාදි—අපපුඛො
 අපගමනෙ යථා “අපගමවිජි—අපගමනං” ත්‍යාදි—උපපුඛො
 උපගමනෙ යථා “උපගමවිජි—උපගමනං” ත්‍යාදි—

සුජ්‍යාතු යොගෙ වහනි විගණිකොයං—යථා “සුසුඛි—යො
 ජෙති යොගො” ත්‍යාදි—පපුඛො යථා “පසුසුඛි—පයොගො” ත්‍යාදි
 නිපුඛො නියොගෙ වහනි—යථා “නියොජෙති—නියොගො”
 ත්‍යාදි—උපුඛො උපසනෙ වහනි “උපයොජෙති” ත්‍යාදි—
 සංපුඛො සමිකකරණෙ වහනි “සංයොජෙති—සංයොගො”
 ත්‍යාදි—විපුඛො පුටකකරණෙ වහනි යථා “විගයොජෙති—
 විගයොගො” ත්‍යාදි—අනු පුඛොව සං අනු පුඛොව පුටක
 වහනි යථා “අනුසුසුඛි—සමනුසුසුඛි අනුයොගො—සමනු
 යොගො” ත්‍යාදි—අභි පුඛො අභිගයොගෙ වහනි යථා “අභි
 සුසුඛි—අභිගයොගො” ත්‍යාදි—උපපුඛො උපයොගෙ වහනි,
 යථා “උපසුසුඛි—උපයොගො” ත්‍යාදි—

උපසග්ගා දුට්ඨා උපසග්ගඛුසොව උපසග්ගා නුලොමො
 වානි, තත්ථ යො උපසග්ගො බාහුති සහ යොගෙ සති බාහුතං
 බාධති නිවාරෙති සො උපසග්ගඛුසො නාම—යථා “ජනො
 ලොකං අභිභවති” ත්‍යාදි—යො උපසග්ගො බාහුති සහ යොගෙ
 සති බාහුතං නබාධෙති න නිවාරෙති සො උපසග්ගානු
 ලොමො නාම—යථා “උගමවිජි” ත්‍යාදි—තෙනෙවාහ—

“උපසග්ග ඛුසොව උපසග්ගානුලොමතා
 උපසග්ගා දුට්ඨාති විඤ්ඤයා සාරමභිතා

යද උපසග්ගසුත්තා බාතවො අනුතො අභි.
 ජහනති භි උපසග්ග ඛුසො තාමාති වුට්ඨති—

යදපන නර්තන නදනුලන නිවුට්

අනුභූත නයා සුබං උග්ගව්‍යති සුරියෝ කමා' ති—

අපරො නයෝ උපසංගො ධාතුන් බාධකොව ධාතුයානු-
වර්තකොව ධාතුන් විසේසකො වෙති ගතිවසේන නිවිධො-
තන් යො ධාතුයා අන්. බාධති වාරෙති සො ධාතුන් බාධකො
නාම සො යෙව උපසංගඤ්ඤාසාති වුට්ඨති, යථා. “අභි-
භවති” ත්‍යාදි—යො ධාතුන් අනුවර්තන, අන්. නබාධති
න නිවාරෙති සො ධාතුයානු වර්තකො නාම—සො යෙව
උපසංගානු ලොමොති වුට්ඨති—යථා “උග්ගව්‍යති” ත්‍යාදි යො
ධාතුයා අන්. විසේසෙති සො ධාතුන් විසේසකො නාම—
සොපි උපසංගානු ලොමො යෙව —යථා “උග්ගව්‍යති” ත්‍යාදි—
තෙනෙවාහ.

ධාතුන් බාධකො කොපි කොපි තං අනුවර්තන

තමෙව ඤේඤ විසේසෙති උපසංගානු නිධා ති—

භගවතො පාවට්ඨනෙ පන නිපාතොපසංගානං අනුභූතාන
මිවිඤ්ඤානො එකථෙව පනාචරියා භගවතො අබ්භාසයන්. විපරි-
තකො ගණනාති පාවට්ඨනං විපරිතභාසකො සති සංසන්ධිදං
උපාදෙතති—තෙන අන්. දුට්ඨො ගෙතිපටිපතති විමුඛා හුණු
ජාතිකරියං න පාපුණ්ණති—කථං ‘ගඤ්ඤති භික්ඛිවෙ’ ති එසි
ගඤ්ඤානුපට්ඨි අනෙකෙසං ලභ්‍යාදිපිකානං ආචරියානං අන්.
රෙ විවාරෙද ජාතිති කථාපි යාවජ්ඣ විනිව්‍යසං අප්පාඨවිචිතිති
එකථෙව පනා චරියා ගඤ්ඤානුසං තෙන භාවෙනාති අන්. ගණ-
නාති තං නගහෙතති—තෙන භාවෙනාති අන්. පන ගඤ්ඤ-
ානුසං පාපුණ්ණතිකථාසු අද්දානතො—ඉමස්මිං ගතෙහි ගඤ්ඤාති නිපා-
තස්ස ආගතවිධානෙ විධානො වුත්තො පි ඉධ ලෙසමග්ගං
වක්ඛාම “වාක්‍යාරම්භ විසාදෙව ගඤ්ඤානුසං කම්පනෙ” ති
අභිධානපි තෙනභාවෙනාති අන්. නාගතො—එකථෙව ආචරියා
එකතොතොති අන්. පණ්ණාති, තං පි නසුඤ්ඤං එකථෙව ආච-
රියා බෙදෙ ති අන්. පණ්ණාති, පරිතිඛිණ්ණමඤ්ඤෙ නිප-
නාස්ස භගවතො බෙදභාවො නාම තාන්, තස්මා තං පි නසු-
ඤ්ඤං ඉධ ගඤ්ඤානුසං අන්. ගණනෙතන අවිචිකථාචරියෙන
“ගඤ්ඤාති වොදෙමි අනුකම්පෙමිති අන්. වුත්තානං ගඤ්ඤා-
ති වොදෙමි නියොජෙමි අනුකම්පෙමිති අන්. ගහෙතෙති—

කිංකරාපිති නිපාතසමුදායස්ස අත්ථං වදන්තා එකච්චි ආචරියා කථංකරිපිති අත්ථං වදන්ති තං නසුඤ්ජං කිංකරාපිසංස්ස පාලාච්චිකථාසු ආගතො අත්ථො සො අත්ථො න හොති—කිංකරාපිති යදිසද්දත්ථො යෙවා ගතො—ඉමිනා නයෙන නානා ධාතෙසු නිපාතො පසග්ගානං අභිචිතාගං අජාතන්තා ආචරියා භවතො අධිපායත්ථං නාසෙග්ගි විනාසෙග්ගි, තස්මා තුච්ඡකාකුලපුත්තා භවතො සාසනෙ අවිපරිත්ථං ආකංඛමානා පරියනතිතයස්සද්දානං බහුස්සුතානං ආගතාගමානං ආචරියානං සග්ගිකෙ යෙව සාච්චිකථං පාලිං පරියාපුණාථ-සාසනෙ පරියාපුණක තයො අසෙසා ඉමස්මිං කාලෙ පරියනති පරියාපුණක තයො අසෙසා සිහලදිපෙ පතා අනෙකාසං ආචරිය පරම්පරානං නානා විධෙන නයෙන උගගණ්ණා පනං ආගතං තං හසිතඛසුත්තානං ආපජ්ජති—පාරදෙසියානං අභිගලිකාදීනං උග්ගණ්ණාපන තයො පාලාච්චිකථානං උග්ගණ්ණාපන ගයෙන සඛා සංසද්දත්ථා සමෙත්වා ඔලොකතොග සග්ගි පථවි ආකාශානං අත්තරං විශ සුචිදුර්විදුරා, ඉමස්මිං සමයෙ අධිගලිකතයෙ ධත්වා උග්ගණ්ණාපනං පටිච්ච එකකපි සාච්චිකථෙ පිටකාතයෙ බහුස්සුතො නාම නාහොසි—

බහුස්සුතො භිවිධො පඤ්චවස්ස බහුස්සුතො දසවස්ස බහුස්සුතො හිතඛුණ්ණාචාදන බහුස්සුතානි—තත්ථ පඤ්චවස්ස බහුස්සුතො නාම උපසම්පන්න දිවසතොප්පාදි ආචරියස්ස සග්ගිකෙ නිසස්සං සමාදිසිත්වා පඤ්චවස්සානි හිතඛුණ්ණි සඛානා මෙමාති කායොව සුත්තන්තානා වත්තාරො හාණ වාරාව පකඛදිවසෙසු සන්තිපතිතානං පරිකථාය රුහුලොචාද අමඛච්චිකතසදිසො එතො කථා මග්ගොව මඛලා මධ්ගලොය නිසො අනුමොදනායොව උපපාසථ පවාරණංව එතං කමමිධානංව අත්ථබ්බසද්දන වසෙන වාචුග්ගතං කත්වා පඤ්චවස්සානිවෙපෙනි නිසස්සං මුඤ්චිත්වා එතකොව වසිතුං ලබ්භති ආපනනියා මුච්චති තථාපි පබ්බාපේතුං වා උපසම්පාදෙතුං වා උග්ගණ්ණාපෙතුං වා චරිකාය චරිතුං වා නලබ්භති අරුණුච්චාපන මත්තමිති ලබ්භති—අයං පඤ්චවස්ස බහුස්සුතොති වෙදිතංඛො—

දසවස්ස බහුස්සුතො පන නිසස්සං මුඤ්චිත්වා පඤ්චවස්සං වෙපෙනි වෙදිතංඛොව වතුසු නිකායෙසු එයං නිකායංව කමමා කමමිතිවජ්ජාදිව සාච්චිකථං වාචුග්ගතං කත්වා දසවස්සං හුත්වා පබ්බාපේතුංව උපසම්පාදෙතුංව නිසස්සං දතුංව

වාරිකායවරණංවාති භික්ෂුණෝ වාදකසම්මුඛමඤ්ඤං ධිපෙතා සබ්බං සාසනකිත්තං කාතුං ලබ්භති—

භික්ෂුණෝවාදක බහුස්සුතො පන සබ්බං සාරිඨිකථං පිටි ඤාතයං වාචුග්ගතං කතො භික්ෂුණෝ වාදකසම්මුඛංව උග්ගි තො සබ්බං සාසනකිත්තං කාතුං ලබ්භති සාසන පන ඉමිතා බහුස්සුතෙන අකතාබ්බකිත්තං නාමනාමිති දෙදිනබ්බං—විතාරං පන ගඤ්ඤානුලල භයතො ඉධ න දසසසිසාම—

භිවිධො උග්ගණ්ණනවාරො දිවාවාරො රතති වාරො පච්චුසවාරොති-දිවාවාරොනාම පච්ඡාහතත සමයො, පුරෙහතත සමයො පන භික්ඛාවරියාය වර්තබ්බසමයො පච්ඡාහතත යාව සායණො ආචාරියානං සනතිකො සාරිඨිකථා පාළි වුත්තන යෙන උග්ගගෙනබ්බං—

රතතිවාරෙ පන පුබ්බයාමෙ දසසසිකා මතතං උග්ගණ්ණි තබ්බං—පච්චුසවාරො නාම පච්ඡිම යාමසා අවසානකො වධාසො තසමිං සාරිඨිකථා පාළි තජෙව පරියාපුණි තබ්බං, එවා දිවසසා තයො වාරෙ උග්ගණ්ණිතබ්බං උග්ගණ්ණපෙතන අවිඨිකථා සහිතො යො කොචි නිකායොවා විනයපාළිවා අභිධමම සත්තප්පකරණෙසු යංකිඤ්චි උග්ගගෙන තබ්බසුත්තං පකරණංවා උග්ගණ්ණිතබ්බං—නිසු උග්ගණ්ණ නවාරෙසු උග්ගගෙනබ්බ ගණ්ඨො අවිඨිකථාසහිතො යෙව උග්ග ගෙනබ්බො නං අනිවධාපෙතො අසෙසො කොචි ගණ්ඨාපි න උග්ගණ්ණිතබ්බො න පරියාපුණිතබ්බං—සවෙ උග්ගගණ්ණයා තසමිං ගණ්ඨ අනෙකෙසු ධාතෙසු වෙලුතං ආපජෙය්‍ය විති වජ්‍යං න පාපුණෙය්‍ය, ඉමිතා තයෙන සාරිඨිකථා පාළි ව වු ග්ගතං කතො අනිවසෙනව බ්‍රහ්මචරිකවසෙනව ධාරෙතබ්බං—අයං පන වුත්තො උග්ගණ්ණා පන තයො විසෙසතො මන සිකාතබ්බො සලලකෙබ්බතබ්බං—අයං උග්ගණ්ණාපන තයො ඉමිසමිං කාලෙ අනතරහිතො පරි යනතිධරාපි අනතරහිතා තසමි අභිගලිකසත්ථාරිතොපි සත්තත භාසතො වෙදසමයධාරිතො බහුකාව ගොතති තෙ දුති උප්පලනති විරොවනති—තසමි ඉමිසමිං කාලෙ භගවතො පරියතති සායනං අනතරහිතං විස බායති 1—

සාසනෙ කුල පුතනානං විශුද්ධතං ච අයං පන
ගණිං නිව්ඨානු විහානානි නොසයනොති බණ්ණෙ බණ්ණෙ
යථා විජ්ජනති ලොකසමිං ගන්ඤ්ච විවිධා පන
තථා විජ්ජනු ලොකසමිං ගණිං යං මතිවුච්ඡිදො—
ජෙකස්ස බුඬවචනෙ සද්දසනේ තථාපන
ථෙරස්ස ඤාණතිලක සංඝනාමස්ස සනතිකෙ—
පාලීවච්ඡි කථංචසිං පාදවජ්ජායා උගගහිං
ස ඤාණී ඤාණතිලකො මහාථෙරො විසාරදො—
ගණ්ඨවිඨානානි නෙකානි ගම්හිරෙ ජිනහාසිතෙ
උගගණනාපෙසි මෙ සමමා පිහෙනො නායසාගරෙ—
ථෙරො විමලසාරාඛො පද්මාරාම නාමකො
ගරවො තස්සිමෙ සොච ථෙරො වෙ යනතු නිබ්බුතිං—
තංගලලවිහය ගාමසමිං උප්පනාස්ස සුඛිමනො
විමලානන්දථෙරස්ස කතඤ්ඤා කතවෙදිතො—
පාලීයච්ඡි කථාටිකා නයෙසු රහතවෙනසා
ගුණානන්ද සමඤ්ඤාන සිසෙසන පියසිලිතා—
පාලීයච්ඡිකථාදිසු නය මොග්ග සබ්බථා
අප්පහායා චෙරමනං ගණොයං රචිතො මයා—
ජාතො රුකච ගාමසමිං සිලවා ගුණවා සුඛි
සඤ්ඤාසාරමහාථෙරො විනයඤ්ඤා විසාරදො
පාවෙරො මෙ ධම්මකාමො ඉමිනා පුඤ්ඤකම්මුනා
මුඤ්චිත්වා වට්ඨකඛ්ඛියමා පපොතු අමතං සුඛං—
මග්ග මාවෙර සිසෙසනං පතො මම්පි සොදරො
ජිනානන්දො චසි ධිමා යාතු කාලකතො සිවං—
මහති දොන් ජඤ්ඤිස් නාමා භයවණ්ණො පිතූච්ඡි මෙ
සුඛිති භවතං මග්ගා මාතාඛොගානාමි මනතිති—
ඉදං විරචයනොගං යං පුඤ්ඤං අලහිං වරං
තෙනෙව සකලොලොකො යාතු ලොකුඤ්ඤාසුඛං—
බුඬස්ස පරිභොගෙව වෙනෙස සාරීරිකෙ පිච
උද්දස්ස වෙතිගෙවෙව සබ්බෙ ආර කඛිකා සුරං—

ඉමිනා පුඤ්ඤකමෙත සුඛං යගතු නවං නවං
මමාරක්ඛකදෙවොව නථාපි ලහගං සුඛං—

බුහමාව ඉසුරොචෙව විණිහු සතෙකාව මාරාලි
ධතරවිඨො විරුළෙතාව විරුපකෙතො කුවෙරකො—

බකොව කාවරග්ගාමෙ සුමනො සුමනාවලෙ
විසිසතොව අදවිනෙදු කුලයාණී පුටහෙදගො—

ලොක පාලාව අසෙසුපි සතිබෙ දෙවා මහිඨිකා
ආකාසවිඨාව භූමවිඨා රක්ඛනතා ජිනසාසනං—

අනුමොදිසිමං පුඤ්ඤං පටොපානතු අමතංපදං
මය්ගං හිතාව අහිතා සබ්බෙව පාණීනො භූවි—

කාලෙ වසතු පජ්ජුනො ධම්මෙත සකලං පජං
රක්ඛනතු ධරණී පාලා ධමෙමා ලොකෙ විරාජතු—

අහංබො පාරමි සතිතා පුරෙත්තං අසෙසතො
අනෙත පුඤ්ඤකමෙත බුබ්බො හොමි අනාගතො—

නිබ්බාණතො මුනිඤ්ඤ විසහස්සෙ චතුස්සතෙ
සරදෙ පඤ්චසත්තති අධිකෙ ජෙට්ඨ මාසකෙ—

කාලපකෙති වාදසම තිපියං රවිවාසරෙ
තිට්ඨාපිතො රවසිඨා නිපාන රතනාකරොති.

ඉති ආචරිය සංඝනායක

ඤ්ණතිලක මහාථෙරස්ස පිසුන්තෙවාසිනා

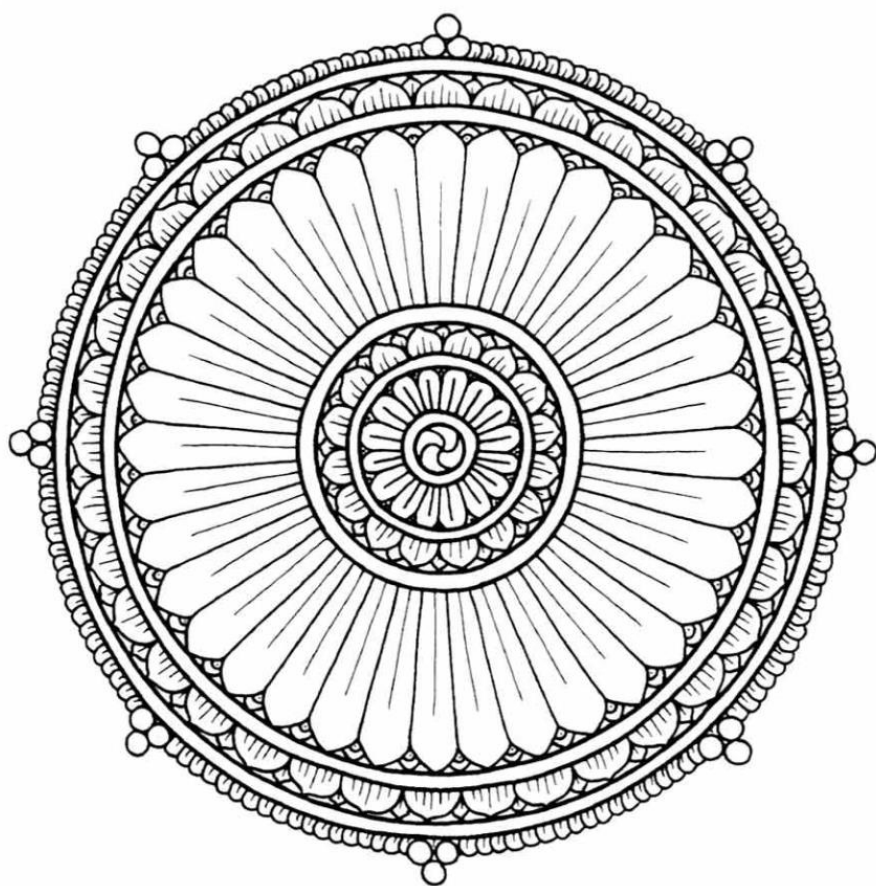
උනාකුරුව ගාමපෙන ගුණානඤ්ඤාන සතිනා කතො

නි පා ත ර ත නා ක රෙ

උපසගගවිභාගොනාම

සතනමොපරිච්ඡද්දො.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනාති

නිබ්බාන පච්චයෝ හෝතු